

† **Petroniu Florea**

MERINDE PENTRU SUFLET

Cateheze

Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea
2006

Motto:

Astfel a grăit Domnul Hristos: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4,4).

Cuvânt înainte

Sfântul Apostol Pavel a afirmat că „noi nu avem aici - pe pământ - cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie” (Evrei 13,14), pentru că viața noastră pământească și trecătoare este doar antecamera veșniciei, iar viețuirea noastră în această lume nu este nimic altceva decât un pelerinaj către zărilor veșniciei, urmând ca în funcție de modul acestei viețuiri să primim răsplată veșnică de la Dumnezeu. Merindea este hrana pe care o pregătește cineva și o ia cu sine atunci când pornește într-o călătorie. Hrana duhovnicească sau merindea pentru suflet este învățătura descoperită sau revelată de Dumnezeu oamenilor, păstrată și explicată de Biserică, prin care noi, creștinii, învățăm cum trebuie să viețuim pe pământ, pentru a dobândi viața veșnică în împărăția lui Dumnezeu. După cum nici un om nu poate săvârși o călătorie îndelungată fără merinde, tot așa nici unul dintre oameni nu poate dobândi raiul fără să cunoască și să împlinească voia lui Dumnezeu exprimată prin porunci.

Prin ascultarea desăvârșită față de Dumnezeu Tatăl, prin patima Sa de bunăvoie și prin minunile săvârșite de Domnul Hristos asupra propriei Sale persoane (întruparea din Sfânta Fecioară Maria, răstignirea și moartea trupului pe cruce, coborârea cu sufletul la iad, învierea din morți, înălțarea cu trupul la cer și șederea de-a dreapta Tatălui), Mântuitorul i-a eliberat pe oameni din robia diavolului, a păcatului și a morții și a deschis împărăția cerurilor pentru toți cei ce vor crede în El și Îi vor urma prin împlinirea poruncilor. Prin învățătura Sa, Domnul Hristos le-a arătat celor ce cred în El ce sunt datori să facă și de ce trebuie să se ferească în această viață, pentru a avea acces în rai. Prin minunile săvârșite asupra oamenilor și a naturii înconjurătoare Mântuitorul a tămăduit „toată boala și toată neputința în popor” (Matei 4,23) și a dovedit Sfinților Apostoli și mulțimilor care Îi urmau că El este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii. Astfel, Sfântul Evanghelist Matei relatează că după ce Domnul a venit la Sfinții Apostoli umblând pe mare, „cei din corabie I s-au închinat, zicând: Cu adevărat Tu ești Fiul lui Dumnezeu” (Matei 14,33).

Pericopele evanghelice sau pasajele din Sfânta Evanghelie care se citesc duminica și în sărbători în cadrul Sfințelor Liturghii, pe care preoții le explică în predici, înfățișează cele mai importante evenimente din viața Domnului Hristos, cele mai remarcabile minuni ale Sale și o parte din învățătura Sa. Acestea însă nu sunt prezentate într-o ordine sistematică și unitară și nici nu expun întreaga învățătură de credință a Bisericii. În această situație, am considerat necesară și utilă alcătuirea volumului de față, în care să explicăm Crezul, care sintetizează întreaga învățătură de credință a Bisericii, motiv pentru care se mai numește și „Simbolul Credinței”. Pe lângă Crez, am prezentat în volumul nostru Sfintele Taine, rugăciunea „Tatăl nostru”, unele virtuți (preluate în cea mai mare parte din cartea noastră „Virtuțile la Părinții Filocalici”, pe care însă le-am expus într-o formă prescurtată, de cateheză), precum și anumite teme, pe care le-am socotit mai importante pentru viața credincioșilor.

Foarte mulți oameni din zilele noastre afirmă că ei s-au născut și au fost educați în spiritul unei anumite credințe religioase, pe care vor să o păstreze întreaga lor viață. Este foarte bine atunci când o persoană crede în Dumnezeu și se străduiește să împlinească preceptele religiei sale, însă acceptarea de către cineva a unei credințe numai în baza unui tradiționalism, fără a cunoaște elementele esențiale ale învățăturii de credință pe care o împărtășește și fără a se întreba de ce îmbrățișează acea credință este dăunătoare, ducând la pierderea mântuirii dacă credința religioasă respectivă este abătută de la adevăr și nu îl acceptă pe Iisus Hristos ca Mântuitor al lumii. Domnul Hristos a afirmat în acest sens: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (Ioan 14,6), căci „Eu spre aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie pentru adevăr; oricine este din adevăr ascultă glasul Meu” (Ioan 18,37). Sfântul Ioan Teologul afirmă și el: „Mai mare bucurie decât aceasta nu am, ca să aud că fiii mei umblă întru adevăr” (III Ioan 1,4).

Dacă toți oamenii care au trăit pe fața pământului ar fi rămas fideli credințelor lor religioase străvechi, învățătura mântuitoare a Domnului Hristos nu ar fi putut fi răspândită de Sfinții Apostoli și de ucenicii lor printre neamuri, iar întruparea Fiului lui Dumnezeu,

activitatea și învierea Lui ar fi fost zadarnice, după cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: „Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică este și credința voastră, sunteți încă în păcatele voastre” (I Cor. 15,14 și 17). Deși noi suntem deja creștini, deci am aderat la adevărul revelat de Dumnezeu și am fost botezați în numele Sfintei Treimi, avem datoria de a cunoaște cât mai bine acest adevăr, conform celor poruncite de Mântuitorul: „Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide, că oricine cere ia, cel care caută, află, și celui care bate i se va deschide” (Mat. 7,7-8). Prin aprofundarea învățaturii de credință a Bisericii noi îi descoperim frumusețea și ne convingem de superioritatea ei față de orice altă credință religioasă.

Orice creștin are datoria să cunoască învățătura de credință a Bisericii, ignorarea ei nefiind o scuză pentru neîmplinirea poruncilor lui Dumnezeu, după cum a mărturisit Domnul Hristos: „De n-aș fi venit și nu le-aș fi vorbit, păcat nu ar avea; dar acum n-au cuvânt de dezvinovățire pentru păcatul lor” (Ioan 15,22).

„Catehizarea este acțiunea de a învăța, de a instrui și educa în spirit creștin, pentru viața creștină, prin cunoașterea învățăturilor Bisericii”¹, de aceea rolul catehizării în Biserică este foarte mare. Din acest motiv am alcătuit volumul de față sub formă de cateheze, pentru ca preoții să poată prezenta credincioșilor, în biserică, duminica după slujba vecerniei, câte o temă.

Anul bisericesc, asemenea celui civil, are cincizeci și două de duminici. Cartea noastră cuprinde însă numai cincizeci de cateheze, întrucât în Duminica Paștilor și a Rusaliilor vecerniile au un ritual aparte², iar după acestea nu se obișnuiește să se țină cateheze.

Autorul

¹ **Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Prof. Ecaterina Braniște, *Dicționar Enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană Caransebeș, 2001, p. 91.**

² Vecernia din ziua de Paști are un tipic special, citindu-se acum Sfânta Evanghelie în douăsprezece limbi, pentru a se arăta universalitatea învățaturii creștine, iar în ziua de Rusalii vecernia este unită cu Sfânta Liturghie, având mai multe rugăciuni speciale, după care se iese la țarină, pentru binecuvântarea holdelor.

Simbolul Credinței

După ce Dumnezeu a creat lumea și pe om, pe care l-a așezat în grădina raiului cea din Eden, i-a dat lui Adam o poruncă, zicând: „Din toți pomii raiului poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!” (Facere 2,16-17). Diavolul însă era invidios pe fericirea omului și l-a ispitit să mănânce din rodul pomului oprit. Omul s-a dovedit foarte slab, pentru că a preferat să asculte mai mult de duhul necurat decât de Dumnezeu, gustând din rodul pomului cunoștinței binelui și răului. Din acest moment, omul a căzut din ascultarea de Dumnezeu în ascultarea de diavol, intrând în robia lui. Dar nu numai omul, ci și „făptura a fost supusă deșertăciunii, nu din voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o” (Rom. 8,20). Astfel „omul a furat lumea de la Dumnezeu”³, iar vrăjmașul a devenit „stăpânitorul acestei lumi” (Ioan 16,11).

Pentru că omul nu se putea elibera singur din robia diavolului, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său în lume, „că într-atât a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, pentru ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Că Dumnezeu nu L-a trimis pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci pentru ca lumea să se mântuiască prin El” (Ioan 3,16-17).

Satana a cunoscut și a simțit că „pentru aceasta S-a arătat în lume Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului” (I Ioan 3,8), de aceea a încercat să lupte împotriva Mântuitorului Hristos, pentru a-și menține stăpânirea asupra lumii. La începutul activității publice a Mântuitorului, „după ce Acesta a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți, în cele din urmă a flămânzit. Și apropiindu-se ispititorul, I-a zis: «Dacă ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pâini». Iar El, răspunzând, i-a zis: Scris este: «Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu». Atunci diavolul L-a dus în Sfânta Cetate și L-a pus pe aripa templului, și I-a

³ **Alexandre Schmemmann**, *Euharistia taina Împărăției*, Editura Anastasia, București, p. 8.

zis: Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos, că scris este: «Îngerilor Săi le va porunci pentru Tine și ei Te vor ridica pe mâini, ca nu cumva să-Ți izbești piciorul de piatră». Iisus i-a zis: Dar mai este scris: «Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeuul tău». Diavolul L-a mai dus pe un munte foarte înalt și I-a arătat toate împărățiile lumii și slava lor și I-a zis: «Pe acestea toate Ți le voi da Ție dacă vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina». Atunci Iisus i-a zis: Mergi înapoia Mea, satano, că scris este: «Domnului Dumnezeului tău să I te închini și numai Lui să-I slujești». Atunci diavolul L-a lăsat” (Matei 4,2-11). Sfântul Evanghelist Luca însă spune că „diavolul, sfârșind toată ispita, s-a îndepărtat de la El până la o vreme” (Luca 4,13). „Vrăjmașul știa că nu putea face nimic împotriva lui Dumnezeu, încerca însă împotriva omului Iisus”⁴, ca prin aceste ispite să-L abată de la misiunea Sa de Mântuitor al lumii și să-L supună lui, așa cum făcuse cu Adam, dar Domnul Hristos a respins ispitele „și iată, îngerii s-au apropiat de El și Îi slujeau (Matei 4,11).

De asemenea, diavolul a încolțit de mai multe ori în mintea unor evrei gândul de a-L omorî pe Mântuitorul. În primul rând a încercat aceasta imediat după nașterea Pruncului Iisus, prin regele Irod, însă nu a reușit, pentru că „îngerul Domnului i s-a arătat în vis lui Iosif, zicând: «Ridică-te, ia Pruncul și pe maica Sa și fugi în Egipt și stai acolo până când îți voi spune eu, fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L omoare». Și ridicându-se Iosif, i-a luat în timpul nopții pe Prunc și pe maica Sa și a plecat în Egipt. Și au stat acolo până la moartea lui Irod” (Matei 2,13-15).

În al doilea rând, pe când S-a dus odată Domnul Hristos „în Nazaret, unde fusese crescut; și după obiceiul Său a intrat în ziua sâmbetei în sinagogă, S-a ridicat să citească” (Luca 4,16) și tâlcuind din cartea profetului Isaia, le-a zis celor de acolo: „Adevăr vă spun Eu vouă că nici un profet nu este bine primit în patria sa. Și auzind acestea, toți cei din sinagogă s-au umplut de mânie. Și sculându-se, L-au scos afară din cetate și L-au dus până pe sprânceana muntelui pe care le era zidită cetatea, ca să-L arunce în prăpastie. Dar El, trecând

⁴ **Antonie Plămădeală**, *Tâlcuri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989, p. 57.

prin mijlocul lor, S-a dus” (Luca 4,24 și 28-30). Într-o iarnă, de sărbătoarea târnosirii templului din Ierusalim, Domnul Hristos a purtat o discuție în pridvorul lui Solomon cu niște iudei, iar aceștia „au luat pietre ca să arunce asupra Lui” (Ioan 10,31), „dar El le-a scăpat din mână” (Ioan 10,39). Altă dată Mântuitorul se găsea tot în templul din Ierusalim și le vorbea iudeilor, iar „ei au luat pietre ca să arunce asupra Lui. Dar Iisus S-a ferit și, trecând prin mijlocul lor, a ieșit din templu și S-a dus” (Ioan 8,59).

Cunoscând lăcomia de bani a lui Iuda Iscarioteanul, unul din cei doisprezece Apostoli, diavolul a căutat o ocazie prielnică de a-L omorî pe Domnul Hristos cu ajutorul lui, de aceea „a intrat în el. Și Iuda s-a dus și a vorbit cu arhieriei și cu căpeteniile oastei, cum să-L dea în mâinile lor. Și ei s-au bucurat și s-au învoit să-i dea bani; iar el a primit și căuta prilej să-L dea în mâna lor” (Luca 22,3-6). Deși diavolul voia să-L piardă pe Mântuitorul, nu avea însă nici o putere asupra Lui, până când Acesta a socotit că I-a sosit ceasul „ca să treacă din lumea aceasta la Tatăl” (Ioan 13,1) și a acceptat de bunăvoie moartea. Acest fapt este relatat de Sfânta Scriptură, când Domnul se găsea la cina cea de taină cu Sfinții Apostoli, „iar Iisus, întingând o îmbucătură de pâine, a luat-o și i-a dat-o lui Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul. Și după îmbucătura de pâine, a intrat satana în el, iar Iisus i-a zis: Ceea ce vrei să faci, fă mai degrabă! Deci după ce a luat îmbucătura de pâine, îndată a ieșit” (Ioan 13,26-27 și 30).

Cu toate că diavolul și oamenii care au pus la cale răstignirea Domnului Hristos s-au bucurat de moartea Lui, bucuria lor a fost de scurtă durată, pentru că prin moartea Sa pe cruce El „a surpat pe cel ce avea stăpânirea morții, adică pe diavolul” (Evrei 2,14) și a înviat din morți.

Dacă Adam și Eva prin neascultare față de Dumnezeu au pierdut raiul, Mântuitorul prin ascultare față de Dumnezeu Tatăl l-a redeschis pentru toți oamenii, căci „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce. Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume. Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt.

Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl” (Filipeni 2,8-11).

Prin toate încercările sale, diavolul s-a străduit să-L împiedice pe Domnul Hristos să-Și înfăptuiască misiunea de Mântuitor al lumii, însă nu a reușit. În această situație, necuratul a adus mari ispite și încercări asupra Sfinților Apostoli, pentru ca aceștia să nu răspândească în lume Evanghelia împărăției lui Dumnezeu. Sfântul Pavel mărturisește câte a avut de pățimit ca Apostol: „Mi se pare că Dumnezeu, pe noi, Apostolii, ne-a arătat ca pe cei din urmă oameni, ca pe niște osândiți la moarte, fiindcă ne-am făcut priveliște lumii și îngerilor și oamenilor. Noi suntem nebuni pentru Hristos, slabi, întru necinste! Până în ceasul de acum flămânzim și însetăm; suntem goi și suntem palmuiți și pribegim, și ne ostenim, lucrând cu mâinile noastre. Ocărâți fiind, binecuvântăm. Prigoniți fiind, răbdăm. Huliți fiind, ne rugăm. Am ajuns ca gunoiul lumii, ca măturătura tuturor, până astăzi” (I Cor. 4,9-13). „Ci în toate ne înfățișăm pe noi înșine ca slujitori ai lui Dumnezeu, în multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorări, în bătaii, în temniță, în tulburări și în osteneli” (II Cor. 6,4-5). Toți Sfinții Apostoli, în afară de Sfântul Ioan, au suferit moarte martirică pentru misiunea pe care au desfășurat-o între neamuri, nu înainte însă de a împlini porunca Mântuitorului de propovăduire a învățăturii Sale în toată lumea cunoscută atunci.

Văzând că a eșuat și cu Apostolii, diavolul le-a dat în gând împăraților romani să-i prigonească pe cei ce îmbrățișau învățătura Domnului Hristos, pentru ca aceasta să nu se răspândească în lume. Astfel, în primele trei veacuri creștine, împărații de la Roma au declanșat prigoane crunte împotriva creștinilor, foarte mulți dintre aceștia fiind trimiși la moarte. Creștinii însă nu și-au părăsit credința, ci au preferat să moară pentru Hristos, având în minte cuvintele Domnului, Care a spus: „Pe cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, îl voi mărturisi și Eu înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri, dar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, de acela Mă voi lepăda și Eu înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri” (Matei 10,32-33). Cu cât erau martirizați mai mulți creștini, cu atât se

înmulțea numărul păgânilor care îmbrățișau învățătura lui Hristos, încât a ieșit vorba „sângele martirilor, sămânța creștinilor”.

În anul 313, în urma edictului de toleranță al împăratului Constantin cel Mare, persecuțiile anticreștine au încetat, iar învățătura Domnului Hristos s-a răspândit în toate păturile sociale ale Imperiului Roman și chiar în jurul acestuia. În această nouă conjunctură, diavolul a încercat o altă strategie de luptă împotriva învățăturii mântuitoare a Domnului Hristos, denaturându-i înțelesul sau sensul, pentru că el știe că „cel ce păzește toată legea, dar o calcă într-un singur loc, s-a făcut vinovat față de toate. Pentru că Cel ce a zis: «Să nu săvârșești adulter», a zis și: «Să nu ucizi». Și dacă nu săvârșești adulter, dar ucizi, te-ai făcut călcător de lege” (Iacov 2,10-11).

Mântuitorul ne-a atras luarea aminte în privința celor înșelați de diavol, care își răspândesc învățăturile pierzătoare de suflet, zicând: „Feriți-vă de proorocii mincinoși, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinlăuntru sunt lupi răpitori” (Matei 7,15). Sfântul Apostol Pavel a spus și el: „Eu știu bine că după plecarea mea vor intra între voi lupi înverșunați care nu vor cruța turma. Și dintre voi înșivă se vor ridica bărbați grăind învățături răstălmăcite, ca să tragă pe ucenici după ei” (Fapte 20,29-30). Iar Sfântul Petru remarcă faptul că „au fost în popor și prooroci mincinoși, după cum și între voi vor fi învățători mincinoși, care vor strecura erezii pierzătoare și, tăgăduindu-L chiar pe Stăpânul Care i-a răscumpărat, își vor aduce lor grabnică pieire; și mulți se vor lua după învățăturile lor rătăcite și, din pricina lor, calea adevărului va fi hulită” (II Petru 2,1-2).

Biserica este trupul tainic al lui Hristos și ea are datoria să apere învățătura Domnului de interpretările greșite sau de abaterile de la adevăr. Pentru a combate erezii, Biserica s-a întâlnit în sinoade locale sau ecumenice, urmând pilda Sfinților Apostoli, care atunci când au apărut neînțelegeri în Biserica primară, s-au strâns cu toții la Ierusalim, pentru a lămuri controversele iscate.

Întrucât la începutul celui de-al patrulea veac creștin, Arie pretindea că Fiul lui Dumnezeu este numai o creatură a Tatălui, de altă ființă decât El, care a fost adus în existență de Tatăl în scopul creării lumii, iar această învățătură se răspândea între credincioși, împăratul

Constantin cel Mare (306-337) a convocat în anul 325, la Niceea, primul Sinod Ecumenic. La acest Sinod au participat 318 episcopi din toată lumea cunoscută atunci, care au alcătuit primele șapte articole ale Simbolului Credinței, prin care au respins învățătura lui Arie.

În cea de-a doua parte a veacului al IV-lea au apărut alte învățături pierzătoare de suflet. Astfel, Macedonie susținea că Sfântul Duh este o creatură sau o putere a lui Dumnezeu; iar Apolinarie învăța că Iisus Hristos nu a avut suflet rațional, ci locul lui l-a luat dumnezeirea. În această situație, împăratul Teodosie cel Mare (379-395) a convocat în anul 381, la Constantinopol, cel de-al II-lea Sinod Ecumenic. La acesta au luat parte 150 de episcopi, care au alcătuit ultimele cinci articole ale Simbolului Credinței, prin care au combătut învățăturile lui Macedonie și Apolinarie.

În Crez sau în Simbolul Credinței avem sintetizată întreaga învățătură de credință a Bisericii, începând cu Sfânta Treime, crearea lumii, mântuirea ei de către Fiul lui Dumnezeu, cea de-a doua venire a Domnului Hristos, despre Sfântul Duh, Biserica, Taina sfântului botez, învierea morților și viața veșnică.

Din această cateheză am învățat că după ce l-a creat pe om, Dumnezeu l-a așezat în rai și i-a dat o poruncă, însă omul a călcat porunca, intrând astfel în robia diavolului, motiv pentru care a și fost alungat din rai. Pentru că omul nu se putea elibera singur din robia diavolului, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său în lume, ca să o mântuiască. Diavolul a vrut să împiedice lucrarea de mântuire a lumii de către Fiul lui Dumnezeu, de aceea l-a ispitit pe Mântuitorul, dar Acesta a respins ispitele și tot din același motiv a încercat de mai multe ori să-L omoare pe Domnul Hristos, dar fără succes, pentru că satana nu a avut nici o putere asupra Mântuitorului, ci Acesta a acceptat de bunăvoie crucea și moartea. Cu toate că diavolul și oamenii care au pus la cale răstignirea Domnului Hristos s-au bucurat de moartea Lui, bucuria lor a fost de scurtă durată, pentru că prin moartea Sa pe cruce, Mântuitorul a biruit moartea și pe diavol și a înviat. Dacă Adam și Eva prin neascultare față de Dumnezeu au pierdut raiul, Mântuitorul prin ascultare față de Dumnezeu Tatăl l-a redeschis pentru toți oamenii. Pentru că satana nu a putut împiedica lucrarea

Fiului lui Dumnezeu de mântuire a lumii, a adus mari ispite și încercări asupra Sfinților Apostoli, pentru ca ei să nu răspândească în lume Evanghelia împărăției lui Dumnezeu, însă aceștia și-au făcut datoria și în cele din urmă toți Apostolii, în afară de Sfântul Ioan, au suferit moarte martirică pentru misiunea ce au desfășurat-o între neamuri. După omorârea Sfinților Apostoli, diavolul le-a dat în gând împăraților romani să-i prigonească pe cei ce îmbrățișau învățătura Domnului Hristos, pentru ca aceasta să nu se răspândească în lume. Cu toate că nenumărați creștini au murit pentru credința lor în Hristos, creștinismul s-a răspândit tot mai mult. În urma edictului de toleranță al împăratului Constantin cel Mare, persecuțiile anticreștine au încetat, iar învățătura Domnului Hristos s-a răspândit în întreg Imperiul Roman și chiar în jurul acestuia. În această situație, diavolul a încercat o altă strategie de luptă împotriva învățăturii mântuitoare a Domnului Hristos, denaturându-i înțelesul. Astfel au apărut învățături pierzătoare de suflet, precum cea promovată de Arie, care pretindea că Fiul lui Dumnezeu nu este de o ființă cu Tatăl, ci este doar o creatură a Lui. Împăratul Constantin cel Mare a convocat cel dintâi Sinod Ecumenic, la care au fost alcătuite primele șapte articole din Simbolul Credinței, prin care a fost respinsă învățătura lui Arie. Tot în veacul al IV-lea Macedonie susținea că Sfântul Duh este o creatură sau o putere a lui Dumnezeu; iar Apolinarie învăța că Iisus Hristos nu a avut suflet rațional, ci locul lui l-a luat dumnezeirea. Împăratul Teodosie cel Mare a convocat cel de-al II-lea Sinod Ecumenic, la care au fost alcătuite ultimele cinci articole ale Simbolului Credinței, prin care învățăturile lui Macedonie și Apolinarie au fost combătute. În Simbolul Credinței avem sintetizată întreaga învățătură de credință a Bisericii.

AMIN

Articolul 1 din Simbolul credinței:

Cred întru unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute.

Simbolul Credinței începe cu verbul „**Cred**”, prin care noi mărturisim că acceptăm ca adevărate toate învățăturile cuprinse în acesta și ne dovedim apartenența la trupul tainic al lui Hristos, care este Biserica.

În prima parte a celui dintâi articol din Crez se spune: „**Cred întru unul Dumnezeu**”. Prin aceste cuvinte noi ne afirmăm credința într-un singur Dumnezeu, „căci unul este Dumnezeu” (I Tim. 2,5) și „nu este alt Dumnezeu decât numai Unul” (I Cor. 8,4).

Dumnezeu este ființa supremă, creatoare și cârmuitoare a lumii, principiul fundamental al existenței și al ordinii universale. Dumnezeu este duh sau spirit, după cum a afirmat Domnul Hristos Însuși: „Duh este Dumnezeu” (Ioan 4,24). Fiind lipsit de materie, Dumnezeu este simplu și necompos.

Dumnezeu nu este doar un principiu sau o putere, ci El este o ființă personală, este Sfântă Treime. Dumnezeu este unul în ființă, esența sau substanța dumnezeiască este una singură, însă această ființă subzistă în cele trei persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Aceștia nu sunt trei dumnezei, ci cele trei persoane ale lui Dumnezeu, care este unul singur, pentru că ființa divină este una singură.

Dumnezeu este Sfânta Treime și numai existând în trei persoane poate să fie Dumnezeu, căci relația dintre persoane le face demne și capabile de iubirea absolută. Un Dumnezeu singur nu poate exista, acesta este invenția filosofilor. Dacă Dumnezeu ar fi o singură persoană, nu ar fi capabil de iubire. Cel mult s-ar iubi pe Sine, dar aceasta ar fi o iubire sterilă, stearpă. „Iubirea nici nu este posibilă de unul singur, ci numai în comuniune. Când zic: iubesc, mă gândesc la tine, la un altul, și împlinesc unitatea”⁵.

⁵ **Părintele Galeriu**, *Rugăciunea Tatăl nostru*, Editura Harisma, București, 2002, p. 28.

Dacă în Dumnezeu ar exista două persoane, iubirea dintre aceste persoane ar fi egoistă. O persoană ar iubi-o pe cealaltă și ar fi iubită de ea și această iubire s-ar închide între cele două persoane. Acest gen de iubire nu s-ar putea extinde și nu ar justifica crearea din iubire a lumii.

Iubirea perfectă este doar cea treimică, pentru că iubirea între două persoane sporește când este însoțită de bucuria unei a treia persoane. Noi simțim nevoia să fim iubiți de al treilea și să iubim pe al treilea, și cu cât îl iubim mai mult împreună, cu atât ne iubim și noi mai mult. Eu nu vreau să fiu iubit numai de o persoană, ci vreau ca această persoană să fie însoțită în iubirea ei față de mine și de o a treia persoană și tu, cealaltă persoană, voiești la fel, să am și pe altul care te iubește împreună cu mine. Dar și cel de-al treilea vrea să ne vadă uniți în iubirea față de el și în iubirea lui pentru noi. Acest fapt îl cunosc toți cei căsătoriți care au copii. Prin nașterea de copii sporește iubirea dintre soți, care se răsfrânge multiplicată asupra copilului. Un bărbat devenit nu de multă vreme părinte, ne-a mărturisit că de când are copilul se tot gândește cum putea trăi înainte de a avea acest copil, pentru că acum și-a dat seama că viața lui nu avea sens. Își iubea mult soția, dar copilul a făcut ca dragostea dintre soți să se împlinească și a dat sens vieții acelei familii. Credeți că acel copil în sine a umplut viața celor doi? Nu copilul, ci dragostea față de copil (acest lucru îl vedem din trista realitate a multor copii care sunt abandonați după naștere sau mai târziu, pentru că părinții care le-au dat viață nu îi iubesc). Dragostea părinților față de copil este un reflex al iubirii treimice în viața omului, o mică scânteie din focul uriaș al iubirii lui Dumnezeu.

Dacă însă în Dumnezeu ar fi fost patru sau mai multe persoane, n-ar mai fi existat între ele acea relație directă neîncetată și perfectă, ci ar fi fost o gloată de zei care ar fi trăit în dezordine și haos, ca zeii grecilor din Olimp.

Treimea este perfectă, de aceea Dumnezeu este Treime. Și dovada că această iubire în Treime este perfectă, o avem în crearea lumii. Iubirea lui Dumnezeu a fost atât de mare, încât a vrut să o

reverse și în afara Sa, să se bucure și alții de ea, de aceea a creat tot ceea ce există (în afară de rău, care este un accident în creație).

Primul articol din Crez, referindu-se la Dumnezeu Tatăl, afirmă că El este: „**Tatăl atotțiitorul**”.

Dacă în primul articol al Simbolului Credinței se vorbește despre Dumnezeu la modul general, în Crez vor fi amintite, rând pe rând, toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi în parte, începând, bineînțeles, cu Dumnezeu Tatăl.

Dumnezeu Tatăl este principiul sau sursa existenței în Sfânta Treime. El este veșnic și nu a primit ființa dumnezeiască de la altcineva, ci o posedă în Sine, fiind nepricinuit, și El este Cel care a născut mai înainte de toți vecii pe Fiul și a purces pe Sfântul Duh, „căci precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață în Sine” (Ioan 5,26) .

Dumnezeu Tatăl este numit atotțiitorul, pentru că El a adus și menține toate cele create în existență. „Cu toate că lumea are în sine o serie de puteri puse în ea de Dumnezeu, ea nu este o existență suficientă sieși, independentă și existând paralel cu Dumnezeu, potrivit numai legilor existente în ea, ci, în ceea ce are ea mai profund, lumea depinde de participarea la Ființa cea adevărată”⁶, la Dumnezeu, de aceea Sfântul Apostol Pavel a afirmat că: „în El trăim și ne mișcăm și suntem” (Fapte 17,28), „că-n mâna Lui sunt marginile pământului, înălțimile munților sunt ale Lui; că a Lui este marea, El a făcut-o, și mâinile Lui au plăsmuit uscatul” (Ps. 94,4-5). Pe cupola principală a unei biserici sau în centrul tavanului acesteia este reprezentat întotdeauna Iisus Hristos Pantocrator, care de fapt înseamnă tot atotțiitorul. Termenul grecesc παντοκράτωρ este compus din adjectivul: πας - πάσα - παν, care înseamnă: „tot, toate” și verbul: κρατάω, care înseamnă „a ține, a păstra”.

În relația lui Dumnezeu cu lumea, Tatăl este Creator, Fiul Mântuitor, iar Sfântul Duh Sfînțitor. De vreme ce ființa lui Dumnezeu

⁶ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 55.

este una singură și voința Lui este tot una singură, adică nu se poate să voiască ceva Tatăl și altceva Fiul sau Duhul Sfânt. Există o identitate perfectă de voință în sânul Sfintei Treimi. Dacă este identitate de voință, atunci este și identitate de acțiune. De aceea când spunem că Tatăl a creat lumea, să fim conștienți că și Fiul și Sfântul Duh au participat la crearea acesteia. Fiul și Duhul Sfânt erau mâinile cu care Tatăl plămădea creația. Astfel Sfântul Ioan Evanghelistul spune în acest sens despre Fiul: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era dintru început la Dumnezeu; toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ceea ce s-a făcut” (I Ioan 1,3). Iar despre Sfântul Duh se spune în Sfânta Scriptură: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Și pământul era netocmit și gol. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor” (Fac. 1,1-2). La mântuirea lumii Fiul ascultă de Tatăl și vrea să o mântuiască și conlucrează cu Duhul Sfânt. De fapt în orice acțiune exterioară a lui Dumnezeu sunt implicate toate persoanele Sfintei Treimi, de aceea și Domnul nostru Iisus Hristos poate fi reprezentat în biserici ca și Pantocrator.

Despre Dumnezeu Tatăl se spune mai departe în primul articol din Simbolul Credinței că este: „**Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute**”.

Sfânta Scriptură afirmă: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Fac. 1,1). Sfinții Părinți ai Bisericii mărturisesc că prin „cer” se înțelege lumea îngerilor, adică lumea spirituală, iar prin „pământ” se înțelege lumea materială. Tocmai de aceea Crezul vorbește de cele văzute și cele nevăzute create de Dumnezeu, pentru că universul material este văzut sau perceput de ochiul omului, pe când universul spiritual (îngerii și sufletele oamenilor) nu poate fi sesizat cu ochiul fizic.

Spre deosebire de Fiul și de Duhul Sfânt, care își primesc existența de la Dumnezeu Tatăl în veșnicie, din ființa Lui, Fiul prin naștere, iar Sfântul Duh prin purcedere, Ei nefiind creați, lumea văzută și cea nevăzută sunt aduse de Dumnezeu Tatăl în existență prin creare, o dată cu timpul, din voință, iar nu din ființa Lui. Timpul a fost creat

de către Dumnezeu o dată cu lumea. El nici nu ar fi putut exista înainte de crearea lumii, pentru că nu ar fi avut în ce să-și arate scurgerea sa, pentru că nu exista nimic material și trecător în care să lase urme, „fiindcă cele ce se văd sunt trecătoare, iar cele ce nu se văd sunt veșnice” (II Cor. 4,18). Puterile îngerești create de Dumnezeu sunt veșnice, dar nu împreună veșnice cu Dumnezeu cel dinainte de veacuri, pentru că au fost create de Dumnezeu, deci au un început, neexistând din veșnicie. Îngerii au fost făcuți nemuritori și veșnici prin voința lui Dumnezeu.

Dumnezeu a creat lumea, cu toate cele ce sunt în ea, în șase zile, iar în cea de-a șaptea zi s-a odihnit.

Noi am lămurit mai sus faptul că la toate acțiunile exterioare ale Sfintei Treimi iau parte toate cele trei persoane dumnezeiești, numai că o persoană se implică mai mult într-o anumită acțiune decât celelalte, motiv pentru care acțiunea respectivă îi este atribuită acelei persoane. La fel s-a întâmplat și cu crearea lumii, la care au participat toate cele trei persoane dumnezeiești, numai că aceasta este atribuită mai mult lui Dumnezeu Tatăl. Dacă Dumnezeu Tatăl a născut singur pe Fiul și a purces singur pe Duhul Sfânt, la crearea lumii și la organizarea ei participă toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi.

Dumnezeu a creat tot ceea ce există pentru a împărtăși și altora, în afară de Sine, din prea plinul iubirii Sale. „Dumnezeu nu are trebuință de creație pentru a-și împlini perfecțiunea, ca și când i-ar lipsi vreo putere înainte de a fi lumea”⁷. „Dumnezeu Cel supraplin n-a adus cele create la existență fiindcă avea lipsă de ceva, ci ca acestea să se bucure împărtășindu-se de El pe măsura și pe potrivă lor, iar El să se veselească de lucrurile Sale, văzându-le pe ele veselindu-se și săturându-se fără săturare, de Cel de care nu se pot sătura”⁸. „Dumnezeu n-a făcut lumea din vreo trebuință a Sa, ci din

⁷ **Dumitru Stăniloae**, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Editura Scripta, București, 1993, p. 222.

⁸ **Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Vol. II, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993, p. 111.

prisosința bunătății Sale”⁹. „Prin creațiune, Dumnezeu Tatăl vrea să mărească numărul subiectelor care să se bucure de fericirea comuniunii cu El, vrea să aibă mai mulți fii. Vrea subiecte mai multe cărora să le fie Tată”¹⁰.

„Puterea nemărginită a lui Dumnezeu s-a arătat în faptul de a fi creat ceea ce este deosebit de Sine, nefolosindu-se de nici o substanță”¹¹, pentru că lumea, cu tot ceea ce există în ea, au fost aduse la existență din nimic. Dumnezeu nu crează lumea din ființa Sa, ci din voință, deci „creația este opera voinței dumnezeiești”¹², de aceea „există o infinită distanță între Dumnezeu și creație, dar distanță nu de loc, ci de natură”¹³. „Atotputernicul Dumnezeu ne cheamă din nimic. Prin firea noastră suntem făcuți din nimic”¹⁴. „Nimicul înseamnă că Dumnezeu n-a scos nici din Sine, nici din altceva lumea; sau că înainte de actul creației, n-a existat vreo substanță din care ea ar fi fost adusă la existență; și Dumnezeu nu i-a dat nici din ființa Lui existența. Lumea a fost adusă la existență din «ceea ce nu este»”¹⁵, pentru că „nimicul nu se definește în nici un fel”¹⁶.

Din primul articol al Simbolului Credinței am învățat că Dumnezeu nu este doar un principiu sau o putere, ci El este o ființă personală. Dumnezeu este unul în ființă, dar întreit în persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Aceștia nu sunt trei dumnezei, ci cele trei persoane ale lui Dumnezeu, care este unul singur, pentru că ființa

⁹ **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, Vol. VIII, p. 270.

¹⁰ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993, p. 79.

¹¹ **Idem**, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 234.

¹² **Idem**, *Viața...*, p. 135.

¹³ **Idem**, *Chipul...*, p. 245.

¹⁴ **Arhimandritul Sofronie**, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, Editura DEISIS, Sibiu, 1998, p. 71.

¹⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 245.

¹⁶ **Idem**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. I, p. 93.

dumnezeiască este una singură. Sfânta Treime numai pentru că există în trei persoane poate să fie Dumnezeu, căci relația dintre persoane le face demne și capabile de iubirea absolută. Un Dumnezeu monopersonal nu poate exista, pentru că dacă ar fi o singură persoană, nu ar fi capabil de iubire. Dacă în Dumnezeu ar exista două persoane, iubirea dintre aceste persoane ar fi egoistă. Acest gen de iubire nu s-ar putea extinde și nu ar justifica crearea din iubire a lumii. Iubirea perfectă este doar cea treimică, pentru că iubirea între două persoane sporește când este însoțită de bucuria unei a treia persoane. Dacă în Dumnezeu ar fi patru sau mai multe persoane, n-ar mai exista între ele acea relație directă neîncetată și perfectă, ci ar fi o gloată de zei, care ar trăi în dezordine și haos. Dumnezeu Tatăl este principiul existenței în Sfânta Treime. El este veșnic și nu a primit ființa dumnezeiască de la altcineva, ci o posedă în Sine și El este Cel care a născut mai înainte de toți vecii pe Dumnezeu Fiul și a purces pe Sfântul Duh. Dumnezeu Tatăl este atotfiitorul, pentru că El a adus și menține toate cele create în existență. În relația lui Dumnezeu cu lumea Tatăl este Creator, Fiul Mântuitor, iar Sfântul Duh Sfințitor. De vreme ce ființa lui Dumnezeu este una singură, și voința Lui este tot una singură, de aceea când spunem că Tatăl a creat lumea, să fim conștienți că și Fiul și Sfântul Duh au participat la crearea acesteia. Spre deosebire de Fiul și de Duhul Sfânt, care își primesc existența de la Dumnezeu Tatăl în veșnicie, din ființa Lui, Ei fiind necreați, lumea văzută și cea nevăzută au fost aduse de Dumnezeu Tatăl în existență prin creare, odată cu timpul, din voința, iar nu din ființa Lui. Dumnezeu a creat lumea cu toate cele ce sunt în ea, în șase zile, iar în cea de-a șaptea zi s-a odihnit. Dumnezeu a creat tot ceea ce există pentru a împărtăși și altora, în afară de Sine, din prea plinul iubirii Sale. La crearea lumii puterea nemărginită a lui Dumnezeu s-a arătat în faptul că El a creat ceva deosebit de Sine, fără să se folosească de vreo substanță, pentru că lumea a fost adusă de Dumnezeu la existență din nimic.

AMIN

Articolul 2 din Simbolul credinței:

Și întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut.

În cel de-al doilea articol din Simbolul Credinței citim la început despre „**unul Domn Iisus Hristos**”. Noi când vorbim despre Domnul nostru Iisus Hristos știm că Acesta este Fiul lui Dumnezeu născut din veci din Tatăl, dar și Fiul Sfintei Fecioare Maria, născut la plinirea vremii din sânul ei preacurat, deci El este Dumnezeu adevărat și om adevărat într-un singur ipostas sau persoană. Al doilea articol din Crez însă face referire la Fiul lui Dumnezeu înainte de nașterea Sa din sânul Sfintei Fecioare Maria, chiar înainte de crearea lumii, când exista numai Dumnezeu.

Mai departe se spune în Crez despre Fiul lui Dumnezeu că este „**Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut**”

Aici se menționează faptul că Fiul lui Dumnezeu este Unul-Născut, pentru că și oamenii care trăiesc după poruncile lui Dumnezeu ajung fii ai Lui, însă prin har, iar nu prin natură. Dumnezeu a grăit oamenilor prin gura psalmistului: „Eu am zis: «Dumnezei sunteți și toți fii ai Celui Preaînalt»” (Ps. 81,6). Apostolul neamurilor le scrie și el galatenilor: „Toți sunteți fii ai lui Dumnezeu prin credința în Hristos Iisus” (Gal. 3,26). Sfântul Ioan, Apostolul iubirii, remarcă și el: „Vedeți ce fel de iubire ne-a dăruit nouă Tatăl, ca să ne numim fii ai lui Dumnezeu, și suntem” (I Ioan 3,1).

Pe câtă vreme Domnul nostru Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu Tatăl prin naștere din ființa Lui, creștinii care împlinesc voia lui Dumnezeu ajung fiii Lui după har prin înfiere, după cum afirmă Sfântul Apostol Pavel: „Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce, întru Hristos, ne-a binecuvântat pe noi, în ceruri, cu toată binecuvântarea duhovnicească; precum întru El ne-a și ales, înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și fără de prihană înaintea Lui, mai înainte rânduindu-ne, în a Sa iubire, spre

înfierea întru El, prin Iisus Hristos, după buna socotință a voii Sale, spre lauda slavei harului Său, cu care ne-a dăruit pe noi prin Fiul Său cel iubit” (Efes. 1,3-6).

Articolul al doilea din Simbolul Credinței continuă prin afirmația că Fiul lui Dumnezeu este născut din Tatăl „**mai înainte de toți vecii**”.

Dumnezeu Tatăl L-a născut pe Dumnezeu Fiul înainte de a exista timpul sau lumea, deci L-a născut în veșnicie. Nu a existat însă niciodată o etapă în care Dumnezeu Tatăl era singur și nu-L avea pe Dumnezeu Fiul, ci întotdeauna au existat și Tatăl și Fiul, numai că Fiul și-a luat existența prin naștere din ființa Tatălui.

Bineînțeles că în vecii vecilor nu au existat numai Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul, ci și Sfântul Duh, despre a treia persoană a Sfintei Treimi vom vorbi însă în cel de-al optulea articol al Simbolului Credinței. Totuși pentru a înțelege mai bine cum a existat Dumnezeu de la început, vom prezenta nașterea Fiului și purcederea Sfântului Duh, pentru că Fiul și Duhul Sfânt nu vin la existență după Tatăl, ci există împreună din veci, dintr-o iubire reciprocă. Dumnezeu Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Duhul Sfânt, dar și Fiul se naște din veci din Tatăl și Duhul Sfânt purcede din veci din Tatăl. Ei nu pot fi decât împreună din veci. Toate cele trei persoane dumnezeiești sunt din eternitate, nu venite pe rând la existență. Tatăl, Fiul și Sfântul Duh există împreună și deodată.

Când noi cugetăm la nașterea cuiva, ne gândim la modul de venire pe lume al omului, conform căruia sunt necesari părinții, zămislirea, perioada sarcinii și abia apoi urmează nașterea. La Dumnezeu însă nu este așa, pentru că Dumnezeu este spirit și El nu are gen, ca omul. De asemenea, existența lui Dumnezeu este supratemporală, iar cele ce se petrec în afara timpului au loc veșnic și fără întârziere. De vreme ce la Dumnezeu nu există categoria timp, ar fi exclusă din acest punct de vedere o perioadă de sarcină, ca la om, iar din același motiv Fiul lui Dumnezeu nu S-a putut naște mic, trebuind să treacă o perioadă de timp pentru a crește și a se maturiza.

Modul nașterii Fiului lui Dumnezeu din Tatăl este o taină. Noi știm că Fiul își ia existența din Tatăl, iar dobândirea existenței de către

Fiul se numește naștere, dar cum este această naștere nu știm, pentru că nu suntem capabili să înțelegem acest lucru. Cu toate că mintea noastră nu cuprinde aceste adevăruri adânci, Dumnezeu ne-a descoperit că Fiul are existență deodată cu Tatăl, prin naștere, iar noi acceptăm prin credință acest fapt.

Mai departe se spune în articolul 2 din Simbolul Credinței că Fiul lui Dumnezeu este: **„Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”**.

Prin aceste cuvinte se evidențiază faptul că Fiul este Dumnezeu adevărat, asemenea Tatălui. „Așa cum nu se deosebește lumina care se aprinde de lumina din care se aprinde, așa nu se deosebește ființa Fiului de ființa Tatălui. Tot ce are prima lumină dă și celei de a doua, afară de însușirea că ea dă, și cealaltă primește”¹⁷.

Asemănarea lui Dumnezeu cu lumina este foarte bună, pentru că „Dumnezeu este lumină și nici un întuneric nu este întru El” (I Ioan 1,5), iar Mântuitorul Însuși a afirmat despre Sine: „Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” (Ioan 8,12).

Fiul lui Dumnezeu s-a născut din Tatăl, dar aceasta nu înseamnă că El este mai mic decât Tatăl sau Îi este inferior Acestuia. Faptul că Fiul este consubstanțial și egal cu Tatăl se constată din cuvintele care urmează în Crez, și anume că Fiul lui Dumnezeu este **„născut iar nu făcut”**.

Fiul lui Dumnezeu este născut din ființa lui Dumnezeu Tatăl, pe când lumea, cu toate cele ce sunt în ea, este creată din voința lui Dumnezeu. Lumea este făcută sau creată de Dumnezeu din nimic, deodată cu timpul, de aceea este de altă esență decât Dumnezeu, care este necauzat. Dumnezeu este infinit, lumea este finită. Dumnezeu este necreat, lumea este creată. Dumnezeu este veșnic, lumea materială este trecătoare. Lumea nu are aceleași calități sau însușiri pe care le are Dumnezeu, dar Fiul are tot ceea ce are Tatăl, de aceea Ei sunt egali, motiv pentru care Domnul Hristos a și afirmat: „Eu și Tatăl

¹⁷ *Învățătura de credință ortodoxă – Catehism*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, Oradea, 1996, p. 82.

Meu una suntem” (Ioan 10,30). „Credeți-Mă că Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine” (Ioan 14,11), „Cel ce M-a văzut pe Mine L-a văzut pe Tatăl” (Ioan 14,9). Tatăl este Dumnezeu, și Fiul este Dumnezeu, Tatăl este veșnic, și Fiul este veșnic, Tatăl este necreat, și Fiul este necreat. Singura diferență dintre Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul este că Tatăl dă existența, iar Fiul primește existența, dar atât Tatăl, cât și Fiul, au aceeași existență, deci sunt egali. Acest lucru îl adevăresc cuvintele care urmează în Crez și care mărturisesc că Fiul este **„de o ființă cu Tatăl”**.

Fiul lui Dumnezeu S-a născut din Tatăl. El nu are o altă ființă deosebită de a Tatălui, deoarece ființa lui Dumnezeu Tatăl nu se multiplică sau se repetă când Acesta naște pe Fiul, pentru a exista aceeași ființă de două ori, cum este la oameni. Prin naștere, Tatăl împărtășește Fiului însăși ființa Sa. În Dumnezeu ființa este una. Persoanele Sfintei Treimi au una și aceeași ființă, dar ele ca persoane sunt trei. Fiecare persoană este purtătoare a întregii ființe dumnezeiești nerepetate, deci fiecare este Dumnezeu întreg, nu fiecare persoană este o parte din Dumnezeu, și împreună Îl formează pe Dumnezeu, nici nu este fiecare persoană o altă formă de manifestare a unui Dumnezeu monopersonal, ci fiecare persoană este Dumnezeu adevărat, dar ființa lor este una, pentru că există un singur Dumnezeu și nu trei dumnezei.

Ființa dumnezeiască este nemărginită, de aceea nu se poate repeta, iar cele trei persoane ale Sfintei Treimi nu se confundă între ele, folosind fiecare în alt fel toată puterea ființei, într-o comunicare reciprocă. Deci Tatăl are ființa toată, Fiul are ființa toată, Sfântul Duh are ființa toată, dar această ființă este una singură, care se comunică deodată și întreagă tuturor celor trei persoane ale Sfintei Treimi în mod deplin, fără ca o persoană să dețină numai o parte din această ființă, sau o persoană să aibă mai mult din această ființă decât celelalte două persoane. Deci Dumnezeu este unul ca ființă, iar ca persoane este trei, de aceea se și numește Sfânta Treime.

În încheiere, cel de-al doilea articol din Simbolul Credinței vorbește despre crearea lumii și mărturisește că Fiul lui Dumnezeu este Cel: **„prin Care toate s-au făcut”**.

Întrucât persoanele Sfintei Treimi sunt de o ființă, Ele au o singură voință și sunt împreună lucrătoare la toate actele în afară ale lui Dumnezeu. Din acest motiv, chiar dacă crearea lumii Îi este atribuită lui Dumnezeu Tatăl, la ea au luat parte și Fiul și Sfântul Duh. Sfântul Evanghelist Ioan atestă participarea Fiului lui Dumnezeu la crearea tuturor celor existente: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era dintru început la Dumnezeu; toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ceea ce s-a făcut” (Ioan 1,1-3).

Faptul că Fiul lui Dumnezeu a fost prezent și împreună lucrător cu Dumnezeu Tatăl și cu Duhul Sfânt la crearea lumii dovedește că El este de o ființă cu Tatăl și cu Duhul Sfânt și împreună veșnic cu Tatăl și cu Sfântul Duh.

Din cel de-al doilea articol al Simbolului credinței am învățat că Fiul lui Dumnezeu este născut din Tatăl în veșnicie, și spre deosebire de creștinii care trăiesc după poruncile lui Dumnezeu, și care se pot numi fii ai lui Dumnezeu după har, prin înfiere, El singur este născut din ființa Tatălui. Dumnezeu Tatăl L-a născut pe Dumnezeu Fiul înainte de a exista timpul sau lumea, în veșnicie. Nu a existat însă niciodată o etapă în care Tatăl era singur și nu-L avea pe Fiul, ci întotdeauna au existat și Tatăl și Fiul, numai că Fiul și-a luat existența prin naștere din ființa Tatălui. Dumnezeu Tatăl naște pe Fiul, dar și Fiul se naște din veci din Tatăl. Ei nu pot fi decât împreună din veci, într-o iubire reciprocă. Modul nașterii Fiului lui Dumnezeu din Tatăl este o taină. Fiul lui Dumnezeu s-a născut din Tatăl, însă aceasta nu înseamnă că El este mai mic decât Tatăl sau Îi este inferior Acestuia, ci Ei sunt consubstanțiali și egali. Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat, născut din ființa lui Dumnezeu Tatăl, iar nu creat de Acesta, spre deosebire de lume, care a fost creată de Dumnezeu din nimic, numai prin voința Lui. Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul au aceeași ființă dumnezeiască, pentru că aceasta este nemărginită și de aceea nu se poate repeta prin nașterea Fiului și prin purcederea Sfântului Duh din Tatăl. Dumnezeu Fiul a participat alături de Dumnezeu Tatăl și de Sfântul Duh la crearea lumii.

AMIN

Articolul 3 din Simbolul credinței:

Care, pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om.

(Prima parte)

În cel de-al treilea articol din Simbolul Credinței se spune că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om „**pentru noi oamenii**”

De ce s-a făcut om Fiul lui Dumnezeu?

La crearea lumii toate au fost aduse de Dumnezeu în existență prin cuvânt. Domnul a zis: „Să fie” (Fac. cap. 1) și s-au făcut. Pe om însă Dumnezeu l-a creat cu mâinile Sale, în cea de-a șasea zi a creației, când „luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Fac. 2,7). Rolul special al omului în lume se vede și din aceea că Dumnezeu l-a creat pe acesta după chipul Său și l-a pus stăpân peste tot pământul și peste toate viețuitoarele. Sfânta Scriptură mărturisește în acest sens: „Și l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat și femeie i-a făcut. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ și peste tot pământul!»” (Fac. 1,27-28).

Dintre toate creaturile lui Dumnezeu, din cer și de pe pământ, singur omul este compus din suflet spiritual și trup material, el aparținând ambelor lumi (spirituală și materială), fiind inelul de legătură dintre ele sau sinteza lor. Dacă nu avea suflet, omul era animal, dacă nu avea trup, era înger.

Omul a fost creat compus, pentru ca Dumnezeu să se unească cu el, iar prin intermediul lui, cu întreaga creatură. „De aceea l-a creat Dumnezeu pe om ca inel de legătură al lumii spirituale și materiale, ca recapitulare și epilog al tuturor creaturilor, cu scopul ca unindu-Se cu el, să se unească cu toate creaturile și să recapituleze în Hristos cele cerești și cele pământești. Înainte de a hotărî creația, fie a îngerilor, fie

a oamenilor, fie a oricărei alte creaturi, Dumnezeu a prehotărât în sfatul Lui cel veșnic întruparea Fiului Său”¹⁸.

Hotărârea lui Dumnezeu de a se uni cu omul este numită de Sfântul Pavel „taina cea din veac ascunsă” (Efes. 3,9). „Mărimea «tainei din veci ascunsă și de îngeri neștiută» stă în mărimea dragostei lui Dumnezeu față de lume. Nici îngerii nu și-ar fi putut închipui că în sânul lui Dumnezeu se ascunde din veci, împreună cu ființa Lui, o atât de mare dragoste față de lume. Arătarea ei este în același timp dezvăluirea unei valori neînchipuite a lumii”¹⁹.

„Adânca rațiune a întrupării Fiului lui Dumnezeu nu pleacă de la om, ci de la Dumnezeu, din dorința de a deveni Om și de a face din firea umană o teofanie, locul iubit al prezenței Sale”²⁰. Omul nu ar fi putut avea niciodată o astfel de inițiativă, pentru că nu era în stare să gândească așa ceva.

Al treilea articol din Simbolul Credinței mărturisește în continuare că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om „**și pentru a noastră mântuire**”.

Omul a căzut în păcat și singur nu se putea elibera sau mântui din robia păcatului și a diavolului, de aceea Dumnezeu Însuși îl mântuiește, pentru că „cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu” (Luca 18,27).

Ce este de fapt mântuirea sau răscumpărarea? „Mântuirea constă în retaurarea naturii umane căzute, deci revenirea omului, căzut prin păcat, la starea dinaintea căderii, de unde procesul desăvârșirii se continuă, așa cum Adam îl continua dacă nu ar fi căzut în păcat”²¹.

Omul singur nu se putea mântui, nu se putea elibera de păcat, de aceea a fost nevoie de intervenția lui Dumnezeu pentru aceasta. Dar omul se pervertise în sine prin păcat, deci pentru a fi mântuit, trebuia schimbat lăuntric, trebuia restaurat din interior, nu era eficientă o intervenție exterioară, străină omului, care nu îl transforma lăuntric.

¹⁸ **Panayotis Nellas**, *Omul-animal îndumnezeit*, Editura DEISIS, Sibiu, 1994, pp. 168-169.

¹⁹ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, pp. 66-67.

²⁰ **Paul Evdokimov**, *Taina iubirii*, Editura Christiana, București, 1994, p. 65.

²¹ **Pr. Dr. Vasile Răduță**, *Op. Cit.*, p. 381.

De aceea Dumnezeu găsește cel mai potrivit mod al mântuirii, întruparea Fiului dintr-o Fecioară, deoarece „pentru mântuire trebuia un om în care firea omenească să-și aibă din nou un început curat, așa cum l-a avut prima dată”²² și trebuia ca acest om să fie și Dumnezeu, pentru a avea puterea de a mântui pe om, iar Dumnezeu având fire omenească, îl mântuia pe om din lăuntru. Sfântul Apostol Pavel vorbește despre universalitatea păcatului lui Adam și despre mântuirea realizată de Domnul Hristos pentru toți oamenii: „Precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el. Precum prin greșeala unuia a venit osânda pentru toți oamenii, așa și prin îndreptarea adusă de Unul a venit, pentru toți oamenii, îndreptarea care dă viață; căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea unuia se vor face drepecți cei mulți” (Rom. 5,12 și 18-19).

Foarte multă lume este tentată să creadă că Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat numai din cauza căderii omului. „Dacă întruparea ar fi fost determinată de căderea în păcat, atunci satana, răul, ar fi condiționat-o”²³. Nu este așa. „Hristos nu este o întâmplare, un accident în istorie. Întruparea lui Dumnezeu Cuvântul nu constituie o simplă consecință a biruinței diavolului asupra omului. Hristos nu este efectul unei lucrări a satanei. Unirea naturii divine și umane s-a făcut pentru că ea constituie sfatul cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu”²⁴. Indiferent dacă omul cădea în păcat sau nu, Dumnezeu se întrupa, pentru a se uni în acest mod cu creatura. „Iubirea lui Dumnezeu tinde spre ultima treaptă a comuniunii; cu sau fără cădere, Dumnezeu a creat lumea pentru ca aici El să devină om și pentru ca omul să devină dumnezeu prin har, participând la condițiile de existență dumnezeiască”²⁵.

Dacă singurul motiv al venirii Fiului lui Dumnezeu în lume ar fi fost eliberarea omului din robia păcatului, atunci Dumnezeu

²² Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p. 161.

²³ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 67.

²⁴ Panayotis Nellas, *Op. Cit.*, p. 19.

²⁵ Paul Evdokimov, *Taina...*, p. 65.

Cuvântul trebuia să se facă și înger, pentru a mântui și pe îngerii căzuți. Dar Fiul lui Dumnezeu „nu a luat firea îngerilor, ci sămânța lui Avraam a luat” (Evrei 2,16).

Fiul lui Dumnezeu a venit în lume, S-a răstignit și a înviat pentru toți oamenii, nu doar pentru poporul ales sau numai pentru o parte din omenire, „căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3,16), pentru că Dumnezeu „voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2,4). Chiar dacă Domnul Hristos și-a desfășurat întreaga activitate publică numai între evrei, pe Sfinții Apostoli i-a trimis la propovăduire în toată lumea, când le-a poruncit: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura” (Marcu 16,15).

Cel de-al treilea articol din Crez afirmă mai departe că Fiul lui Dumnezeu „**S-a pogorât din ceruri**”.

Dumnezeu locuiește în cer. Proorocul Isaia mărturisește în acest sens, inspirat fiind de Dumnezeu: „Așa zice Domnul: «Cerul este scaunul Meu!»” (Isaia 66,1). Psalmistul afirmă și el: „Domnul în cer are scaunul Său” (Ps. 10,4), iar arhiereul Simon I se adresează lui Dumnezeu în rugăciunea sa: „Locașul Tău este cerul cerului” (III Macabei 2,13). Domnul Hristos le-a spus și El evreilor: „Să nu vă jurați nicidecum pe cer, fiindcă este tronul lui Dumnezeu” (Matei 5,34). În momentul întrupării, Fiul lui Dumnezeu s-a pogorât din cer, de aceea în timpul activității Sale publice a afirmat: „Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer” (Ioan 6,51). În convorbirea de taină purtată cu Nicodim, Domnul Hristos i-a spus și acestuia: „Nimeni nu s-a suit în cer, decât Cel ce S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer” (Ioan 3,13). Cu toate că Fiul lui Dumnezeu S-a coborât din cer, El nu a fost niciodată despărțit de Tatăl și de Sfântul Duh, pentru că prin firea Lui cea dumnezeiască El este atotprezent, de aceea Mântuitorul i-a și spus lui Nicodim că „Cel ce S-a coborât din cer, Fiul Omului, este în cer”, pentru că deși a coborât pe pământ și S-a făcut om, prin natura Lui cea dumnezeiască era și în cer.

Prin faptul că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume, El S-a golit de slava Lui cea dumnezeiască, „S-a deșertat pe Sine, chip de rob

luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om” (Filip. 2,7). Apostolul neamurilor însă mărturisește „că El, bogat fiind, pentru noi a sărăcit, ca noi cu sărăcia Lui să ne îmbogățim” (II Cor. 8,9). Prin întrupare, Fiul lui Dumnezeu nu s-a transformat din Dumnezeu în om, ci El a rămas Dumnezeu, dar și-a asumat în ipostasul Său cel unul, alături de firea dumnezeiască, și firea omenească, fiind Dumnezeu deplin și om deplin, într-o singură persoană, după cum mărturisește Sfântul Apostol Pavel: „Căci întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii” (Colos. 2,9).

Din prima parte a celui de-al treilea articol al Simbolului Credinței am învățat că la crearea lumii, Dumnezeu a adus toate în existență prin cuvânt, pe om însă l-a plămădit cu mâinile Sale. Trupul i l-a alcătuit din pământ și i-a suflat în față suflare de viață, făcându-l după chipul Său și punându-l stăpân peste tot pământul și peste toate viețuitoarele. Omul a fost creat compus, din suflet spiritual și trup material, pentru ca Dumnezeu să se unească cu el, iar prin intermediul lui, cu întreaga creatură, a cărei sinteză este omul. Hotărârea lui Dumnezeu de a se uni cu omul a fost numită de Sfântul Apostol Pavel „taina cea din veac ascunsă”, pentru că Dumnezeu a avut acest plan din veci, chiar înainte de a fi lumea. Omul a căzut în păcat și singur nu se putea elibera din robia lui, de aceea Dumnezeu Tatăl Îl trimite pe Fiul Său în lume, pentru a-l mântui pe om. Fiul lui Dumnezeu nu s-a întrupat numai din cauza căderii omului, pentru că indiferent dacă omul cădea în păcat sau nu, Dumnezeu se întrupa, pentru a Se uni în acest mod cu creatura. Fiul lui Dumnezeu a venit în lume pentru toți oamenii. Cu toate că Fiul lui Dumnezeu S-a coborât din cer, El nu a fost niciodată despărțit de Tatăl și de Sfântul Duh, pentru că prin firea Lui cea dumnezeiască El este atotprezent. Prin întrupare, Fiul lui Dumnezeu nu s-a transformat din Dumnezeu în om, ci a rămas Dumnezeu, dar și-a asumat în ipostasul Său cel unul, alături de firea dumnezeiască, și firea omenească, fiind Dumnezeu deplin și om deplin, într-o singură persoană.

AMIN

Articolul 3 din Simbolul credinței

(Partea a doua)

În încheierea celui de-al treilea articol al Simbolului Credinței se afirmă că Fiul lui Dumnezeu „**S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om**”.

Când vorbim despre zămislirea Fiului lui Dumnezeu în sânul preacurat al Sfintei Fecioare Maria și despre nașterea Sa din Maica Sfântă, spunem că Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat. Termenul „întrupare” însă nu acoperă întru totul sensul venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu, pentru că El nu și-a asumat numai trup omenesc, ci și suflet, de aceea mai corect ar fi să spunem că Fiul lui Dumnezeu s-a înomenit, pentru că El și-a asumat omul întreg în persoana Sa. Coborârea lui Dumnezeu Cuvântul în lume este numită în limba greacă prin doi termeni: *ενανθρώπιση* (înomenire) și *ενσάρκωση* (întrupare). Termenul de *ενανθρώπιση* vine de la *άνθρωπος*, care înseamnă om, și acoperă în întregime sensul venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu. Cuvântul *ενσάρκωση* vine de la *σαρξ*, care înseamnă trup, carne, or de vreme ce omul este compus din trup și suflet, iar Fiul lui Dumnezeu și-a asumat omul întreg, iar nu numai o parte a lui, și anume trupul, este mai corect să spunem că Fiul lui Dumnezeu s-a înomenit.

Când Arhanghelul Gavriil i-a vestit Sfintei Fecioare Maria că ea a fost aleasă să dea naștere Fiului lui Dumnezeu, „Maria a zis către înger: Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?” (Luca 1,34). Întrebarea Sfintei Fecioare este perfect justificată, pentru că fără sămânță bărbătească nici o femeie nu poate zămisli și naște, ori ea era fecioară, deci din punct de vedere omenesc era imposibil să zămislească. „Și răspunzând, îngerul i-a zis: Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema” (Luca 1,35). „Rodnicia firii umane se reface în Sfânta Fecioară Maria prin lucrarea Duhului Sfânt, fără să fie necesară sămânța bărbatului, cum n-a fost necesară femeia la scoaterea Evei din Adam”²⁶.

²⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul...*, p. 297.

Arhanghelul Gavriil nu i-a vestit numai Sfintei Fecioare Maria că ea va zămisli pe Fiul lui Dumnezeu prin lucrarea Sfântului Duh, ci și Dreptului Iosif, pentru că „îngerul Domnului i s-a arătat acestuia în vis, grăind: Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt” (Matei 1,20).

Domnul nostru Iisus Hristos „numai pentru că avea pe Dumnezeu ca Tată din veci, S-a putut face și Fiu al unei Maici omenești Fecioară. Numai fiindcă era Fiu al unui Tată ceresc, nu avea nevoie de un tată pământesc, sau s-a putut face fiu omenesc al unei Maici Fecioară și, ca atare, ne-a putut mântui”²⁷. „Paternității Tatălui din sfera divină îi corespunde maternitatea Născătoarei de Dumnezeu în sfera omenească”²⁸.

„Cuvântul lui Dumnezeu Se sălășluiește întâi în sufletul înțelegător al Fecioarei, formându-Și cu consimțământul ei, sufletul Său înțelegător plin de puterile sau rădăcinile spirituale ale trupului Său și, prin aceasta, Își formează din trupul Fecioarei trupul Său”²⁹.

Dumnezeu nu o forțează sau o silește pe Sfânta Fecioară Maria să accepte zămislirea Fiului Său, ci îi vestește prin înger că este vrednică de aceasta și o invită să conlucreze cu El. Prin acceptul Fecioarei Maria: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău” (Luca 1,38), adresat arhanghelului Gavriil, noi toți, întregul neam omenesc, ne dăm acordul la întruparea Cuvântului, fiind tainic cuprinși în voința Mariei. Acceptul Sfintei Fecioare exprimă dorința de mântuire a lumii întregi la chemarea lui Dumnezeu la această mântuire. Dumnezeu nu putea să-l mântuiască pe om din exterior, să-l forțeze la aceasta, ci era nevoie de conlucrarea omului. Astfel „înomenirea nu a fost numai lucrarea lui Dumnezeu, ci și lucrarea voinței și a credinței Fecioarei Maria”³⁰.

Sfânta Fecioară Maria nu a avut păcate personale, iar la bunavestire, o dată cu zămislirea Fiului lui Dumnezeu, ea a fost

²⁷ **Idem**, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, 1993, pp. 63-64.

²⁸ **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia...*, p. 163.

²⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 170.

³⁰ **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia...*, p. 163.

curătită și de păcatul strămoșesc, astfel încât Dumnezeu Cuvântul și-a asumat firea omenească curată, neîntinată de păcat. Arhanghelul Gavriil i-a spus Fecioarei: „Duhul Sfânt se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri” (Luca 1,35). Astfel „Duhul Sfânt pe care îl comunică Dumnezeu Cuvântul umanității Sale, în momentul zămislirii Fecioarei Maria, face ca această umanitate să fie fără de păcat, cum a fost și primul Adam la facerea lui, și același Duh Sfânt i se comunică și Sfintei Fecioare, pe care o curăță de păcatul strămoșesc, încât să poată da din trupul și din sângele ei, trupul omenesc al Fiului ei dumnezeiesc lipsit de păcatul strămoșesc, cât și să-L poată naște ca Fecioară”³¹.

Prin faptul că Fiul lui Dumnezeu a ales să se întrupeze din Sfânta Fecioară Maria, ne dovedește că aceasta este cea mai curată ființă de parte femeiască de pe pământ, din toate timpurile, căci de aceea a fost aleasă ca Născătoare și Maică a Celui fără de început. „Dacă Sfântul Duh întruchipează sfințenia divină, Fecioara *osândiți de Dumnezeu pentru* Maria întruchipează sfințenia umană”³².

Sunt unii care pretind că Maica Domnului nu este Născătoare de Dumnezeu. Astfel de oameni raționează că Sfânta Fecioară Maria a născut pe Iisus Hristos ca om, iar nu ca Dumnezeu. De vreme ce Fiul s-a născut ca Dumnezeu din veci din Tatăl, iar ca om s-a născut la plinirea vremii din Fecioara Maria, Maica Domnului nu poate fi numită Născătoare de Dumnezeu. Ținând cont și de faptul că omul nu-L poate naște pe Dumnezeu, în nici un caz Sfânta Fecioară nu este și nu poate fi numită Născătoare de Dumnezeu.

Sfânta Fecioară Maria nu a născut firea omenească sau natura umană a lui Iisus Hristos. „Natura nu are existență proprie, ci apare întotdeauna personalizată. Așadar natura nu există decât prin persoane, și fiecare persoană își posedă natura pe deplin. Fiecare dintre persoanele Sfintei Treimi deține deplinătatea naturii dumnezeiești, așa cum fiecare persoană umană posedă plinătatea

³¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 173.

³² **Paul Evdokimov**, *Arta icoanei o teologie a frumuseții*, Editura Meridiane, 1992, p. 219.

naturii umane. Natura este aceeași la toți oamenii, însă persoanele sunt nenumărate, fiecare dintre ele fiind unică și de neînlocuit”³³. Sfânta Fecioară Maria a născut deci persoana lui Iisus Hristos, care cuprinde cele două firi: dumnezeiască și omenească, deci nu a dat naștere numai firii Lui omenești, astfel încât pe drept cuvânt este și poate fi numită Născătoare de Dumnezeu.

În momentul zămislirii în sânul prea curat al Sfintei Fecioare Maria, Fiul lui Dumnezeu și-a asumat în persoana Lui, alături de firea dumnezeiască, natura omenească luată din Sfânta Fecioară, iar El se naște din Preacurata ca persoană, iar nu ca natură, pentru că întotdeauna natura este concretizată în ipostas. Astfel în Iisus Hristos sunt două naturi sau firi (cea dumnezeiască și cea omenească), dar o singură persoană, aceea a Fiului lui Dumnezeu înomenit.

De ce a fost necesar ca Fiul lui Dumnezeu să se nască dintr-o Fecioară? Cea de-a doua persoană a Sfintei Treimi nu s-ar fi putut naște dintr-o femeie oarecare, urmând modul obișnuit al zămislirii și al nașterii tuturor oamenilor?

Dacă Domnul nostru Iisus Hristos s-ar fi „născut ca orice om, ar fi murit ca orice om, fără să poată învia nici El și fără să poată învia nici pe oamenii a căror fire a asumat-o. Crucea Lui n-ar fi fost mântuitoare dacă s-ar fi născut cu păcatul care l-ar fi supus morții ca pe toți oamenii, deci n-ar fi acceptat moartea de bunăvoie pentru ceilalți oameni, ca să o poată birui, ci ar fi suportat-o fără voie, pentru vina Lui, ca o lege căreia i-ar fi fost și El supus”³⁴. „Învingând stricăciunea nașterii, El a învins și sfârșitul stricăciunii prin moarte”³⁵. Născându-Se dintr-o Fecioară, fără păcat strămoșesc, și neavând păcate personale, Fiul lui Dumnezeu nu a putut fi reținut de moarte, căci aceasta este consecința păcatului, pentru că „păcatul, odată săvârșit, aduce moarte” (Iacov 1,15). „Numai prin zămisirea și nașterea Sa ca om din Fecioară, Fiul lui Dumnezeu a dat putere spiritului Său uman de a birui moartea cu trupul. Între zămisirea din Sfânta Fecioară și înviere este așadar o strânsă legătură”³⁶.

³³ **Leonid Uspensky**, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 84.

³⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos lumina lumii...*, p. 359.

³⁵ **Ibidem**, pp. 64-65.

³⁶ **Idem**, *Chipul...*, p. 144.

Din cea de-a doua parte a celui de-al treilea articol al Simbolului Credenței am învățat că atunci când vorbim despre zămislirea Fiului lui Dumnezeu în sânul preacurat al Sfintei Fecioare Maria și despre nașterea Sa din Maica Sfântă, spunem că Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat. De vreme ce Fiul lui Dumnezeu, prin venirea Sa în lume, nu și-a asumat numai trup omenesc, ci și suflet, mai corect este să spunem că El s-a înomenit, pentru că Fiul lui Dumnezeu și-a asumat în persoana Sa omul întreg. Zămislirea Fiului lui Dumnezeu a fost mai presus de oameni, pentru că s-a făcut prin lucrarea Sfântului Duh, fără sămânță bărbătească, în pântecele Sfintei Fecioare Maria. Domnul Hristos S-a putut face Fiul al unei Maici omenești Fecioare numai pentru că avea pe Dumnezeu ca Tată din veci. Dumnezeu nu a forțat-o pe Sfânta Fecioară să accepte zămislirea Fiului Său, ci i-a vestit prin înger că este vrednică de aceasta și a invitat-o să conlucreze cu El. Prin acceptul Fecioarei Maria adresat arhanghelului Gavriil, noi toți, întregul neam omenesc, ne-am dat acordul la întruparea Cuvântului, fiind tainic cuprinși în voința Mariei. Sfânta Fecioară nu a avut păcate personale, iar la bunavestire, o dată cu zămislirea Fiului lui Dumnezeu, ea a fost curățită și de păcatul strămoșesc, astfel încât Dumnezeu Cuvântul și-a asumat firea omenească curată, neîntinată de păcat. Sunt unii care pretind că Maica Domnului nu este Născătoare de Dumnezeu, pentru că ea a născut pe Iisus Hristos ca om, iar nu ca Dumnezeu. Sfânta Fecioară Maria nu a născut firea omenească a lui Iisus Hristos, pentru că natura nu are existență proprie, ci apare mereu personalizată, ea existând numai prin persoane. Maica Domnului a născut persoana lui Iisus Hristos, care cuprinde cele două firi: dumnezeiască și omenească, iar nu firea Lui omenească, deci ea este Născătoare de Dumnezeu. Pentru că Fiul lui Dumnezeu S-a născut dintr-o Fecioară, fără păcat strămoșesc, și nu a avut păcate personale, El nu a putut fi reținut de moarte, care este o consecință a păcatului, și de aceea a putut da putere spiritului Său uman să biruiască moartea cu trupul.

AMIN

Articolul 4 din Simbolul credinței:

Și s-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a pățimit și s-a îngropat.

(Prima parte)

Cel de-al patrulea articol al Simbolului Credinței vorbește la început despre faptul că Domnul Hristos „**s-a răstignit pentru noi**”.

În urmă cu 2000 de ani răstignirea sau crucificarea unei persoane era socotită cea mai grozavă pedeapsă, motiv pentru care ea era rezervată criminalilor și celor mai mari tâlhari. Supliciuul unui om răstignit putea dura până la câteva zile, sângele scurgându-i-se încet încet prin găurile făcute de piroanele bătute în picioare. La locurile prin care mâinile și picioarele celui condamnat la moarte erau ținute de lemnul crucii, se strângeau tot soiul de insecte și gânganii însetate de sânge, de care cel răstignit nu se putea apăra. În timpul unei zile de vară, trupul gol al crucificatului era dogorit de razele fierbinți ale soarelui, iar noaptea, sau pe vreme rea, era cuprins de frig, scăldat de apa ploii și pătruns până la oase de rafalele reci ale vântului. Foamea și setea îi ardeau buzele celui răstignit, încât acesta își dorea ca moartea să vină cât mai repede, pentru a-l scăpa de cumplitele chinuri pe care le avea de îndurat.

În practica poporului evreu nu exista răstignirea ca pedeapsă capitală, ci ea aparținea romanilor. Întrucât în anul 63 î. d. Hr. Palestina a fost cucerită de armata romană condusă de generalul Pompei, viitorul împărat, și a devenit provincie a Imperiului Roman, crucificarea s-a răspândit și pe teritoriul Țării Sfinte. În provinciile romane, numai dregătorii Imperiului aveau dreptul să condamne o persoană la moarte. Acest lucru îl vedem în discuția purtată de Ponțiu Pilat cu căpeteniile evreilor, care i-au cerut guvernatorului să-L condamne pe Domnul Hristos la moarte, iar el a refuzat. „Deci le-a zis Pilat: Luați-L voi și judecați-L după legea voastră. Iudeii însă i-au zis: Nouă nu ne este îngăduit să omorâm pe nimeni” (Ioan 18,31). Iar pentru că „Pilat căuta să-L elibereze; iudeii au strigat, zicând: Dacă Îl eliberezi, nu ești prieten al cezarului. Oricine se face pe sine împărat este împotriva cezarului. Atunci L-a dat pe mâna lor, ca să

fie răstignit. Și ei au luat pe Iisus și L-au dus ca să fie răstignit” (Ioan 19,12 și 16).

Înainte de a fi pironiți pe cruce, condamnaților la moarte prin răstignire li se dădea să bea puțin vin amestecat cu mirodenii, pentru a le mai fi alinată cât de puțin suferința. După ce romanii „L-au dus pe Hristos la locul zis Golgota, care se tâlcuiește «locul Căpățânii», I-au dat să bea vin amestecat cu smirnă, dar El n-a luat” (Marcu 15,22-23). Domnul Hristos a refuzat vinul, asumându-și misiunea de Mântuitor al lumii până la capăt, cu toate suferințele ei, fără a încerca să-și ușureze supliciiul.

Mântuitorul a fost răstignit între doi tâlhari. Domnul a fost pironit pe cruce timp de șase ore, de la ceasul al treilea (Marcu 15,25), care corespunde orei nouă dimineața, până la ceasul al nouălea (ora trei după amiaza). Pe când Domnul se afla pe cruce, „de la ceasul al șaselea s-a făcut întuneric peste tot pământul, până la ceasul al nouălea. Iar în ceasul al nouălea a strigat Iisus cu glas mare, zicând: Eli, Eli, lama sabahtani? Adică: Dumnezeu Meu, Dumnezeu Meu, pentru ce M-ai părăsit?” (Matei 27,45-46), „iar catapeteasma templului s-a sfâșiat prin mijloc. Și Iisus, strigând cu glas mare, a zis: Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul Meu. Și acestea zicând, Și-a dat duhul” (Luca 23,45-46). „Și pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat; mormintele s-au deschis și multe trupuri ale sfinților adormiți au înviat” (Matei 27,51-52). „Iar sutașul și cei care-L păzeau pe Iisus împreună cu el, văzând cutremurul și cele întâmplare, s-au înfricoșat foarte, zicând: Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu a fost Acesta!” (Matei 27,54).

În ziua răstignirii Domnului, pentru că se apropia sabatul (care începe la evrei vineri seara și se încheie sâmbăta seara) și Paștile evreilor, aceștia nu voiau ca trupurile să rămână pe cruce, de aceea au cerut voie lui Pilat să le zdrobească fluierile picioarelor celor răstigniți, pentru a le grăbi moartea. „Deci iudeii, fiindcă era vineri, ca să nu rămână trupurile sâmbăta pe cruce, căci era mare ziua sâmbetei aceleia, au rugat pe Pilat să le zdrobească fluierile picioarelor și să-i ridice. Deci au venit ostașii și au zdrobit fluierile celui dintâi și ale celuiilalt, care era răstignit împreună cu el. Dar

venind la Iisus, dacă au văzut că deja murise, nu I-au zdrobit fluierile. Ci unul din ostași cu sulița a împuns coasta Lui și îndată a ieșit sânge și apă” (Ioan 19,31-34).

Dumnezeu Tatăl a trimis pe Fiul Său în lume pentru mântuirea omului din robia diavolului, „căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea” (Ioan 3,16-17). Fiul lui Dumnezeu a acceptat să vină în lume și să moară pentru mântuirea oamenilor, „căci Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți” (Marcu 10,45).

Vorbind despre înomenirea Fiului lui Dumnezeu și despre moartea Sa pe cruce, Sfântul Apostol Pavel afirmă că Acesta „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce. Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume; ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl” (Filip. 2,7-11). După ce vorbește despre smerenia și ascultarea de Tatăl a Fiului lui Dumnezeu, prin venirea Sa în lume, Apostolul neamurilor face referire la consecințele morții pe cruce a Domnului Hristos, care au fost: zdrobirea porților iadului, eliberarea sufletelor dreptilor Vechiului Testament din temnițele acestuia, biruirea morții, învierea cu trupul și cele ce au urmat.

Când Sfântul Apostol Pavel afirmă că în numele Domnului Hristos trebuie să se plece tot genunchiul, prin „cele cerești” înțelege îngerii, prin „cele pământești” oamenii, iar prin „cele de dedesubt” pe diavoli. După răstignire, îngerii se pleacă Mântuitorului. În acest sens, Sfânta Scriptură amintește de îngerul care a răsturnat piatra de pe mormânt (Mat. 28,2), și de cei doi îngeri de la înălțarea Sa cu trupul la cer (Fapte 1,10-11). Dovada că oamenii se pleacă Mântuitorului după răstignire o avem chiar în momentul morții Sale pe cruce, când „catapeteasma templului s-a rupt în două, de sus până jos. Iar sutașul

care stătea în fața Lui, văzând că astfel și-a dat duhul, a zis: Cu adevărat omul acesta era Fiul lui Dumnezeu” (Marcu 15,38-39). Dovada că și demonii se supun Domnului Hristos după răstignire, o avem în eliberarea de către Acesta a dreptilor Vechiului Testament din temnițele iadului.

Mântuitorul a acceptat crucea de bunăvoie. El a fost răstignit nu pentru că unii oameni păcătoși au dorit acest lucru, ci pentru că Dumnezeu a îngăduit acest lucru, altfel oamenii nu ar fi avut nici o putere asupra Domnului Hristos. Acest fapt este relatat de Sfânta Scriptură, când Pilat Îi spune Mântuitorului: „Nu știi că am putere să Te eliberez și putere am să Te răstignesc? Iisus a răspuns: N-ai avea nici o putere asupra Mea, dacă nu ți-ar fi fost dat ție de sus” (Ioan 19,10-11). Și în Evanghelia după Matei vedem că în momentul în care soldații și mulțimile amăgite de arhieriei au venit să-L aresteze pe Domnul Hristos, iar Apostolul Petru a scos sabia, pentru a-L apăra, Acesta i-a spus: „Ți se pare că nu pot să rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri? Dar cum se vor împlini Scripturile, că așa trebuie să fie?” (Mat. 26,53-54). Deci jertfa Domnului Hristos pe cruce a fost hotărâtă de Dumnezeu. Nu oamenii L-au prins și L-au răstignit pe Mântuitorul, ci El s-a dat pe Sine în mâinile lor, pentru ca prin moartea și învierea Lui să-L răscumpere pe om din robia diavolului.

Cel de-al patrulea articol din Crez menționează în continuare faptul că Domnul Hristos a fost răstignit „**în zilele lui Ponțiu Pilat**”.

Ponțiu Pilat a fost guvernator al Iudeei între anii 26 și 37 după Hristos. Sfinții Părinți care au alcătuit Simbolul Credenței au făcut o încadrare istorică a răstignirii Mântuitorului, pe baza datelor furnizate de Sfânta Scriptură și de alte izvoare. Prin aceasta se dovedește că Domnul Hristos a fost o persoană istorică reală, iar răstignirea Lui a avut loc la o dată cunoscută cu exactitate.

Din prima parte a celui de-al patrulea articol al Simbolului Credenței am învățat că în vechime răstignirea era socotită cea mai grozavă pedeapsă, motiv pentru care ea era rezervată criminalilor și celor mai mari tâlhari. Evreii nu aveau condamnarea la moarte prin răstignire, aceasta fiind o pedeapsă întrebuințată de romani, pe care o practicau pe

întreg teritoriul Imperiului, deci și în Palestina, după ce aceasta a fost cucerită de romani și anexată Imperiului lor. Înainte de a fi pironiți pe cruce, condamnații primeau puțin vin amestecat cu mirodenii, pentru a le fi alinate puțin chinurile. Domnul Hristos a refuzat însă acel vin, asumându-și misiunea de Mântuitor al lumii până la capăt, cu toate suferințele ei, fără a încerca să-Și ușureze supliciul. Mântuitorul a fost răstignit între doi tâlhari, iar suferința Lui a durat timp de șase ore, de la nouă dimineața, până la trei după amiaza. Pe când Domnul se afla pe cruce, timp de trei ore s-a făcut întuneric peste tot pământul, iar în momentul morții Sale catapeteasma templului s-a sfâșiat prin mijloc, pământul s-a cutremurat, pietrele s-au despicat, mormintele s-au deschis și multe trupuri ale celor morți au înviat. Văzând toate acestea, sutașul și ceilalți ostași s-au înfricoșat și au recunoscut că Iisus Hristos a fost Fiul lui Dumnezeu. După răstignirea Mântuitorului, pentru că se apropia sabatul și Paștile evreilor, iar aceștia nu voiau ca trupurile răstigniților să rămână pe cruce, au cerut voie lui Pilat să le zdrobească fluierile picioarelor, pentru a le grăbi moartea și a-i ridica. Ostașii au zdobit fluierile picioarelor celor doi tâlhari și venind la Iisus, au constatat că Domnul deja murise și un soldat i-a împuns coasta cu sulita, iar de acolo a ieșit sânge și apă. Dumnezeu Tatăl a trimis pe Fiul Său în lume pentru mântuirea omului din robia diavolului. Fiul lui Dumnezeu a venit în lume și a murit pentru oameni, din iubire față de ei. Văzând ascultarea Fiului, Dumnezeu Tatăl L-a înviat și L-a înălțat în slava Sa. După învierea Mântuitorului din morți, îngerii, oamenii și chiar diavolii I se supun. Domnul Hristos a acceptat crucea de bunăvoie. El a fost răstignit nu pentru că unii oameni păcătoși au dorit acest lucru, ci pentru că Dumnezeu a îngăduit răstignirea, pentru ca prin moartea și învierea Lui să-l răscumpere pe om din robia diavolului. Domnul Hristos a fost răstignit în timpul guvernatorului Ponțiu Pilat. Sfinții Părinți care au alcătuit Simbolul Credinței au menționat numele lui Pilat în Crez, pentru a face o încadrare istorică a răstignirii Mântuitorului, pe baza datelor furnizate de Sfânta Scriptură și de alte izvoare. Prin aceasta, se dovedește că Domnul Hristos a fost o persoană istorică reală, iar răstignirea Lui a avut loc la o dată cunoscută cu exactitate.

Amin

Articolul 4 din Simbolul credinței

(Partea a doua)

Al patrulea articol din Simbolul Credinței mărturisește în continuare că Domnul Hristos „**a pățimit și s-a îngropat**”.

În faptul că Domnul Hristos a pățimit cu trupul pe cruce, a murit și a fost îngropat, avem dovada că El a avut trup real. Unii răătăciți de la dreapta credință învățau că Mântuitorul a avut numai un trup aparent, pentru că firea dumnezeiască a absorbit sau a asimilat firea Lui umană. Sfânta Scriptură însă, care este temeiul și baza învățăturii creștine, ne învață că „Dumnezeu S-a arătat în trup” (I Tim. 3,16), deci Fiul lui Dumnezeu Și-a asumat trup, asemenea nouă. Sfântul Evanghelist Ioan ne atrage luarea aminte: „Mulți amăgitori au ieșit în lume, care nu mărturisesc că Iisus Hristos a venit în trup; unul ca acesta este amăgitorul și antihristul” (II Ioan 1,7). „Iubiților, nu dați crezare oricărui duh, ci cereați duhurile dacă sunt de la Dumnezeu, fiindcă mulți prooroci mincinoși au ieșit în lume. În aceasta să cunoașteți duhul lui Dumnezeu: orice duh care mărturisește că Iisus Hristos a venit în trup, este de la Dumnezeu. Și orice duh, care nu mărturisește pe Iisus Hristos, nu este de la Dumnezeu, ci este duhul lui antihrist” (I Ioan 4,1-3). Sfântul Pavel ne atrage și el atenția: „Luați aminte să nu vă fure mințile cineva cu filozofia și cu deșarta înșelăciune din predania omenească, după înțeleșurile cele slabe ale lumii și nu după Hristos. Căci întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii” (Col. 2,8-9).

Deși în Crez se mărturisește faptul că Domnul Hristos a pățimit și s-a îngropat, nu se amintește nimic despre moartea Lui, întrucât pe cruce a murit numai trupul Mântuitorului, firea Lui dumnezeiască neputând muri.

De ce a trebuit să moară Domnul Hristos?

În urma păcatului din rai al protopărinților noștri Adam și Eva comuniunea dintre Dumnezeu și om a fost foarte mult slăbită, toți oamenii erau supuși morții, iar sufletele lor se duceau în iad.

„Jertfa Mântuitorului Hristos de pe cruce servește restabilirii comuniunii între Dumnezeu și om”³⁷, căci „prin moarte Hristos întemeiază comuniunea omului cu Dumnezeu și prin aceasta învinge pe veci moartea”³⁸. În același timp, „prin jertfa adusă Tatălui, Hristos restaurează natura omenească din starea sa bolnavă și o îndumnezeiește”³⁹, după cum afirmă Sfântul Apostol Pavel: „Suntem sfințiți odată pentru todeauna, prin jertfa trupului lui Iisus Hristos. Căci prin aducerea unei singure jertfe, El i-a desăvârșit pentru totdeauna pe cei ce se sfințesc” (Evrei 10,10 și 14). De asemenea, Dumnezeu Tatăl „L-a dat pe Fiul Său jertfă, pentru că noi, oamenii, nu eram în stare să aducem această jertfă. L-a trimis pe El în trup, pentru a aduce această jertfă necesară comuniunii, dar nu pentru a rezolva exclusiv un conflict între Sine ca Dumnezeu și noi, ci pentru a face din jertfa Fiului Său puterea și stimulentele jertfei noastre. De aceea Se face Hristos Arhiereu și Jertfă pentru noi. El este astfel înfăptuitorul comuniunii noastre cu Dumnezeu și între noi înșine”⁴⁰. Iubirea lui Iisus Hristos este „dusă până la moartea Sa pe cruce pentru oameni, ca predare totală Tatălui, ca să-i facă și pe ei să se predea Tatălui. Singură jertfa Mântuitorului pe cruce nu-i poate elibera pe oameni de păcat, ci ea trebuie să le infuzeze și lor pornirea de a muri și ei egoismului lor, luând putere din moartea Lui în fața Tatălui”⁴¹. Apostolul neamurilor afirmă în acest sens: „Dacă ne-am făcut una cu El prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi una și prin aceea a învierii Lui, cunoscând noi aceasta, anume că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, așa încât trupul păcatului să fie nimicit, pentru ca noi să nu mai fim înrobiți păcatului” (Rom. 6,5-6).

Domnul Hristos a murit pe cruce pentru noi, pentru „ca să surpe prin moartea Sa pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavol” (Evrei 2,14). „Dacă Domnul Hristos nu ar fi murit pentru noi, nu ne-ar fi

³⁷ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. II, p. 131.

³⁸ **Ibidem**, p. 146.

³⁹ **Ibidem**, p. 131.

⁴⁰ **Ibidem**, p. 137.

⁴¹ **Ibidem**, pp. 132-133.

mântuit; și dacă nu ar fi fost între morți, nu ar fi scuturat stăpânirea crudă a morții”⁴². Acest fapt l-a afirmat în fața sinedrului din Ierusalim „Caiafa, care în anul acela era arhiereu, zicând: Voi nu știți nimic; nici nu gândiți că ne este mai de folos să moară un om pentru popor, decât să piară tot neamul” (Ioan 11,49-50). Sfântul Evanghelist Ioan, care consemnează cuvintele lui Caiafa, menționează faptul că arhiereul „n-a zis aceasta de la sine, ci, fiind arhiereu al anului acela, a proorocit că Iisus avea să moară pentru neam. Și nu numai pentru neam, ci și ca să adune laolaltă pe fiii lui Dumnezeu cei împrăștiați” (Ioan 11, 51-52). Prin cuvintele sale, Sfântul Apostol Ioan indică universalitatea jertfei lui Hristos, care S-a întrupat și a murit pe cruce pentru toți oamenii. Mântuitorul Însuși a afirmat: „Am și alte oi, care nu sunt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc, și vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un păstor” (Ioan 10,16).

De vreme ce Domnul Hristos era om deplin, asemenea nouă, și El era dator să moară. În această situație, cum ne-a putut mântui din robia diavolului și a înviat cu trupul din morți?

Moartea nu aparține firii, ci ea a intervenit ca un accident în creație, în urma păcatului strămoșesc, „pentru că plata păcatului este moartea” (Rom. 6,23) și „precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, tot astfel moartea a trecut la toți oamenii prin aceea că toți au păcătuit în el” (Rom. 5,12).

Domnul Hristos S-a născut din Sfânta Fecioară Maria fără sămânță bărbătească, deci fără pofță, de aceea nu a avut păcat strămoșesc. El nu a avut nici păcate personale, de aceea a putut afirma înaintea evreilor: „Cine dintre voi Mă vedește de păcat?” (Ioan 8,46). Sfântul Apostol Petru mărturisește și el că Domnul Hristos „nu a săvârșit nici un păcat” (I Petru 2,22). De vreme ce „păcatul, odată săvârșit, aduce moarte” (Iacob 1,15), iar Mântuitorul nu a avut nici un păcat, El nu era dator să moară. Domnul Hristos le-a spus Sfinților Apostoli înainte de patima Sa: „Vine stăpânitorul acestei lumi și în Mine nu are nimic” (Ioan, 14,30). Pentru că Mântuitorul nu avea nici un păcat, după moartea Lui pe cruce, diavolul, stăpânul morții, nu a

⁴² **Ibidem**, p. 137.

avut nici un motiv și nici o putere să-L țină între cei morți și El era singur „între cei morți slobod” (87,4), de aceea a și putut învia.

Dacă Domnul Hristos s-a născut fără păcat strămoșesc și nu a săvârșit nici un păcat în viața Lui, este El oare om adevărat?

Păcatul nu ține de firea omului, ci este un accident în creație. Adam și Eva erau fără de păcat înaintea căderii. Păcatul alterează firea umană, este ca un cariu care roade, strică și denaturează firea omenească. Datorită păcatului au intrat în lume bolile, suferința și moartea. Domnul Hristos neavând păcat, este în mod mai deplin om decât oamenii care păcătuiesc și își strică prin aceasta firea dată lor bună de Dumnezeu.

Coborârea de pe cruce a trupului mort al Domnului Hristos și îngroparea Lui sunt înfățișate în Sfintele Evanghelii. Noi vom prezenta relatarea Sfântului Evanghelist Marcu: „În vremea aceea a venit Iosif cel din Arimateea, sfetnic ales, care aștepta și el împărăția lui Dumnezeu, și, îndrăznind, a intrat la Pilat și a cerut trupul lui Iisus. Iar Pilat s-a mirat că a și murit și, chemând pe sutaș, l-a întrebat dacă a murit de mult. Și aflând de la sutaș, a dăruit lui Iosif trupul. Și Iosif, cumpărând giulgiu și coborându-L de pe cruce, L-a înfășurat în giulgiu și L-a pus într-un mormânt care era săpat în stâncă, și a prăvălit o piatră la ușa mormântului” (Marcu 15, 43-46). „Și femeile care veniseră cu El din Galileea mergeau în urmă și au văzut mormântul și cum l-a fost așezat trupul. Și după ce s-au întors, au pregătit miresme și miruri” (Luca 23,55-56).

În timp ce trupul mort al Mântuitorului zăcea în mormânt, sufletul Lui a coborât la iad, a zdrobit porțile acestuia, a scos de acolo sufletele tuturor dreptilor Vechiului Testament și a intrat cu ele în rai. Un tropar al Bisericii se referă la scurta perioadă de timp în care trupul Domnului era mort: „În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul și pe scaun împreună cu Tatăl și cu Duhul ai fost, Hristoase, toate umplându-le, Cel ce ești necuprins”⁴³.

⁴³ **Liturghier**, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 141.

Din cea de-a doua parte a celui de-al patrulea articol al Simbolului Credinței am învățat că în pătimirea Domnului Hristos cu trupul pe cruce, în moartea și în îngroparea Lui, avem dovada că El a avut trup real. Unii eretici învățau că Mântuitorul a avut numai un trup aparent, pentru că firea dumnezeiască a absorbit firea Lui umană. Sfânta Scriptură însă, care este baza învățăturii creștine, ne învață că Domnul Hristos Și-a asumat trup, asemenea nouă. În urma păcatului protopărinților din rai comuniunea dintre Dumnezeu și om a fost mult slăbită, toți oamenii erau supuși morții, iar sufletele lor se duceau în iad. Prin jertfa Sa pe cruce, Mântuitorul restabilește comuniunea dintre Dumnezeu și om, restaurează natura omenească din starea sa bolnavă și o îndumnezeiește. Iubirea lui Iisus Hristos merge până la moartea Sa pe cruce pentru oameni, ca predare totală Tatălui, ca să-i facă și pe ei să se predea lui Dumnezeu. Domnul Hristos a murit pe cruce pentru toți oamenii, pentru a surpa prin moartea Sa stăpânirea morții. Moartea nu aparține firii, ci ea a intervenit ca un accident în creație, în urma păcatului strămoșesc. Întrucât Domnul Hristos S-a născut din Sfânta Fecioară Maria fără păcat strămoșesc și nu a avut păcate personale, El nu era dator să moară, de aceea diavolul nu a avut nici o putere să-L țină între cei morți și El a înviat. Pentru că păcatul nu ține de firea omului, acesta este ca un cariu care o roade, o strică și o denaturează. Domnul Hristos neavând păcat, este în mod mai deplin om decât oamenii care păcătuiesc și își strică prin aceasta firea dată lor bună de Dumnezeu. Trupul mort al Domnului Hristos a fost coborât de pe cruce de Iosif din Arimateea, care L-a înfășurat cu un giulgiu și L-a pus într-un mormânt în apropiere de locul răstignirii. În timp ce trupul mort al Mântuitorului zăcea în mormânt, sufletul Lui a coborât la iad, a zdrobit porțile acestuia, a scos de acolo sufletele tuturor dreptilor Vechiului Testament și a intrat cu ele în rai.

AMIN

Articolul 5 din Simbolul credinței:

Și a înviat a treia zi, după Scripturi.

Cel de-al cincilea articol din Simbolul Credinței ne vorbește despre învierea Domnului Hristos din morți.

Dumnezeu l-a creat pe om și l-a așezat în grădina raiului, zicându-i: „Din toți pomii din rai poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (Fac. 2,16-17). Dumnezeu l-a creat deci pe om cu posibilitatea de a nu muri. Nu l-a creat nemuritor, pentru că atunci omul nu putea să moară, dar i-a dat ocazia să aleagă viața și să nu moară niciodată. Astfel după creare, nu de Dumnezeu, ci de om a depins să aleagă viața sau moartea, precum spune Scriptura: „Înainte oamenilor este viața și moartea și oricare le va plăcea li se va da” (Iisus Sirah 15,17).

Adam și Eva au hotărât să mănânce din rodul pomului oprit, călcând în acest fel porunca lui Dumnezeu și alegând să moară. Despărțirea sufletului de trup înseamnă moartea trupului, iar despărțirea sufletului de Dumnezeu înseamnă moartea sufletului, deci Adam și Eva, în urma neascultării poruncii dumnezeiești, au căzut în moarte sufletească, iar nu trupească, pentru că cu trupul au mai trăit după aceea ani mulți pe pământ.

Prin păcatul strămoșesc „s-a furișat în trup legea păcatului care este plăcerea simțurilor, iar pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului, rânduită spre desființarea legii păcatului”⁴⁴. Omul păcătuiește cât timp trăiește, dar după moarte nu mai poate păcătui. Astfel „moartea are o legătură strânsă cu păcatul. Ea este plata păcatului, și, în același timp, desființarea lui în planul văzut”⁴⁵. „Pentru ca păcatul care ne-a devenit într-un anume chip co-natural să nu se eternizeze, trupul omului se destramă în moarte printr-o mai bună purtare de grijă; pentru că după ce răutatea va fi îndepărtată, natura umană să fie

⁴⁴ **Ieromonah Arsenie Boca**, *Cărarea Împărăției*, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului, 1995, p. 101.

⁴⁵ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p. 308.

reconstruită în viața restaurată de la început, fără să mai fie amestecată cu răul”⁴⁶. Aceasta se va întâmpla la a doua venire a Domnului Hristos, când toți oamenii vor învia, iar „vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit este moartea” (I Cor. 15,26). Sfântul Apostol Pavel vorbește despre trupul omului din această viață și despre același trup în veșnicie, când spune: „Se seamănă (trupul) întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă, se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc. Dacă există trup firesc, există și trup duhovnicesc” (I Cor. 15,42-44). Astfel, „prin moarte este omorât nu omul, ci corupția care îl învăluie”⁴⁷. Prin moartea trupului omului este desființat sau omorât păcatul, iar în urma învierii din morți trupul este curat pentru viața de veci, căci conform celor afirmate de Apostolul neamurilor: „Carnea și sângele nu pot să moștenească împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea” (I Cor. 15,50). Așadar moartea este ceva trecător pentru trup, căci deși acesta moare, va învia la a doua venire a Domnului Hristos. Astfel, deși aparent trupul este trecător, în realitate moartea este trecătoare.

În același timp, deși „moartea este o pedeapsă a lui Dumnezeu, ea nu exclude mila Lui. Ea există în urma unui păcat universal uman, dar la unii oameni ea nu mai are rostul de pedeapsă, ci de trecere într-o viață mai deplină”⁴⁸, conform celor afirmate de Mântuitorul: „Adevărat, adevărat zic vouă: cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață” (Ioan 5,24). Această afirmație se referă la faptul că cei care cred în Dumnezeu și stau în ascultare de El, ferindu-se de păcat și cultivând virtutea, nu au pentru ce să fie judecați după moartea trupului și dobândesc viața veșnică în împărăția lui Dumnezeu.

⁴⁶ **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 228.

⁴⁷ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 487.

⁴⁸ **Idem**, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p.308.

Întrucât Domnul nostru Iisus Hristos s-a născut fără păcat strămoșesc și nu avea păcate personale, El nu era dator să moară, dar a acceptat moartea pe cruce pentru a mântui în acest fel pe om din robia diavolului și a morții. După ce trupul Mântuitorului a murit pe cruce, sufletul Lui a coborât la iad, a zdrobit porțile acestuia, a eliberat dreptii Vechiului Testament de acolo și a urcat cu ei în rai, apoi a înviat cu trupul din morți. Domnul Hristos însă nu l-a biruit pe diavol ca Dumnezeu, ci ca om, prin sufletul Lui.

Sfânta Scriptură ne prezintă ce s-a întâmplat duminică dimineața la mormântul Mântuitorului: „După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii, au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul. Și iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer și venind, a prăvălit piatra de pe ușa mormântului și ședea deasupra ei. Și înfățișarea lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada și de frica lui, s-au cutremurat cei ce păzeau și s-au făcut ca morți. Iar îngerul, răspunzând, a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus cel răstignit Îl căutați. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut” (Mat. 28,1-6).

Nimeni nu L-a văzut pe Domnul Hristos în momentul în care a înviat cu trupul din morți, pentru că Acesta se putea face nevăzut, așa cum a procedat cu Luca și Cleopa în Emaus (Luca 24,31), iar prin piatra de la ușa mormântului a trecut așa cum a intrat prin ușile încuiate, când li s-a arătat Sfinților Apostoli după înviere (Ioan 20,19). Străjerii de la mormânt nu L-au văzut pe Mântuitorul înviind, întrucât trupul Lui era pnevmatizat sau înduhovnicit, ci au văzut numai îngerul care a răsturnat piatra de la ușa mormântului.

Spre deosebire de alte evenimente din viața Domnului Hristos, pe care Sfinții Evangheliști le relatează în amănunt, momentul exact al învierii Lui nu este prezentat. Sfânta Scriptură păstrează tăcerea în ceea ce privește acest moment din pricina caracterului său de taină de nedescris pentru mintea omenească. Chiar dacă momentul învierii Mântuitorului nu este înfățișat de Sfinții Evangheliști, Sfânta Scriptură ne dă în schimb foarte multe date despre mormântul gol al Domnului și despre Hristos cel înviat. Astfel, femeile mironosițe au fost primele

care au văzut mormântul gol al Mântuitorului: „Și, intrând în mormânt, femeile au văzut un tânăr șezând în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmânt alb, și s-au spăimântat. Iar el le-a zis: Nu vă înspăimântați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat! Nu este aici. Iată locul unde L-au pus” (Marcu 16,5-6). „Sfântul Apostol Petru a alergat la mormânt și, plecându-se, a văzut giulgiurile singure zăcând. Și a plecat, mirându-se în sine de ceea ce se întâmplase” (Luca 24,12). Tot femeilor mironosițe li s-a arătat pentru prima dată Hristos cel înviat: „Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare, iată Iisus le-a întâmpinat, zicând: Bucurați-vă! Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat” (Matei 28,8-9). „După aceea, S-a arătat în alt chip, la doi dintre ei, care mergeau la o țarină” (Marcu 16,12). Sfântul Apostol Pavel afirmă despre Domnul Hristos cel înviat că „S-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc până astăzi, iar unii au și adormit” (I Cor. 15,6). De asemenea, Sfântul Apostol Petru a afirmat în ziua pogorării Sfântului Duh, în cuvântul său: „Dumnezeu a înviat pe Acest Iisus, Căruia noi toți suntem martori” (Fapte 2,32), iar Apostolul neamurilor mărturisește și el: „Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră, sunteți încă în păcatele voastre; și atunci și cei ce au adormit în Hristos au pierit. Dar nu! Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om a venit și învierea morților. Că după cum toți mor în Adam, tot așa toți vor învia întru Hristos” (I Cor. 15,17-18 și 20-22).

Domnul Hristos S-a arătat după înviere Sfinților Apostoli, precum și altor persoane, timp de patruzeci de zile, pentru a-i încredința și edifica de faptul că a înviat cu trupul din morți. Astfel Sfânta Scriptură relatează că „pe când Apostolii vorbeau, Iisus a stat în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă. Iar ei, înspăimântându-se și înfricoșându-se, credeau că văd duh. Și Iisus le-a zis: De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am. Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și picioarele Sale.

Iar ei încă necrezând de bucurie și minunându-se, El le-a zis: Aveți aici ceva de mâncare? Iar ei i-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere. Și luând, a mâncat înaintea lor” (Luca 24, 36-43). Cu toate că trupul Mântuitorului era înduhovnicit, el purta semnul cuieiilor, de aceea Domnul înviat i-a zis Apostolului Toma, care își mărturisise în fața celorlalți Apostoli necredința: „Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios ci credincios” (Ioan 20,27).

Evenimentul învierii este atât de măreț, încât copleșește rațiunea umană. Până la Domnul Hristos, dar și după El, nimeni nu a mai văzut un mort să învieze. Proorocul Ilie a readus la viață pe fiul văduvei din Sarepta Sidonului (III Regi 17,17-22), la fel a făcut și Mântuitorul cu fiica lui Iair (Marcu 5,41-42), cu fiul văduvei din Nain (Luca 7,14-15) și cu prietenul său, Lazăr (Ioan 11,43-44), precum și Sfântul Apostol Petru cu Tavita (Fapte 9,40), dar morții au fost chemați la viață de un om viu. Un om mort însă, care prin propria lui putere să învieze, nu a mai văzut nimeni. Toate cele cinci persoane readuse la viață au reluat modul de existență pe care l-au avut înainte de a muri. Au revenit „la o viață tot așa de supusă bolilor, trebuințelor naturale și morții, ca și cea dinainte. Ei au mai trăit o perioadă de timp, după care au murit. Iisus Hristos însă prin înviere a intrat într-o dimensiune de viață cu totul deosebită de cea anterioară, de cea istorică, pe care o trăim cu toții, supuși stihiiilor acestei lumi, la o viață fără boli, fără moarte”⁴⁹. Astfel învierea Domnului nu înseamnă „simpla revenire a timpului pierdut prin moarte. Hristos prin înviere nu revine la o viață muritoare, la suferințele ei actuale, pentru a relua pelerinajul unei vechi condiții. Învierea nu este reîntoarcere, ci trecere dincolo de moarte, biruire a ei”⁵⁰. „În Iisus Hristos se întâmplă ceva cu moartea, ceva cu totul neobișnuit, ceva care nu aparține acestei lumi, ceva cu totul nou, care înseamnă simplu: moartea morții, anularea ei definitivă în existența primului-născut din morți, Hristos, deci anularea

⁴⁹ **Idem**, *Ortodoxie și Românism*, Tiparul Tipografiei Arhiecezane, Sibiu, 1939, pp. 386-387.

⁵⁰ **Părintele Galeriu**, *Jertfă și răscumpărare*, Editura Harisma, 1991, p. 235.

tragicului”⁵¹. „Învierea nu este din lumea aceasta, dar este pentru lumea aceasta. Este un dar de sus care depășește infinit structurile acestei lumi”⁵². „Învierea este o revelație, o revărsare a harului, care nu desființează natura umană, ci o transfigurează. Ea apare ca o erupție, dând o nouă existență și față firii noastre”⁵³.

După învierea Domnului Iisus Hristos moartea nu mai este ceva înspăimântător, ci este numai o trecere spre împărăția lui Dumnezeu. Prin moarte scăpăm de ispitele și tentațiile diavolului, de greutățile și necazurile vieții. Sfinții nu se tem de moarte și chiar o așteaptă ca pe o eliberare, pentru că „scumpă este înaintea Domnului, moartea cuvioșilor Lui” (Ps. 11,6). Astfel, după învierea Mântuitorului Hristos din morți prin biruirea morții putem spune și noi ca profetul: „Unde este, moarte, biruința ta? Unde-ți sunt chinurile tale?” (Osea 13,14).

Al cincilea articol din Simbolul Credinței afirmă că Domnul Hristos a înviat **„a treia zi, după Scripturi”**.

Prin aceste cuvinte se arată faptul că despre învierea cea de a treia zi a Mântuitorului s-a scris în Sfânta Scriptură. Apostolul neamurilor afirmă în acest sens: „Hristos a murit pentru păcatele noastre după Scripturi; și a fost îngropat și a înviat a treia zi, după Scripturi” (I Cor. 15,3-4). Despre moartea Mântuitorului pentru păcatele noastre vorbește Proorocul Isaia: „El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu, dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărâdelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănila Lui noi toți ne-am vindecat” (Isaia 53,4-5). Despre învierea Mântuitorului Hristos din morți de a treia zi, Acesta grăiește prin gura proorocilor din Vechiul Testament: „Nu vei lăsa sufletul Meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al Tău să vadă stricăciunea” (Ps. 15,10), pentru că Domnul „Mă va ridica iarăși în cea de-a treia zi și

⁵¹ Ibidem, p. 234.

⁵² Ibidem, p. 167.

⁵³ Ibidem, p. 237.

voi trăi în fața Lui” (Osea 6,2). Domnul Hristos Însuși le-a vorbit Sfinților Apostoli de mai multe ori despre învierea Sa din morți: „Iată ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi dat pe mâna arhierilor și a cărturarilor, și-L vor osândi la moarte; și Îl vor da pe mâna păgânilor, ca să-L batjocorească și să-L răstignească, dar a treia zi va învia” (Matei 20,18-19; Marcu 9,31; Luca 18,31-33). Toate aceste profeții dovedesc faptul că Mântuitorul S-a dat de bunăvoie în mâinile oamenilor pentru a fi răstignit, ca prin moartea Lui să-i mântuiască din robia diavolului și a morții, Domnul Hristos cunoscând faptul că a treia zi după răstignire va învia din morți.

Din cel de-al cincilea articol al Simbolului Credinței am învățat că Dumnezeu l-a creat pe om cu posibilitatea de a nu muri, însă acesta a călcat porunca lui Dumnezeu și a ales să moară. Despărțirea sufletului de trup înseamnă moartea trupului, iar despărțirea sufletului de Dumnezeu înseamnă moartea sufletului, deci Adam și Eva, în urma neascultării poruncii dumnezeiești, au căzut în moarte sufletească, iar nu trupească. Prin moartea trupului omului este desființat păcatul, iar trupul înviază curat la a doua venire a Domnului Hristos. Pentru oamenii care se feresc de păcat și cultivă virtutea moartea nu este ceva înfricoșător, întrucât aceștia dobândesc viața veșnică în împărăția lui Dumnezeu. Cu toate că momentul exact al învierii Mântuitorului nu este prezentat în Sfânta Scriptură, avem în schimb foarte multe date scripturistice despre mormântul gol al Domnului și despre arătările lui Hristos cel înviat. Învierea Mântuitorului este altceva decât simpla revenire la viață, de care au avut parte cele cinci persoane înviate despre care vorbește Sfânta Scriptură. Învierea nu înseamnă reîntoarcerea la o viață trecătoare, ci trecerea dincolo de moarte, biruirea ei și transfigurarea naturii umane. Mântuitorul S-a dat de bunăvoie în mâinile oamenilor pentru a fi răstignit, cunoscând faptul că a treia zi va învia din morți.

AMIN

Articolul 6 din Simbolul credinței:

Și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui.

Cel de-al șaselea articol al Simbolului Credinței ne vorbește despre înălțarea Domnului Hristos cu trupul la cer.

În urma învierii cu trupul din morți, Domnul Hristos S-a arătat Sfinților Apostoli, precum și altor persoane, pentru a-i încredința de faptul că a înviat. La patruzeci de zile de la înviere, după ce Mântuitorul și-a împlinit misiunea pe pământ, S-a înălțat cu trupul la cer. În Sfânta Scriptură citim că Domnul Hristos s-a dus împreună cu Sfinții Apostoli „până spre Betania, și, ridicându-Și mâinile, i-a binecuvântat. Și pe când îi binecuvânta, S-a depărtat de ei și S-a înălțat la cer” (Luca 24,50-51) „și un nor L-a luat de la ochii lor. Și privind ei, în timp ce Domnul se înălța la cer, iată că lângă ei au stat doi bărbați în haine albe, care au și zis: «Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer? Acest Iisus, Care S-a înălțat de la voi la cer, așa va și veni, cum L-ați văzut voi mergând la cer»” (Fapte 1,9-11). Prin aceste cuvinte, îngerii care sunt prezenți la înălțare, anunță deja a doua venire a Domnului Hristos, care va avea loc la sfârșitul lumii, când Domnul va veni „întru slava Sa, cu toți sfinții îngeri și va ședea pe tronul slavei Sale” (Matei 25,31).

Înainte de patima Sa, Domnul Hristos S-a rugat lui Dumnezeu Tatăl pentru Sfinții Apostoli, ca aceștia să ajungă alături de El în rai: „Părinte, vreau ca acolo unde sunt Eu să fie împreună cu Mine și cei pe care Mi i-ai dat, ca să-Mi vadă slava pe care Tu Mi-ai dat-o” (Ioan 17,24). Dar Mântuitorul le-a spus și Sfinților Apostoli: „În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt. Mă duc să vă găsesc loc” (Ioan 14,2). În urma morții cu trupul pe cruce, Domnul Hristos a coborât cu sufletul la iad, de unde a eliberat sufletele dreptilor Vechiului Testament, cu care a urcat în rai. Prin aceasta, Mântuitorul le-a gătit loc Sfinților Apostoli în împărăția cerurilor, dar nu numai lor, ci și tuturor acelor care au fapte vrednice de a intra în ea, „pentru că Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască” (I Tim. 2,4). La înălțarea

Domnului, Acesta a urcat și cu trupul în împărăția cerurilor. Sfântul Apostol Pavel spune în acest sens că: „Iisus a intrat pentru noi ca înaintemergător în rai” (Evrei 6,20). Dacă în urma morții trupului sufletul unui om care în timpul vieții s-a ferit de păcat și a săvârșit fapte bune se duce în rai, iar trupul acestuia se întoarce în pământ, la a doua venire a Domnului Hristos, în slavă, trupul va învia, unindu-se din nou cu sufletul, „căci trebuie ca acest trup stricăcios să se îmbrace în nestricăciune și acest trup muritor să se îmbrace în nemurire” (I Cor. 15,53), iar omul întreg (trup și suflet) va intra în împărăția cerurilor.

Dacă atâta vreme cât a viețuit pe pământ, Mântuitorul se găsea cu trupul pe pământ, iar prin firea Lui cea dumnezeiască era atotprezent, deci și în cer, nefiind despărțit niciodată de Dumnezeu Tatăl și de Sfântul Duh, după înălțarea la cer situația se schimbă, pentru că trupul Domnului Hristos se află în rai, în timp ce prin firea dumnezeiască El este pretutindeni, deci și pe pământ. Cu toate acestea însă, Mântuitorul le-a spus Sfinților Apostoli, și prin ei, tuturor celor ce cred în El și Îi urmează: „Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Matei 28,20), pentru că prin Sfânta Împărtășanie, care este trupul și sângele real al Mântuitorului, El se găsește în mod tainic și pe pământ.

Unii teologi afirmă că firea omenească a Domnului Hristos a fost îndumnezeită în momentul înălțării cu trupul la cer. Prin învierea Mântuitorului cu trupul din morți firea Lui umană (trupul și sufletul), asumată în persoana Fiului lui Dumnezeu la zămisirea în sânul preacurat al Sfintei Fecioare Maria a fost îndumnezeită. Acest fapt nu s-a putut realiza mai devreme. Aceasta o constatăm la rugăciunea Domnului Hristos din grădina Ghetsimani, când Acestuia, ca om, Îi era frică de moarte, „iar un înger din cer I s-a arătat și-L întărea. Și fiind în luptă cu moartea, cu mai mare stăruință Se ruga. Și sudoarea Lui s-a făcut ca niște picături de sânge ce cădeau pe pământ” (Luca 22,43-44). De asemenea, dacă firea umană a Mântuitorului ar fi fost îndumnezeită înainte de patimi, El nu ar fi putut muri cu trupul pe cruce, or moartea Lui a fost reală, iar trupul I-a fost părăsit nu numai de suflet, ci și de Dumnezeu Tatăl, pentru că Domnul Hristos a strigat

pe cruce, înainte de a-Și da duhul: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” (Matei 27,46). În momentul înălțării Mântuitorului la cer însă, trupul Lui nu a dobândit nici o însușire pe care nu a avut-o din momentul învierii, pentru că după ce S-a sculat din morți a intrat la Sfinții Apostoli „prin ușile încuiate” (Ioan 20,19 și 26), iar după ce a stat împreună cu Luca și Cleopa la masă în Emaus și a frânt pâinea, „S-a făcut nevăzut de ei” (Luca 24,31). Învierea este manifestarea îndumnezeirii deplin realizate a firii omenești a Mântuitorului. Înălțarea cu trupul la cer nu adaugă nimic în planul transfigurării ei existențiale, ci doar îi adaugă slavă peste slavă și cinste peste cinste, ridicând-o mai presus de îngeri și fixând-o în sânul Sfintei Treimi, izvorul ultim al îndumnezeirii definitive, care este iubirea veșnică dintre Persoanele Sfintei Treimi.

De ce Sfântul Duh s-a pogorât abia după zece zile de la înălțarea Domnului Hristos cu trupul la cer? Pentru că în rai există nouă cete îngerești. Înălțându-Se la cer, Domnul Hristos a petrecut câte o zi cu fiecare ceată, pentru a fi mai bine cunoscut de ele. După aceea s-a arătat lui Dumnezeu Tatăl, a șezut de-a dreapta Lui și a trimis pe Duhul Sfânt în lume.

Pe când Domnul Hristos Se înălța cu trupul spre împărăția lui Dumnezeu, îngerii care Îl însoțeau ziceau puterilor îngerești din cer: „Ridicați căpetenii porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra Împăratul slavei” (Ps. 23,9). Acestea cuprinse de mirare că Împăratul slavei are trup omenesc întrebau: „Cine este Acesta, Împăratul slavei?” (Ps. 23,10). Și li se răspundea: „Acesta este Împăratul slavei, Domnul puterilor” (Ps. 23,10). Văzând aceasta, puterile îngerești erau uimite, pentru că Iisus Hristos era Dumnezeu și om în același timp.

Cel de-al șaselea articol al Simbolului Credinței ne învață că Domnul Hristos S-a înălțat cu trupul „**la ceruri**”.

De ce se spune că Mântuitorul S-a înălțat la ceruri, iar nu la cer? Oare există mai multe ceruri?

Deși cerul sau raiul este unul singur, acesta este împărțit sau ierarhizat, după cum a afirmat Însuși Mântuitorul: „În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt” (Ioan 14,2). Tocmai din acest motiv raiul

este numit împărăția cerurilor, iar nu împărăția cerului. Dumnezeu se află în locul cel mai de cinste din această împărăție, pentru că „cerul cerului este al Domnului” (Ps. 113,24). Arhiereul Simon îi spune lui Dumnezeu: „Locuința Ta este cerul cerului, de care oamenii nu se pot apropia” (III Macabei 2,13). După înălțarea Domnului Hristos cu trupul la cer însă, în sânul Sfintei Treimi și pe tronul lui Dumnezeu, deci în cerul cerului, vine să șadă un om.

După Dumnezeu, în împărăția cerurilor se află Sfânta Fecioară Maria. Despre locul Maicii Domnului imediat lângă Dumnezeu avem o profeție în Psalmi: „Stătu-a împărăteasa de-a dreapta Ta, îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată” (Ps. 44,11). Sfânta Fecioară Maria este singurul om, în afară de Domnul nostru Iisus Hristos (care este Dumnezeu și om), care este mai presus de îngeri. Prin sfințenia vieții ei, Maica Domnului s-a ridicat mai presus de îngeri, de aceea ea este „mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii”. După Sfânta Fecioară Maria, în rai urmează îngerii, dispuși în cele nouă cete (tronuri, heruvimi, serafimi, domnii, puteri, stăpânii, începătorii, arhangheli și îngeri), apoi vine Sfântul Ioan Botezătorul și ceilalți sfinți ai Bisericii, precum și creștinii care s-au ferit de păcat și au săvârșit fapte bune.

Sfântul Apostol Pavel vorbește și el despre ierarhizarea cerurilor, când spune: „Cunosc un om în Hristos, care acum paisprezece ani - dacă a fost în trup, nu știu; dacă a fost în afară de trup, nu știu; Dumnezeu știe - omul acesta a fost răpit până la al treilea cer. Și-l știu pe acest om - fie în trup, fie în afară de trup, nu știu; Dumnezeu știe - că a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu-i este îngăduit omului să le grăiască” (II Cor. 12,2-4). Apostolul neamurilor le prezintă corintenilor experiența trăită de el în rai, însă din smerenie atribuie această răpire la cer altei persoane cunoscute de el.

Locașurile din împărăția lui Dumnezeu de care amintește Mântuitorul sunt locurile în care sălășluiesc sfinții, care diferă în funcție de virtutea pe care au lucrat-o aceștia în viață. După cum oamenii cu preocupări comune pe pământ se întâlnesc mereu și caută să desfășoare activitatea care îi unește și împreună se simt bine, într-un

anume fel, tot așa este și în împărăția cerurilor, în sensul că oamenii care s-au străduit întreaga viață să facă fapte de milostenie vor fi într-un loc, în alte locuri se vor găsi postitorii, iubitorii de străini, rugătorii, îndelung răbdătorii, cei ce au viețuit în feciorie pe pământ, cei care au făcut ascultare, etc., pentru că „toți vor învia în Hristos, dar fiecare în ceata sa” (I Cor. 15,22-23).

Cel de-al șaselea articol din Simbolul Credenței mărturisește în încheiere că după ce S-a înălțat cu trupul la cer, Domnul Hristos „**sade de-a dreapta Tatălui**”.

După ce s-a înălțat cu trupul la cer, Mântuitorul și-a încheiat activitatea pe pământ, iar acum El se găsește în slavă, de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl, după cum S-a rugat Acestuia în grădina Ghetsimani, înainte de patima Sa: „Eu Te-am preaslăvit pe Tine pe pământ; lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit. Și acum, preaslăvește-Mă Tu, Părinte, la Tine Însuși, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea” (Ioan 17,4-5). 24.

Cu toate că Domnul Hristos și-a încheiat activitatea pe pământ, El nu i-a părăsit pe oameni după înălțarea cu trupul la cer, ci a trimis în lume pe Duhul Sfânt, după cum le promisese Sfinților Apostoli: „Eu vă spun adevărul: Vă este de folos ca Eu să mă duc. Că dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi. Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, El vă va călăuzi întru tot adevărul; căci nu de la Sine va grăi, ci cele ce va auzi va grăi și pe cele viitoare vi le va vesti. Acela Mă va slăvi, pentru că dintru al Meu va lua și vă va vesti” (Ioan 16,7 și 13-14), deci Sfântul Duh continuă opera de mântuire și de sfințire a lumii începută de Fiul lui Dumnezeu.

Din cel de-al șaselea articol al Simbolului Credenței am învățat că după ce a înviat cu trupul din morți, Domnul nostru Iisus Hristos S-a arătat Sfinților Apostoli, precum și altor persoane, pentru a-i încredința de faptul că a înviat, iar la patruzeci de zile de la înviere S-a înălțat cu trupul la cer. Dacă după ce a murit cu trupul pe cruce, sufletul Mântuitorului a coborât la iad, de unde a eliberat sufletele dreptilor Vechiului Testament și a urcat cu ele în rai, acesta fiind deschis de acum înainte pentru toți cei care se străduiesc să ajungă în

el, la înălțarea cu trupul la cer Domnul Hristos deschide împărăția cerurilor și pentru trupurile oamenilor. Deși trupul Mântuitorului se găsește acum în împărăția cerurilor, prin Sfânta Cuminecătură El este prezent în mod real și pe pământ. Firea umană a Domnului Hristos a fost îndumnezeită în momentul învierii Lui din morți, iar înălțarea cu trupul la cer nu adaugă nimic în planul transfigurării ei existențiale. Înălțându-Se la cer, Mântuitorul a petrecut câte o zi cu fiecare dintre cele nouă cete îngerești, pentru a fi mai bine cunoscut și de ele. În împărăția cerurilor sunt mai multe locașuri, în funcție de virtutea pe care au cultivat-o sfinții pe pământ. Cu toate că Domnul Hristos S-a înălțat cu trupul la cer și șade de-a dreapta Tatălui, El nu i-a părăsit pe oameni, ci a trimis în lume pe Sfântul Duh, pentru a continua opera de mântuire și sfințire a acesteia.

AMIN

Articolul 7 din Simbolul credinței:

Și iarăși va să vină cu slavă să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit.

(Prima parte)

La începutul celui de-al șaptelea articol al Crezului citim despre Domnul Hristos că „**iarăși va să vină**” în lume.

La plinirea vremii, Dumnezeu Tatăl a trimis pe Fiul Său în lume pentru mântuirea omului și a lumii, „căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea” (Ioan 3,16-17).

În timpul activității Sale publice, Mântuitorul ne-a dat Legea Nouă, prin care avem garanția mântuirii, căci „harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos” (Ioan 1,17) și „întru nimeni altul nu este mântuirea, căci sub cer nu este dat între oameni nici un alt nume întru care noi trebuie să ne mântuim” (Fapte 4,12). La mântuire sunt chemate toate popoarele lumii, pentru că Domnul Hristos le-a spus Sfinților Apostoli când i-a trimis la propovăduire: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Matei 28,19-20). „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi” (Marcu 16,16). În urma morții pe cruce Mântuitorul ne-a deschis porțile raiului, iar prin poruncile și învățătura Sa ne-a arătat tot ceea ce trebuie să facem pentru a ajunge acolo. După Hristos, numai de noi depinde dacă vrem sau nu să pășim pe calea spre împărăția lui Dumnezeu deschisă de Mântuitorul.

De vreme ce Fiul lui Dumnezeu a venit o dată în lume, de ce trebuie să vină din nou?

Fiul lui Dumnezeu a venit în lume ca Mântuitor și ne-a lăsat învățătura Sa, prin care putem ajunge în împărăția cerurilor, însă El trebuie să vină și ca Judecător, pentru a vedea cum am împlinit poruncile lăsate de El.

Când va fi a doua venire a Domnului Hristos?

A doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu va fi la sfârșitul acesteia. „Conform Sfintei Scripturi deși nu se va putea prevedea cu siguranță momentul sfârșitului lumii, totuși vor fi unele semne care pot să indice cu oarecare probabilitate apropierea sfârșitului”⁵⁴. Domnul Hristos le-a vorbit Sfinților Apostoli despre acesta: „Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie; luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul. Căci se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție și va fi foamete și ciumă și cutremure pe alocuri. Dar toate acestea sunt începutul durerilor. Atunci vă vor da pe voi spre asuprire și vă vor uide și veți fi urâți de toate neamurile pentru numele Meu. Atunci mulți se vor sminti și se vor vinde unii pe alții; și se vor urî unii pe alții. Și mulți prooroci mincinoși se vor scula și vor amăgi pe mulți. Iar din pricina înmulțirii fărâdelegii iubirea multora se va răci” (Matei 24,6-12). „Și va da frate pe frate la moarte și tată pe copil și copiii se vor răzvrăti împotriva părinților și îi vor uide” (Marcu 13,12). „Va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii până acum și nici nu va mai fi” (Matei 24,21). „Și se va propovădui această Evanghelie a împărăției în toată lumea spre mărturie la toate neamurile” (Matei 24,14). Poporul evreu va accepta învățătura Domnului Hristos, căci „lui Israel i s-a făcut împietrire în parte, până ce întregul număr al neamurilor va fi intrat” (Rom. 11,25). „Și se va da pe față omul nelegiurii, fiul pierzării, potrivnicul, care se înalță mai presus de tot ce se numește Dumnezeu, sau se cinstește cu închinare, așa încât să se așeze el în templul lui Dumnezeu, dându-se pe sine drept dumnezeu” (II Tes. 2,3-4). „Și veți vedea urâciunea pustiirii ce s-a zis prin Daniel proorocul, stând în locul cel sfânt” (Matei 24,15). „Și precum fulgerul iese de la răsărit și se arată până la apus, așa va fi și venirea Fiului Omului. Iar îndată după strâmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina, iar stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor se vor zgudui. Atunci se

⁵⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. III, p. 379.

va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă” (Matei 24,27 și 29-30).

Cu toate că noi știm că sfârșitul lumii va veni și cunoaștem și semnele prevestitoare ale parusiei, momentul exact al celei de a doua veniri în lume a Fiului lui Dumnezeu nu îl cunoaște nimeni. Domnul Hristos a afirmat în acest sens: „Iar despre ziua aceea și despre ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din cer, nici Fiul, ci numai Tatăl” (Marcu 13,32), „drept aceea, privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului” (Matei 25,13).

„Istoria nu va ajunge la sfârșit prin ea însăși, ci prin voia lui Dumnezeu, când își va împlini rostul conform planului lui Dumnezeu, adică atunci când se va împlini lumea de sus, când toate măduarele se vor strânge în jurul capului - Hristos, ca să fie trupul lui Hristos complet”⁵⁵. „De aceea este de trebuință să se nască toți cei mai înainte știuți de Dumnezeu și să se umple lumea de sus și atunci se va realiza plinătatea trupului lui Hristos de cei ce sunt mai înainte rânduiți de Dumnezeu, ca să se facă după chipul Fiului Său, care sunt fiii luminii și ai zilei aceleia. Aceștia sunt toți mai înainte rânduiți și scriși și măsurați și se vor uni cu trupul lui Hristos și atunci va fi întreg și desăvârșit trupul lui Hristos și nu va mai lipsi nici un mădular”⁵⁶. „Însuși faptul că omenirea este destinată învierii, a cărei bază a pus-o Domnul Hristos, și anume a învierii în solidaritate, pe un plan de viață absolut și etern fericită, arată că Dumnezeu a pregătit pentru omenire ceva cu mult mai înalt și istoria creației este numai o etapă de existență omenească în care să contribuie și omenirea la creșterea ei pentru această viață absolut fericită”⁵⁷.

„Sensul istoriei nu se poate descoperi în istorie, judecata asupra ei nu se poate rosti în cuprinsul ei, căci aceasta ar însemna că ea a ajuns la capăt cât încă mai durează, ceea ce este imposibil. De aceea arătarea descoperită a lui Iisus Hristos cu umanitatea Sa

⁵⁵ **Ibidem**, p. 381.

⁵⁶ **Ibidem**, p. 382.

⁵⁷ **Ibidem**, p. 385.

desăvârșit îndumnezeită nu poate avea loc în istorie, căci însăși umanitatea aceasta îndumnezeită este dincolo de istorie. Istoria este prin ființa ei drum, nu odihnă finală, ea este tensiune neajunsă la capăt. Ea este timp și în timp nu este dat totul concentrat. Fără să socotim că în ea trebuie să se facă numaidecât răul, cât ține ea, încă nu se posedă tot binele. Ea este domeniul mișcării spre desăvârșire, nu al desăvârșirii în care a încetat mișcarea mai departe; ea este domeniul relativului, al nedeplinei descoperiri, lăsând loc mult presupunerilor, posibilităților, ambiguităților. Din această tensiune nu se poate ajunge evolutiv la odihnă, ci printr-un salt, care nu stă în puterile a ceea ce se află în tensiune, în mișcare, în puterile istoriei. Astfel este necesară o oprire a istoriei efectuată de sus, pentru ca omenirea să fie trecută la o existență supraistorică”⁵⁸.

„Iar când va veni ziua Domnului, cerurile vor pieri cu vuiet mare, stihiile arzând se vor desface și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui” (II Petru 3,10). „Dar precum trupurile noastre când se desfac nu devin cu totul nimic, ci se înnoiesc iarăși prin înviere, așa și cerul și pământul și toate cele din ele sau toată zidirea, fiindcă s-a învechit și s-a murdărit de păcatele noastre, se vor desface de către Făcătorul Dumnezeu prin foc, adică se vor topi și se vor face noi și neasemănat mai strălucitoare de cum sunt acum”⁵⁹. „Desfacerea chipului actual al lumii va fi în același timp apariția ei într-un chip nou, efect care nu este propriu focului material. Arderea aceasta fulgerătoare are o cauză superioară și are ca scop curățirea lumii de zgura răului și o punere a ei într-o stare de transparență spirituală”⁶⁰.

„Apariția lui Hristos și prefacerea lumii înseamnă o ridicare a lumii într-o stare transfigurată de Duhul care este în Hristos, sau o extensiune deplină a Duhului, de Care este plin El, asupra lumii. Duhul nu va mai lucra atunci în mod ascuns în lume, ca acum, ci Își va arăta efectul lucrării și la vedere. Strălucirea de pe Tabor se va extinde asupra lumii întregi. Lumea va fi atunci Taborul generalizat.

⁵⁸ **Ibidem**, p. 372.

⁵⁹ **Ibidem**, p. 386, nota 188.

⁶⁰ **Ibidem**, p. 387.

Viața dumnezeiască din trupul lui Hristos va umple lumea întreagă. Dar aceasta nu va fi ființa divină, ci lumina și slava ce pornește din ea ca plinătate a energiilor necreate. Prin aceasta zidirea întreagă devine pneumatică, incoruptibilă, îndumnezeită, transparentă, deși pentru a se face capabilă de o astfel de înnoire trebuie să moară forma actuală a lumii, cum trebuie să se strice forma actuală a trupului pentru a învia într-o formă capabilă de a fi vas deplin al Duhului lui Dumnezeu. Aceasta va da o frumusețe neînchipuită lumii”⁶¹.

Cel de-al șaptelea articol al Crezului mărturisește în continuare că Domnul Hristos va veni în lume „**cu slavă**”.

Prin venirea Sa în lume, ca Mântuitor, Fiul lui Dumnezeu „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (Filip. 2,7-8). Pentru că Fiul lui Dumnezeu a fost smerit și ascultător față de Tatăl când a venit în lume, „Dumnezeu Tatăl L-a preînălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume; ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl” (Filip. 2,9-11).

Dacă la plinirea vremii Fiul lui Dumnezeu a venit în lume smerit, a doua oară va veni „întru slava Sa, cu toți sfinții îngeri și va ședea pe tronul slavei Sale” (Matei 25,31).

Din prima parte a celui de-al șaptelea articol al Simbolului Credinței am învățat că la plinirea vremii Dumnezeu Tatăl a trimis pe Fiul Său în lume, pentru mântuirea omului și a lumii. Prin moartea Sa pe cruce, Mântuitorul ne-a deschis porțile împărăției cerurilor, iar prin învățătura Sa ne-a arătat ce trebuie să facem pentru a ajunge acolo. Fiul lui Dumnezeu va veni din nou în lume, ca Judecător, pentru a vedea cum am împlinit poruncile lăsate de El. A doua venire în lume a Domnului Hristos va fi la sfârșitul acesteia și va fi precedată de anumite semne. Aceste semne vor indica cu oarecare probabilitate apropierea sfârșitului, însă nimeni dintre oameni nu va cunoaște cu

⁶¹ **Ibidem**, p. 390.

exactitate momentul parusiei. Lumea nu va ajunge la sfârșit prin ea însăși, ci prin voia lui Dumnezeu, când își va împlini rostul conform planului lui Dumnezeu, și anume atunci când se va împlini lumea de sus, când toate mădulele se vor strânge în jurul capului - Hristos, ca trupul lui Hristos să fie complet. Prin faptul că omenirea este destinată învierii și fericirii veșnice se vede că Dumnezeu a pregătit pentru ea ceva cu mult mai înalt decât viața actuală, iar istoria creației este numai o etapă de existență, în care trebuie să contribuie și omenirea la creșterea ei pentru viața veșnică fericită. Sensul istoriei nu poate fi descoperit în decursul acesteia, de aceea este necesară o oprire a istoriei efectuată de sus, pentru ca omenirea să fie trecută la o existență supraistorică. Sfârșitul lumii se va face prin foc. Această mistuire are însă o cauză superioară, pentru că lumea se va curăți prin foc de zgura răului și va deveni pnevmatică, incoruptibilă, îndumnezeită și transparentă, fiind pătrunsă de lumina și slava ce izvorăsc din ființa lui Hristos. Dacă la plinirea vremii Fiul lui Dumnezeu a venit în lume smerit, ca Mântuitor, la sfârșitul lumii va veni în slavă, ca Judecător, înconjurat de sfinții îngeri.

AMIN

Articolul 7 din Simbolul credinței

(Partea a doua)

Cel de-al șaptelea articol al Simbolului Credinței spune în continuare că Domnul Hristos va veni la sfârșitul lumii ca „**să judece viii și morții**”⁶².

La a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu toți oamenii de pe pământ, vii și morți, „trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău” (II Cor. 5,10). Domnul nostru Iisus Hristos este Dumnezeu și om și înțelege limitele și neputințele firii noastre, dar și aptitudinile noastre, de aceea ne va judeca și ne va răsplăti pe deplin obiectiv și nimeni nu va avea nici o scuză pentru ce a făcut rău, sau pentru ce trebuia să facă bine și nu a împlinit. Mântuitorul a spus în acest sens: „De n-aș fi venit și nu le-aș fi vorbit, păcat nu ar avea; dar acum n-au cuvânt de dezvinovățire pentru păcatul lor” (Ioan 15,22), „pentru aceea, oricine ai fi, o, omule, ești fără cuvânt de răspuns” (Rom. 2,1), adaugă Sfântul Pavel.

„Ziua aceea va fi ziua descoperirii depline a adevărului, cu privire la toți, în fața fiecăruia. Nici un echivoc nu va mai plana atunci în sufletele oamenilor, nu numai în ceea ce privește starea lor, dar și a tuturor oamenilor. Răul va fi deplin demascat și binele, ieșit de sub acoperământ”⁶³. „Cei păcătoși vor fi descoperiți în toată starea lor rușinoasă. Cât suntem pe pământ ne putem acoperi în măsură mai mare sau mai mică, pentru că aproapele mai are îndoială asupra calității noastre, sau pentru că dacă unul ne cunoaște o faptă urâtă, ceilalți nu ne-o cunosc. Atunci toți ni le vom cunoaște”⁶⁴. „Nimic nu va mai fi acoperit nici în unii, nici în alții și orice acoperire a binelui și a răului va înceta”⁶⁵.

⁶² Învierea morților, de la cea de-a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu, o vom lămuri când vom explica cel de-al unsprezecelea articol al Simbolului Credinței.

⁶³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloac**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, pp. 436-437.

⁶⁴ **Ibidem**, p. 438.

⁶⁵ **Ibidem**, p. 394.

Atunci „se vor aduna înaintea Fiului lui Dumnezeu toate neamurile și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine. Atunci dreptii Îi vor răspunde, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând și Te-am hrănit? Sau însetat și Ți-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin și Te-am primit, sau gol și Te-am îmbrăcat? Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la Tine? Iar Împăratul, răspunzând, va zice către ei: Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut” (Matei 25,32-40). Vedem în prezentarea judecății de apoi de către Mântuitorul că accesul în rai este condiționat de împlinirea faptelor bune. Mântuirea noastră este determinată de raporturile pe care le avem cu ceilalți oameni. Dacă facem un bine cuiva, este ca și cum I l-am făcut Mântuitorului și Dumnezeu ne va răsplăti.

Dumnezeu Judecătorul „va zice și celor de-a stânga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui. Căci flămând am fost și nu Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și nu Mi-ați dat să beau; străin am fost și nu M-ați primit; gol, și nu M-ați îmbrăcat; bolnav și în temniță, și nu M-ați cercetat. Atunci vor răspunde și ei, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând, sau însetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniță și nu Ți-am slujit? El însă le va răspunde, zicând: Adevărat zic vouă: Întrucât nu ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut. Și vor merge aceștia la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică” (Matei 25,41-46). De aici constatăm că cei de-a stânga nu au fost osândiți pentru păcate, ci pentru faptele bune pe care trebuiau să le facă și nu le-au împlinit. Deci pentru a ajunge în rai nu este suficient să ne ferim de păcate. Din nefericire sunt destui cei care cred că dacă se feresc de păcat au mântuirea asigurată. Acest raționament este foarte greșit. Dacă vrem să construim o casă nu-i facem numai fundația, ci îi ridicăm zidurile și o acoperim.

Ferirea de păcat este doar fundamentul, baza vieții spirituale, pe lângă aceasta trebuie să cultivăm și faptele bune.

Dacă cei care nu au săvârșit fapte bune vor ajunge în iad, ce se va întâmpla cu cei încărcăți de păcate? Sfântul Apostol Pavel a afirmat despre aceștia, dând câteva exemple de păcătoși: „Nu știți oare că nedreptii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu? Nu vă amăgiți: Nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiții, nici hoții, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu” (I Cor. 6,9-10), pentru că „îngerii îi vor arunca în cuptorul cel de foc” (Matei 13,50), „în întunericul cel mai din afară” (Mat. 8,12) „unde viermele lor nu moare și focul nu se stinge” (Marcu 9,44). „Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților” (Mat. 8,12).

Cum vor fi judecați oamenii, de vreme ce unii nu au auzit de învățătura Domnului Hristos, alții au auzit de ea dar au respins-o, iar alții au îmbrățișat-o?

Cei care au trăit înainte de Domnul Hristos sau după venirea Lui în lume, dar nu au auzit de El, vor fi judecați după legea firii, precum spune Sfântul Pavel: „Păgânii care nu au lege, din fire fac ale legii, aceștia, neavând lege, își sunt loruși lege, ceea ce arată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor și prin judecățile lor, care îi învinovătesc sau îi apără” (Rom. 2,14-15).

Evreii care au trăit după Moise, până la Mântuitorul, vor fi judecați după legea Vechiului Testament.

Cei care au auzit de Domnul Hristos și de învățătura Lui, dar au respins Legea Noului Testament, vor fi osândiți, conform celor afirmate de Mântuitorul: „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi” (Marcu 16,16). Aceștia de bunăvoie au refuzat raiul, ori de vreme ce Hristos este „calea, adevărul și viața” (Ioan 14,6), ei nu au cum să ajungă în rai în afara Lui.

Creștinii vor fi judecați după legea dată de Mântuitorul, pentru că „cei ce au păcătuit în lege, prin lege vor fi judecați. Fiindcă nu cei ce aud legea sunt drepti la Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea” (Rom. 2,12-13).

De ce va veni Domnul Hristos la sfârșitul lumii împreună cu sfinții îngeri?

În primul rând pentru că îngerii vor rânduie sau vor organiza judecata universală. Dumnezeu Judecătorul îi „va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini” (Matei 24,31) „și vor culege și pe cei ce fac fărădelegea” (Matei 13,41) „și atunci va răsplăti fiecăruia după faptele sale” (Matei 16,27).

În al doilea rând pentru că fiecare om are un înger păzitor, care va da mărturie pentru faptele săvârșite de acesta în viață.

Pe lângă îngerul păzitor al fiecărui om fiecare popor are un înger păzitor. Poporul ales îl are pe arhanghelul Mihail. La Daniel 10,13 citim despre îngerul păzitor al Persiei, iar la Daniel 10,20 despre îngerul păzitor al Greciei. Să fim conștienți că fiecare popor are de îndeplinit un rol în istorie, așa cum poporul ales a avut menirea de a da naștere din sânul lui Mântuitorului lumii după trup. Judecata se va face fiecărui om în parte, dar în poporul și contextul în care a trăit, de aceea Sfântul Pavel spune că „în Hristos toți vor învia, dar fiecare în rândul cetei sale” (1 Cor. 15,22-23).

De vreme ce Sfântul Apostol Pavel afirmă că judecata urmează imediat după moartea trupului omului, căci „precum este rânduit oamenilor o dată să moară, iar după aceea să fie judecata” (Evrei 9,27), iar Mântuitorul vorbește despre judecarea oamenilor la cea de-a doua venire a Lui, deci la sfârșitul lumii, există oare vreo contradicție între aceste două afirmații?

Cele două afirmații nu sunt contradictorii, ci complementare, pentru că vor avea loc două judecăți, iar nu una singură. Astfel, la judecata particulară va fi judecat numai sufletul omului, pe când la judecata universală va fi judecat omul întreg, trup și suflet. Pentru a lămuri problema judecării oamenilor de către Dumnezeu vom prezenta mai pe larg fiecare dintre aceste două judecăți.

După moartea trupului omului acesta se întoarce în pământ, conform celor spuse de Dumnezeu lui Adam: „Te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce” (Fac. 3,19), iar „sufletul se întoarce la Dumnezeu Care l-a

dat” (Ecclesiast 12,7), pentru a fi judecat. Această judecată se numește particulară, întrucât se face fiecărui suflet în parte, îndată după moartea trupului. La judecata particulară se judecă faptele bune și cele rele săvârșite de omul respectiv în viața pământească și se apreciază de către Dumnezeu starea în care a ieșit din viața vremelnică, iar în funcție de acestea, sufletul va fi trimis în rai sau în iad. Hotărârea de la această judecată nu este definitivă, întrucât anumite fapte bune sau rele săvârșite de cel răposat pot avea urmări în lumea aceasta timp îndelungat după mutarea sa din această viață, iar în numele acestuia se pot înălța rugăciuni la Dumnezeu, se pot face parastase și se pot săvârși fapte bune de către cei rămași în viață, care pot schimba situația sufletului respectiv.

Referitor la starea sufletului după moartea trupului, în anumite cercuri creștine s-a răspândit opinia conform căreia înainte de a ajunge la Dumnezeu pentru a fi judecat, sufletul are de trecut prin anumite vămi ale văzduhului, fiecare vămă reprezentând un păcat. La aceste vămi stau diavolii, care cercetează sufletele. Dacă demonii găsesc păcatul vămii respective la sufletul cercetat, pun mâna pe el și îl duc în iad. Această teorie nu are bază reală, pentru că nu demonii, nici îngerii nu vor judeca sufletele oamenilor, ci Domnul nostru Iisus Hristos. Nici măcar „Dumnezeu Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului” (Ioan 5,22). „Dumnezeu Tatăl Îi dă lui Dumnezeu Fiul să facă judecata oamenilor, pentru ca Hristos Însuși să constate în ce măsură cei examinați au chipul Lui întipărit în ei, cât s-au făcut asemenea Lui și au realizat prin aceasta omul adevărat în ei”⁶⁶, de aceea teoria vămile văzduhului nu corespunde realității, neavând nici un temei scripturistic.

La cea de-a doua venire în lume a Domnului Hristos trupurile oamenilor vor învia și se vor uni cu sufletele lor și vor fi judecate împreună, pentru că împreună au săvârșit cele bune sau cele rele pe pământ. Acum vor fi judecate faptele oamenilor dimpreună cu toate consecințele lor. „Fiecare om va cunoaște urmările de după moarte ale faptelor sale și va fi judecat și pentru ele și fiecare va cunoaște antecedentele faptelor sale bune și rele în comportarea înaintașilor săi și

⁶⁶ **Ibidem**, p. 433.

va cunoaște just faptele și valoarea tuturor. Astfel judecata din urmă va fi și o revelare supremă a planului divin în istorie, a contribuției aduse de oameni pentru a-l realiza sau împiedica. Aceasta va arăta că omul a avut responsabilitate și pentru desfășurarea creației de după el în timp, nu numai pentru semenii lui imediați. Pilda rea sau bună a fiecăruia a avut repercusiuni asupra lumii întregi. Pe de altă parte judecata universală va scoate nu numai toate măștile individuale de pe oameni, ci și multe măști de care a fost acoperită istoria ca întreg, sau diferite epoci și evenimente din cursul ei. Tot binele și tot răul făcute în lume nu vor apărea ca entități abstracte, ci imprimate în starea oamenilor și în recunoștința sau în muștrarea cu care se vor întâmpina unii pe alții. Căci pe toți îi vom vedea și îi vom recunoaște la judecata din urmă, cu urmele faptelor noastre în ei și cu răspunsul lor de recunoștință sau de muștrare pentru faptele noastre. Îi vom vedea și îi vom recunoaște chiar pe cei asupra cărora s-au repercutat indirect faptele noastre bune sau rele”⁶⁷.

Această judecată se numește „judecata de apoi”, pentru că va avea loc la sfârșitul lumii, iar hotărârea ei va fi definitivă, dar mai este numită și „judecata de obște” sau „universală”, pentru că Dumnezeu Judecătorul îi va judeca pe toți oamenii deodată.

Cel de-al șaptelea articol al Simbolului Credinței mărturisește în încheiere că împărăția Fiului lui Dumnezeu „**nu va avea sfârșit**”.

De vreme ce Dumnezeu este veșnic, după cum a afirmat prin gura proorocului Isaia: „Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă și în afară de Mine nu este Dumnezeu” (Isaia 44,6) și după cum a mărturisit în cartea Apocalipsei: „Eu sunt Alfa și Omega, cel dintâi și cel de pe urmă, începutul și sfârșitul” (Apoc. 22,13) și împărăția lui Dumnezeu este veșnică. Acest lucru l-a descoperit Arhanghelul Gavriil Sfintei Fecioare Maria la bunavestire, când i-a zis că împărăția Domnului Hristos „nu va avea sfârșit” (Luca 1,33). De vreme ce Dumnezeu este veșnic, iar împărăția Lui este veșnică, „cei drepti vor fi vii în veacul veacului și răsplata lor va fi la Domnul și Cel Atotputernic va avea grijă de ei” (Înțelepciunea lui Solomon 5,15).

⁶⁷ **Ibidem**, pp. 437-438.

Din cea de-a doua parte a celui de-al șaptelea articol al Simbolului Credinței am învățat că Fiul lui Dumnezeu va veni din nou în lume, însă de această dată ca Judecător, pentru a vedea cum am împlinit poruncile pe care ni le-a dat ca Mântuitor și atunci va răsplăti fiecăruia după faptele sale. Domnul nostru Iisus Hristos este Dumnezeu și om și înțelege limitele și neputințele firii noastre, dar și aptitudinile noastre, de aceea ne va judeca pe deplin obiectiv. În prezentarea judecății de apoi făcută de Mântuitorul în capitolul 25 al Evangheliei după Matei vedem modul răsplătirii și al pedepsirii oamenilor de către Dumnezeu. De aici constatăm că simpla ferire de păcat nu este suficientă pentru a dobândi împărăția cerurilor, ci pe lângă aceasta trebuie cultivate faptele bune și virtuțile, iar mântuirea noastră este determinată de raporturile pe care le avem cu semenii noștri. Dacă cei lipsiți de fapte bune vor ajunge în iad, păcătoșii vor fi aruncați de îngerii lui Dumnezeu în fundul iadului. Toți oamenii vor fi judecați în funcție de credința în care au trăit. Domnul Hristos va fi înconjurat la cea de-a doua Sa venire de sfinții îngeri, pe de o parte pentru că aceștia vor organiza judecata universală, iar pe de altă parte pentru că fiecare om și popor au câte un înger păzitor. După moartea omului, trupul se întoarce în pământ, iar sufletul este judecat de Dumnezeu și primește răsplată sau pedeapsă, însă acestea nu sunt definitive, ci pot fi schimbate până la a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu. Teoria vâmlor văzduhului, conform căreia sufletele oamenilor vor fi judecate de demoni după moarte, nu are nici o bază Scripturistică, de aceea este neadevărată. La sfârșitul veacurilor cei morți vor învia și va avea loc judecata universală, la care va fi judecat omul întreg (trup și suflet), iar faptele tuturor oamenilor vor fi judecate împreună cu consecințele lor, hotărârea acestei judecăți fiind definitivă. De vreme ce Dumnezeu este veșnic și împărăția Lui este fără de sfârșit, iar cei ajunși acolo vor fi răsplătiți în vecii vecilor de Dumnezeu Cel Atotputernic.

AMIN

Articolul 8 din Simbolul credinței:

Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin prooroci.

În cel de-al 8-lea articol din Crez se vorbește despre Sfântul Duh, cea de-a treia persoană a Sfintei Treimi.

În primul rând se menționează faptul că Sfântul Duh este **„Domnul de viață Făcătorul”**. Ce înseamnă aceste cuvinte?

Dumnezeu este viața și izvorul vieții, El singur dă viața, pentru că „Dumnezeu este Cel ce aduce toate la viață” (I Tim. 6,13). Când Dumnezeu i s-a arătat lui Moise în Sinai, i-a spus: „Eu sunt Cel ce sunt” (Ieș. 3,14). Prin aceste cuvinte Dumnezeu s-a autodefinit ca Cel ce există prin Sine Însuși, adică independent de altcineva sau altceva. Toate viețuitoarele din lume sunt ființe. De unde vine termenul de ființă? De la a fi, a exista, pentru că toate există numai datorită lui Dumnezeu și sunt menținute de Acesta în existență. Ființa creată nu există de la sine, ci ființează prin participarea la Dumnezeu, la energiile Sale creatoare, adică dătătoare și păstrătoare de viață. Toate există prin participarea la Dumnezeu, singur Dumnezeu există prin Sine Însuși, El singur este Cel ce este.

Dumnezeu este unul în ființă, dar în trei persoane. La toate actele săvârșite de Dumnezeu participă toate persoanele Sfintei Treimi, chiar dacă unele acte s-au atribuit mai mult uneia dintre persoane. De exemplu creația este atribuită Tatălui, mântuirea Fiului, iar sfințirea Sfântului Duh, deși la fiecare dintre aceste acte participă toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi. Vom da ca exemplu crearea lumii, când Dumnezeu Tatăl crea lumea, omul era plăsmuit după chipul lui Dumnezeu Fiul, iar „Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor” (Fac. 1,2). Deci Tatăl crează, Fiul își imprimă chipul în omul creat, iar Duhul Sfânt dă viață creației, conform celor spuse de Sfântul Evanghelist Ioan: „Duhul este Cel ce dă viață” (Ioan 6,63). Deci Duhul Sfânt este „Domnul de viață făcătorul”.

Articolul 8 din Crez mărturisește în continuare că Duhul Sfânt **„purcede din Tatăl”**.

Să lămurim ce înseamnă purcederea Sfântului Duh.

Izvorul sau sursa existenței în Sfânta Treime este Dumnezeu Tatăl, pentru că El naște pe Fiul și purcede pe Sfântul Duh. Fiul și Duhul Sfânt nu vin la existență după Tatăl, ci există împreună din veci, dintr-o iubire reciprocă. Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Duhul Sfânt, dar și Fiul se naște și Duhul Sfânt purcede din veci din Tatăl. Ei nu pot fi decât împreună din veci. Toate trei persoanele sunt din eternitate, nu venite pe rând la existență. Tatăl, Fiul și Sfântul Duh există împreună și deodată, Ei sunt coeterni sau împreună veșnici și au existența deodată, numai că Tatăl o dă, iar Fiul și Duhul Sfânt o primesc.

Ființa divină este nemărginită, de aceea nu se poate repeta, iar cele trei persoane dumnezeiești nu se confundă între ele, folosind fiecare în alt fel toată puterea ființei, într-o reciprocă comunicare. Deci Tatăl are ființa toată, Fiul are ființa toată, Sfântul Duh are ființa toată, dar această ființă este una singură, care se comunică deodată și întreagă tuturor celor trei persoane în mod deplin, fără ca o persoană să dețină numai o parte din această ființă, sau o persoană să aibă mai mult din această ființă decât celelalte persoane.

Ființa lui Dumnezeu nu se repetă când Dumnezeu naște pe Fiul și purcede pe Sfântul Duh, pentru că ființa dumnezeiască este infinită. Persoanele Sfintei Treimi au una și aceeași ființă, dar ele ca persoane sunt trei. Fiecare persoană este purtătoare a întregii ființe dumnezeiești nerepetate, deci fiecare este Dumnezeu întreg, nu fiecare persoană este o parte din Dumnezeu și împreună Îl formează pe Dumnezeu, ci fiecare persoană este Dumnezeu adevărat, dar ființa lor este una, pentru că există un singur Dumnezeu și nu trei dumnezei.

Ca și nașterea Fiului, și purcederea Sfântului Duh din Dumnezeu Tatăl este din veci. Precum niciodată n-a fost Dumnezeu Tatăl fără Fiul, așa n-a fost niciodată fără Duhul Sfânt. Nașterea Fiului și purcederea Duhului Sfânt din Dumnezeu Tatăl sunt deodată, din veci.

Domnul Hristos le-a spus Sfinților Apostoli: „Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine” (Ioan 15,26). De aici noi știm că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl, dar

nu cunoaștem distincția sau deosebirea dintre nașterea Fiului și purcederea Sfântului Duh. Cert este că atât Fiul, cât și Duhul Sfânt își iau existența din Tatăl, dar modul lor de venire la existență este diferit. Este vorba aici de o taină a lui Dumnezeu, pe care nu o putem înțelege cu mintea omenească. Noi nu înțelegem nici modul în care Fiul s-a născut din Tatăl, nici modul în care Duhul Sfânt purcede de la Tatăl. De remarcat însă este faptul că există o deosebire între nașterea Fiului din Tatăl și purcederea Sfântului Duh de la Dumnezeu Tatăl.

Biserica Romano Catolică nu ține cont de ceea ce a afirmat Mântuitorul, și anume că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl, iar teologii acestei Biserici învață fără nici un temei din Sfânta Scriptură că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și de la Fiul. Această învățătură a lor se numește „Filioque” și a fost formulată pentru prima dată în 589, la un sinod din Toledo, Spania. Filioque a stârnit la început controverse și între catolici. Astfel, la porunca lui Leon al III-lea, papă al Romei, Simbolul Credinței a fost scris în anul 809 pe două plăci de argint, în limbile greacă și latină, fără adaosul „Filioque”, iar cele două plăci au fost așezate la intrarea în catedrala Sfântul Petru din Roma, pentru ca Simbolul Credinței să rămână așa cum a fost alcătuit la primele două Sinoade Ecumenice. Cu trecerea vremii însă, cele două plăci au dispărut, iar Crezul s-a răspândit încet-încet între catolici cu adaosul Filioque, încât în anul 1014 Simbolul Credinței a fost rostit pentru prima dată în catedrala Sfântul Petru din Roma cu acest adaos.

Învățătura că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și de la Fiul nu are nici o bază scripturistică sau măcar rațională. Dacă Dumnezeu Tatăl a născut singur pe Fiul, cum de nu a fost în stare să purceadă singur pe Sfântul Duh? Iar dacă Tatăl a născut pe Fiul, deci El este principiul existenței în sânul Sfintei Treimi, dar nu a putut purcede singur pe Sfântul Duh și a avut nevoie pentru aceasta de ajutorul Fiului, înseamnă că Tatăl împreună cu Fiul formează un al doilea principiu de existență în Sfânta Treime, ceea ce este exclus. Pe de altă parte, purcederea Sfântului Duh de la Tatăl și de la Fiul crează confuzie în ceea ce privește relațiile persoanelor Sfintei Treimi, amestecând proprietățile lor, pentru că în acest caz Fiul devine și El Tată pentru Sfântul Duh. De asemenea, dacă Dumnezeu Tatăl naște pe

Fiul, dar nu poate singur să purceadă pe Sfântul Duh, înseamnă că Duhul Sfânt este mai mare decât Fiul, ceea ce nu corespunde realității.

Învățătura că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și de la Fiul contrazice în primul rând Scriptura, apoi rațiunea, de aceea nu poate fi acceptată de către ortodocși. Doctrina romano catolică despre purcederea Sfântului Duh de la Tatăl și de la Fiul este o abatere gravă de la credința cea adevărată a Bisericii Romano Catolice, care, împreună cu celelalte învățături catolice greșite, pune în dificultate apropierea de Biserica Ortodoxă, păstrătoare a dreptei credințe.

În continuare se spune în Crez că Duhul Sfânt „**împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit**”. Prin aceste cuvinte se arată consubstanțialitatea persoanelor Sfintei Treimi, adică faptul că Tatăl, Fiul și Sfântul Duh au aceeași ființă, esență sau substanță, deci sunt întru totul egali între Ei, de aceea Li se cuvine aceeași închinare și mărire din partea oamenilor și a îngerilor. Acest adevăr este revelat de Mântuitorul în momentul trimiterii Sfinților Apostoli la propovăduire, când le-a zis: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (Mat. 28,19) și de Sfântul Apostol Ioan, care a afirmat: „Trei sunt care mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvântul și Sfântul Duh, și Aceștia trei Una sunt” (I Ioan 5,7).

Al optulea articol din Crez se încheie cu afirmația că Duhul Sfânt este Cel „**Care a grăit prin prooroci**”.

Venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu a fost pregătită de Sfântul Duh, Care i-a inspirat pe prooroci, făcând cunoscută prin intermediul acestora voia lui Dumnezeu poporului ales și anunțând anumite evenimente legate de mântuire, care urmau să aibă loc. Psalmistul și proorocul David a afirmat în acest sens: „Duhul Domnului grăiește prin mine, Și cuvântul Lui este pe limba mea” (II Regi 23,2). Profetul Isaia a zis și el: „Duhul Domnului este peste mine” (Isaia 61,1).

Sfântul Duh însă nu a pregătit numai venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, ci a și continuat opera mântuitoare a Domnului Hristos. Astfel, Mântuitorul Însuși le-a spus Sfinților Apostoli: „Eu vă spun

adevărul: Vă este de folos ca Eu să mă duc. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi” (Ioan 16,7). „Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine” (Ioan 15,26). „Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi întru tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci cele ce va auzi va grăi și pe cele viitoare vi le va vesti. Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și vă va vesti” (Ioan 16,13-14). Această promisiune a Mântuitorului o vedem împlinită la pogorârea Sfântului Duh, când Sfinții Apostoli „erau toți împreună la un loc. Și fără de veste s-a făcut din cer un vuiet ca de suflare de vânt ce vine repede și a umplut toată casa unde ședeau. Și limbi ca de foc li s-au arătat, împărțite, și au șezut pe fiecare dintre ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să grăiască în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi” (Fapte 2,1-4).

„În Vechiul Testament Duhul Sfânt a pregătit venirea Cuvântului în trup, iar Acesta, odată venit în trup, pregătește venirea Duhului, Care va pregăti până la sfârșitul lumii a doua venire, cea întru slavă, a Cuvântului întrupat, înviat și înălțat”⁶⁸.

Cel de-al optulea articol din Simbolul Credinței vorbește despre persoana Sfântului Duh. Din acesta ne-am lămurit că Dumnezeu este viața și izvorul vieții, pentru că El există prin Sine Însuși, adică independent de altcineva sau altceva. Ființa creată nu există de la sine, ci ființează prin participarea la Dumnezeu. La toate actele săvârșite de Dumnezeu în afara Sa participă toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi, de aceea, chiar dacă Sfântul Duh este numit Domnul de viață Făcătorul, El dă și menține viața împreună cu celelalte două persoane ale Sfintei Treimi. Izvorul existenței în Sfânta Treime este Dumnezeu Tatăl, pentru că El naște pe Fiul și purcede pe Sfântul Duh, însă toate cele trei persoane sunt din eternitate, nu venite pe rând la existență. Ființa lui Dumnezeu nu se repetă când Dumnezeu Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Sfântul Duh, pentru că ea este infinită. Persoanele Sfintei Treimi au una și aceeași

⁶⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p.43.

ființă, dar ele ca persoane sunt trei. Fiecare persoană este purtătoare a întregii ființe dumnezeiești nerepetate, deci fiecare este Dumnezeu întreg. Nașterea Fiului și purcederea Duhului Sfânt din Dumnezeu Tatăl sunt deodată, din veci, noi însă nu cunoaștem deosebirea dintre ele. Biserica Romano Catolică învață că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și de la Fiul. Această teorie nu are nici o bază scripturistică sau rațională, pentru că de vreme ce Dumnezeu Tatăl a născut singur pe Fiul, oare de ce nu a fost în stare să purceadă singur pe Sfântul Duh? Iar dacă Tatăl a născut pe Fiul, și cei doi împreună au purces pe Duhul Sfânt, înseamnă că Tatăl și Fiul formează împreună un al doilea principiu de existență în Sfânta Treime. Pe de altă parte, în cazul purcederii Sfântului Duh de la Tatăl și de la Fiul, și Fiul devine Tată pentru Sfântul Duh, iar dacă Dumnezeu Tatăl naște pe Fiul, dar nu poate singur să purceadă pe Sfântul Duh, înseamnă că Duhul Sfânt este mai mare decât Fiul. Această învățătură contrazice Sfânta Scriptură și rațiunea, de aceea este inacceptabilă, fiind o abatere gravă de la credința cea adevărată a Bisericii. Tatăl, Fiul și Sfântul Duh au aceeași ființă, deci sunt într-un tot egal între Ei, de aceea Li se cuvine aceeași închinare și mărire. Venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu a fost pregătită de Sfântul Duh, Care i-a inspirat pe prooroci, iar Duhul Sfânt a continuat opera mântuitoare a Domnului Hristos și pregătește cea de-a doua venire, într-o slavă, a Fiului lui Dumnezeu în lume.

AMIN

Articolul 9 din Simbolul credinței:
Întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică.

(Prima parte)

Cel de-al nouălea articol al Simbolului Credinței vorbește despre Sfânta Biserică, trupul tainic al Domnului Hristos.

Prin „Biserică” înțelegem pe de o parte „comuniunea și comunitatea sacramentală a oamenilor cu Dumnezeu, întemeiată de Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, plină de viață și lucrarea Duhului Sfânt, spre sfințirea și mântuirea oamenilor”⁶⁹. Pe de altă parte, „biserica este acel locaș sfânt, public al creștinilor, în care este preamărit Dumnezeu, săvârșindu-se Sfânta Liturghie, precum și toate Tainele, slujbele, rugăciunile cultului divin public, și multe dintre ierurgii”⁷⁰. De câte ori vorbim despre comunitatea credincioșilor scriem cuvântul Biserică cu literă mare. Atunci când vorbim despre locașul de cult scriem biserică cu literă mică.

„Prin întrupare, viața de ascultare, răstignire, înviere și înălțarea cu trupul la cer, Domnul Hristos pune temelia Bisericii în trupul Său. Prin acestea Biserica ia ființă virtual. Dar Fiul lui Dumnezeu nu S-a făcut om pentru Sine, ci pentru ca din trupul Său să extindă mântuirea ca viață dumnezeiască în noi. Viața dumnezeiască, extinsă din trupul Mântuitorului în credincioși, este Biserica. Această viață iradiază din trupul Domnului Hristos ridicat la deplina stare de pnevmatizare prin înălțarea și așezarea lui de-a dreapta Tatălui, în suprema intimitate a înfinității vieții și iubirii lui Dumnezeu îndreptată spre oameni. Coborârea Sfântului Duh este cea care dă existență reală Bisericii, punând început sălășluirii trupului îndumnezeit al Mântuitorului în celelalte ființe umane și cu aceasta, începutul Bisericii. Pogorârea Sfântului Duh este astfel actul de trecere de la lucrarea mântuitoare a Domnului Hristos în umanitatea Sa personală, la extinderea acestei lucrări în celelalte ființe umane”⁷¹. Biserica a luat

⁶⁹ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 125.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. II, p. 196.

deci ființă în chip văzut în ziua Cincizecimii, când Sfântul Duh S-a pogorât peste Sfinții Apostoli, iar în urma cuvântării Sfântului Petru s-au botezat „ca la trei mii de suflete” (Fapte 2,41).

Rolul Sfintei Biserici este capital în lucrarea de mântuire a lumii. „Fără Biserică nu s-ar putea realiza opera de mântuire a Domnului Hristos”⁷².

La începutul celui de-al nouălea articol din Crez se afirmă faptul că Biserica este „**una**”.

Prin pogorârea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli Mântuitorul a întemeiat Biserica, iar aceasta este una singură. Până-n anul 1054 a existat o singură Biserică. După acest an fatidic, în care Biserica din Apus s-a rupt de Biserica din Răsărit, intrând în schismă, încep să apară inovații doctrinare în Occident. Odată inițiată această linie inovatoare, Biserica Romano Catolică se îndepărtează tot mai mult de tradiția primelor veacuri creștine, căreia Biserica Ortodoxă i-a rămas fidelă până astăzi. Printre inovațiile romano catolice amintim: filioque (învățătura contrară textului Sfintei Scripturi, conform căreia Sfântul Duh purcede de la Tatăl și de la Fiul), primatul papal, infailibilitatea papală, purgatoriul, sfânta liturghie săvârșită cu azimă în loc de pâine dospită, imaculata concepție și altele.

Constatând îndepărtarea Bisericii Catolice de la tradiția autentică a Bisericii primare, exagerările existente și devierile de la credință din sânul ei, Martin Luther, un călugăr romano catolic, a inițiat în anul 1517 o mișcare numită reformă, prin care intenționa să revină la spiritul apostolic al Bisericii primare. Din această dorință, el a respins anumite practici și învățături romano catolice, adăugând altele noi, depășind anumite limite nepermise și în loc să reformeze credința catolică, a alterat-o și mai mult. Prin aceasta el a făcut ca în afara Bisericii Romano Catolice să apară o confesiune creștină nouă, protestantismul, din care s-a desprins apoi calvinismul, și ulterior alte denominațiuni creștine, cunoscute sub numele de culte neoprotestante, care s-au îndepărtat tot mai mult de adevărata credință creștină.

⁷² **Ibidem.**

Biserica protestantă și cultele neoprotestante pretind că faptele bune nu sunt necesare pentru mântuire, ci este suficientă credința, ei nu îi cinstesc pe sfinți, pe Maica Domnului, sfânta cruce, nu au preoție (în consecință nici Sfinte Taine), au desființat postul și multe altele. Toate acestea însă sunt armele duhovnicești ale creștinului. Cel ce le respinge rămâne cu mâinile goale în fața vrăjmașului, care „umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită” (I Petru 5,8). Protestantul și neoprotestantul sunt niște învinși înainte de a începe lupta, pentru că nu au arme cu care să lupte.

Din cele prezentate până acum constatăm cu durere că romano-catolicii au adăugat la învățătura Bisericii primare lucruri străine de revelația dumnezeiască, iar protestanții și neoprotestanții au eliminat după bunul lor plac ceea ce nu le convenea, astfel încât numai Biserica Ortodoxă a rămas fidelă tradiției și principiilor Bisericii primare.

De vreme ce prin pogorârea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli în ziua Cincizecimii a luat ființă o singură Biserică, iar „Hristos este cap Bisericii, trupul Său” (Efes. 5,23), pentru că Dumnezeu Tatăl „L-a dat pe El cap Bisericii” (Efes. 1,22), în lume nu pot exista mai multe Biserici, pentru că Domnul Hristos nu are mai multe trupuri. Calitatea de Biserică adevărată este dată de păstrarea nealterată a adevărului revelat. Înainte de a Se înălța cu trupul la cer, pentru a trimite pe Sfântul Duh peste Sfinții Apostoli, Mântuitorul le-a spus acestora: „Eu vă spun adevărul: Vă este de folos ca Eu să mă duc. Că dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi. Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi întru tot adevărul” (Ioan 16,7 și 13). Biserica cea una, despre care se vorbește în cel de-al nouălea articol din Simbolul Credinței, este Biserica Ortodoxă, pentru că numai ea nu s-a abătut de la adevărul revelat și este păstrătoarea fidelă a principiilor și a tradițiilor Bisericii primare.

Cu toate că în lume există mai multe Biserici Ortodoxe, ca de pildă: Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ortodoxă Greacă, Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Sârbă, Biserica Ortodoxă Bulgară ș. a., acestea constituie împreună Biserica Universală, care numai din punct de vedere administrativ se împarte în Biserici

naționale sau locale. Unitatea Bisericii Universale este menținută de unitatea dogmatică (aceeași învățătură de credință), canonică (aceleași canoane) și cultică (aceleași sfinte slujbe) a Bisericilor locale surori. Din acest motiv, termenul de Biserici surori poate fi întrebuințat numai între Bisericile Ortodoxe locale autocefale⁷³. În Ortodoxie Bisericile locale sunt unite în comuniunea credinței, Tainelor și iubirii, a căror universalitate este realizată ca dialog între Biserici surori egale în interiorul ordinii canonice sinodal - primațiale stabilite de Sfinții Părinți la Sinoadele Ecumenice, pentru ca Biserica să reflecte la toate nivelurile: local, regional și universal, modelul vieții Sfintei Treimi (conform canonului 34 apostolic).

⁷³ Patriarhia Ecumenică de Constantinopol este Biserică mamă pentru Bisericile Ortodoxe care nu sunt autocefale, însă după ce Patriarhia de Constantinopol acordă autocefalia unei Biserici locale, din Biserică mamă devine Biserică soră. „Biserica mamă, care are responsabilitatea canonică și pastorală pentru Biserica locală aflată sub jurisdicția sa, trebuie să fie convinsă de posibilitatea și necesitatea acordării sau recunoașterii autocefaliei dorite de această Biserică locală fiică. Recunoașterea acestei autocefalii și, în general, drepturile și îndatoririle majore legate de ea, sunt precizate într-un act oficial și solemn numit «Tomos»; această recunoaștere a autocefaliei de către Biserica mamă, este adusă la cunoștința tuturor Bisericilor Ortodoxe surori, cărora li se cere să recunoască, la rândul lor, Biserica respectivă ca Biserică autocefală soră” (**Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române**, articol publicat în volumul Dăruire și dăinuire, Editura Trinitas, Iași, 2005, pp. 214-215). În tomosul emis la 25 aprilie 1885 de către Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol, în frunte cu întâistătătorul său, patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea, prin care este recunoscută autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, referitor la Biserica noastră se precizează faptul că aceasta „are dreptul de a cere și de a primi de la Marea Biserică a lui Hristos toate câte au dreptul să ceară și să primească și celelalte Biserici autocefale” (revista Biserica Ortodoxă Română nr 5, anul 1885, p. 348). Membrii Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol mai afirmă în acest tomos: „Sfânta și Marea noastră Biserică a lui Hristos binecuvintează din adâncul sufletului pe iubita sa soră în Hristos, Biserica autocefală a României și proclamă pe Sfântul ei Sinod frate prea iubit în Hristos” (revista Biserica Ortodoxă Română nr 5, anul 1885, pp. 347 și 349). „Când Sinodul unei Biserici locale devine frate cu Sinoadele tuturor celorlalte Biserici autocefale, el devine egal în ceea ce privește coresponsabilitatea în păstrarea unității de credință și a tradiției neîntrerupte a Bisericii lui Hristos” (**Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Art. Cit.** p. 219).

Biserica Ortodoxă nu este Biserică soră a Bisericii Romano-Catolice pentru că nu are unitate dogmatică, cultică și canonică cu aceasta. În ciuda acestui fapt, anumiți ierarhi sau teologi ortodocși și romano-catolici întrebuintează termenul de Biserici surori atunci când se referă la Biserica Ortodoxă și la Biserica Romano-Catolică, pentru a sublinia prin aceasta faptul că învățătura de credință a celor două Biserici este foarte apropiată în raport cu a celorlalte culte creștine. Întrucât Bisericile Reformate și cultele neoprotestante s-au abătut foarte mult de la învățătura Bisericii primare, nu se conduc după canoanele Sinoadelor Ecumenice și ale Sfinților Părinți, unele culte au Sfânta Liturghie (interpretată în diverse moduri), pe când altele nu o au deloc, între aceste culte, precum și între ele și Biserica Ortodoxă nu există comuniune sau unitate, ci doar o frățietate sau solidaritate creștină, în baza credinței comune în Mântuitorul Hristos, care ne apropie mai mult de ele decât de religiile necreștine.

Clerul și credincioșii din sânul Bisericii Ortodoxe nu sunt mulțumiți de situația existentă în sânul creștinismului, de aceea poartă dialog cu reprezentanții celorlalte Biserici și culte și la fiecare slujbă se roagă „pentru bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor”⁷⁴, așteptând vremea când cei rătăciți se vor întoarce de la căile lor și „va fi o turmă și un păstor” (Ioan 10,16), „întru bucuria Domnului” (Mat. 25,21).

Deși Biserica este una singură, ea se împarte în Biserică luptătoare (compusă din credincioșii în viață, care se străduiesc în dobândirea mântuirii) și Biserică triumfătoare (formată din credincioșii care au biruit lupta cu ispitele din această viață și au adormit în Domnul, găsindu-se alături de El și de sfinți în împărăția cerurilor). Între Biserica luptătoare și cea triumfătoare există legătura dragostei, pentru că cei din viață se roagă pentru cei răposați și săvârșesc fapte bune în numele lor, iar cei adormiți se roagă și ei, mijlocind pe lângă Dumnezeu, pentru cei ce sunt în viață.

Din prima parte a celui de-al nouălea articol al Simbolului Credinței am învățat că prin Biserică înțelegem pe de o parte

⁷⁴ *Liturghier...*, p. 29.

comunitatea credincioșilor, iar pe de altă parte locașul de cult al unei comunități. Când vorbim despre comunitate scriem cuvântul Biserică cu literă mare. Atunci când vorbim despre locașul de cult scriem biserică cu literă mică. Prin întreaga Sa viață și activitate Domnul Hristos a pus temelia Bisericii în trupul Său. Prin pogorârea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli în ziua Cincizecimii s-a trecut de la lucrarea mântuitoare a Domnului Hristos în umanitatea Sa personală, la extinderea acestei lucrări în celelalte ființe umane, moment în care Biserica a luat ființă în chip văzut. Mântuitorul a înființat o singură Biserică. În anul 1054 Biserica Apuseană s-a rupt de Biserica de Răsărit, intrând în schismă, și a început să adopte tot felul de inovații doctrinare, prin care s-a îndepărtat de tradiția primelor veacuri creștine. Constatând îndepărtarea Bisericii Catolice de la tradiția autentică a Bisericii primare, în anul 1517 Martin Luther a vrut să revină la spiritul apostolic al Bisericii primare. Prin respingerea anumitor practici și învățături romano catolice și prin adăugarea altora, credința catolică a fost și mai mult alterată. Prin aceasta a apărut în Occident o confesiune creștină nouă, protestantismul, din care s-au desprins ulterior și alte denominațiuni creștine, care s-au îndepărtat tot mai mult de adevărata credință creștină. De vreme ce Domnul Hristos a înființat o singură Biserică, iar numai Biserica Ortodoxă a rămas fidelă adevărului, tradiției și principiilor Bisericii primare, ea este Biserica cea adevărată. Chiar dacă în lume există mai multe Biserici Ortodoxe, acestea formează împreună Biserica Universală, care numai din punct de vedere administrativ se împarte în Biserici naționale sau locale. Unitatea Bisericii Universale este menținută de unitatea dogmatică, cultică și canonică a Bisericilor locale surori, termen care poate fi întrebuințat numai între Bisericile Ortodoxe locale autocefale. Cu toate că Biserica este una singură, ea se împarte în Biserică luptătoare (credincioșii în viață) și Biserică triumfătoare (credincioșii adormiți în Domnul).

AMIN

Articolul 9 din Simbolul credinței

(Partea a doua)

În continuarea celui de-al nouălea articol din Simbolul Credinței se spune că Biserica este „sfântă”.

Biserica este o instituție teandrică sau divino-umană, întrucât capul ei este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu făcut om, iar trupul ei este alcătuit din oameni. Cu toții știm că Domnul Hristos este Sfânt. Din paginile Sfintei Scripturi cunoaștem faptul că toți oamenii sunt păcătoși, pentru că „nu este om drept pe pământ care să facă binele și să nu păcătuiască” (Ecclesiast 7,20), iar „dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (I Ioan 1,8).

În această situație Biserica este sau nu este sfântă?

Chiar dacă oamenii sunt păcătoși, în Biserică li se iartă păcatele, începând cu păcatul strămoșesc, curățit prin botez, pentru că „Dumnezeu nu voiește moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu” (Iezechiel 33,11). Păcatele personale ale creștinilor se iartă prin spovedanie, pentru că „dacă ne mărturisim păcatele, Dumnezeu este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească de toată nedreptatea” (I Ioan 1,9). Dacă după iertarea păcatelor credincioșii se feresc pe cât le stă în putință să nu mai păcătuiască și trăiesc o viață virtuoasă, pot ajunge să dobândească sfințenia. În istoria Bisericii avem nenumărate exemple de păcătoși care după ce L-au descoperit pe Dumnezeu s-au căit pentru păcatele săvârșite, s-au îndepărtat de păcat și au cultivat virtutea, ajungând sfinți, pentru că Biserica este locul în care credincioșii se împărtășesc de sfințenie.

„Sfințenia este o însușire a lui Dumnezeu. Creatura nu are sfințenia decât prin participare”⁷⁵, ea doar se încarcă de sfințenia lui Dumnezeu, care vrea să o împărtășească și altora. Încă din Vechiul Testament Dumnezeu le-a zis oamenilor: „Sfințiți-vă și veți fi sfinți, că Eu, Domnul Dumnezeu vostru, sunt sfânt” (Levit. 11,44), iar Sfântul Apostol Petru îi îndeamnă pe toți creștinii: „După Sfântul Care v-a chemat pe voi, fiți și voi înșivă sfinți în toată petrecerea vieții” (I

⁷⁵Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, Vol. II, p. 271.

Petru 1,15). Așadar sfințenia nu este o însușire statică, ci ea are un caracter dinamic.

„Sfințenia Bisericii nu este numai un dar de sus, ci și o misiune, o îndatorire pentru credincioșii Bisericii”⁷⁶. Așa cum Hristos, capul Bisericii, este sfânt, și credincioșii au datoria de a deveni sfinți. Rolul Bisericii este tocmai acela de a-i sfinți pe toți membrii ei, prin mijloacele sfințitoare (Sfintele Taine) pe care le are. Astfel Biserica nu este sfântă prin starea de sfințenie a membrilor ei de pe pământ, ci prin Iisus Hristos, capul ei, prin mijloacele ei sfințitoare și prin credincioșii care au biruit ispitele și au trăit în curăție și apropiere maximă de Dumnezeu, iar după trecerea lor din această viață au ajuns sfinți.

În cel de-al nouălea articol al Crezului se mai afirmă că Biserica este „**sobornicească**”.

Termenul „sobornicesc” vine din limba slavonă, de la „sobor”, care înseamnă „adunare”. Prin sobornicitate se înțelege pe de o parte faptul că Biserica este răspândită în toată lumea, cuprinzând credincioșii din toate timpurile și toate locurile, ca depozitară a mântuirii obiective a lumii întregi.

Pe de altă parte, sobornicitatea înseamnă plenitudinea Bisericii, care Îl are pe Hristos, „Cel ce plinește toate într-o toți” (Efes. 1,23). Această plenitudine este prezentă și eficientă în fiecare din mădularele ei, căci conform celor afirmate de Sfântul Apostol Pavel: „Dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună; și dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună” (I Cor. 12,26). „Biserica nu este sobornicească numai pentru că este răspândită actual pe toată suprafața pământului și cuprinde un mare număr de credincioși. Ea era deja sobornicească în dimineața Cincizecimii, când toți membrii ei se aflau într-un foisor; era sobornicească în timpul în care valurile ariene păreau să o acopere; și va fi sobornicească și în viitor, chiar dacă apostazii masive o vor face să-și piardă aproape toți credincioșii”⁷⁷.

⁷⁶ **Ibidem**, p. 276.

⁷⁷ **Ibidem**, p. 284, nota 113.

Biserica mai este numită sobornicească pentru că cea mai înaltă autoritate a lumii creștine sunt Sinoadele sau Soboarele Ecumenice, la care au luat parte reprezentanți din toată lumea creștină cunoscută în momentul desfășurării lucrărilor lor. Cu toate că Sinoadele Ecumenice sunt cea mai înaltă autoritate a lumii creștine, hotărârile lor au trebuit receptate prin consensul Bisericii de pretutindenți (consensus Ecclesiae dispersae), în care se evidențiază implicarea tuturor Bisericilor locale în rezolvarea problemelor majore ale Bisericii Universale.

Sobornicitatea stă în strânsă legătură cu unitatea Bisericii, ea nefiind decât precizarea modului acestei unități.

În încheierea celui de-al nouălea articol al Simbolului Credinței se evidențiază faptul că Biserica este „**apostolească**”.

Prin apostolicitatea Bisericii se înțelege în primul rând faptul că ea a fost întemeiată de Domnul Hristos pe temelia Apostolilor. Sfântul Apostol Pavel le-a scris efesenilor: „Voi sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu, zidiți pe temelia Apostolilor și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos” (Efes. 2,19-20). „Apostolii nu și-au luat de la ei slujba aceasta, ci de la Hristos”⁷⁸. Mântuitorul le-a și spus: „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi și v-am rânduit să mergeți și roadă să aduceți, și roada voastră să rămână” (Ioan 15,16). Sfântul Apostol Pavel mărturisește că el este „rob al lui Iisus Hristos, chemat de El Apostol, rânduit pentru vestirea Evangheliei lui Dumnezeu” (Rom. 1,1). Sfinții Apostoli au fost cei care au răspândit în lume învățătura Mântuitorului, pentru că ei „nu au mărturisit și nu au vorbit despre ei, ci despre Domnul Hristos”⁷⁹.

Biserica este apostolească pentru că păstrează neschimbată învățătura dată ei de Mântuitorul prin Sfinții Apostoli. „Domnul Hristos nu a vorbit despre Sine în mod continuu unor mari mulțimi, căci ascultătorii din preajma Lui se schimbau tot timpul. Mulțimile nu ar fi putut reține în mod necesar și sigur conținutul comunicat lor,

⁷⁸ **Ibidem**, p. 292.

⁷⁹ **Ibidem**.

neputând sta în permanență lângă El. Mulțimea nu ar fi putut reține întregimea înțelegerii ferme a persoanei și operei Lui unice, ci ar fi rămas cu anumite frânturi, care nu ar fi putut fi integrate într-o unitate. De aceea El Și-a ales un mic grup de oameni, cărora li S-a imprimat în întregimea autentică a persoanei și operei Sale, care să poată fi reținută de ei și transmisă nu numai în mod general și aproximativ tuturor celor ce vor crede în viitor, ci și în mod special și exact unor grupuri de urmași ai lor, care să mențină aceeași înțelegere integrală și autentică a persoanei și operei Lui de-a lungul timpurilor. Domnul Hristos nu a ales nici o singură persoană devotată căreia să i se destăinuie în întregimea Sa, ci unui grup care, primind în mod unitar aceeași imagine integrală și autentică a persoanei și operei Sale, să o poată transmite în mod unitar urmașilor, având și ei și urmașii lor, în primirea și transmiterea unitară a imaginii lui Hristos, asigurarea primirii și transiterii ei integrale și adevărate. Un singur ucenic al Mântuitorului nu ar fi putut primi toată profunzimea și bogăția persoanei lui Hristos, a învățaturii și faptelor Sale, nu ar fi fost în stare să țină minte și nu ar fi dat asigurarea obiectivă ascultătorilor despre adevărul propovăduit. Cei doisprezece au trebuit să fie egali, pentru ca unitatea propovăduirii lor să nu fie strâmbată unilateral de autoritatea unuia singur dintre ei”⁸⁰. „Dacă Domnul Hristos S-ar fi adresat unei mulțimi schimbătoare și nu ar fi făcut din grupul Apostolilor o temelie statornică, Biserica nu ar fi putut lua ființă și nu ar fi putut continua. Biserica este astfel apostolică, întrucât prin Apostoli cunoaște ea pe Hristos în mod deplin și autentic și de la ei a moștenit credința în El și certitudinea învierii Lui”⁸¹.

Biserica mai este apostolească datorită succesiunii apostolice. „Sfinții Apostoli sunt cei dintâi care au primit pe Sfântul Duh la Cincizecime și L-au primit fără nici o mijlocire omenească. Prin puterea Duhului Sfânt primit la Rusalii, care este în același timp deplina sălășluire pneumatică a lui Hristos în ei și odată cu aceasta, în Biserica primară, Apostolii se fac primii mijlocitori umani vizibili ai

⁸⁰ **Ibidem**, pp. 292-293.

⁸¹ **Ibidem**, p. 294.

Duhului Sfânt, sau ai lui Hristos Însuși prin Duhul Sfânt. Prin Sfântul Duh, primit de ei, pe de o parte sunt confirmați deplin în credința și în înțelegerea conținutului persoanei și operei lui Hristos, pe de alta, sunt botezați, curățindu-se de păcatul strămoșesc, prin sălășluirea lui Hristos și a tuturor darurilor și lucrărilor Lui actuale și potențiale în ei. Primind cei dintâi pe Duhul Sfânt, și anume fără mijlocire omenească vizibilă, ei sunt confirmați în calitatea apostolatului netransmisibil, care înseamnă însă și calitatea de primi propovăduitori și transmițători ai harului integral al Duhului Sfânt. Astfel, întrucât sunt primii care primesc în ei pe Hristos, Sfinții Apostoli devin primii creștini, căci pe același Hristos Îl vor primi și creștinii de după ei. Totuși, primind și misiunea de primi susținători ai revelației integrale și ai darurilor și lucrărilor lui Hristos, Apostolii primesc prin aceasta puterea de a transmite această misiune specială de transmițători ai lui Hristos și ai darurilor și lucrărilor Lui, unui grup de succesori, sau episcopilor, ca aceștia la rândul lor să le transmită urmașilor lor”⁸². În consecință, apostolicitatea Bisericii este dată și de hirotonia slujitorilor ei, prin care se păstrează legătura harică neîntreruptă de la Sfinții Apostoli până astăzi.

Din cea de-a doua parte a celui de-al nouălea articol al Simbolului Credinței am învățat că Biserica este sfântă prin capul ei, Domnul nostru Iisus Hristos, prin mijloacele ei sfințitoare și prin sfinții din împărăția lui Dumnezeu, în timp ce credincioșii au datoria de a deveni sfinți. Biserica este sobornicească în primul rând pentru că este răspândită în toată lumea, cuprinzând credincioșii din toate timpurile și toate locurile, ca depozitară a mântuirii obiective a lumii întregi; în al doilea rând datorită plenitudinii ei, pentru că Îl are pe Hristos prezent în fiecare din măduarele ei; și mai este sobornicească pentru că cea mai înaltă autoritate a lumii creștine sunt Sinoadele sau Soboarele Ecumenice. Biserica este apostolească pentru că păstrează neschimbată învățătura dată ei de Mântuitorul prin Sfinții Apostoli, precum și datorită succesiunii apostolice.

AMIN

⁸² **Ibidem**, pp. 297-298.

Articolul 10 din Simbolul credinței: Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor.

(Prima parte)

Cel de-al zecelea articol al Simbolului Credinței vorbește despre taina sfântului botez.

„Botezul este sfânta taină săvârșită prin întreita afundare în apă, în numele Sfintei Treimi, prin care cel ce se botează se curățește de păcatul strămoșesc și de toate păcatele făcute până la botez, se naște la viața cea nouă, spirituală, în Hristos și devine membru al Bisericii”⁸³.

Mântuitorul a instituit această sfântă taină când le-a spus Sfinților Apostoli: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Matei 28,19-20).

Articolul al zecelea din Simbolul Credinței mărturisește la început că există doar „**un botez**”.

Taina sfântului botez se administrează o singură dată, conform celor afirmate de Sfântul Apostol Pavel: „Este un Domn, o credință, un botez” (Efes. 4,5). „Harul botezului nu se dă de două ori, pentru că nici după trup omul nu se naște de două ori și nu vine pe lume de două ori cu păcatul strămoșesc”⁸⁴. „Prin botez se șterge păcatul strămoșesc. Acest păcat este unul singur. Dacă o dată este șters, nu mai este nevoie de un al doilea botez, căci altfel s-ar presupune că primul botez nu a avut acest efect”⁸⁵. După cum există o singură naștere trupească, tot așa este o singură naștere duhovnicească. Pentru a ni se ierta păcatele personale săvârșite după botez nu avem nevoie de botez, ci de spovedanie.

Pe baza afirmației Sfântului Apostol Pavel de la Efeseni 4,5 Biserica Ortodoxă recunoaște botezul tuturor cultelor creștine

⁸³ *Îndrumări Misionare*, lucrare elaborată de un colectiv de autori de la Institutul Teologic Universitar din București, coordonator Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 513.

⁸⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 48.

⁸⁵ *Învățătura de credință ortodoxă...*, pp. 144-145.

(inclusiv al celor neoprotestante), dacă a fost săvârșit în numele Sfintei Treimi. De vreme ce există un singur botez, cei care pleacă din sânul Bisericii și se botează la maturitate, prin „al doilea botez se leapădă de primul și singurul botez”⁸⁶.

Săvârșitorul sfintei taine a botezului este episcopul sau preotul. Dacă un copil nebotezat se găsește în pericol de moarte și nu există în apropiere nici un preot, acel copil poate fi botezat de orice creștin ortodox (prin așa numitul botez de necesitate), cu condiția să rostească corect formula botezului: „Se botează robul lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui. Amin și al Fiului. Amin și al Sfântului Duh. Amin; acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”⁸⁷, iar de fiecare dată când este pomenită una dintre Persoanele Sfintei Treimi, copilul trebuie afundat în apă. În cazul botezului de necesitate, acesta poate fi săvârșit și prin turnarea apei pe capul pruncului, însă formula botezului trebuie rostită corect. „În lipsa preotului, botezul poate fi săvârșit și de orice laic, membru al Bisericii, ca reprezentant general al ei, sau ca membru al preoției universale”⁸⁸, după cum a spus Sfântul Petru tuturor creștinilor: „Voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată” (I Petru 2,9). Dacă se întâmplă să moară după ce a fost botezat, copilul merge în rai. Dacă trăiește „după acest botez, trebuie să fie adus la preot ca să plinească toată slujba botezului după cuviință și ungerea cu sfântul mir”⁸⁹ (formula botezului însă și întreita afundare în apă nu se mai repetă, pentru că acel copil este deja botezat).

Prima parte a tainei sfântului botez se săvârșește în pridvorul sau pronaosul bisericii, iar cea de-a doua în naosul acesteia. Canoanele (31 și 59 ale Sinodului VI Ecumenic) interzic săvârșirea botezului în casele credincioșilor și chiar în paraclisele caselor particulare.

⁸⁶ **Ieromonah Arsenie Boca**, *Op. Cit.*, p. 326.

⁸⁷ **Molitifelnic**, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 32.

⁸⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 59.

⁸⁹ **Molitifelnic...**, p. 41.

Având în vedere faptul că prin lepădările de diavol acesta este alungat din sufletul celui ce se botează, necuratul caută să se refugieze în simțurile trupului celui nou botezat sau cât mai aproape de acesta. Dacă botezul are loc în biserică, întrucât aceasta este casa lui Dumnezeu, unde se săvârșesc sfintele slujbe, iar pe masa sfântului altar se găsesc în permanență trupul și sângele euharistic al Domnului Hristos, în urma lepădărilor diavolul este nevoit să plece de la cel nou botezat. Dacă botezul are însă loc într-o casă, diavolul se poate refugia fie în membrii familiei, fie în anumite obiecte din casă, motiv pentru care în casa și familia respectivă pot apărea probleme, neînțelegeri și ispite mari.

Taina sfântului botez se poate săvârși într-o casă particulară, într-un salon de spital sau în alt loc numai în cazuri excepționale, când o persoană nebotezată se află în pericol de moarte și nu mai este timp pentru a fi dusă și botezată la biserică.

„Pentru botez nu există zile sau ceasuri hotărâte, pentru ca să nu se întâmple să moară nebotezați. Dacă un prunc este firav și există temerea că nu va trăi, el poate fi botezat îndată după naștere. Dacă nu, botezul se face de obicei la opt zile de la nașterea pruncului, sau în orice zi, după Sfânta Liturghie”⁹⁰.

Având în vedere importanța capitală a botezului pentru mântuire, acesta se administrează copiilor. Cu toate că pruncii nu au păcate personale, iar până la vârsta de șase - șapte ani nu trebuie să se spovedească, și ei au păcatul strămoșesc, cu care se naște fiecare om.

Despre botezul copiilor se pomenește în Sfânta Scriptură. Astfel Sfântul Pavel mărturisește: „Am botezat casa lui Ștefana” (I Cor. 1,16). În Faptele Apostolilor 16,15 este amintit botezul Lidiei, dimpreună cu „casa ei”. În Faptele Apostolilor 16,33 este relatat botezul temnicerului din Filipi „cu toți ai lui”. Prin „casă” se înțeleg toți ai casei, deci toată familia, care include și copiii.

Pentru că pruncii nu-și pot mărturisi credința la botez, există niște garanți care mărturisesc în locul lor și care vor purta grijă de educația religioasă a copiilor. Aceștia sunt nașii, care trebuie să fie

⁹⁰ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 264.

creștini ortodocși⁹¹. „Nașii îl însoțesc pe prunc la botez, răspunzând și făcând cuvenita mărturisire de credință în locul și în numele pruncului ce se botează. Ei sunt părinții sufletești ai pruncului, născându-l pentru viața cea nouă, în Duhul, așa cum părinții l-au născut pentru viața cea trupească. Sunt totodată garanți (sau chezași) ai acestuia în fața lui Dumnezeu și a Bisericii, chezășuind că pruncul (finul) va fi crescut în credința creștină și că va fi un bun credincios”⁹². Noi constatăm din paginile Sfintei Scripturi că înainte de a-i tămădui pe cei ce apelau la El, Mântuitorul îi întreba dacă au credință. Avem însă exemple în Sfânta Scriptură în care Mântuitorul a tămăduit diferite persoane pentru credința altora: pe fiica femeii cananeience pentru credința mamei (Mat. 15,22-28); pe un lunatic pentru credința tatălui (Mat. 17,14-18); pe sluga sutașului din Capernaum pentru credința stăpânului (Matei 8,5-13). Deci pentru credința altora Dumnezeu lucrează asupra copiilor.

„Nașul este dator să se îngrijească de viața religioasă și morală a finului și la vremea cuvenită să-l învețe adevărurile credinței creștine. Să-i fie învățător și îndrumător în cele sufletești, sârguindu-se a face din el un bun credincios și un vrednic mădular al Bisericii în care a intrat prin botez. La rândul său, finul este dator să asculte de naș și să-l respecte, la fel ca pe părinții săi după trup”⁹³.

⁹¹ Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului spune: „Nașul trebuie să fie ortodox și cunoscător al dreptei credințe. Căci eu am auzit un lucru foarte greu și fără socotință, că sunt unii care pun nași ai copiilor lor pe cei ce nu cred și pe eretici, pentru pricini omenești, nădăjduind oarecare foloase. Unii ca aceștia și Taina o leapădă și pe copiii lor nu-i luminează, ci mai vârtos îi întunecă. Iar preotul care slujește botezul se face părtaș celor depărtați de Dumnezeu, pentru că cum ar putea să învețe dreapta credință cel ce nu cunoaște pe Dumnezeu, sau ce împărtășire are lumina cu întunericul, sau ce părtășie are credinciosul cu cel necredincios? Cel ce face unele ca acestea își agonisește osândă” (*Liturghier*, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 25).

⁹² *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 264.

⁹³ *Ibidem*.

Dacă o persoană se botează la maturitate (din diverse motive, cum ar fi: convertirea de la o altă religie la creștinism, trăirea din fragedă pruncie până la această vârstă într-o instituție sau într-o familie care au fost ostile sau indiferente față de învățătura Domnului Hristos, și altele), de vreme ce aceasta își mărturisește singură credința în Sfânta Treime, în Domnul Hristos ca Mântuitor, acceptă întreaga învățătură a Bisericii și își manifestă dorința de a se boteza, această persoană nu are nevoie de naș.

Sunt unii care afirmă că Mântuitorul S-a botezat la vârsta de treizeci de ani, în consecință toți cei care credem în Hristos trebuie să ne botezăm la această vârstă. Mântuitorul a fost botezat de Sfântul Ioan cu botezul pocăinței, care era doar o prefigurare a botezului creștin. Acela era un botez cu apă, fără Duh. Însuși Sfântul Ioan Botezătorul a afirmat: „Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, iar Cel ce vine după mine, vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc” (Mat. 3,11). Și Mântuitorul a făcut distincție între cele două botezuri, când le-a spus Sfinților Apostoli după Înviere: „Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duh Sfânt” (Fapte 1,5). Distincția dintre cele două botezuri o face și Sfântul Apostol Pavel: „Și pe când Apollo era în Corint, Pavel, după ce a străbătut părțile de sus, a venit în Efes. Și găsim câțiva ucenici, a zis către ei: «Primit-ați voi Duhul Sfânt când ați crezut?» Iar ei i-au zis: «Dar noi nici măcar n-am auzit că este Duh Sfânt». Și el a zis: «Atunci în ce v-ați botezat?» Ei au zis: «În botezul lui Ioan». Iar Pavel a zis: «Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunând poporului să creadă în Cel ce avea să vină după el, adică în Iisus Hristos». Și auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus” (Fapte 19,1-5).

Pe lângă botezul săvârșit de preot în biserică și cel de necesitate, mai există așa numitul botez al muceniei sau al sângelui. Dacă o persoană crede în Iisus Hristos, își mărturisește această credință și vrea să se boteze, dar nu apucă, fiind martirizat pentru credința lui, martiriul i se socotește drept botez, conform celor afirmate de Mântuitorul: „Pe cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, îl voi mărturisi și Eu înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Matei 10,32), „fiindcă cel care va vrea să-și scape viața, o va

pierde; dar cel ce-și va pierde viața pentru Mine, o va afla” (Matei 16,25). „Sfinții Părinți recunosc botezul sângelui și-l socotesc egal cu cel din apă, ba uneori chiar mai de preț decât acesta”⁹⁴.

„Cel ce se botează, primește la botez un nume ca persoană pentru veci în împărăția cerurilor”⁹⁵, de aceea este bine să se dea copiilor nume de sfinți, pentru a avea un sfânt protector. De asemenea, „la botez nu se dau două nume noului născut în Hristos, cum ar fi Gheorghe-Nicolae sau altele, pentru că un copil nu are două suflete”⁹⁶.

Din prima parte a celui de-al zecelea articol al Simbolului Credinței am învățat că taina sfântului botez a fost instituită de Mântuitorul și se săvârșește o singură dată, fără posibilitatea de a se mai repeta. Săvârșitorul botezului este episcopul sau preotul, dar în caz de necesitate el poate fi săvârșit de orice creștin ortodox, cu condiția să rostească corect formula botezului. Taina sfântului botez se săvârșește în biserică, iar nu în casele credincioșilor. Având în vedere importanța capitală a botezului pentru mântuire, acesta se administrează copiilor, care pentru că nu-și pot mărturisi singuri credința, în locul lor o fac nașii, care vor purta grijă de educația religioasă a copiilor. Dacă o persoană se botează la maturitate nu are nevoie de naș, pentru că își mărturisește singură credința în Sfânta Treime, în Domnul Hristos ca Mântuitor, acceptă întreaga învățătură a Bisericii și își manifestă dorința de a se boteza. Botezul Sfântului Ioan a fost cu apă, spre pocăință, botezul creștin însă este cu Duh Sfânt, spre iertarea păcatelor. Pe lângă botezul săvârșit de preot în biserică și de cel de necesitate există și botezul sângelui. Este bine ca cei botezați să primească un singur nume, care să fie de sfânt.

AMIN

⁹⁴ **Ibidem**, p. 145.

⁹⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 174.

⁹⁶ **Diacon Gheorghe Băbuț**, *Pelerinul român*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1992, p. 20.

Articolul 10 din Simbolul credinței

(Partea a doua)

Cel de-al zecelea articol al Simbolului Credinței mărturisește în continuare că taina sfântului botez se administrează **„spre iertarea păcatelor”**.

În urma păcatului lui Adam și Evei din rai toți oamenii se nasc cu păcatul strămoșesc, după cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: „Precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, tot astfel moartea a trecut la toți oamenii prin aceea că toți au păcătuit în el” (Rom. 5,12). Psalmistul a mărturisit și el în acest sens: „Întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea” (Ps. 50,6). Nimeni dintre cei întinați cu păcatul strămoșesc nu poate intra în împărăția lui Dumnezeu, căci „carnea și sângele nu pot să moștenească împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea” (I Cor. 15,50).

Ce trebuie să facă oamenii pentru a li se șterge păcatul strămoșesc și pentru a avea acces în împărăția lui Dumnezeu?

În convorbirea avută cu Nicodim, Domnul Hristos i-a spus: „Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3,5), iar când și-a trimis Apostolii la propovăduire, Mântuitorul le-a zis: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi” (Marcu 16,15-16). Necesitatea botezului pentru mântuire o vedem și la pogorârea Sfântului Duh, când cei prezenți în Ierusalim au întrebat ce trebuie să facă pentru a se mântui, iar Sfântul Apostol Petru le-a spus: „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt” (Fapte 2,38). Deci pentru a li se șterge păcatul strămoșesc și pentru a putea dobândi împărăția cerurilor, oamenii trebuie să se boteze. Prin taina sfântului botez se iartă și eventualele păcate personale.

Biserica este trupul tainic al lui Hristos, iar prin botez devenim mădulare ale acestui trup și numai așa înaintăm spre mântuire, pentru

că Domnul a zis: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (Ioan 14,6).

După căderea omului în păcat, care nu a fost altceva decât călcarea conștiință și liberă de către acesta a voinței lui Dumnezeu exprimată prin interdicția de a mânca din rodul pomului oprit, omul s-a îndepărtat de Dumnezeu, iar diavolul, de care omul a preferat să asculte, s-a sălășluit în sufletul lui. Din acest motiv, Biserica a rânduit ca la botez să se citească anumite rugăciuni de lepădare de diavol, prin care acesta este alungat din suflet. Din acest moment însă el se refugiază în simțuri și ne ispitește prin ele. „La botez Hristos se așază în altarul inimii, iar satana este scos afară și ne ispitește de aici înainte prin simțurile trupului și prin dulceața poftelor iraționale”⁹⁷. „Dacă până la botez diavolul se află înlăuntrul sufletului, după aceea acolo se sălășluiește harul, iar diavolul este scos afară. De aici înainte sufletul este influențat de har dinăuntrul său; iar diavolul îl influențează numai din afară, prin mustul trupului și prin simțurile lui. Înainte de sfântul botez harul îndeamnă sufletul spre cele bune din afară, iar satana foiește în adâncurile lui. Dar din ceasul în care renaștem, diavolul este scos afară, iar harul intră înăuntru. Precum odinioară stăpânea asupra sufletului rătăcirea, așa după botez stăpânește asupra lui adevărul. Lucrează, ce este drept satana asupra sufletului și după botez, ca și mai înainte, ba de multe ori chiar mai rău, dar nu ca unul ce se află la un loc cu harul, să nu fie, ci învăluind oarecum mintea în fumul dulcețurilor iraționale, prin mustul trupului. Cu alte cuvinte, până nu se sălășluiește harul în adâncul sufletului, dracii cei mai subțiri lucrează chiar din el, oprindu-l de la dorirea binelui și îndemnându-l la patimi sufletești. Dar după ce se sălășluiește harul în minte, vin la rând dracii mai materiali, care ațâță trupul spre patimi trupești, ca să despartă mintea din comuniunea cu harul”⁹⁸. „La sfântul botez satana se mută și

⁹⁷ **Preot Acad. Profesor Dr. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, Alba Iulia, 1993, Vol. I, Ascetica, p. 89.

⁹⁸ **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992, Vol. I, pp. 384-385.

se încuibează în simțurile trupului, lucrând prin natura ușor de influențat a acestuia asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul”⁹⁹.

Botezul îl alungă pe diavol din suflet și șterge păcatul strămoșesc, dar în cel botezat rămâne aplecarea spre păcat. După botezul în Iordan, Domnul Hristos a luptat cu „afectele de pe urma păcatului strămoșesc și s-a dus să le biruiască mai întâi în pustie, în dezlipirea de ispitele lumii. Aceasta ne arată că și noi trebuie să luptăm după botezul nostru împotriva urmărilor păcatului strămoșesc, ca să le biruim”¹⁰⁰.

„Viața cea nouă în Hristos, primită la botez, este eliberarea de lanțurile păcatului strămoșesc. Libertatea aceasta dă celui botezat puterea să nu mai păcătuiască și s-o pună ușor în practică. Dar punerea ei în practică este o datorie a celui botezat”¹⁰¹. „Astfel botezul nu ia de la noi libertatea voinței și puterea de a hotărî prin noi înșine, ci abia el ne dăruiește libertatea, ca să nu fim stăpâniți silnic și fără să vrem de diavol. De aceea, după botez, atârână de noi fie să stăruim în poruncile lui Hristos, Stăpânul nostru, în Care ne-am botezat, și să umblăm pe calea celor poruncite de El, fie să ne abatem de la această cale dreaptă, întorcându-ne prin fapte rele la potrivnicul și vrăjmașul nostru, diavolul”¹⁰².

Sfânta taină a botezului ne deschide calea spre rai, dar noi trebuie să înaintăm pe această cale prin fapte bune. „Omul dacă moare îndată după botez, merge la viața de veci. Dar dacă trăiește, el trebuie să dezvolte viața cea nouă sădită în el la botez, pe de o parte prin celelalte sfinte taine, pe de alta prin eforturile sale”¹⁰³.

„Botezul transmite celui botezat, după ce în prealabil a fost iertat și curățit de păcate, atributele morale ale lui Dumnezeu, anume sfințenia (sfințenia lui Dumnezeu este una activă și comunicativă, după cum Domnul Însuși spune la Levitic 11,44: «Fiți sfinți pentru că

⁹⁹ **Ibidem**, pp. 428-429.

¹⁰⁰ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 177.

¹⁰¹ **Idem**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 48.

¹⁰² **Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, Vol. VI, p. 90.

¹⁰³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. II, p. 340.

Eu, Domnul Dumnezeuul vostru, sunt sfânt»). Botezul oferă toate resursele și potențialitățile necesare încât să poată fi atinsă o creștere și dezvoltare viitoare¹⁰⁴.

„Hristos prezent în noi de la botez, deși nesimțit de noi, ne dă puterea de a birui patimile. Prin botez Hristos se ascunde în adâncul nostru și stă acolo nevăzut, în suprema chenoză, până ce prin împlinirea poruncilor, curățindu-ne, devenim tot mai conștienți de El, iar El se oglindește tot mai vădit în ființa noastră îmbunătățită¹⁰⁵.

„Prin apa botezului se sfințește trupul omului, iar prin Duhul Sfânt se sfințește sufletul celui care se botează¹⁰⁶”, după cum a afirmat Sfântul Ioan Botezătorul: „Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, iar Cel ce vine după mine, vă va boteza cu Duh Sfânt” (Mat. 3,11). „Botezul este moartea împreună cu Hristos și învierea împreună cu El¹⁰⁷”. „Prin afundarea în apă în numele Sfintei Treimi se produce moartea omului vechi și renașterea lui la viața adevărată a lui Hristos și se imprimă chipul lui Hristos în el¹⁰⁸”. „Moartea noastră în botez înseamnă predare deplină a noastră lui Dumnezeu, ca să nu mai trăim nouă, ci exclusiv lui Dumnezeu¹⁰⁹”. Sfântul Pavel spune: „Noi care am murit păcatului, cum vom mai trăi în păcat? Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții; căci Cel care a murit a fost curățit de păcat. Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și viețui împreună cu El, căci ce a murit, a murit păcatului o dată pentru totdeauna, iar ce trăiește, trăiește lui Dumnezeu” (Rom. 6,2-4 și 7-10). În altă parte Apostolul

¹⁰⁴ **Mitropolit Emilianos Timiadis**, *Preot parohie înnoire*, Traducere de Paul Brusanowski, Editura Σοφία, București, 2001, p. 237.

¹⁰⁵ **Filocalia...**, Vol. II, pp. 317-318, nota 100.

¹⁰⁶ **Diacon Dr. Ioan Caraza**, *Sfântul Ioan Botezătorul – Înaintemergătorul Domnului. Botezul cu Duh Sfânt în Hristos*, Editura Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, 2000, p. 148.

¹⁰⁷ **P. S. Dr. Laurențiu Streza**, *Tainele de inițiere creștină în Bisericile Răsăritene*, Editura Trinitas, Iași, 2002, p. 99.

¹⁰⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 39.

¹⁰⁹ **Ibidem**, p. 41.

neamurilor mărturisește: „M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine. Și viața de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine însuși pentru mine” (Gal. 2,20).

În taina sfântului botez pe de o parte am murit omului vechi, iar pe de alta renaștem la viața nouă în Hristos, căci așa cum spune Sfântul Pavel: „Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat” (Gal. 3,27), „fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui, și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește, spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit” (Col. 3,9-10). Botezul ne naște la o viață duhovnicească dinamică, pentru că „stăpânirea păcatului sau cugetul trupesc este omorât pe de o parte de harul sfântului botez, iar pe de alta este înjunghiat de ascultarea lucrătoare a poruncilor dumnezeiești cu sabia Duhului (adică cuvântul cunoștinței dumnezeiești celei în duh)”¹¹⁰.

Din cea de-a doua parte a celui de-al zecelea articol al Simbolului Credinței am învățat că în urma păcatului lui Adam și Evei din rai toți oamenii se nasc cu păcatul strămoșesc, iar de vreme ce nimeni dintre cei întinați cu acest păcat nu poate intra în împărăția lui Dumnezeu, toți oamenii trebuie botezați, întrucât prin această Sfântă Taină li se iartă păcatul strămoșesc, precum și eventualele păcate personale, iar cel botezat devine membru al Bisericii, trupul tainic al lui Hristos. În urma păcatului strămoșesc diavolul s-a sălășluit în sufletul omului. Prin botez el este alungat de acolo, dar îl ispitește pe om prin simțuri, de aceea omul are de luptat împotriva lui. Domnul Hristos însă este prezent în cel botezat și îi dă puterea de a birui ispitele diavolului și de a săvârși fapte bune, pentru a dobândi în acest fel un loc în împărăția lui Dumnezeu.

AMIN

¹¹⁰ *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1994, Vol. III, p. 445.

Articolul 11 din Simbolul credinței:

Aștept învierea morților.

Cel de-al unsprezecelea articol al Simbolului Credinței vorbește despre învierea morților.

Așteptarea învierii despre care se amintește în Crez dovedește faptul că oamenii cu viață curată o așteaptă și o doresc, pentru a primi răsplata veșnică a nevoițelor lor.

„Învierea este restabilirea în starea străveche a firii noastre. Învierea este o restabilire în starea la care ar fi ajuns omul dacă n-ar fi păcătuit și acea stare este liberă nu numai de patimi și de boli, ci și de diferența de vârstă, întrucât, dacă nu ar fi intervenit moartea, nu ar fi intervenit nici îmbătrânirea”¹¹¹.

Învierea morților se va produce la cea de-a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu, „pentru că Însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întâi” (I Tes. 4,16). „Și vor ieși, cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții și cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii” (Ioan 5,29). „După aceea, noi cei vii, care vom fi rămas până la venirea Domnului, nu o vom lua înaintea celor adormiți” (I Tes. 4,15), „dar toți ne vom schimba, deodată, într-o clipeală de ochi la trâmbița cea de apoi. Căci trâmbița va suna și morții vor învia nestrăcătorești, iar noi ne vom schimba. Căci trebuie ca acest trup străcătoreț să se îmbrace în nestrăcătoreț și acest trup muritor să se îmbrace în nemurire. Iar când acest trup străcătoreț se va îmbrăca în nestrăcătoreț și acest trup muritor se va îmbrăca în nemurire, atunci va fi cuvântul care este scris: «Moartea a fost înghițită de biruință. Unde îți este, moarte, biruința ta? Unde îți este, moarte, boldul tău?»” (I Cor. 15,50-55), „căci moarte nu va mai fi, nici plângere, nici strigăt, nici durere” (Apoc. 21,4).

Domnul Hristos a biruit moartea la învierea Sa, „dar definitiv, pentru toți oamenii, n-o va învinge decât la urmă, după ce va învinge pe toți dușmanii Săi, «vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicim fiind

¹¹¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 419.

moartea» (I Cor. 15,26)”¹¹², căci „El va înlătura moartea pe vecie” (Isaia 25,8). Atunci trupurile tuturor oamenilor vor învia și se vor uni cu sufletele lor, pentru că împreună au viețuit pe pământ și împreună vor primi răsplată sau pedeapsă veșnică.

„Numai în veacul învierii neamul omenesc va exista în toată întregimea sa și nu ca acum, în succesiunea generațiilor ce se completează una pe alta”¹¹³, iar atunci „nu-i vom recunoaște numai pe cei cu care am avut vreo legătură în viața vremelnică, ci îi vom ști și pe cei care nu au ajuns niciodată la vederea noastră”¹¹⁴.

Animalele nu vor învia, pentru că nu au suflet. Dacă în grădina Edenului existau animale, întrucât acesta era un rai terestru, situat conform Sfintei Scripturi între râurile Fison, Gihon, Tigru și Eufrat (Fac. 2,11-14), în împărăția lui Dumnezeu nu vor mai exista animale, pentru că raiul va fi spiritualizat, existând atunci „un cer nou și un pământ nou” (Apoc. 21,1).

Prin înviere trupurile oamenilor „nu vor ieși din starea naturală proprie”¹¹⁵, ci vor rămâne neschimbate după ființă, „pentru că fiecare om înviat își va avea trupul propriu cu caracteristicile lui personale”¹¹⁶, însă aceste trupuri vor fi înduhovnicite, vor avea un caracter pnevmatic. „Noi nu dispunem în viața aceasta de categorii capabile să redea adecvat starea trupurilor după înviere”¹¹⁷.

De asemenea, în urma învierii trupurilor, „nu va dispărea nici chipul bărbătesc, nici chipul femeiesc al naturii umane, deși va dispărea pofta trupească legată de ele. Cuvântul Mântuitorului că oamenii vor fi ca îngerii (Matei 22,30; Luca 20,34-36) se referă numai la încetarea poftelor și a căsătoriei, dar nu la încetarea chipului bărbătesc și femeiesc, precum ne arată pilda Domnului Hristos și a Maicii Sale din împărăția lui Dumnezeu. Departe de a dispărea, această deosebire este chemată la deplina dezvoltare, luminare, înveșnicire. Atât chipul

¹¹² **Idem**, *Ortodoxie...*, p. 263.

¹¹³ **Idem**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 423.

¹¹⁴ **Ibidem**, p. 438.

¹¹⁵ **Ibidem**, p. 415.

¹¹⁶ **Ibidem**, p. 406.

¹¹⁷ **Ibidem**.

bărbătesc cât și cel femeiesc se vor ridica la feciorie, ca starea în care l-a gândit Dumnezeu pe om și din care el a căzut prin păcat. Nu se poate admite că fiii învierii se vor arăta în viața lor nemuritoare lipsiți de propria personalitate, încetând de a fi ei înșiși, căci învierea este restabilirea și înveșnicirea stării originare a omului, dar eliberată de desfigurarea păcatului, și de știrbirea adusă de el în trup. Astfel starea de înviere nu poate fi considerată ca o golire totală de principiul bărbătesc și femeiesc și ca o înlocuire a lor cu vreo stare intermediară, indeterminată; pentru că aceasta ar fi egală cu o sărăcire și simplificare”¹¹⁸.

„Dacă oamenii se deosebesc în viața pământească și din pricini exterioare «naturale», independente de voința lor, după înviere se vor deosebi exclusiv din motive morale, voluntare, spirituale. Dacă astăzi deosebirea de natură pot acoperi în mare măsură deosebirile de ordin moral, încât să nu poți cunoaște din înfățișările oamenilor stările lor morale, întrucât și acestea pierd din ponderea lor, atunci aceste stări se vor reflecta așa de mult în înfățișările lor, încât exteriorul va fi copleșit de spiritualitatea interioară, foarte adâncă, foarte nuanțată; aceasta îi va face pe oameni să se vadă cu tot interiorul lor exprimat în exterior; nici un echivoc, nici o disimulare nu va fi atunci posibilă și voită”¹¹⁹.

„Lumea nouă și trupurile înviate ale sfinților vor atinge un grad maxim de imaterialitate și de spiritualitate prin îndumnezeirea după har, păstrând totuși materialitatea și sensibilitatea după natură și făcându-se toate acestea medii de maximă transparență a sufletului pnevmatizat, a dumnezeirii”¹²⁰. „Prin Sfântul Duh extins în trupurile înviate ale sfinților, vor fi și ele după chipul trupului lui Hristos, dar nu se vor confunda nici cu El, nici între ele”¹²¹.

„Chiar și păcătoșii vor învia în baza unității de natură cu Hristos, ca să poată contempla veșnic putința ce au avut-o de a se mântui, dar pe

¹¹⁸ **Ibidem**, pp. 422-423.

¹¹⁹ **Ibidem**, p. 420.

¹²⁰ **Ibidem**, p. 392.

¹²¹ **Ibidem**, pp. 414-415.

care nu au folosit-o, datorită libertății lor care a refuzat comuniunea a cărei bază li s-a dat”¹²².

„Materia a fost făcută la început ca lumină incoruptibilă, în care aveau să se vadă oamenii între ei, și Dumnezeu. «Să fie lumină», a zis la început Dumnezeu (Fac. 1,3)”¹²³ și „toată lumea a fost străbătută de lumina veșnică sau a prezenței lui Dumnezeu”¹²⁴. În urma creării ei de către Dumnezeu, lumea trebuia să fie pentru om un mod de revelare a lui Dumnezeu, de cunoaștere și iubire a Lui, ceva care să-l apropie pe om mai mult de Acesta. „Creând lumea, Dumnezeu o face și spre a ne ridica prin lucruri la cunoștința Lui”¹²⁵. Numai păcatul a făcut ca lumea să nu mai fie transparentă și în loc să comunice între Dumnezeu și om, ea a devenit opacă și îl face pe om să o vadă numai pe ea, fără a întrezări prin ea pe Dumnezeu. „Pământul a fost la început el însuși transparent sau străveziu. El a devenit opac în momentul crimei lui Cain, pentru a acoperi în acest fel trupul mort și îngropat al lui Abel”¹²⁶.

La înviere, „lumea întreagă, cu componentele ei, va depăși starea de obiect opac”¹²⁷, însă „materia, deși va fi transfigurată, va rămâne tot materie”¹²⁸. „Lumea își va descoperi atunci deplin frumusețea, nu numai pentru că va fi poleită de o lumină mai presus de orice lumină, dar și pentru că lumina aceea va face arătate toate frumusețile ei ținute sub întuneric de patimile omenești și de tulburarea introdusă în ea de aceste patimi. De-abia atunci se vor descoperi deplin sensurile adânci ale lumii și se vor pune în lumină trăsăturile minunate ale ei. Lumea inteligibilă, cu care se va uni cea

¹²² **Ibidem**, p. 428.

¹²³ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Opere complete*, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996, p. 237, nota 193.

¹²⁴ **Filocalia...**, Vol. VI, p. 121, nota 9.

¹²⁵ **Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1995, Vol. V, p. 427, nota 104.

¹²⁶ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia-împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 163.

¹²⁷ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 396.

¹²⁸ **Ibidem**, p. 392.

sensibilă, nu este decât lumea de idei și de forme după care ultima a fost creată, încât unirea aceloră cu ea le va face transparente. Lumea întreagă va fi străvezie pentru sensurile ei și pentru armoniile acestor sensuri, care duc la infinitul dumnezeiesc”¹²⁹.

Din cel de-a unsprezecelea articol al Simbolului Credenței am învățat că la cea de-a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu toți morții vor învia. Trupurile oamenilor rămași în viață se vor schimba într-o clipeală, ca și cum ar fi trecut prin moarte, și vor deveni nestricăcioase și nemuritoare, asemenea trupurilor înviate, iar moartea va fi biruită pentru totdeauna. Animalele nu vor învia, pentru că nu au suflet. După înviere, trupurile oamenilor vor rămâne neschimbate după ființă, păstrându-și caracteristicile personale, însă vor fi înduhovnicite. Genul bărbătesc și cel femeiesc al naturii umane se vor păstra, va dispărea însă pofta trupească legată de ele, acestea fiind ridicate la starea fecioriei. Dacă în viața pământească oamenii se deosebesc și din pricini exterioare, independente de voința lor, după înviere se vor deosebi exclusiv din motive morale, exteriorul fiind copleșit de spiritualitatea interioară. Trupurile înviate ale sfinților vor fi imateriale și spirituale, păstrând totuși materialitatea și sensibilitatea naturii umane, și se vor face medii de transparentă a sufletului pnevmatizat. Și păcătoșii vor învia, însă pentru a contempla veșnic puțința ce au avut-o de a se mântui, dar pe care au refuzat-o, datorită întrebuintării greșite a libertății. Materia a fost creată de Dumnezeu luminoasă și ea trebuia să fie pentru om un mod de revelare a lui Dumnezeu, de cunoaștere și iubire a Lui. Numai păcatul a făcut ca lumea să nu mai fie transparentă și în loc să comunice între Dumnezeu și om, ea a devenit opacă și îl face pe om să o vadă numai pe ea. La înviere lumea va depăși starea de obiect opac și își va descoperi pe deplin frumusețea, iar lumina care o va pătrunde o va face să-și arate toate frumusețile ei ținute în întuneric de patimile omenești.

AMIN

¹²⁹ **Ibidem**, p. 396.

Articolul 12 din Simbolul credinței:

Și viața veacului ce va să fie. Amin.

Cel de-al doisprezecelea și ultimul articol al Simbolului Credinței vorbește despre viața de veci.

Dumnezeu este veșnic și Împăratul veacurilor (I Tim. 1,17), „El ne-a dat viață veșnică, și această viață este în Fiul Său” (I Ioan 5,11). „Făptura nu are prin sine veșnicia, ci numai prin participare la Cel veșnic”¹³⁰.

În veșnicie sau în viața de apoi vor exista două stări: raiul, sau împărăția lui Dumnezeu, și iadul, sau infernul.

În rai „nu va mai fi noapte; și nimeni nu va avea trebuință de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu va lumina peste cei de acolo și ei vor împărăți în vecii vecilor” (Apoc. 22,5). „Toată lumina aceea, care va umple lumea și o va copleși, va iradia din trupul lui Hristos. Oceanul acelei lumini, ca lumina dumnezeiască, va copleși creația întreagă. Chiar și soarele și stelele vor fi copleșite la un loc cu toate formele lumii, dar nu desființate, de Hristos, Soarele dreptății, de lumina ce va iradia din trupul Lui. Dar lumina aceea nu va prefăce numai lumea într-o realitate luminoasă, ci va fi și conținutul ei permanent. Lumina feței lui Hristos, în mod special, ca lumina acelei Persoane, Care ca Dumnezeu desăvârșit S-a arătat și ca om desăvârșit, va copleși toate luminile din afară. Chiar din persoana umană vine toată lumina câtă luminează lucrurile din jur de un sens și dă existenței persoanelor apropiate un sens sporit. Din fața umană a lui Hristos, care este mediul prin care iradiază înțelegerea și bunătatea nesfârșită a Persoanei dumnezeiești, se va răspândi peste toate și peste toți cei ce și-au deschis inima ca să vadă și să simtă, lumina care le va copleși pe toate, sau le va descoperi sensul deplin al existenței. Hristos Se va revela atunci tuturor cum este, va copleși toate lucrurile cu lumina Sa proprie și va deveni pentru sfinții Săi ziua bucuriei eterne, neapuse și fără sfârșit”¹³¹.

¹³⁰ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 450.

¹³¹ **Ibidem**, p. 393.

„Lumea, dacă ne rămâne obiect, ne este întrucâtva o lume exterioară. În viața de veci însă lumea va înceta de a fi obiect folositor pentru trupul nostru, devenind conținut sufletesc prin frumusețe. Lumea va deveni atunci de o mare frumusețe, căci va fi curată, pentru că trupurile incorruptibile nu vor mai avea nevoie de ea pentru consum și oamenii nu se vor mai lupta plini de griji pentru a-și procura cele necesare din ea. Frumusețea condiționează și exprimă astfel cea mai înaltă revelație a spiritului personal, a legăturii intime a spiritului cu realitatea într-o comuniune cu alte subiecte. Lumea cea nouă nu va avea în ea nimic din simplul obiect exterior, nimic impus, nimic care să incite la luptă și la patimă, ci se va revela ca mijloc de iubire curată și de manifestare a lui Dumnezeu cel personal, ca mijloc de comuniune între oameni și Dumnezeu și între oamenii înșiși, având lumea deplin asimilată subiectiv și interpersonal în frumusețea ei pură. Lumea întreagă va fi atunci conținut sufletesc într-o mare măsură. Prin aceasta ea va fi veșnic nouă. Căci pe măsură ce vom spori în capacitatea cunoașterii lui Dumnezeu, vom vedea tot mai mult prin frumusețea ei bogăția Lui și Îl vom lauda, cunoscându-ne în același timp în toată bogăția noastră indefinită pe noi înșine”¹³².

„Lumea va fi de o frumusețe neînchipuită prin efectul ce-l va produce în ea revărsarea îmbelșugată a luminii dumnezeiești. Totul va fi negrăit de frumos, pentru că totul va avea o semnificație spirituală adâncă, va reflecta în mod clar Spiritul infinit ce va străbate toate. Și frumusețea aceea, fiind așa de vădită și de neconținut nouă, nu va putea să nu fie neconținut admirată, cântată, ceea ce va face ca atunci oamenii, ca și îngerii, să laude neîncetat pe Dumnezeu, izvorul frumuseții”¹³³. „Spiritul omului nu se va mai simți străin de lumea văzută, căci va fi și ea spiritualizată, iar spiritul nu va fi trecător, ci veșnic în această lume”¹³⁴.

Fiul lui Dumnezeu îi va îndumnezei pe cei din rai, pentru că bogat fiind nu va înceta niciodată să împartă celor ce-L iubesc darurile

¹³² **Ibidem**, pp. 396-397.

¹³³ **Ibidem**, p. 399.

¹³⁴ **Ibidem**, p. 400.

Sale cele dumnezeiești. Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă în acest sens: „Fiul lui Dumnezeu, Cel ce a străbătut cerurile și a ajuns mai presus de toate cerurile, pururea va trece și va muta pe cei ce-i urmează Lui, prin făptuire și contemplație, de la cele mai mici la cele mai mari și, iarăși, de la acestea la cele încă mai presus de ele și, simplu grăind, nu-mi va ajunge timpul să spun urcușurile și descoperirile sfinților pe drumul prefacerii din slavă în slavă, până ce fiecare va primi, în ceata proprie, îndumnezeirea cuvenită lui”¹³⁵.

„Binele dobândit în rai, chiar dacă pare a fi cel mai mare și cel mai desăvârșit posibil, nu este niciodată decât începutul unui bine superior și mai mare”¹³⁶, pentru că „distanța parcursă de noi, oricât ar fi de mare, rămâne minimă în raport cu infinitul”¹³⁷. „Dumnezeu este infinit în act, pe când omul este infinit în devenire. Dumnezeu după ființă este inaccesibil, rămâne mereu transcendent, stimulând mereu întinderea după El. Oricât înaintează creatura spre El, ea nu-L poate cuprinde niciodată după ființă, pentru că nu poate deveni niciodată infinită în act”¹³⁸. Cu toate acestea, „în viața viitoare nu va mai exista nici un interval între făptură și Creator. Viața veșnică fericită este în același timp o gustare a plenitudinii dumnezeiești, dar experiența acestei plenitudini, fiind o experiență a infinității, întreține mereu o voință de și mai deplină cuprindere a lui Dumnezeu. Eternitatea, departe de a fi uniformitate statică, este în chip minunat mereu reînnoită în experiența spiritului, un început absolut. Cel ce urcă nu se oprește niciodată, mergând din începuturi în începuturi, prin începuturi care nu au sfârșit. Dar fiecare început are dintr-un anumit punct de vedere în sine totul”¹³⁹.

„Cei îndumnezeiți de Hristos vor purta în forma cea mai luminoasă pecetea și asemănarea Lui, nesăturându-se de contemplarea sensurilor fără sfârșit în El și de comuniunea iubitoare, căci vor

¹³⁵ **Petru Florea**, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Academos, Tg-Mureș, 1998, pp. 107-108.

¹³⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 443.

¹³⁷ **Ibidem**, p. 447.

¹³⁸ **Ibidem**, p. 443.

¹³⁹ **Ibidem**, pp. 448-449.

participa prin El la iubirea Sfintei Treimi”¹⁴⁰, „bucurându-se fără saturaie de iubirea nemărginită a lui Dumnezeu”¹⁴¹.

„Ziua bucuriei eterne va fi absolut inaccesibilă și invizibilă pentru cei nepăsători și pentru păcătoși. De fapt, pentru că aceia nu s-au străduit în cursul vieții prezente să vadă lumina slavei lui Dumnezeu prin curăție și să o sălășluiască întreagă în ei, Dumnezeu le va fi pe drept cuvânt inaccesibil acestora și în viitor. Ei vor rămâne închiși ermetic în temnița ființei lor, în întunericul eului lor pustiu”¹⁴². „Veșnica existență nefericită va veni tocmai din absența Celui ce este, deci va însemna o înspăimântătoare împuținare de existență”¹⁴³, însă „starea aceasta va fi în același timp o pedeapsă și o stare voită”¹⁴⁴.

„Trupurile celor din iad vor fi și ele incoreptibile și lipsite de nevoia consumării, având chiar un fel de subțirime spirituală. Aceasta va fi însă o spiritualitate întunecată și o expresivitate foarte accentuată a răutății și tristeții din sufletele lor însingurate și chinuite de demoni. În același timp, lipsa de comunicativitate le va da o anumită încremenire, neavând dorința cunoașterii creațiunii extinse și înrădăcinate în adâncimile infinite ale lui Dumnezeu”¹⁴⁵.

„O dată cu fața lui Hristos, se va întoarce de la cei răi și creația întreagă, nemaifiind înaintea lor decât întunericul golului total, întunericul cel mai din afară, prăpastia imensă și neînchipuită”¹⁴⁶. „Păcătoșii vor ști de lume numai din amintire, dar nici amintirea nu le-o va mai reda așa cum a fost. Ei vor ști de o lume strâmbată și întinată după poftele lor. Ei vor vedea numai o lume umbrită de poftele lor, de nălucirile lor. Nici pe ei nu se vor vedea față către față, sau așa cum sunt în realitate, ci vor vedea numai măștile celorlalți în parte adoptate de către aceia, în parte proiectate de către ei; vor ști doar că și ceilalți se chinuiesc în același întuneric ca și ei, împrejurul lor, mai bine zis în

¹⁴⁰ **Ibidem**, p. 459.

¹⁴¹ **Ibidem**, p. 450.

¹⁴² **Ibidem**, pp. 394-395.

¹⁴³ **Ibidem**, p. 453.

¹⁴⁴ **Ibidem**, p. 454.

¹⁴⁵ **Ibidem**, pp. 424-425.

¹⁴⁶ **Ibidem**, p. 431.

altfel de năluciri ale lumii și în chinuri corespunzătoare patimilor lor speciale. Fiecare va avea o «lume» individuală a lui. Nu va fi o lume unitară, ca să susțină o unitate între ei. Se vor vedea unii pe alții mai mult ca niște umbre goale de conținutul lumii reale, neprogresând în cunoașterea ei și în îmbogățirea lor spirituală întreolaltă și în contact cu lumea reală»¹⁴⁷.

„Păcătoșii vor fi părăsiți total și definitiv de către toți; tăcerea și singurătatea eternă îi vor înconjura ca un ocean; pentru că vor ieși din orice dialog, din orice comunicare pentru totdeauna. Nu vor mai putea apela la nimeni, nu vor mai avea ocazia să răspundă nimănui, se vor scufunda în întunericul cel mai din afară»¹⁴⁸. „Iadul va fi astfel locul întunericului veșnic al lipsei de orice înțeles, pentru că este al lipsei de orice comuniune»¹⁴⁹. „În iad toți vor fi într-o nebulă lucidă totală, adică deplin orbi și surzi față de ceilalți, sau cu o privire și cu o auzire perversă, plângând și scrâșnind din dinți pentru neputința comunicării și pentru răutatea ce și-o comunică totuși prin aceasta, răutate pe care fiecare o va simți în ceilalți față de el, mărită halucinant, căci vor vedea în toți fața satanei»¹⁵⁰. „Taina chinurilor veșnice este astfel taina învârtosării extreme a făpturii în trăsăturile răului, în urma practicării lui»¹⁵¹.

Din cel de-al doisprezecelea articol al Simbolului Credenței am învățat că Dumnezeu este veșnic prin Sine, pe când creatura are veșnicia numai prin participare la Dumnezeu. În viața veșnică vor exista două stări: raiul și iadul. În împărăția lui Dumnezeu nu va exista noapte, ci va fi lumină veșnică. Acea lumină va iradia din trupul lui Hristos și va copleși creația întreagă, chiar și soarele și stelele, împreună cu toate formele lumii, descoperind sensul deplin al existenței. În viața de veci lumea va înceta să fie obiect folositor pentru trupul omului, devenind conținut sufletească prin frumusețe. Lumea cea nouă nu va avea în ea nimic din simplul obiect exterior,

¹⁴⁷ **Ibidem**, p. 425.

¹⁴⁸ **Ibidem**, p. 439.

¹⁴⁹ **Ibidem**, p. 455.

¹⁵⁰ **Ibidem**, p. 458.

¹⁵¹ **Ibidem**, p. 454.

nimic care să incite la luptă și la patimă, ci se va revela ca mijloc de iubire curată și de manifestare a lui Dumnezeu cel personal, ca mijloc de comuniune între oameni și Dumnezeu și între oamenii înșiși. Fiul lui Dumnezeu îi va îndumnezei pe cei din rai și îi va trece de la cele mai mici la cele mai mari și de la acestea la altele mai presus de ele. Binele dobândit de cei din rai, oricât de mare ar fi, este întotdeauna doar începutul unui bine superior și mai mare, pentru că Dumnezeu este infinit și inaccesibil în ființa Sa, de aceea oricât de mult ar înainta sfinții spre El, nu-L pot cuprinde niciodată după ființă, iar distanța parcursă de ei, oricât de mare ar fi, rămâne minimă în raport cu infinitul. Cei îndumnezeiți vor purta în forma cea mai luminoasă asemănarea lui Hrisots, nesăturându-se de contemplarea sensurilor fără sfârșit în El și de comuniunea iubitoare a Sfintei Treimi. Cei nepăsători și păcătoșii nu vor ajunge în rai. De vreme ce aceștia nu s-au străduit în decursul vieții lor pământești să Îl sălășluiască pe Dumnezeu în sufletele lor, Acesta le va fi inaccesibil și în viața viitoare. Veșnica existență nefericită va veni tocmai din absența lui Dumnezeu. Odată cu fața lui Hristos, se va întoarce de la cei răi și creația întreagă, nemaifiind înaintea lor decât întunericul golului total, prăpastia imensă și neînchipuită. Păcătoșii nu se vor vedea față către față, ci își vor zări numai chipurile schimonosite de păcat și vor ști doar că și ceilalți se chinuiesc în același întuneric ca și ei, fiecare în chinuri corespunzătoare patimilor lui. Tăcerea și singurătatea eternă îi vor înconjura pe cei păcătoși, pentru că vor ieși din orice comunicare pentru totdeauna. În iad toți vor fi într-o nebunie lucidă totală, având o privire și o auzire perversă, scrâșnind din dinți pentru neputința comunicării și pentru răutatea ce și-o comunică totuși prin aceasta.

AMIN

Sfintele taine

„Opera de mântuire a omului de către Domnul Hristos nu s-a finalizat în momentul morții Mântuitorului pe cruce, ci ea se continuă în unirea lui Hristos cel răstignit și înviat cu oamenii care cred în El, pentru ca și ei să poată muri păcatului și învia. Sfintele Taine sunt mijloacele prin care se înfăptuiește această unire a oamenilor cu Hristos”¹⁵².

„Sfintele taine sunt acele lucrări sfinte instituite de Domnul Hristos Însuși, prin care într-o formă văzută se împărtășește primitorului, în Biserică, harul dumnezeiesc nevăzut, absolut necesar pentru mântuire. Instituirea nemijlocită a sfintelor taine de către Mântuitorul nu înseamnă că s-au determinat de El toate amănuntele, că s-au stabilit formulele și s-au orânduit ceremoniile care țin de partea văzută a tainei”¹⁵³, aici intervenind rolul Bisericii.

Sfintele taine sunt în număr de șapte: botezul, mirungerea, spovedania, euharistia, hirotonia, cununia și maslul.

„Deși după natura lui, harul sfințitor este unul singur, ca energie dumnezeiască necreată, împărtășit de toate sfintele taine, totuși, prin lucrarea pe care o împlinește, el se deosebește de la taină la taină. Prin unele sfinte taine se dă har celui ce nu a primit până atunci nici un har sau a pierdut harul, ca la botez și pocăință, iar prin altele se sporește sau se întărește harul deja existent în cei ce le primesc, ca în celelalte taine. Primele pot fi taine de încorporare a omului în Hristos ca mădular al trupului Său, Biserica (botezul, mirungerea și euharistia), sau taine de inițiere creștină, adică prin care omul devine creștin, unindu-se deplin cu Hristos, altele, de creștere tot mai mult în Hristos (euharistia), de restaurare a relației cu Hristos, cu Biserica și cu semenii, diminuată, strâmbată sau răcită prin păcate de tot felul, pentru care se cere harul iertării și vindecării (spovedania și maslul), sau taine pentru rosturi și misiuni speciale în comunitatea semenilor și în Biserică (hirotonia și nunta). Ceea ce

¹⁵² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 7.

¹⁵³ *Îndrumări Misionare...*, p. 508.

trebuie reținut este faptul că sfânta euharistie, spre deosebire de toate celelalte taine, împărtășește nu numai un har sau un har sfințitor anumit, ci pe Însuși Hristos, izvorul harului, prin trupul și sângele Său, pline de Duhul Sfânt, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci cu Hristos”¹⁵⁴.

„Prezența și lucrarea lui Hristos Însuși în taine este implicată în faptul că harul tainelor este energia necreată a lui Hristos sau lucrarea Lui. Prin fiecare taină El Își retrăiește și iradiază în credincios trăirea și puterea unei alte stări prin care a ridicat El umanitatea Sa până la înălțimea și îndumnezeirea ei deplină. Numai așa se explică și gradația tainelor. Căci altfel s-ar naște întrebarea: De ce nu ni se dă tot harul printr-o singură taină? Nicolae Cabasila spune: «Să vorbim despre chipul în care fiecare taină lucrează unirea credincioșilor cu Hristos. Întâi de toate, pentru a ne uni cu Hristos va trebui să trecem prin toate cele prin care a trecut și El, să răbdăm, să suferim și noi câte a răbdat și a suferit El». Așa cum Mântuitorul a primit întâi botezul, așa primim și noi întâi această taină. Noi creștem în natura noastră omenească din punct de vedere duhovnicesc, cum a binevoit să crească și El cu natura Sa omenească. Nu putem sări peste etapele creșterii ei”¹⁵⁵. Aceasta nu înseamnă că toate sfintele taine sunt obligatorii pentru fiecare creștin în parte, de vreme ce nu toți sunt căsătoriți, nici hirotoniți. Toate tainele sunt însă obligatorii pentru Biserică în ansamblul ei, pentru că dacă nu ar exista taina cununiei, neamul omenesc nu s-ar mai putea perpetua, iar dacă nu ar exista taina hirotoniei, Mântuitorul nu ar avea prin cine împărtăși harul Său în Biserică.

„Prin sfintele taine sporește în unitatea cu Hristos și în ea însăși atât Biserica în întregimea ei, cât și fiecare mădular în parte”¹⁵⁶. „Lumina aceluiași ocean al harului, de lumină și de putere, care iradiază din Hristos pătrunde în toți cei ce primesc tainele și același Soare al dreptății este prezent și activ în această lumină și

¹⁵⁴ **Ibidem**, pp. 508-509.

¹⁵⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 27.

¹⁵⁶ **Ibidem**, p. 22.

energie ce-i pătrunde. Așa cum un tată privește deodată la copiii lui cu aceeași afecțiune și îi pătrunde cu aceeași dragoste, tot astfel Domnul Hristos pătrunde cu energia iubirii Lui în toți cei ce primesc tainele, unindu-i cu Sine și întreolaltă și prin aceasta extinzând Biserica și întărind unitatea ei”¹⁵⁷.

Săvârșitorul sfintelor taine este Mântuitorul Hristos. Episcopii și preoții sunt doar instrumentele sau organele văzute prin care Hristos cel nevăzut lucrează. Slujitorii Bisericii sunt numiți iconomii tainelor. Astfel Sfântul Apostol Pavel spune: „Așa să ne socotească pe noi oamenii: ca slujitori ai lui Hristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu” (I Cor. 4,1). „Harul fiind lucrarea actuală a lui Hristos, în orice taină lucrează Hristos Însuși aflător în Biserică. Hristos Însuși extinde și dezvoltă viața Bisericii, prin toate tainele, care sunt numai vizibil săvârșite de preotul ca reprezentant al Bisericii, invizibil fiind săvârșite de Hristos Însuși”¹⁵⁸.

Acest fapt se evidențiază la dezlegarea de la spovedanie, când preotul spune: „Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, cu harul și cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine fiule (N), și să-ți lase ție toate păcatele tale. Și eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin”¹⁵⁹. Deci Domnul Hristos este cel ce iartă păcatele, iar „săvârșitorul văzut este numai cel ce secundează în această iertare pe Hristos, în calitatea lui de preot”¹⁶⁰. De asemenea, preotul săvârșește sfânta taină a spovedaniei, ca de altfel orice taină, cu puterea primită prin taina hirotoniei de la Dumnezeu, iar lucrarea lui este în numele Sfintei Treimi.

„Lucrarea lui Hristos Însuși în sfintele taine trebuie socotită strâns legată de faptul că El Însuși le-a și instituit. Dar le-a instituit întrucât le-a și practicat cel dintâi, rămânând în continuare săvârșitorul lor invizibil și prin aceasta susținătorul Bisericii. El Însuși S-a botezat și de aceea a poruncit ca toți să se boteze, declarând totodată că El

¹⁵⁷ **Ibidem**, p. 25.

¹⁵⁸ **Ibidem**, p. 24.

¹⁵⁹ *Molitfelnic...*, p. 60.

¹⁶⁰ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 24.

Însuși va fi prezent în practicarea acestei taine: «Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului» (Matei 28,20). El Însuși a primit pe Duhul Sfânt, ca om, după botez, urmând ca toți să-L primească de la El, în taina mirungerii. El a iertat păcatele și a rămas să le ierte mai departe prin preoți, împuternicind pe Apostoli prin suflarea Sfântului Duh, ca mod al lucrării Sale permanente în săvârșirea acestei taine, zicând: «Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute» (Ioan 20,23). El pune baza euharistiei prin moartea pe cruce și prin înviere și săvârșește prima euharistie, poruncind Apostolilor și urmașilor lor să o săvârșească, El Însuși fiind permanent în ea ca jertfă și jertfitor. El a fost Arhiepiscopul prin excelență și rămâne în chip nevăzut în această lucrare și calitate prin arhieriei și preoții văzuți căroră le comunică această calitate de organe văzute ale tainelor săvârșite de El în chip nevăzut. El a binecuvântat nunta și a vindecat pe bolnavi. Biserica săvârșește toate cele șapte sfinte taine, pentru că Hristos le-a săvârșit vizibil cât a fost pe pământ și le săvârșește după înălțarea Sa la ceruri, sau după intrarea cu trupul în planul deplin pnevmatizat, în mod invizibil în Biserica Sa»¹⁶¹.

„Validitatea sfintelor taine săvârșite de un preot sau episcop nu depinde de vrednicia lor, pentru că rugăciunea și invocarea Sfântului Duh făcute de ei este rugăciunea și invocarea Bisericii, iar gesturile lor sacramentale și declarația lor despre harul care se coboară sunt însoțite de credința Bisericii că Hristos Însuși lucrează prin ele în mod nevăzut și că Hristos Însuși își împlinește de fiecare dată făgăduința dată la instituirea tainelor, că la săvârșirea lor va coborî în cei ce le primesc. Desigur, este de dorit ca preotul sau episcopul să manifeste o vrednicie personală în slujirea preotească sau arhierască, dar dacă această vrednicie lipsește, absența ei este suplinită de credința și vrednicia Bisericii»¹⁶², pentru că „harul primit de preot prin hirotonie a devenit bunul comun al întregii Biserici»¹⁶³.

¹⁶¹ **Ibidem**, pp. 24-25.

¹⁶² **Ibidem**, pp. 29-30.

¹⁶³ **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 314.

De vreme ce Domnul Hristos este săvârșitorul sfintelor taine, acestea sunt valide indiferent de vrednicia sau nevrednicia preotului sau episcopului. Lumea caută preoți vrednici, aleargă la marii duhovnici și acest lucru este bun, dar tainele săvârșite de orice sacerdot sunt valabile. Dacă un slujitor al lui Dumnezeu este păcătos, el va plăti pentru păcatele sale, însă tainele făcute de el sunt valide. Preotul și episcopul sunt purtători de har dumnezeiesc. Ei sunt asemenea unui conductor electric, care chiar dacă este uzat și ruginit, tot transmite curentul electric care circulă prin el.

Din această cateheză am învățat că sfintele taine sunt acele lucrări sfinte instituite de Domnul Hristos, prin care într-o formă văzută se împărtășește primitorului, în Biserică, harul dumnezeiesc nevăzut, absolut necesar pentru mântuire. Sfintele taine sunt în număr de șapte: botezul, mirungerea, spovedania, euharistia, hirotonia, cununia și maslul. Deși harul sfințitor este unul singur după natura lui, el fiind o energie dumnezeiască necreată, prin lucrarea pe care o împlinește asupra credincioșilor el se deosebește de la o taină la alta, motiv pentru care nici nu se împărtășește tot harul printr-o singură sfântă taină. Prin sfintele taine sporește în unitatea cu Hristos și în ea însăși atât Biserica în întregimea ei, cât și fiecare mădular în parte. Săvârșitorul sfintelor taine este Mântuitorul Hristos, iar episcopii și preoții sunt numai instrumentele sau organele văzute prin care Hristos cel nevăzut lucrează în Biserică. Lucrarea Domnului Hristos în sfintele taine este strâns legată de faptul că El Însuși le-a instituit, după ce le-a practicat întâi, rămânând în continuare săvârșitorul lor nevăzut. Validitatea sfintelor taine nu depinde de vrednicia preotului sau episcopului, pentru că Hristos este săvârșitorul lor, iar dacă slujitorilor Bisericii le lipsește vrednicia, absența ei este suplinită de credința și vrednicia Bisericii.

AMIN

Taina mirungerii

„Taina mirungerii este acea lucrare sfântă, instituită de Mântuitorul Hristos, prin care, ungându-se de către episcop sau preot cu sfântul și marele mir părțile mai importante ale trupului celui nou botezat și rostindu-se formula: «Pecetea darului Duhului Sfânt, Amin», se împărtășește primitorului harul întăririi, creșterii și desăvârșirii vieții noi duhovnicești începute prin botez»¹⁶⁴.

Sfântul și marele mir este preparat din vin, untdelemn de măsline, două zeci și opt de plante aromate (hypericum, lignum balsami, spina alba, piper, myrrha, cassia lignea, folium nardi indicae, piper longum, fructus balsami, cypericum, vâsc, saluinca, cassia nigra, cuișoare, semen, scorțișoară, asarum, maceris, stachis, zinzibens, nucșoară, măgheran, zedoaria, calamus aromaticus, inula, aristolochia, stânjenel și lignum aloes), precum și din opt rezine (terebentină, myrobalanus indicus, landanum, tămâie, bdellium, styrax, moschus și opobalsamum)¹⁶⁵. Mulțimea mirodeniilor sfântului și marelui mir simbolizează bogăția darurilor Sfântului Duh.

Sfântul și marele mir este pregătit după un tipic special și sfințit în joia patimilor de toți membrii Sfântului Sinod al unei Biserici autocefale (sau de marea lor majoritate), în frunte cu Întâistătătorul acelei Biserici. „Mirul este sfințit de episcopatul unei Biserici autocefale, ca o manifestare a unității sau a sobornicității Bisericii în Duhul lui Hristos, cum s-a arătat și la pogorârea Sfântului Duh în ziua de Rusalii peste Apostolii aflați împreună»¹⁶⁶.

Foarte important de reținut este faptul că sfântul și marele mir se distribuie de la Patriarhie numai către Eparhii, de la care este trimis la Protopopiate, de unde îl procură toate Parohiile din țară. Sfântul și marele mir nu se comercializează, de aceea nu se găsește de vânzare la

¹⁶⁴ *Îndrumări Misionare...*, p. 520.

¹⁶⁵ *Arhieraticon*, Adică rânduiala slujbelor săvârșite de arhiereu, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, pp. 192-193.

¹⁶⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 79.

nici un magazin de obiecte bisericești sau la vreo mănăstire. Cei care pretind că pun în vânzare sticlute cu mir de la Ierusalim, de la Muntele Athos sau din alte locuri sfinte comercializează de fapt untdelemn sfințit, care uneori este amestecat și cu anumite aromate, pentru a fi mai plăcut mirositor și cu care sunt unși credincioșii după unele servicii divine. Expresia folosită de preoți la încheierea anumitor slujbe: „Poftiți la miruit”, „acum veți fi miruiți” etc. nu se referă la taina mirungerii, ci la ungerea creștinilor cu untdelemn sfințit.

Sfântul și marele mir este folosit la miruirea celor nou botezați (de către episcop sau preot), la sfințirea antimiselor și la târnosirea bisericilor (de către episcop). Cei răătăciți de la dreapta credință sunt acceptați în Biserică tot prin taina mirungerii, „după lepădarea publică a ereziei sau schisme și revenirea la dreapta credință”¹⁶⁷.

Nu avem texte scripturistice care să arate că taina mirungerii a fost așezată direct de Mântuitorul, însă Domnul Hristos le-a făgăduit Sfinților Apostoli că le va trimite pe Duhul Sfânt și le-a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim, până ce vor fi îmbrăcați cu putere de sus (Luca 24,49). Această făgăduință Mântuitorul a împlinit-o în ziua Rusaliilor (Fapte 2). De acum înainte Sfinții Apostoli vor boteza și vor împărtăși harul Sfântului Duh (inițial prin punerea mâinilor, iar foarte curând) prin ungerea cu sfântul mir. Creștinilor din Samaria botezați de diaconul Filip li s-a împărtășit taina sfântului mir de Sfinții Apostoli Petru și Ioan, care „și-au pus mâinile peste ei, și ei au luat Duh Sfânt” (Fapte 8,17). În alte locuri ale Noului Testament este de asemenea menționată această taină prin punerea mâinilor (Fapte 19,4-6 și Evrei 6,2). Pe lângă punerea mâinilor, chiar din timpul Sfinților Apostoli se săvârșea și ungerea cu sfântul mir (II Cor. 1,21-22; I Ioan 2,20). Practica Sfinților Apostoli de a-și pune mâinile sau de a unge cu sfântul mir pe cei botezați nu se poate explica decât ca fiind din porunca și încredințarea Mântuitorului. Canoanele 7 și 8 apostolice vorbesc despre vechimea mirungerii în Biserică. Sfinții Părinți amintesc taina

¹⁶⁷ *Îndrumări Misionare...*, p. 526.

mirungerii. Astfel, Teofil al Antiohiei, zice: „Noi de aceea ne și numim creștini, pentru că am fost unși cu dumnezeiescul mir”¹⁶⁸.

„Taina sfântului mir reprezintă Cincizecimea fiecărui om concret”¹⁶⁹. „Mirungerea este Cincizecimea personală a omului, intrarea lui în viața Duhului Sfânt, adică în viața adevărată a Bisericii. În această taină el este consacrat ca om deplin, căci a aparține împărăției lui Dumnezeu înseamnă numaidecât a fi om întreg și deplin, în maturitatea lui”¹⁷⁰. În această sfântă taină se revarsă darurile Duhului Sfânt asupra celui botezat. „Sfântul Chiril din Ierusalim spune că după ce s-a botezat Domnul Hristos și a ieșit din apă s-a coborât peste El Duhul Sfânt în chip ipostatic, odihnindu-Se peste El. Hristos este uns prin aceasta cu Duhul deplin, iar această ungere o anunță și o interpretează El Însuși, prin aplicarea la Sine a unui loc din Isaia (Isaia 61,1), ca o trimitere a Sa ca om la activitatea Sa în slujba lui Dumnezeu și în favoarea mântuirii oamenilor: «Duhul Sfânt este asupra Mea, pentru că El M-a uns, El M-a trimis să le binevestesc săracilor, să-i vindec pe cei cu inima zdrobită, să le vestesc robilor libertate și orbilor vedere, să vestesc anul bineprimit al Domnului»”¹⁷¹.

„În Biserica Ortodoxă taina mirungerii se împărtășește creștinului îndată după botez, de aceea rânduiala ei nu alcătuieste o slujbă aparte, de sine stătătoare, ci este împreunată cu aceea a botezului, ca o prelungire a ei”¹⁷². „Preotul ungându-l pe cel botezat cu sfântul mir și spunând cuvintele: «Pecetea darului Duhului Sfânt», nu amintește numele celui ce este uns, ca în toate celelalte taine, socotindu-se că s-a rostit acest nume la cufundarea lui în apă”¹⁷³.

„Prin sfântul mir se pun în lucrare puterile date omului prin botez. Înnoirea în Duh și reînvierea prin botez aduc cu ele puteri și energii lăuntrice înrudite. Sfântul mir este acela care le trezește la

¹⁶⁸ **Ibidem**, p. 524.

¹⁶⁹ **Panayotis Nellas**, *Op. Cit.*, p. 89.

¹⁷⁰ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 66.

¹⁷¹ **Ibidem**, p. 69.

¹⁷² *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 267.

¹⁷³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 65.

viață. El este cel ce pune în lucrare una sau alta din puterile duhovnicești sau chiar mai multe deodată, după cât este de simțitor sufletul în lucrarea tainei”¹⁷⁴. „Prin mirungere începe epifania sau arătarea lui Hristos în comportamentul omului botezat, sau a luminii Duhului lui Hristos asupra ființei lui, arătându-l ca un chip activ al lui Hristos și ca un locaș viu al Lui, întrucât îl ajută să actualizeze chipul Lui imprimat virtual în el. Astfel, s-ar putea spune că prin mirungere ni se face arătat faptul că nu numai cu puterile noastre vom actualiza darurile primite la botez, ci și cu ajutorul Duhului Sfânt. Acest ajutor începe imediat după botez. Fără această lucrare de ajutorare a Duhului, cu greu am putea actualiza darurile botezului, sau nu le-am putea deloc, fără comunicarea continuă a Duhului cu noi, începută prin taina sfântului mir, greu am putea să dezvoltăm viața noastră în Dumnezeu. Dialogul nostru, de fapte, cu Dumnezeu, implică lucrarea ambilor parteneri, comunicarea activă continuă a ambilor, în Duhul Sfânt”¹⁷⁵.

„Duhul Sfânt rămâne într-o comuniune continuă cu cel botezat, iar mireasma ce o împrumută acestuia înseamnă că Duhul îi devine atât de intim, încât lucrarea și calitatea Lui devine lucrare și calitate proprie a omului. Dar toate acestea nu se realizează fără strădania stăruitoare a omului, ajutat de Duhul primit”¹⁷⁶.

„Dacă la botez Hristos Se sălășluiește în noi într-un mod ascuns, de care nu ne dăm seama, prin mirungere luăm puterea spre fapte, iar acestea ne fac să simțim prezența lui Hristos și chiar să arătăm pe Hristos în noi”¹⁷⁷.

„Cel botezat este uns cu sfântul mir la toate măduarele principale ale trupului, între care se numără organele simțurilor. Prin aceste mădule și organe omul se pune în legătură cu lumea, dar prin ea și cu Dumnezeu. Prin ele primește cele ale lumii, dar vede și pe Dumnezeu prin lume și exercită acțiunea lui asupra lumii din această vedere a lui Dumnezeu, pentru a o face mai conformă cu voia Lui”¹⁷⁸.

¹⁷⁴ **Ibidem.**

¹⁷⁵ **Ibidem**, pp. 67-68.

¹⁷⁶ **Ibidem**, p. 73.

¹⁷⁷ **Ibidem**, p. 75.

¹⁷⁸ **Ibidem**, p. 76.

„Prin mirungere Duhul Sfânt pătrunde și Se imprimă în aceste mădulare și organe și în puterile sufletești care stau la temelia lor și persistă în ele ca o bună mireasmă, ca și mirul. El se întipărește ca o pecete nu numai pe exteriorul acestor mădulare, ci și în interiorul lor, dând omului un chip unitar duhovnicesc”¹⁷⁹.

„Prin ungerea mădurelor principale și ale organelor simțurilor se arată importanța ce o acordă Biserica - sau, prin Biserică, Domnul Hristos - trupului omenesc, importanță ce i-a arătat-o El și prin întruparea Sa. Nu poate exista o sfințire a omului fără o sfințire a trupului lui”¹⁸⁰.

„Duhul Sfânt ce Se comunică fiecărui credincios este Duhul Bisericii pogorât prin invocarea întregului episcopat; deci în fiecare dintre credincioși coboară Duhul întregii Biserici și fiecare credincios este introdus în Biserica întreagă, pentru ca prin darul lui special să îmbogățească și să ajute Biserica în totalitate, așa cum Biserica în totalitate susține și promovează darul lui special. Numai în unitatea totală a Bisericii se poate mântui și desăvârși fiecare credincios. Numai în ea poate activa totalitatea puterilor sale întărite de Duhul Sfânt, chiar dacă unele din aceste puteri sunt mai accentuate în unii dintre credincioși și altele, în alții. În săvârșirea acestei taine iese astfel mai mult la iveală decât la botez, prezența întregii Biserici și contribuția ei la întărirea fiecărui membru al Bisericii în Duhul Sfânt, pentru că cel ce primește pe Duhul Sfânt prin ea, manifestă mai efectiv contribuția lui la viața Bisericii totale prin actualizarea în fapte a vieții celei noi primite la botez, iar Biserica contribuie și ea mai efectiv la actualizarea și dezvoltarea prin fapte a vieții celei noi a celui, căci omul nu poate lucra efectiv în lipsa unui mediu în care să lucreze și care să-l încurajeze și să-l ajute la aceasta, folosindu-se el însuși de lucrarea fiecăruia. Astfel, prin faptul că Duhul Sfânt împărtășit în această taină ajută pe om în dezvoltarea unor daruri speciale, el promovează caracterul distinctiv personal al lui. Dar prin faptul că acesta este Duhul Bisericii întregi, se arată că persoana nu se poate

¹⁷⁹ **Ibidem**, pp. 77-78.

¹⁸⁰ **Ibidem**, p. 79.

dezvolta ca persoană decât în comunitatea bisericească, cu ajutorul ei și lucrând în favoarea ei”¹⁸¹.

Taina mirungerii se administrează în biserică, îndată după botez. Pentru cei care s-au abătut de la dreapta credință, dar s-au întors din rătăcirea lor, mirungerea se poate săvârși oricând, tot în biserică.

Spre deosebire de sfântul și marele mir, care este sfințit de membrii Sfântului Sinod al unei Biserici autocefale, taina sfântului mir este administrată de episcop și de preot.

Din această cateheză am învățat că prin taina mirungerii i se împărtășește primitorului harul întăririi, creșterii și desăvârșirii vieții noi duhovnicești începute prin botez. Sfântul și marele mir este preparat din mai multe arome, mulțimea lor simbolizând bogăția darurilor Sfântului Duh. Sfântul mir este sfințit în joia patimilor de toți membrii Sfântului Sinod al unei Biserici autocefale. Sfântul și marele mir se distribuie de la Patriarhie numai către Eparhii, de la care este trimis la Protopopiate, de unde îl procură toate Parohiile din țară. Sfântul și marele mir nu se comercializează. Expresia folosită de preoți la încheierea anumitor slujbe: „Poftiți la miruit”, etc. nu se referă la taina mirungerii, ci la ungerea creștinilor cu untdelemn sfințit. Sfântul și marele mir este folosit la miruirea celor nou botezați, la sfințirea antimiselor și la târnosirea bisericilor, precum și la revenirea la dreapta credință a celor rătăciți. Mântuitorul le-a promis Apostolilor că îi va îmbrăca cu putere de sus, făgăduință împlinită în ziua Cincizecimii. De acum înainte Sfinții Apostoli vor boteza și vor împărtăși harul Sfântului Duh, inițial prin punerea mâinilor, iar foarte curând prin ungerea cu sfântul mir. Taina sfântului mir reprezintă Cincizecimea fiecărui om concret, pentru că în această taină se revărsă darurile Duhului Sfânt asupra celui botezat, așa cum S-a coborât Duhul Sfânt în chip ipostatic și peste Domnul Hristos, după ce a fost botezat. În Biserica Ortodoxă această sfântă taină se împărtășește creștinului îndată după botez, de aceea rânduiala ei nu alcătuiește o slujbă aparte, de sine stătătoare, ci este împreunată cu aceea a botezului, ca o prelungire a ei. Prin sfântul mir se pun în lucrare

¹⁸¹ **Ibidem**, p. 80.

puterile date omului prin botez. Prin mirungere începe arătarea lui Hristos în comportamentul omului botezat, Care îl ajută pe acesta să actualizeze chipul Lui imprimat virtual în el. Prin această taină ni se face arătat faptul că nu numai cu puterile și eforturile noastre vom actualiza darurile primite la botez, ci și cu ajutorul Duhului Sfânt. Cel botezat este uns cu sfântul mir la toate măduarele principale ale trupului, între care se numără organele simțurilor, prin care omul se pune în legătură cu lumea, dar prin ea și cu Dumnezeu, exercitând acțiunea lui asupra lumii din această vedere a lui Dumnezeu, pentru a o face mai conformă cu voia Lui. Prin ungerea mădurelor principale și ale organelor simțurilor se arată importanța pe care Domnul Hristos și Biserica o acordă trupului omenesc, pentru că nu poate exista o sfințire a omului fără o sfințire a trupului său. Duhul Sfânt ce Se comunică fiecărui credincios este Duhul Bisericii pogorât prin invocarea întregului episcopat. Numai în unitatea totală a Bisericii se poate mântui și desăvârși fiecare credincios. Numai în ea poate activa totalitatea puterilor omului întărite de Duhul Sfânt. În săvârșirea acestei taine se evidențiază prezența întregii Biserici și contribuția ei la întărirea fiecărui membru al Bisericii în Duhul Sfânt. Taina mirungerii se administrează în biserică, îndată după botez. Spre deosebire de sfântul și marele mir, care este sfințit de toți ierarhii unei Biserici autocefale, taina sfântului mir este administrată de episcop și de preot.

AMIN

Taina Sfintei Euharistii

Sfânta cuminecătură, împărtășania, euharistia sau grijanja „este taina în care, sub chipul pâinii și al vinului, se împărtășește credincioșilor însuși trupul și sângele lui Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci, înfățișându-se real și nesângeros jertfa de pe cruce a Mântuitorului, prin prefacerea pâinii și a vinului în însuși trupul și sângele Mântuitorului, cu puterea Duhului Sfânt invocată de episcop sau preot”¹⁸².

„Euharistia este cea mai mare și mai însemnată taină a Bisericii, căci covârșește pe toate celelalte taine prin trei mari însușiri: depășește puterea de înțelegere a minții omenești (în euharistie, deși simțurile noastre trupesti nu observă nici o schimbare, pâinea și vinul se prefac în însuși trupul și sângele lui Hristos); dacă prin celelalte taine ni se împărtășește harul dumnezeiesc, în Sfânta Euharistie ni se dă însuși izvorul harului, adică Hristos Însuși, prin trupul și sângele Său pline de Duhul Sfânt; Sfânta Euharistie nu este numai taină, ci și jertfă reală, însă nesângeroasă, adusă lui Dumnezeu de același Hristos împreună cu Biserica”¹⁸³.

Alături de învățătura Bisericii despre Sfânta Treime și despre înomenirea Fiului lui Dumnezeu, euharistia este una dintre cele mai mari taine, pe care mintea omenească nu o poate cuprinde.

Ca și celelalte sfinte taine ale Bisericii și euharistia a fost instituită de către Domnul Hristos. Această instituire a avut loc la cina cea de taină, când Mântuitorul „luând pâine și binecuvântând, a frânt și, dând ucenicilor, a zis: Luați, mâncați, acesta este trupul Meu. Și luând paharul și mulțumind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți, că acesta este sângele Meu, al legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor” (Mat. 26,26-28).

Sunt unii care susțin că împărtășania simbolizează sau amintește trupul și sângele Domnului Hristos, fără a fi în mod real trupul și sângele Domnului. Aceasta o spun fie pentru că nu cred în

¹⁸² *Îndrumări Misionare...*, p. 527.

¹⁸³ *Ibidem*, pp. 528-529.

Dumnezeu, fie pentru că sunt rătăciți de la dreapta credință. Sfânta împărtășanie este însă trupul și sângele real al lui Hristos. Noi vedem în euharistie pâine și vin, pentru că nu ne-am putea împărtăși cu trupul și sângele Domnului Hristos dacă am vedea carne și sânge. La fel cum Mântuitorul a prefăcut apa în vin la nunta din Cana Galileii, tot așa prefăce pâinea și vinul în trupul și sângele Lui, fără ca noi să putem înțelege minunea sau taina care are loc sub ochii noștri. Modul prefacerii pâinii și a vinului în trupul și sângele Domnului este o taină care depășește puterea noastră de înțelegere.

Încă din timpul vieții Sale pământești Fiul lui Dumnezeu a vorbit despre euharistie, când a zis: „Eu sunt pâinea vieții. Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a coborât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu. Deci iudeii se certau între ei, zicând: Cum poate Acesta să ne dea trupul Lui să-l mâncăm? Și le-a zis Iisus: Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul Meu este adevărată mâncare și sângele Meu, adevărată băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el” (Ioan 6, 48-56). Prin aceste cuvinte Mântuitorul ne asigură că noi vom mânca în chip real trupul Lui și vom bea sângele Lui, nu numai în închipuirea noastră.

Sfântul Apostol Pavel confirmă cele spuse de Mântuitorul, că pâinea și vinul sunt trupul și sângele Său, când zice: „Astfel, oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și sângele Domnului. Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului. De aceea, mulți dintre voi sunt neputincioși și bolnavi și mulți au murit” (I Cor. 11,27-30).

Dacă pâinea și vinul ar simboliza numai trupul și sângele lui Hristos, nu ar trebui o pregătire specială pentru împărtășanie și aceasta nu ar curăți păcatele oamenilor, nici nu ar mântui pe nimeni, fiind doar

un simbol. Dar noi primim cuminecătura spre viața de veci, sau spre osândă, de aceea trebuie să fim foarte atenți când ne împărtășim. Mântuitorul a afirmat: „Foc am venit să arunc pe pământ” (Luca 12,49). Împărtășania este foc care arde păcatul. Dacă avem păcate mici, le arde și pe noi ne iartă, pentru că euharistia se ia și pentru iertarea păcatelor. Dacă însă unii au păcate mari, îi arde și pe ei împreună cu păcatele lor. Să fim deci foarte atenți, să nu ne apropiem de potir fără încuviințarea preotului, care prin spovedanie ne face un examen de conștiință riguros și constată dacă ne putem împărtăși sau nu. Cuminecătura este ca un medicament pentru cei cu păcate mici, dar pentru cei cu păcate mari este osândă spre moarte, pentru că aceștia fiind întinați, se apropie de trupul și sângele lui Hristos, disprețuind pe Mântuitorul și jertfa Lui pentru noi. Preoții trebuie să fie foarte atenți pe cine împărtășesc, pentru că Mântuitorul a spus în Sfânta Scriptură: „Nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor” (Mat. 7,6).

Prefacerea pâinii și a vinului în trupul și sângele Domnului Hristos are loc în timpul Sfintei Liturghii¹⁸⁴, când la strană se cântă „Pe Tine Te laudăm”, iar preotul se roagă în taină lui Dumnezeu: „Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească și fără de sânge și Te chemăm, Te rugăm și cu umilință la Tine cădem: Trimite duhul Tău Cel Sfânt peste noi și peste aceste daruri, ce sunt puse înaintea, și fă, adică, pâinea aceasta, cinstit trupul Hristosului Tău, iar ceea ce este în potirul acesta, cinstit sângele Hristosului Tău, prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt”¹⁸⁵.

Sfânta Liturghie se săvârșește în biserică, în paraclise sau capele sfințite, pe antimisul de pe masa sfântului altar. În cazuri excepționale poate fi săvârșită într-o casă, într-un loc curat sau pe câmpul de luptă, pe o masă, pe care se întinde sfântul antimis, dar „numai cu învoirea episcopului locului”¹⁸⁶.

Slujba Sfintei Liturghii poate fi săvârșită numai de „arhieriei și preoții cu hirotonie legală, adică sfințiți și așezați după rânduiala

¹⁸⁴ Termenul „liturghie” vine din greacă, de la „λεῖτος” - „public” și „ἔργον” - „lucrare, slujbă” și înseamnă lucrare sau slujbă publică.

¹⁸⁵ **Liturghier...**, pp. 151-152.

¹⁸⁶ **Învățătura de credință ortodoxă...**, p. 238.

canonică a Bisericii. Cei caterisiți sau îndepărtați din slujbă și cei vinovați de păcate grele nu mai pot liturghisi. Diaconul nu poate sluji singur, ci totdeauna numai cu arhiereul sau cu preotul”¹⁸⁷. Pentru săvârșirea Sfintei Liturghii, în biserică trebuie să fie cel puțin un credincios, care să dea răspunsurile la strană.

„Vremea anumită sau ceasul din zi la care trebuie să înceapă slujba Sfintei Liturghii, după predania veche a Bisericii, este ceasul al treilea din zi, care corespunde orei nouă dimineața, când Domnul Hristos a fost răstignit pe cruce (Marcu 15,25) și când S-a pogorât Sfântul Duh peste Sfinții Apostoli (Fapte 2,1-15). De va fi nevoie, Sfânta Liturghie se poate săvârși și mai devreme sau mai târziu, dar nu mai înainte de a se lumina de ziuă și nici după amiază. Abateri de la această regulă se fac numai la anumite praznice împărătești, și anume la Sfintele Paști, la Crăciun (nu peste tot) și în unele locuri la Bobotează, când Sfânta Liturghie se săvârșește dis de dimineață”¹⁸⁸.

În decursul anului bisericesc există anumite zile aliturgice, în care nu se săvârșește Sfânta Liturghie, după cum urmează: miercuri și vineri în săptămâna brânzei, luni și marți în prima săptămână din postul Paștilor, vinerea patimilor, vinerea dinaintea Nașterii Domnului și a Bobotezei, când acestea cad în zi de duminică sau luni.

Câte Sfinte Liturghii există în Biserica Ortodoxă și când se săvârșesc acestea?

În Biserica Ortodoxă există trei Sfinte Liturghii: a Sfântului Ioan Gură de Aur, a Sfântului Vasile cel Mare și a Sfântului Grigorie Dialogul sau a darurilor mai înainte sfințite.

Liturghia Sfântului Vasile cel Mare se săvârșește de zece ori pe an: în primele cinci duminici din postul Sfințelor Paști, în joia și sâmbăta patimilor, în ziua prăznuirii Sfântului Vasile cel Mare (1 ianuarie), în ajunul sărbătorii nașterii Domnului (24 decembrie) și în ajunul praznicului botezului Domnului (5 ianuarie) dacă acestea nu sunt în zi de sâmbătă sau duminică. „Iar de se întâmplă în aceste zile ale săptămânii, atunci Liturghia Sfântului Vasile se face în ziua

¹⁸⁷ **Ibidem.**

¹⁸⁸ **Ibidem**, p. 239.

prăznuirii nașterii și botezului Domnului, iar în ajun se săvârșește Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur. În joia și în sâmbăta mare, ca și la cele două ajunuri, Liturghia Sfântului Vasile cel Mare se săvârșește unită cu vecernia¹⁸⁹.

„Sfânta Biserică a statornicit prin canonul 52 al sinodului trulan rânduiala ca «în toate zilele postului Sfintelor Paști, afară de sâmbătă și duminică și de sfânta zi a bunevestiri, să se săvârșească Sfânta Liturghie a darurilor mai înainte sfințite»”¹⁹⁰. Deci această Liturghie se săvârșește în fiecare zi, de luni până vineri, cu excepția zilelor de luni și marți din prima săptămână a postului mare și de vinerea patimilor, care sunt zile aliturgice (în care nu se săvârșește nici o Sfântă Liturghie). Liturghia Sfântului Grigore Dialogul nu are proscomidie (slujba de pregătire a darurilor de pâine și vin, care alcătuiesc materia jertfei), nici prefacere.

Dacă sărbătoarea Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe (23 aprilie) cade în săptămâna a șasea din postul Paștilor, în ziua respectivă se săvârșește Sfânta Liturghie rânduită (de luni până vineri a darurilor mai înainte sfințite, iar sâmbăta a Sfântului Ioan Gură de Aur). Dacă această sărbătoare se întâmplă să cadă din duminica floriilor până în prima zi de Paști (inclusiv), celebrarea ei se amână pentru cea de-a doua zi de Sfintele Paști.

Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur se săvârșește în tot restul anului bisericesc.

În ultima vreme s-a reintrodus în țara noastră obiceiul deseii împărtășiri. Aceasta era tradiția veche a Bisericii, ca toți membrii ei să se împărtășească la Sfânta Liturghie. Călugării din Athos, care sunt cei mai nevoitori creștini de pe fața pământului, se împărtășesc de patru ori pe săptămână. Bineînțeles că o fac aceasta sub stricta supraveghere a duhovnicului lor. Să avem grijă cu împărtășania, mai ales că noi trăim într-o lume tot mai păcătoasă. Să nu ne cuminecăm prea rar, pentru că prin împărtășanie primim putere și ajutor de la Dumnezeu. Dar să nu ne cuminecăm nici prea des, pentru ca să nu devină sfânta

¹⁸⁹ *Liturghier...*, p. 179.

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 247.

împărtășanie o simplă rutină, ceva banal, în care nu mai simțim fiorul apropierii de trupul și sângele Domnului Hristos, cu care îngerii din cer nu se împărtășesc.

Pentru cât de des sau de rar ne împărtășim nu există rețete general valabile, aceasta o stabilește credinciosul împreună cu duhovnicul său. Sfinții Părinți spun că nu există împărtășanie deasă sau rară, ci împărtășanie bună sau rea. De aceea, când ne apropiem de potir, să avem permanent în minte cuvintele Sfântului Pavel: „Cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului. De aceea, mulți dintre voi sunt neputincioși și bolnavi și mulți au murit” (I Cor. 11,29-30).

Din această cateheză am învățat că euharistia este taina în care, sub chipul pâinii și al vinului, se împărtășește credincioșilor însuși trupul și sângele lui Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Euharistia este cea mai mare și mai însemnată taină a Bisericii, care depășește puterea de înțelegere a minții omenești. Sfânta Euharistie a fost instituită de Domnul Hristos la cina cea de taină. Pâinea și vinul euharistic sunt trupul și sângele real al Mântuitorului, de aceea pentru împărtășirea cu acestea este nevoie de o pregătire specială. Prefacerea pâinii și a vinului în trupul și sângele Domnului Hristos are loc în timpul Sfintei Liturghii, când la strană se cântă „Pe Tine Te lăudăm”. Sfânta Liturghie se săvârșește în afara bisericii sau a paracliselor special amenajate numai în cazuri excepționale și cu acordul episcopului. Săvârșitorii Sfintei Liturghii sunt arhierii și preoții care au hirotonie canonică, după rânduiala Bisericii. Sfânta Liturghie nu se săvârșește înainte de a se lumina de ziua, nici după amiaza, decât în ocazii speciale. În decursul anului bisericesc există anumite zile în care Sfânta Liturghie nu se săvârșește deloc. În Biserica Ortodoxă există trei Sfinte Liturghii: a Sfântului Ioan Gură de Aur, care se săvârșește aproape în tot cursul anului bisericesc, a Sfântului Vasile cel Mare, care se celebrează de zece ori pe an, și a Sfântului Grigore Dialogul, care se săvârșește numai în postul Paștilor, de luni până vineri, cu mici excepții. Credincioșii trebuie să se împărtășească cu trupul și sângele Domnului Hristos numai sub stricta supraveghere a părintelui lor duhovnicesc.

AMIN

Taina pocăinței

„Pocăința sau spovedania este taina în care Dumnezeu iartă creștinilor, prin duhovnic, păcatele mărturisite înaintea acestuia, de care se căiesc sincer și promit să nu le mai repete”¹⁹¹.

În timpul activității Sale publice, Mântuitorul a acordat iertarea păcatelor anumitor persoane, dar această putere a făgăduit-o și Sfinților Apostolilor și urmașilor acestora, zicând: „Adevărat grăiesc vouă: Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18,18). După înviere, Domnul Hristos le-a dat Sfinților Apostoli puterea iertării păcatelor, când le-a spus: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20,21-23). Preotul primește prin taina hirotoniei puterea de a lega și dezlega păcatele, dar dreptul de a pune în lucrare această putere îl dobândește la hirotesia întru duhovnic.

„În scaunul de duhovnicie preotul are putere cât Dumnezeu, pentru că Dumnezeu i-a dat-o și El întărește sus în ceruri cele făcute de preot jos pe pământ. Când preotul, în scaunul de duhovnicie, iartă păcatele, în același timp, sus în ceruri îngerii lui Dumnezeu șterg din cărțile lor păcatele iertate de preot”¹⁹². „Puterea aceasta este propriu-zis puterea lui Dumnezeu Însuși, lucrând în ei. De aceea, iertarea acordată de Sfinții Apostoli și de urmașii acestora este acordată de Hristos Însuși, adică este o iertare acordată în cer”¹⁹³. Acest fapt este amintit într-o rugăciune pe care preotul o citește penitentului înainte de spovedanie: „Iată, fiule, Hristos stă nevăzut, primind mărturisirea ta cea cu umilință. Deci nu te rușina, nici te teme ca să ascunzi de mine vreun păcat, ci fără sfială spune toate câte ai făcut, ca să iei iertare de la Domnul nostru Iisus Hristos. Iată și sfânta Lui icoană este înaintea

¹⁹¹ *Îndrumări Misionare...*, p. 547.

¹⁹² **Sfântul Ioan Gură de Aur; Sfântul Grigore de Nazianz și Sfântul Efrem Sirul**, *Despre preoție*, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1998, p. 12.

¹⁹³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 123.

noastră. Și eu sunt numai un martor, ca să mărturisesc înaintea Lui toate câte-mi vei spune”¹⁹⁴.

De vreme ce toți oamenii săvârșesc păcate, după cum a afirmat Sfântul Ioan Evanghelistul: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (I Ioan 1,8), toți avem nevoie de pocăință, iar „dacă ne mărturisim păcatele noastre, Dumnezeu este credincios și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curățească de toată nedreptatea” (I Ioan 1,9). Scriitorul bisericesc Teognost afirmă: „Noi nu vom fi pedepsiți și osândiți în veacul ce va să vie pentru că am păcătuit, o dată ce am primit o fire nestatornică și schimbăcioasă. Ci, fiindcă păcătuind, nu ne-am pocăit, nici nu ne-am întors de la calea cea rea spre Domnul”¹⁹⁵.

„Mântuitorul cunoscând faptul că răutatea diavolului este mare, ne-a dăruit pocăința până la ultima suflare, căci de nu era pocăința, nu s-ar fi mântuit cineva”¹⁹⁶. Drept aceea Petru Damaschinul ne îndeamnă: „Dacă ai căzut în păcat, ridică-te; dacă iarăși ai căzut, iarăși ridică-te, nedeznădăduind nicidecum de mântuirea ta, orice s-ar întâmpla. Nu te preda vrăjmașului de bunăvoie”¹⁹⁷, „ci pururea pune din nou început”¹⁹⁸. Să ne mărturisim deci cu îndrăzneală păcatele în taina spovedaniei, pentru că „dacă-i cerem lui Dumnezeu să ne ierte,

¹⁹⁴ *Molitfelnic...*, p. 53.

¹⁹⁵ *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, Vol. IV, pp. 284-285.

¹⁹⁶ *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1991, Vol. XII, p. 131.

¹⁹⁷ *Filocalia...*, Vol. V, p. 147.

¹⁹⁸ *Ibidem*, p. 223.

ne va ierta”¹⁹⁹. Sfântul Isaac Sirul spune foarte frumos: „Eu ca om am păcătuit, dar Tu ca Dumnezeu iartă-mă”²⁰⁰.

„Mărturisirea păcatelor trebuie să fie deplină, adică să cuprindă toate păcatele săvârșite de la ultima spovedanie, înțelegând prin păcate nu numai faptele rele ca atare săvârșite cu lucrul, cu cuvântul sau cu gândul, ci și datoriile neîmplinite, uitate, desconsiderate sau diminuate, precum și intențiile rele, dușmănoase. Păcatele mărturisite o dată și iertate nu mai trebuie mărturisite a doua oară, căci o nouă mărturisire a acestora este nu numai inutilă, ci și lipsită de evlavie, deoarece ar însemna că cel ce o face se îndoiește de efectele tainei spovedaniei”²⁰¹.

Domnul Hristos a afirmat: „Orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta” (Matei 12,31). „Păcatul sau hula împotriva Duhului Sfânt este o răutate deplin conștientă și liberă contra adevărului dumnezeiesc; este o împietrire conștientă, liberă și încăpățânată a omului în rele. Acesta nu se poate mântui sau, mai exact, nu poate fi iertat de păcatele sale, fiindcă nu vrea el în prealabil. „Păcatul împotriva Duhului Sfânt este împotriva ta însuși”²⁰². Păcatele împotriva Duhului Sfânt sunt: „necredința sau nepăsarea față de Dumnezeu, îndoiala față de dumnezeirea Mântuitorului Iisus Hristos; încrederea prea mare în bunătatea lui Dumnezeu (păcătuim cu gândul că Dumnezeu ne iartă fără să ne îndreptăm); lepădarea dreptei credințe, prin apostazie; deznădejdea în milostivirea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de noi (deznădejde care poate duce până la curmarea propriei vieți); ne iubirea, ura împotriva lui Dumnezeu și a Bisericii Lui”²⁰³, precum și fanatismul. Biserica, prin episcopii și preoții ei, are puterea și

¹⁹⁹ **Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Huși, 1990, Vol. XI, p. 261, nota 346.

²⁰⁰ **Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981 Vol. X, p. 156.

²⁰¹ **Îndrumări Misionare...**, p. 557.

²⁰² **Părintele Galeriu, Rugăciunea...**, p. 78.

²⁰³ **Ibidem**, pp. 77-78.

dreptul de a ierta toate păcatele. În această situație însă, cei ce le săvârșesc se împietresc în răutatea lor și lipsa lor de căință împiedică harul dumnezeiesc să aducă iertarea păcatelor”²⁰⁴. „Nu există păcat de neiertat, decât cel nemărturisit și pentru care nu se face pocăință”²⁰⁵. La spovedanie se iartă orice păcat mărturisit cu căință, pentru că mila lui Dumnezeu este mai mare decât păcatul, iar Creatorul mai mare decât creatura. „Hula împotriva Duhului Sfânt trebuie înțeleasă ca o imposibilitate psihologică și morală din partea păcătoșilor, iar nu din partea lui Dumnezeu”²⁰⁶.

În ceea ce privește taina pocăinței, foarte mulți credincioși nu o înțeleg în profunzime. Aceștia apelează la preot „pentru a se spovedi, pentru a primi dezlegare de păcate și canon, precum și dreptul de a se cumineca, dar nu-i solicită o riguroasă îndrumare duhovnicească”²⁰⁷. „Acest obicei deformează taina pocăinței însăși, pentru că prin transformarea tainei mărturisirii într-o condiție formală și, de fapt, unica condiție pentru împărtășanie, ea înlocuiește adevărata pregătire pentru împărtășanie, pregătire ce constă în adevărata pocăință lăuntrică. Privită în acest mod, taina spovedaniei se schimbă din pocăință în dezlegare. Astăzi în taina spovedaniei nu se caută împăcarea credinciosului cu Dumnezeu, ci o dezlegare formală de păcate; iar aceasta se întâmplă nu din cauza faptului că păcătoșenia îl deranjează pe penitent (de obicei o găsește ca pe ceva firesc și inevitabil), ci pentru că îi dă dreptul să se apropie de sfintele daruri cu conștiința curată, devenind o simplă condiție pentru împărtășanie. Taina pocăinței, atât de importantă și respectată în Biserica primară, a pierdut, în realitate, adevărata sa funcțiune și poziție în Biserică”²⁰⁸.

„Dumnezeu nu cere mărturisirea păcatelor pentru că nu le-ar cunoaște, ci pentru că mărturisirea lor este un semn de căință reală și mărește căința, fiind în același timp un semn de încredere în

²⁰⁴ *Îndrumări Misionare...*, p. 555.

²⁰⁵ *Filocalia...*, Vol. X, p. 161.

²⁰⁶ **Petre Vintilescu**, *Spovedania și duhovnicia*, Alba-Iulia, 1995, pp. 137-138.

²⁰⁷ **Andrei Episcopul Alba Iuliei**, *Spovedanie și Comuniune*, Alba Iulia, 1998, p. 209.

²⁰⁸ **Alexander Schmemmann**, *Postul cel mare*, Traducere de Andreea și Laurențiu Constantin, Ediția a II-a, Editura DORIS, București, 1998, pp. 167-168.

Dumnezeu și în preotul care-l reprezintă”²⁰⁹. „Prin mărturisire penitentul face primul act de ridicare deasupra păcatului”²¹⁰.

Dacă noi facem un păcat și ne pare rău, apoi îl săvârșim din nou și ne căim și iar îl repetăm și așa la nesfârșit, să fim conștienți că nu vom scăpa niciodată de acel păcat, pentru că am devenit robii lui. Pocăință adevărată avem atunci când ne pare rău de un păcat și nu îl mai repetăm. Sfântul Apostol Petru spune în a doua sa epistolă: „Cei care au scăpat de înșelăciunea lumii, prin cunoașterea lui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și se încurcă din nou în păcate, aceștia sunt niște învinși și li s-au făcut cele de pe urmă mai rele decât cele dintâi. Căci mai bine era pentru ei să nu fi cunoscut calea dreptății, decât după ce au cunoscut-o, să se întoarcă de la porunca sfântă, dată lor. Cu ei s-a întâmplat adevărul din zicală: Câinele se întoarce la vărsătura lui și porcul scâldat în noroiul mocirlei lui” (II Petru 2,20-22).

„Când omul își aduce aminte de păcatele sale și se căiește, atunci și Dumnezeu se bucură, căci acesta este semnul nepătimirii. Și pe cât de mult își sporește omul căința, pe atâta se înmulțește cinstirea lui din partea lui Dumnezeu”²¹¹, pentru că „pocăința aduce pe om nu numai la starea cea dintâi, ci dacă este făcută din adâncul inimii, înalță pe cel ce se pocăiește chiar la o treaptă mai înaltă”²¹².

Când un credincios înșelat de diavol a căzut în păcat și vrea să se spovedească, acesta îi aduce în minte gândul să nu se mărturisească deloc sau să amâne spovedania. Dacă creștinul se duce totuși la preot să se spovedească, diavolul, care i-a luat rușinea când a păcătuit, i-o aduce sporită când acesta vrea să-și mărturisească păcatele. Alte posibile ispite aduse de vrăjmașul asupra celui ce se spovedește sunt: să tănuiască anumite păcate, să nu se spovedească prea des, pentru a

²⁰⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, pp. 132-133.

²¹⁰ **Ibidem**, p. 133.

²¹¹ **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, Vol. IX, p. 148, nota 276.

²¹² **Paladie**, *Lavsaicon*, „Colecția Izvoare duhovnicești IV”, Editura Episcopiei Ortodoxe Române Alba Iulia, 1994, p. 135.

nu deveni o povară pentru părintele duhovnicesc, precum și să-și argumenteze păcatele, dând vina pe alții pentru păcatele proprii.

După ce îi acordă iertarea pentru păcatele săvârșite, preotul îi dă penitentului un canon (o epitimie). „Iertarea la mărturisire se dă gratuit, de către Hristos, de aceea se și numește iertare, în virtutea vredniciei lui Hristos și a jertfei Sale ispășitoare, pentru că noi nu suntem niciodată vrednici de absolvire, însă o iertare fără angajament din partea omului de a se îndrepta, și fără o lucrare de îndreptare, nu i-ar fi de folos. Canonul, pe care îl dă duhovnicul și pe care penitentul îl primește, are rolul de a concretiza angajamentul de îndreptare și lucrarea de îndreptare. Este semnul vădit că penitentul își dezaproabă păcatul și este hotărât a nu-l mai face”²¹³.

Canonul se dă „pentru ca penitentul să-și adâncească părerea de rău pentru păcatele săvârșite, pentru a-l sprijini să se ferească în viitor de păcate și să crească în fapte bune și virtuți”²¹⁴. „Canoanele sunt un medicament împotriva păcatelor și nu pedepse”²¹⁵. „Ele nu au ca scop pedepsirea, ci vindecarea penitentului”²¹⁶. Rolul canoanelor este medical și pedagogic, „urmărind ajutarea penitentului de a regăsi calea pe care a pierdut-o”²¹⁷.

După ce preotul îi dă un canon penitentului trebuie să urmărească modul în care acesta îl duce la îndeplinire și cânta pe care o face, iar în funcție de acestea, îi poate scurta canonul sau îi poate da unul mai mare, pentru a-l însănătoși duhovnicește.

Dacă se întâmplă însă ca cineva aflat sub canon și oprit de la sfânta împărtășanie să fie pe patul de moarte, preotul îl împărtășește, iar dacă acesta scapă cu viață, trebuie să-și continue canonul.

Preotul trebuie să uite după spovedanie păcatele mărturisite și să nu le pomenească, nici să facă cea mai mică aluzie despre ele în fața penitentului sau a altor persoane. Divulgarea sau violarea

²¹³ **Dr. Antonie Plămădeală**, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Colecția Axios, București, 1995, p. 214.

²¹⁴ **Îndrumări Misionare...**, p. 559.

²¹⁵ **Diacon Gheorghe Băbuț**, *Op. Cit.*, p. 39.

²¹⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 134.

²¹⁷ **Andrei Episcopul Alba Iuliei**, *Spovedanie...*, p. 92.

secretului mărturisirii de către preot se pedepsește cu depunerea lui din treapta preotească.

În Biserica Ortodoxă spovedania este individuală și se face ori de câte ori credinciosul se simte întinat de păcate, nu numai în posturile mari de peste an, „nu numai lunar, ci mai des chiar, și anume de câte ori greșesc pot merge creștinii la scaunul mărturisirii”²¹⁸.

Cel mai potrivit loc pentru mărturisirea păcatelor este biserica, înaintea icoanei Mântuitorului. Cei bolnavi însă, sau care nu se pot deplasa la biserică, pot fi spovediți și acasă, în spital sau în alte locuri.

Din această cateheză am învățat că în taina pocăinței Dumnezeu iartă creștinilor, prin duhovnic, păcatele mărturisite înaintea acestuia, de care se căiesc sincer și promit să nu le mai repete. În timpul activității Sale publice Mântuitorul a acordat iertarea păcatelor anumitor persoane, dar această putere a dat-o și Sfinților Apostoli și urmașilor acestora. Preotul primește prin taina hirotoniei puterea de a lega și dezlega păcatele, dar dreptul de a pune în lucrare această putere îl dobândește la hirotesia întru duhovnic. Când preotul iartă păcatele penitentului în scaunul spovedaniei, Hristos Însuși le iartă în cer. De vreme ce toți oamenii păcătuiesc, toți au nevoie de pocăință, iar Dumnezeu nu ne va pedepsi pentru că am păcătuیت, odată ce am primit o fire nestatornică și schimbăcioasă, ci pentru că nu ne-am căit de păcatele săvârșite. Ori de câte ori cădem în păcat să ne ridicăm, pentru că Dumnezeu ne iartă dacă i-o cerem, însă mărturisirea noastră trebuie să cuprindă toate păcatele săvârșite de la ultima spovedanie. Păcatele o dată mărturisite și iertate nu mai trebuie spovedite din nou. Dumnezeu ne iartă orice păcat, însă dacă cineva nu vrea să ceară iertare, nu o poate primi. Destul de mulți credincioși apelează la preot pentru a primi dezlegare de păcate și canon, precum și dreptul de a se cumineca, dar nu-i solicită o îndrumare duhovnicească riguroasă. Acest obicei transformă taina mărturisirii într-o condiție formală pentru primirea împărtășaniei, fiind lipsită de adevărata pocăință lăuntrică. Privită în acest mod, taina spovedaniei se schimbă din pocăință în dezlegare. Dumnezeu nu cere mărturisirea

²¹⁸ **Petre Vintilescu**, *Op. Cit.*, p. 53.

păcatelor pentru că nu le-ar cunoaște, ci pentru că mărturisirea lor este un semn de căință reală și prin mărturisire penitentul face primul act de ridicare deasupra păcatului. Pocăință adevărată avem atunci când ne pare rău de un păcat și nu îl mai repetăm. Dumnezeu îl răsplătește pe cel ce se căiește sincer de păcatele sale. Diavolul vrea ca cei ce au păcătuit să nu se spovedească și să nu ia iertare, de aceea aduce diferite ispite asupra lor. După ce preotul îi acordă penitentului iertarea pentru păcatele săvârșite, îi dă un canon. Epitimia este un medicament împotriva păcatelor, iar nu o pedeapsă și are ca scop vindecarea penitentului. Canonul poate fi scurtat sau prelungit, în funcție de căința penitentului. Dacă cineva oprit de la sfânta împărtășanie se găsește pe patul de moarte, preotul îl împărtășește, dar dacă acesta scapă cu viață trebuie să-și continue canonul. Divulgarea secretului mărturisirii de către preot se pedepsește cu depunerea lui din treapta preoțească. Spovedania este individuală și se face ori de câte ori credinciosul se simte întinat de păcate. Cel mai potrivit loc pentru mărturisirea păcatelor este biserica. Cei bolnavi sau neputincioși pot fi spovediți și acasă, în spital sau în alte locuri.

AMIN

Taina hirotoniei

„Hirotonia este taina în care, prin punerea mâinilor arhiereului Bisericii și prin rugăciune, se împărtășește persoanei anume pregătite, în Biserică și pentru Biserică, harul dumnezeiesc într-una din treptele preoției, dându-i-se puterea de a învăța cuvântul lui Dumnezeu, de a sfinți pe credincioși prin împărtășirea harului dumnezeiesc prin sfintele taine și ierurgii și de a-i conduce spre mântuire”²¹⁹.

Denumirea tainei vine de la cuvântul grecesc „χείρ”, care înseamnă „mână”, „hirotonie” (χειροτονία) însemnând punerea mâinilor.

Taina hirotoniei a fost instituită de Mântuitorul, care și-a ales doisprezece Apostoli și șaptezeci (și doi) de ucenici, cărora le-a dat puterea de a predica cuvântul, de a săvârși cele sfinte și de a-i conduce pe credincioși pe calea mântuirii. La instituirea acestei sfinte taine distingem mai multe momente:

1. Chemarea celor dintâi ucenici, cărora Mântuitorul le-a spus: „Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni” (Matei 4,19).

2. Alegerea Apostolilor: „Domnul a chemat la Sine pe ucenicii Săi și a ales dintre ei doisprezece, pe care i-a numit Apostoli” (Luca 6,13), cărora le-a zis: „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi” (Ioan 15,16).

3. Instruirea Apostolilor. Mântuitorul i-a ținut pe Sfinții Apostoli în jurul Său timp de trei ani și ceva, învățându-i tainele împărăției, precum singur le-a spus: „Vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele împărăției cerurilor” (Matei 13,11).

4. Trimiterea Apostolilor la propovăduire. După învierea Sa din morți, Mântuitorul le-a dat Sfinților Apostoli puterea și îndreptățirea de a continua lucrarea Sa, când le-a poruncit: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura” (Marcu 16,15); „precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20, 21-23).

²¹⁹ *Îndrumări Misionare...*, p. 567.

Puterea deplină pentru îndeplinirea misiunii încredințate o primesc însă Apostolii la Rusalii: „Și când a sosit ziua Cincizecimii, erau toți Apostolii împreună în același loc. Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi” (Fapte 2, 1 și 3-4). „Acum are loc investirea personală a Sfinților Apostoli, arătându-se prin aceasta că puterea Sfântului Duh este deținută personal de fiecare dintre cei doisprezece Apostoli, însă aflându-se în comuniune cu toți ceilalți”²²⁰.

Mântuitorul le-a spus Apostolilor după înviere: „Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ. Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Mat. 28,18-20), însă de vreme ce Sfinții Apostoli nu puteau să trăiască până la sfârșitul veacului, ei au transmis puterea de a învăța, sfinți și conduce credincioșii spre mântuire unor persoane alese, prin taina hirotoniei. Astfel Apostolii au hirotonit episcopi (II Tim. 1,6), preoți (Fapte 14,23) și diaconi (Fapte 6,6), dar au lăsat și ucenicilor lor puterea de a hirotoni. Acest lucru îl vedem în epistola adresată de Sfântul Pavel lui Tit: „Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc și să așezi preoți prin cetăți, precum ți-am rânduit” (Tit 1,5). Prin hirotonie se asigură în Biserică succesiunea apostolică până la preoții veacului de pe urmă.

„La început a fost Hristos trimis ca Arhiereu, Care devenind nevăzut prin înălțarea Sa cu trupul la cer într-o slavă de-a dreapta Tatălui, a lăsat pe Apostoli și pe urmașii lor ca arhieriei văzuți, organe ale Lui, întăriți fiind de El cu puterea Duhului Sfânt. Astfel episcopul și preotul sunt organe văzute prin care Hristos Însuși împărtășește harul și darurile Sale celor ce cred în El”²²¹.

„Hirotonirea slujitorilor Bisericii este actul prin care Hristos, sub o formă văzută, îi alege și îi investește pe aceștia ca organe prin

²²⁰ **Ibidem**, pp. 569-570.

²²¹ **Ibidem**, p. 566.

care, când ei vor săvârși actele sacramentale, El Însuși le va săvârși nevăzut; iar când vor învăța și vor păstori în numele Lui, El Însuși va învăța și va păstori prin ei”²²².

Taina hirotoniei se săvârșește numai în cadrul sfintei liturghii. „Hirotonia diaconului se săvârșește după prefacerea cinstitelor daruri, după ce episcopul spune: „Și să fie milele marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi cu toți”, iar strana răspunde: „Și cu duhul tău”, ca să nu mai aibă rost să devină preot în cursul aceleiași liturghii, nemaiaivând putința să officieze prefacea cinstitelor daruri, care este punctul esențial al sfintei liturghii și să pună în practică la aceeași liturghie slujirea principală a diaconului, care este aceea de a ajuta pe preot la împărtășirea credincioșilor. Tot de aceea hirotonia preotului are loc după intrarea cu cinstitele daruri, și cântarea stranei „ca pe Împăratul”, pentru a împlini imediat la aceeași liturghie slujirea prefacerii lor - actul esențial al liturghiei și al slujirii preoțești în cadrul liturghiei. Iar după aceea, nu mai are rost să fie înaintat la treapta arhieriei, nemaiaivând ce face, ca arhiereu, la aceeași liturghie. Și din același motiv, arhiereul este hirotonit după cântarea trisaghionului „Sfinte Dumnezeule”, ca să supravegheze imediat, la aceeași liturghie, citirea Apostolului și a Evangheliei, care reprezintă slujirea învățătoarească atât de esențială pentru episcop, iar apoi să săvârșască prefacerea cinstitelor daruri”²²³.

Arhiereul și preotul se hirotonesce numai la liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur și a Sfântului Vasile cel Mare. Diaconul poate fi hirotonit și la sfânta liturghie a darurilor mai înainte sfințite, după ce strana cântă: „Iată Jertfa tainică”.

La o sfântă liturghie poate fi hirotonit numai un arhiereu, un preot și un diacon, deci nu pot fi hirotonite mai multe persoane pentru aceeași treaptă preoțească.

Episcopul este urmașul Sfinților Apostoli, având deplinătatea harului și dreptul de a săvârși toate cele șapte sfinte taine ale Bisericii. „La treapta episcopală nu pot ajunge, după hotărârea Sinoadelor

²²² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 149.

²²³ **Ibidem**, pp. 170-171.

Ecumenice V și VI decât cei necăsătoriți sau văduvi, deveniți în prealabil ieromonahi”²²⁴.

„Episcopul este centrul în jurul căruia gravitează întreaga viață a comunității bisericești, căci ea depinde esențial de el, fără însă ca el să se substituie în vreun fel lui Hristos Însuși, care rămâne Capul și sursa de viață, împreună cu Sfântul Duh, a Bisericii, trupul Său. Episcopul este centrul puterii spirituale bisericești și capul văzut al Bisericii locale, condiție indispensabilă a existenței Bisericii ca și comunitate sacramentală concretă, văzută, deoarece numai el, episcopul, poate institui, prin hirotonie, preoți și diaconi”²²⁵. Sfântul Ciprian spune: „Episcopul este în Biserică, precum și Biserica este în episcop și dacă cineva nu este cu episcopul, nu este în Biserică, pentru că unde este episcopul, acolo este și Biserica”²²⁶.

„Episcopul unei eparhii trebuie să stea în comuniune cu episcopii altor eparhii, pentru ca unitatea de învățătură, de săvârșire a sfintelor taine și de viețuire evanghelică asigurată de el în eparhia sa să fie aceeași cu învățătura, cu săvârșirea sfintelor taine și cu viețuirea apostolică a Bisericii de pretutindeni. Pentru asigurarea acestei unități, încă din perioada apostolică s-a rânduit ca orice nou episcop să fie hirotonit de trei episcopi, iar înainte de hirotonie să facă pe larg mărturisirea credinței lui, dovedind că este aceeași cu a episcopilor care-l hirotonesce în numele episcopatului întreg al unei Biserici autocefale, care se află în comuniune cu întregul episcopat al Bisericii. Prin aceasta, el dă garanția că va avea grijă ca în eparhia sa să se propovăduiască, sub îndrumarea și învățătura lui, învățătura Bisericii de pretutindeni și de totdeauna, să se săvârșească aceleași sfinte taine și să se îndrume viața credincioșilor după aceleași norme evanghelice de la începutul Bisericii. Această mărturisire amănunțită a credinței nu se cere preotului sau diaconului, ci numai celui ce are să primească harul arhieriei, pentru că el are să garanteze păstrarea învățăturii, a rânduielii sfintelor taine și a celor canonice în Biserica păstorită de el”²²⁷. Astfel,

²²⁴ **Ibidem**, p. 168.

²²⁵ **Îndrumări Misionare...**, p. 576.

²²⁶ **Ibidem**.

²²⁷ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 162.

„prin succesiunea apostolică a episcopatului se asigură păstrarea integrală a învățăturii apostolice, adică nu numai în forma ei fixată în Noul Testament, ci și în forma ei explicită, numită Sfânta Tradiție”²²⁸.

„Harul arhieriei vine de la Hristos prin Apostolii care au hirotonit primii episcopi. Deci, într-un anumit sens, episcopii sunt urmașii direcți ai Apostolilor, prin plenitudinea puterii Duhului pe care o dețin și ei prin taina hirotoniei. Dar Sfinții Apostoli dețin, în Biserica primară, o putere și o autoritate unică, ei fiind aleși de Însuși Mântuitorul Hristos, prin chemarea personală, să fie martorii Săi, ai faptelor și învierii Sale. Ei au avut nu numai puterea preoției în cel mai înalt grad, de la Hristos, ci și o harismă personală: harisma apostoliei, care este strict personală și netransmisibilă”²²⁹.

În cadrul Sfintei Liturghii, după ce episcopul a hirotonit un preot și a avut loc prefacerea pâinii și a vinului în trupul și sângele Domnului Hristos, în timp ce la strană se cântă axionul, ierarhul încredințează preotului nou hirotonit agnețul (trupul Mântuitorului Hristos) și îi spune: „Primește acest Odor și-L păstrează până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, când are să-L ceară de la tine”²³⁰. După ce preotul primește trupul Domnului în palma dreaptă, se duce în spatele mesei Sfântului altar, după Sfânta Cruce, având credincioșii din Biserică în față. Acel agneț va fi consumat peste câteva minute de către slujitorii sfântului altar și de către credincioși, Odorul care i se încredințează de fapt preotului, de care va răspunde în fața Domnului Hristos la a doua Lui venire, sunt credincioșii, care alcătuiesc trupul tainic al lui Hristos, după cum mărturisește Sfântul Apostol Pavel: „Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare fiecare în parte” (I Cor. 12,27).

Preotul este delegatul episcopului în parohie, săvârșind sfintele taine și ierurgii din încredințarea episcopului. Acesta nu poate hirotoni și sfinți biserici și antimise. Semnul văzut al comuniunii preotului cu episcopul său este sfântul antimis, o pânză de formă dreptunghiulară, pe

²²⁸ **Ibidem**, p. 165.

²²⁹ **Îndrumări Misionare...**, pp. 576-577.

²³⁰ **Arhieraticon**, p. 53.

care se găsește icoana punerii în mormânt a Domnului Hristos și care are sfinte moaște, pe care se săvârșește sfânta liturghie. Ori de câte ori se schimbă chiriarhul într-o eparhie, toate bisericile primesc antimise noi, care poartă semnătura noului ierarh. Alt semn al comuniunii este pomenirea ierarhului locului la sfintele slujbe de către preoții din eparhie. Astfel, canoanele 13 de la Sinodul I Ecumenic și 15 de la Sinodul II Ecumenic stabilesc: „Clericul care nu pomeneste la liturghie pe episcopul său să se caterisească”²³¹.

În Noul Testament pentru preot se întrebuințează când termenul prezbiter (πρεσβύτερος - Fapte 14,23;15,4; Tit 1,5 și I Petru 5,1), când cel de preot (ιερέας - Luca 1,5;10,31; Ioan 1,19; Fapte 6,7; Evrei 7,20 și 10,11). Unele culte creștine, care au desființat preoția, pretind că numai termenul de „preot” îi indică pe preoți, iar cel de „prezbiter” se referă la oamenii în vârstă, chemați la conducerea Bisericii, pentru că Domnul Hristos a desființat preoția, El fiind singurul preot. De câte ori se referă la preoții Legii Vechi și la cei păgâni, autorii inspirați ai Noului Testament întrebuințează termenul de „preoți”. Când este vorba de preoții Legii Noi, pentru a nu fi confundați de creștini (care proveneau fie dintre evrei, fie dintre păgâni) cu slujitorii templului din Ierusalim și cu cei ai capiștilor idolești, autorii sfinți folosesc termenul de „prezbiteri”. Prin aceasta ei fac distincție clară între adevărații și falșii preoți (evreii au căzut din chemarea de popor ales prin răstignirea Domnului, iar păgânii s-au făcut dușmani ai crucii lui Hristos prin închinarea la idoli).

Diaconul nu poate săvârși singur nici o sfântă slujbă. El ajută însă pe episcop și pe preot în oficierea cultului divin.

Primitorul tainei hirotoniei trebuie să îndeplinească câteva condiții. În primul rând să fie creștin ortodox și să aibă vocație preoțească. Sfântul Pavel mărturisește în acest sens: „Nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu după cum și Aaron” (Evrei 5,4).

²³¹ **Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca**, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, Vol. II, p. 422.

La hirotonie sunt admiși numai bărbați, întrucât Domnul Hristos a fost bărbat, iar toți Apostolii și ucenicii aleși de El au fost de asemenea bărbați, ori episcopii sunt urmașii Apostolilor, iar preoții ai celor șaptezeci (și doi) de ucenici. „Dacă Mântuitorul ar fi ținut să primească la taina hirotoniei și femei, cu siguranță ar fi primit mai întâi pe Născătoarea de Dumnezeu”²³², dar ea nu a fost invitată nici la cina cea de taină. Mântuitorul a fost urmat pretutindeni de femeile mironosițe, dar Domnul nu le-a inclus între Apostoli, nici între ucenici. Sfântul Apostol Pavel spune foarte ferm: „Femeile să tacă în biserică, căci lor nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, precum zice și Legea” (I Cor. 14,34); „Nu îngăduiesc femeii nici să învețe pe altul, nici să stăpânească pe bărbat, ci să stea liniștită” (I Tim. 2,12). De asemenea, Sfinții Părinți nu au vorbit niciodată despre hirotonia femeii. „După tradiția Bisericii Ortodoxe, nu pot fi hirotoniți decât membrii de sex bărbătesc ai Bisericii. Femeile îi nasc și îi pot crește pentru preoție pe copiii lor, asemenea Maicii Domnului, ele fiind mamele preoților și ale episcopilor”²³³.

Candidații la hirotonie trebuie să fie sănătoși trupește și sufletește, să nu fie încărcăți cu păcate mari (acestea constituind impedimente la hirotonie), „să fie majori și să fie pregătiți din punct de vedere intelectual, teologic și moral pentru lucrarea preoțească”²³⁴.

Taina hirotoniei nu se repetă.

Din această cateheză am învățat că în taina hirotoniei, persoanele anume pregătite, primesc harul dumnezeiesc într-una din treptele preoției, și puterea de a învăța, de a sfinți pe credincioși și de a-i conduce spre mântuire. La instituirea acestei sfinte taine de către Mântuitorul au existat mai multe momente: chemarea ucenicilor, alegerea și instruirea Apostolilor, precum și trimiterea lor la propovăduire. Sfinții Apostoli au primit puterea deplină pentru misiunea încredințată lor la pogorârea Sfântului Duh peste ei. Apostolii au hirotonit episcopi, preoți și diaconi, dar au lăsat și

²³² **Ioan Mihălțan**, Episcopul Oradiei, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericească*, Editura Episcopiei Oradiei, 1993, p. 145.

²³³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, pp. 168-169.

²³⁴ *Îndrumări Misionare...*, p. 581.

ucenicilor lor puterea de a hirotoni, asigurându-se în acest fel succesiunea apostolică în Biserică. Slujitorii Bisericii sunt organe văzute prin care Hristos Însuși împărtășește harul Său celor ce cred în El. Taina hirotoniei se săvârșește în cadrul sfintei liturghii, la anumite momente clar precizate. Arhiereul și preotul se hirotonesco numai la liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur și a Sfântului Vasile cel Mare. Diaconul poate fi hirotonit și la sfânta liturghie a darurilor mai înainte sfințite. La o sfântă liturghie poate fi hirotonit numai un arhiereu, un preot și un diacon. Episcopul, ca urmaș al Sfinților Apostoli, are deplinătatea harului. La treapta arhieriei pot ajunge numai preoții necăsătoriți sau văduvi, deveniți în prealabil ieromonahi. În jurul episcopului gravitează întreaga viață a comunității bisericești, acesta fiind centrul puterii spirituale bisericești și capul văzut al Bisericii locale. Episcopii trebuie să aibă comuniune dogmatică, cultică și canonică între ei, pentru a asigura în acest fel unitatea Bisericii de pretutindeni. Orice arhiereu trebuie să fie hirotonit de cel puțin trei episcopi, iar înainte de hirotonie, el are datoria să facă o mărturisire publică a credinței sale, pentru a arăta că aceasta este identică cu a întregului episcopat al Bisericii. Față de episcopi, Sfinții Apostoli au avut și o harismă personală netransmisibilă. După hirotonia unui preot, arhiereul îi încredințează spre păstorire turma cuvântătoare, și îl trimite ca delegat al său în parohie. Sfântul antimis și pomenirea ierarhului la sfintele slujbe sunt semnele văzute ale comuniunii preotului cu episcopul său. În Noul Testament, pentru ca preoții Legii Noi să nu fie confundați cu slujitorii templului din Ierusalim și cu cei ai capiștilor idolești, autorii sfinți îi numesc „prezbiteri”. Diaconul nu poate săvârși singur nici o sfântă slujbă. Primitorul tainei hirotoniei trebuie să fie creștin ortodox cu vocație, să fie bărbat sănătos trupește și sufletește, să nu aibă păcate grele, să fie major și pregătit din punct de vedere intelectual, teologic și moral pentru lucrarea preoțească. Taina hirotoniei nu se repetă.

AMIN

Taina cununii

Cununia este taina în care un bărbat și o femeie, care consimt de bunăvoie să întemeieze o nouă familie creștină, primesc prin rugăciunile preotului binecuvântarea lui Dumnezeu în acest scop.

Căsătoria civilă nu este cununie, ci este un simplu act formal, lipsit de orice valoare morală, în care două persoane făgăduiesc înaintea ofițerului stării civile că doresc să întemeieze o familie și sunt luate ca atare în evidențele stării civile.

După ce Dumnezeu l-a creat pe Adam și l-a așezat în rai, a adus la el toate animalele și păsările, pentru ca protopărințele să le pună nume. Adam le-a numit pe toate, însă el era singur și lipsit de ajutor pe măsura lui, de aceea „a zis Dumnezeu: Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor pe potrivă lui” (Fac. 2,18-20). Atunci a adus Dumnezeu somn greu asupra lui Adam, iar dintr-o coastă a lui a făcut-o pe Eva. După ce a văzut-o, Adam a remarcat: „Iată os din oasele mele și carne din carnea mea” (Fac. 2,23), iar Dumnezeu a adăugat: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și cei doi vor fi un trup” (Fac. 2,24). De vreme ce în rai femeia a fost scoasă din bărbat, prin căsătorie ea ajunge să fie din nou un trup cu el.

Întrucât Sfânta Treime nu este o singură persoană, iar Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său, conform celor afirmate de Sfânta Scriptură: „Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Lui; bărbat și femeie i-a făcut” (Fac. 1,27-28), modelul iubirii conjugale este iubirea dintre persoanele Sfintei Treimi. Familia chiar este numită mica biserică, deoarece Dumnezeu a creat bărbatul și femeia pentru a trăi în iubire, reflectând taina iubirii divine. Omul conjugal este, deci, chipul Dumnezeului treime.

Dintre toate tainele Bisericii cununia este cea mai veche, avându-și originile în rai, însă ea a fost ridicată la rang de taină în momentul în care Mântuitorul a binecuvântat și a sfințit nunta din Cana Galileii prin prezența Lui, unde a săvârșit și prima Sa minune (Ioan 2,1-11). Sfântul Apostol Pavel ne înfățișează legătura dintre bărbat și femeie, în cadrul nunții, ca o mare taină, pe care o aseamănă

cu legătura dintre Hristos și Biserică, atunci când spune: „Taina aceasta mare este; iar eu zic, în Hristos și în Biserică” (Efes. 5,32), pentru că în taina cununiei „Sfântul Duh sfințește și înalță legătura naturală a căsătoriei la demnitatea reprezentării unirii duhovnicești dintre Hristos și Biserică”²³⁵.

Înaintea încheierii unei căsătorii, preotul face în biserică, în trei duminici la rând, așa numitele strigări sau vestiri, prin care anunță numele celor care vor să se cunune, cu scopul „de a se opri căsătoria în calea căreia ar exista impedimente grave și necunoscute sau de la care nu s-a obținut dispensă”²³⁶.

„Deosebirea de confesiune nu este prevăzută de Codul Familiei ca impediment la căsătorie. Biserica are însă dispoziții referitoare la căsătoriile mixte prevăzute atât de canoane, cât și de regulamente. Astfel, canonul 72 trulan interzice asemenea căsătorii, pe care le declară nule dacă au avut loc; canonul 14 al Sinodului IV Ecumenic le îngăduie, însă cu condiția ca soțul eterodox să declare că va trece la ortodoxie. Biserica Ortodoxă Română, luând în considerare și îngăduința Sfântului Apostol Pavel (I Cor. 7,12-14) ca un soț care s-a creștinat să rămână căsătorit cu soțul cu care se căsătorise înainte de a se creștina, dacă acesta consimte la această situație, a reglementat încheierea căsătoriilor mixte prin «Regulamentul pentru relațiile bisericești ale clerului ortodox român cu creștinii eterodocși» din 1881, prevăzând, în Articolul 4, posibilitatea binecuvântării de către preoți a unor asemenea căsătorii, cu respectarea uzului ca toți copiii care se vor naște din această căsătorie să devină membri ai Bisericii Ortodoxe. Potrivit Regulamentului de procedură, în vigoare în prezent, preoții sunt datori să ceară, în prealabil, aprobarea episcopului pentru binecuvântarea unei căsătorii mixte”²³⁷.

„Nașii trebuie să fie ortodocși și cununați”²³⁸. Unul dintre miri poate să nu fie ortodox, pentru că el promite că va îmbrățișa credința

²³⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 176.

²³⁶ **Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca**, *Op. Cit.*, p. 71.

²³⁷ *Îndrumări Misionare...*, pp. 596-597.

²³⁸ *Ibidem*, p. 598.

cea adevărată, însă nașii trebuie să fie ortodocși, pentru a oferi un exemplu demn de urmat și o bună educație religioasă tinerei familii.

Taina cununiei se oficiază în biserică. „Săvârșirea cununiei în casă este îngăduită arareori și numai din motive bine întemeiate, cu dezlegarea arhierelui, care hotărăște de la caz la caz”²³⁹.

„În cazul în care mirii doresc să li se săvârșească cununia în altă parte decât în parohia de care aparțin, ei trebuie să prezinte preotului care îi va cununa o dovadă din partea parohului lor că nu au impedimente la căsătorie prevăzute de Biserică”²⁴⁰.

Cel mai potrivit timp pentru săvârșirea cununiei este duminica, îndată după sfânta liturghie. Nu se oficiază cununii: miercurea și vinerea, în cele patru posturi de peste an, în ziua înălțării sfintei cruci (14 septembrie), de sărbătoarea tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul (29 august), în săptămâna brânzei, în săptămâna luminată, în duminica Rusaliilor, de la Crăciun până la Bobotează, precum și în ajunul tuturor praznicelor împărătești.

Nu toate cultele creștine înțeleg taina cununiei la fel.

Romano Catolicii consideră că la cununie nu harul lui Dumnezeu, care coboară la rugăciunile preotului asupra mirilor, îi unește pe aceștia, ci consimțământul liber exprimat al celor doi de a întemeia o familie. În această situație preotul este socotit doar un spectator sau un martor al mirilor.

Conform acestei concepții însă, dacă doi tineri sunt de acord să se căsătorească și își mărturisesc această intenție în fața ofițerului stării civile sau chiar a altor persoane, ei trebuie considerați automat căsătoriți, iar în acest caz slujba cununiei este pur și simplu de prisos.

„De vreme ce preotul nu administrează taina cununiei, ci cei ce se căsătorec și-o administrează reciproc, preotul nu are nici puterea de a o desface. Calitatea și dreptul de a dezlega o căsătorie o are în Biserica Romano Catholică numai papa”²⁴¹. Cu toate acestea, atunci când un cuplu romano-catolic vrea să se despartă, iar cei doi soți nu

²³⁹ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 276.

²⁴⁰ *Îndrumări Misionare...*, p. 597.

²⁴¹ **Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca**, *Op. Cit.*, p. 107.

obțin divorțul de la episcopul Romei, prelații catolici se străduiesc să găsească anumite impedimente la căsătorie, care n-au fost cunoscute în momentul încheierii acesteia, și pe baza lor, declară nulă căsătoria dintre cei doi. În acest caz, foștii soți se pot căsători cu alte persoane, considerându-se că abia acum se cunună pentru prima dată. Dacă nicidecum nu se găsesc impedimente pentru invalidarea căsătoriei, soții rămân căsătoriți, numai că pot trăi separat.

Protestanții pretind că la cununie pastorul nu face decât să constate iubirea dintre doi tineri. Astfel, cununia religioasă nu aduce nimic nou în viața mirilor, dar aceasta se oficiază, în vederea integrării noului cuplu în comunitatea credincioșilor.

Dacă în mentalitatea protestantă simpla iubire dintre două persoane este suficientă pentru a-i căsători, înseamnă că în momentul în care iubirea unuia dintre soți încetează, cei doi trebuie considerați automat divorțați.

Sub pretextul respectării libertății de exprimare și manifestare a omului modern, unele culte protestante din Occident oficiază în ultima vreme căsătorii religioase între homosexuali. Mai grav însă este faptul că aceste cupluri bizare, lipsite de credință, rânduială și bun simț, au în anumite țări și dreptul legal de a înfia copii. Sfânta Scriptură condamnă homosexualitatea, care este un păcat contra firii. Mântuitorul a afirmat: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește” (Ioan 14,21). Un creștin autentic împlinește poruncile lui Dumnezeu și se căiește pentru orice păcat săvârșit. Singura șansă de mântuire a celor cu orientări sau înclinații sexuale perverse este să părăsească pentru totdeauna păcatul și să se căiască, încetând să caute tot felul de justificări pentru apucăturile lor, despre care Sfântul Apostol Pavel afirmă că „rușine este a le și grăi” (Efes. 5,12).

Căsătoria este mult mai grea decât își închipuie unii tineri neștiutori. O căsătorie nu se întemeiază niciodată numai pe dragoste, ci și pe sacrificiu și renunțare. „Cine așteaptă de la căsătorie numai

fericire și plăceri, nu o va putea suporta multă vreme”²⁴², însă dacă apar probleme în cadrul cuplului, soții nu trebuie să dramatizeze.

Tocmai pentru că viețuirea în cadrul unui cuplu nu este ușoară, „preotul se roagă în timpul cununiei lui Dumnezeu să le dea mirilor bucuria pe care a avut-o împărăteasa Elena când a aflat sfânta cruce și să-și aducă aminte de cei doi, precum și-a adus aminte de cei patruzeci de mucenici, trimițându-le cununi din cer. Această parte a slujbei face aluzie la greutățile care pot surveni în familie și la crucea pe care ele o reprezintă și pe care soții trebuie să o poarte cu răbdare, ca să ia cunună din cer. Vedem aici și acest înțeles al cununilor cu care vor fi încununăți cei doi, care reprezintă și necesitatea unui efort plin de fermitate în viața de familie”²⁴³. „De asemenea, în timpul înconjurării mesei de către miri, se cere sfinților mucenici ca prin rugăciunile lor să se mântuiască sufletele celor ce se cunună, printr-o răbdare care imită răbdarea lor”²⁴⁴.

Încetarea căsătoriei are loc numai în cazul decesului unuia dintre soți. „În cazul însă în care intervin alte cauze care fac imposibilă păstrarea și continuarea legăturii matrimoniale între soți, atunci această legătură nu încetează de la sine, ci poate fi desfăcută după anumite rânduieli, printr-un act legal, care se numește divorț”²⁴⁵. Singurul motiv de divorț admis de Sfânta Scriptură este adulterul, conform celor afirmate de Mântuitorul: „Oricine își va lăsa femeia, în afara pricinii de desfrânare, o face să săvârșească adulter, iar cel ce va lua pe cea lăsată, săvârșește adulter” (Matei 5,32). „Mântuitorul consideră ca adulter pe cel ce-și părăsește soția și o ia pe alta sau pe cel ce o ia pe cea părăsită, deoarece socotește că legătura căsătoriei nu s-a desființat între cel ce și-a lăsat soția, prin faptul că a părăsit-o”²⁴⁶. Din acest motiv Domnul Hristos ne atrage luarea aminte: „Ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă” (Matei 19,6).

²⁴² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 201.

²⁴³ **Ibidem**, p. 197.

²⁴⁴ **Ibidem**, p. 200.

²⁴⁵ **Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca**, *Op. Cit.*, p. 101.

²⁴⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 184.

Biserica Ortodoxă înțelege slăbiciunea firii umane, motiv pentru care acceptă ca un pogorământ recăsătorirea, pentru ca cei divorțați, care vor să-și întemeieze o nouă familie, să nu trăiască în păcat. Astfel există slujbe religioase pentru cea de a doua și a treia cununie. „A patra cununie este socotită de Biserică drept fărădelege, de aceea preoții sunt opriți de a o săvârși, sub pedeapsa caterisirii”²⁴⁷.

Dacă unul dintre miri este la prima cununie, iar celălalt la a doua sau a treia, se oficiază slujba obișnuită a cununiei.

Dacă ambii miri sunt la a doua sau a treia cununie, atunci li se oficiază o slujbă după o rânduială deosebită. „Această rânduială este, în prima ei parte, mult mai simplă și mai puțin sărbătorească decât cea de la prima cununie. Atât ectenia, cât și rugăciunile de la logodnă și dinaintea punerii cununiilor cuprind rugăciuni pentru pocăință și iertarea mirilor”²⁴⁸.

Din această cateheză am învățat că prin taina cununiei, un bărbat și o femeie care doresc de bunăvoie să întemeieze o familie, primesc prin rugăciunile preotului binecuvântarea lui Dumnezeu în acest scop. Căsătoria civilă nu este cununie. După ce l-a creat pe Adam, Dumnezeu a văzut că nu este bine ca acesta să fie singur și a creat-o și pe Eva. Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său, iar modelul iubirii conjugale este iubirea dintre persoanele Sfintei Treimi. Cununia este cea mai veche taină a Bisericii, ea avându-și originile în rai, însă la rang de taină a fost ridicată de Domnul Hristos, prin participarea Sa la nunta din Cana Galileii. Legătura dintre bărbat și femeie, în cadrul nunții, este o mare taină, iar Sfântul Duh sfințește și înalță legătura naturală a căsătoriei la demnitatea reprezentării unirii duhovnicești dintre Hristos și Biserică. Înaintea cununiei, preotul face în biserică vestirile, pentru a lua la cunoștință dacă nu există anumite impedimente care ar împiedica săvârșirea acesteia. Dacă unul dintre miri nu este ortodox, Biserica Ortodoxă acceptă oficierea tainei cununiei, cu condiția ca acesta să declare că va îmbrățișa credința cea adevărată, iar copiii proveniți din acel mariaj să fie botezați ortodocși.

²⁴⁷ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 280.

²⁴⁸ *Ibidem*.

Preoții sunt datori să ceară aprobarea episcopului pentru binecuvântarea unei căsătorii mixte. Nașii de căsătorie trebuie să fie ortodocși și cununați. Taina cununiei se oficiază în biserică. Săvârșirea ei în casă este îngăduită arareori, din motive bine întemeiate și cu dezlegarea arhiereului. Dacă doi tineri vor să se cunune în altă parte decât în parohia de care aparțin, ei trebuie să prezinte preotului care îi va cununa o dovadă din partea parohului lor că nu au impedimente la căsătorie. Cel mai potrivit timp pentru săvârșirea cununiei este duminica, îndată după sfânta liturghie. În decursul anului bisericesc există anumite zile sau perioade în care nu se oficiază cununii. Romano Catolicii consideră că la cununie nu harul lui Dumnezeu, care coboară la rugăciunile preotului asupra mirilor, îi unește pe aceștia, ci consimțământul liber exprimat al celor doi de a întemeia o familie. De vreme ce preotul nu administrează taina cununiei, el nu are nici puterea de a o desface. Cu toate acestea, atunci când un cuplu romano-catolic vrea să se despartă, prelații catolici găsesc anumite impedimente la căsătorie, care n-au fost cunoscute în momentul încheierii acesteia și, pe baza lor, declară nulă căsătoria dintre cei doi. Protestanții pretind că la cununie pastorul nu face decât să constate iubirea dintre doi tineri, de aceea cununia religioasă nu aduce nimic nou în viața mirilor, dar aceasta se oficiază, în vederea integrării noului cuplu în comunitatea credincioșilor. În Occident, unele culte oficiază căsătorii religioase între homosexuali, iar în anumite țări aceste cupluri au dreptul de a înfia copii. Homosexualitatea este păcat, iar dacă cei cu orientări sexuale perverse vor mântuire, trebuie să părăsească păcatul și să se căiască. În căsătorie există uneori și greutăți, însă soții nu trebuie să dramatizeze. Încetarea căsătoriei are loc numai în cazul decesului unuia dintre soți. Singurul motiv de divorț admis de Sfânta Scriptură este adulterul. Biserica Ortodoxă înțelege slăbiciunea firii umane, motiv pentru care acceptă a doua și a treia căsătorie.

AMIN

Taina sfântului maslu

„Taina sfântului maslu este lucrarea sfântă săvârșită în numele Sfintei Treimi, în care la rugăciunile preoților și prin ungerea trupului cu untdelemn sfințit, se împărtășește credinciosului bolnav harul nevăzut al tămăduirii sau ușurării suferințelor trupesti, întărirea sufletească, recăștigarea nădejdi și iertarea păcatelor”²⁴⁹.

Această sfântă taină a fost profețită în Vechiul Testament, în legătură cu persoana Mântuitorului, despre care proorocul Isaia a afirmat: „El a luat asupra Sa durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat” (Isaia 53,4), iar psalmistul a mărturisit și el înaintea lui Dumnezeu: „Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți, spăla-mă-vei și mai alb decât zăpada mă voi albi” (Ps. 50,7).

Despre instituirea tainei sfântului maslu putem spune că Mântuitorul, care vindeca orice boală (Marcu 3,10), „chemând la Sine pe cei doisprezece ucenici ai Săi, le-a dat putere asupra duhurilor celor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască orice boală și orice neputință” (Matei 10,1), încât Apostolii „scoteau mulți demoni și ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și-i vindecau” (Marcu 6,13). Această practică era deja răspândită și foarte cunoscută în timpul Apostolilor, pentru că Sfântul Iacov spune: „Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și de va fi făcut păcate, se vor ierta lui” (Iacov 5,14-15).

Pornind de la acest text, s-a tras concluzia că taina sfântului maslu trebuie săvârșită de mai mulți preoți. Multă lume consideră că numărul preoților trebuie să fie de șapte, pentru că șapte sunt darurile Sfântului Duh (Isaia 11,2-3), iar acest număr amintește de unele fapte din Sfânta Scriptură, din care se vede mila și îndurarea lui Dumnezeu. Astfel, după ce timp de trei ani și jumătate nu a plouat deloc în Israel, în timp ce proorocului Ilie se ruga în muntele Carmel lui Dumnezeu să trimită ploaie pe pământ, ucenicul său s-a dus de șapte ori să se uite spre mare, până a venit ploaia (III Regi 18,42-45), iar proorocul Elisei

²⁴⁹ *Îndrumări Misionare...*, p. 601.

s-a aplecat de șapte ori peste un copil mort, până acesta a înviat (IV Regi 4,34-35).

Este adevărat faptul că în timpul maslului se fac șapte ungeri ale bolnavului, „după citirea a șapte pericope evanghelice și din Apostol și după citirea a șapte rugăciuni, pentru că șapte au fost duhurile rele scoase de Mântuitorul din Maria Magdalena (Marcu 16,9), iar numărul șapte simbolizează totalitatea formelor răului, dar și ale darurilor lui Dumnezeu”²⁵⁰. Cu toate acestea, sfântul maslu poate fi săvârșit și de mai puțin de șapte preoți, iar „în caz de nevoie chiar de unul singur”²⁵¹, pentru că harul lui Dumnezeu coboară și la rugăciunile unui singur preot. De vreme ce sfânta liturghie poate fi oficiată de un preot, și maslul poate fi săvârșit de un singur preot.

Suferința și bolile sunt de cele mai multe ori consecința păcatelor. Dumnezeu îngăduie această suferință spre folosul sufletesc al celui bolnav, pentru a-i șterge păcatele săvârșite și pentru a-l ține departe de păcat. Unui astfel de suferind probabil că Dumnezeu nu-i ia boala nici în urma maslului, dar îi mai iartă din păcate și îi mai alină din suferință. În acest caz, pentru a lua vindecare, cel bolnav trebuie să înlăture cauza bolii, și anume păcatul, prin mărturisirea lui înaintea preotului duhovnic și prin nerepetarea lui. „Boala însă nu este numai un rezultat al păcatelor personale nemărturisite, ci și o urmare firească a eredității, întrucât este dovedit faptul că din părinți vicioși se pot naște copii cu malformații”²⁵². Și în această situație însă, la originea bolii stă tot păcatul, însă al înaintașilor, pentru că Dumnezeu a zis în Vechiul Testament: „Eu sunt un Dumnezeu zelos, care pedepsesc pe copii pentru vina părinților ce Mă urăsc pe Mine, până la al treilea și al patrulea neam” (Ieș. 20,5).

În ceea ce privește iertarea păcatelor, trebuie lămurit un aspect. Taina rânduită de Dumnezeu pentru iertarea păcatelor este spovedania. De foarte multe ori însă noi avem anumite păcate mai mici, pe care nu le conștientizăm, sau dacă știm că sunt păcate, le-am săvârșit cu multă

²⁵⁰ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 208.

²⁵¹ *Îndrumări Misionare...*, p. 607.

²⁵² *Ibidem*, pp. 601-602.

vreme în urmă și le-am uitat, încât nu le-am mărturisit niciodată la spovedanie. Aceste păcate le iartă sfântul maslu. Dacă de exemplu am furat, am mințit, am clevetit, nu am postit sau am făcut alte păcate, nu la maslu trebuie să alergăm pentru iertarea lor, ci la spovedanie. Înainte de săvârșirea tainei sfântului maslu este chiar indicat ca cel bolnav să se spovedească.

„Boala trupească și sufletească în care a căzut omul îl fac inapt de viața normală, sau îl amenință cu sfârșitul vieții pământești, de aceea el trebuie ajutat, prin puterea Domnului Hristos, să se facă sănătos sufletește și trupește, sau măcar sufletește, dacă sfârșitul lui se va dovedi apropiat”²⁵³. De aceea „în rugăciunile tainei maslului se cer: tămăduirea sufletului și a trupului, iertarea de păcate, curățirea de patimi, eliberarea simțurilor de influențele rele și alungarea vrăjmașului, pentru ca bolnavul, devenit sănătos sufletește și trupește, să poată trăi o viață curată, închinată slujirii lui Dumnezeu”²⁵⁴.

„În toate rugăciunile sfântului maslu se apelează mai ales la mila lui Dumnezeu, iar Dumnezeu apare în această taină lucrând ca «Doctorul» plin de milă. În stihul cântării lui Arsenie, de la sfîntirea untdelemnului cu care se unge bolnavul, stih ce se repetă după fiecare tropar, se cere: «Stăpâne Hristoase, Milostive, miluiește și tămăduiește pe robul Tău». Iar în podobia glasului IV se cere: «Doctorul și ajutorul celor ce sunt în dureri, Izbăvitorul și Mântuitorul celor neputincioși, Însuți, Stăpâne al tuturor și Doamne, dăruiește tămăduire neputinciosului robului Tău, îndură-Te și miluiește pe acesta care mult a greșit și-l izbăvește de păcate»”²⁵⁵. „Cu untdelemnul îndurării Tale, Stăpâne, mângâind pururea sufletele și trupurile oamenilor și păzind prin untdelemn pe credincioși, Însuți și acum, prin untdelemn, miluiește pe cei ce caută scăpare la Tine”²⁵⁶. „Iubitorule de oameni, Care ai poruncit cu milostivire Apostolilor Tăi să plinească ungerea Ta cea sfântă peste robii Tăi cei neputincioși, pentru rugăciunile lor,

²⁵³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 208.

²⁵⁴ **Ibidem**, p. 205.

²⁵⁵ **Ibidem**, p. 203.

²⁵⁶ **Molitfelnic...**, p. 103.

miluiește-ne pe toți cu ungerea Ta”²⁵⁷. „Ca Cel ce ești izvor dumnezeiesc al milei și adânc al mării milostiviri, Îndurate, arată râurile milei Tale celei dumnezeiești și tămăduiește pe toți; revarsă izvoarele cele bogate ale minunilor și spală pe toți; că la Tine pururea alergând, cu căldură cerem har”²⁵⁸.

Numai mila din partea lui Dumnezeu nu este suficientă pentru vindecarea celor bolnavi, ci pentru aceasta este nevoie și de credință din partea lor. Din acest motiv Domnul Hristos îi întreba pe toți bolnavii care veneau la El și îi cereau să îi tămăduiască: „Credeti că pot să fac Eu aceasta?” (Matei 9,28). Dacă aceștia credeau, Mântuitorul îi vindeca, zicându-le: „Credința ta te-a mântuit”, cum s-a întâmplat cu femeia cu curgere de sânge (Matei 9,22), cu femeia cea păcătoasă (Luca 7,50), cu leprosul (Luca 17,19), cu orbul Bartimeu (Luca 18,42) și cu mulți alții. Lipsa credinței împiedică sau zădărnicește lucrarea lui Dumnezeu față de cel bolnav. Astfel Domnul Hristos S-a dus o dată în Galileea „și n-a putut să facă acolo nici o minune, și Se mira de necredința lor” (Marcu 6,5-6).

Deci pentru a fi ascultate și împlinite rugăciunile celor care participă la taina sfântului maslu, acestea trebuie dublate de credință. Tocmai din acest motiv, în foarte multe rugăciuni de la maslu este subliniată importanța credinței în dobândirea tămăduirii de la Dumnezeu: „De mila Ta, Stăpâne, este plin tot pământul; pentru aceasta, cu untdelemnul Tău cel dumnezeiesc fiind unși astăzi, cerem cu credință să ni se dea nouă mila Ta cea mai presus de minte”²⁵⁹. „Cu luminarea luminii celei dumnezeiești, luminează cu mila Ta, Hristoase, pe acesta care prin ungere vine acum, cu credință, spre mila Ta”²⁶⁰. „Cel ce ești izvorul milei, Preabunule, izbăvește de toată suferința pe aceștia ce cad cu credință fierbinte la mila Ta cea negrăită, Îndurate, și, ușurându-le neputințele, dă-le dumnezeiescul har de sus”²⁶¹. „Ai dat harul Tău prin Apostolii Tăi, lesne Iertătorule și

²⁵⁷ **Ibidem**, p. 103.

²⁵⁸ **Ibidem**, p. 104.

²⁵⁹ **Ibidem**, p. 103.

²⁶⁰ **Ibidem**, p. 104.

²⁶¹ **Ibidem**, p. 107.

Iubitorule de oameni, ca să tămăduiască cu untdelemnul Tău cel sfânt rănila și bolile tuturor. Pentru aceasta și acum, ca un îndurat, pe cel ce vine cu credință sfințește-l, miluiește-l, tămăduiește-l prin untdelemnul Tău de toată neputința și-l învrednicește, Doamne, de desfătarea Ta cea nestrăcioasă”²⁶². „Cel ce ca un îndurat însemnezi, cu mâna Ta cea nevăzută, simțurile noastre prin untdelemnul Tău cel dumnezeiesc, caută din cer, Cel ce ești necuprins cu mintea, spre cel ce aleargă la Tine cu credință și cere iertare greșelilor, și dăruiește-i tămăduire sufletului și trupului, ca să Te preaslăvească pe Tine cu dragoste, slăvind puterea Ta”²⁶³.

Pe lângă rugăciunile înălțate lui Dumnezeu, preoții și credincioșii cer în taina maslului și mijlocirile Maicii Domnului, ale sfinților îngeri, ale Sfântului Ioan Botezătorul, ale Sfinților Apostoli, ale Sfinților: Iacov, ruda Domnului, Nicolae, Dimitrie, Pantelimon, Cosma, Damian, Chir, Ioan, Ermolae, Samson, Diomid, Mochie, Anichit, Talaleu, Trifon, Ioachim, Ana și ale tuturor Sfinților, pentru a lua prin rugăciunile lor iertare de păcate și tămăduire de la Dumnezeu.

Această taină arată mila lui Dumnezeu față de suferințele oamenilor. „Prin taina sfântului maslu se pune în relief valoarea pozitivă acordată de Dumnezeu trupului omenesc, ca Unul care Însuși a luat trup și îl ține în veci, ne mântuiește prin el, împărtășindu-ne viața dumnezeiască”²⁶⁴.

În cazul în care cineva suferă de o boală, pe lângă ajutorul cerut lui Dumnezeu, trebuie să-i cerceteze și pe medici, pentru că „taina sfântului maslu nu se substituie tratamentului medical”²⁶⁵.

Taina sfântului maslu se săvârșește în biserică, în spital sau în casa celui aflat pe patul de suferință, ori de câte ori este nevoie. Maslu de obște însă, care se face pentru mai mulți bolnavi deodată, se săvârșește în biserică.

Untdelemnul și făina binecuvântate la maslu se păstrează într-un loc ales și se folosesc în scopuri evlavioase. Din acestea se poate

²⁶² **Ibidem**, pp. 109-110.

²⁶³ **Ibidem**, p. 110.

²⁶⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 203.

²⁶⁵ **Îndrumări Misionare...**, p. 600.

face o turtă, din care se dă bolnavului să mănânce. În unele părți, din făină se fac prescuri pentru sfânta liturghie. Untdelemnul se poate pune în candelă la icoană.

Din această cateheză am învățat că prin taina sfântului maslu cei bolnavi primesc iertarea păcatelor, ușurarea suferinței, precum și tămăduirea sufletelor și a trupurilor. Această taină a fost profețită în Vechiul Testament, iar după ce Domnul Hristos a instituit-o, ea era deja răspândită și foarte cunoscută chiar în vremea Apostolilor. Maslul se săvârșește de obicei de mai mulți preoți, dar în caz de necesitate poate fi oficiat și de unul singur. Bolile și suferința sunt de cele mai multe ori urmarea păcatelor noastre, prin care Dumnezeu ne iartă anumite păcate și ne ține departe de păcat. În această situație, pentru a lua tămăduire de la Dumnezeu, cel bolnav trebuie să înlăture cauza bolii, și anume păcatul, prin mărturisirea lui înaintea preotului duhovnic și prin nerepetarea lui. Prin taina maslului bolnavului i se iartă anumite păcate mici, pe cele mari trebuie să le spovedească. În rugăciunile de la maslu se apelează la mila lui Dumnezeu pentru vindecarea celor aflați în suferință, însă aceștia trebuie să aibă credință pentru a lua tămăduire. Pe lângă rugăciunile înălțate lui Dumnezeu, preoții și credincioșii cer în taina maslului și mijlocirile sfinților. În caz de boală, pe lângă ajutorul cerut lui Dumnezeu, trebuie cercetați și medicii. Taina maslului se poate săvârși în biserică și în afara ei, de câte ori este nevoie. Maslul de obște însă se oficiază numai în biserică. Untdelemnul și făina binecuvântate la maslu se păstrează într-un loc ales și se folosesc în scopuri evlavioase.

AMIN

Omul

Dumnezeu și îngerii, prin ființa lor spirituală, nu au părtășie cu lumea materială²⁶⁶, iar animalele, plantele și toate realitățile materiale care ne înconjoară nu au suflet, deci universul este alcătuit din două lumi distincte și separate: una spirituală, iar cealaltă materială. Dumnezeu în atotînțelepciunea Lui a îmbinat aceste lumi, creându-l pe om, ființă care aparține ambelor lumi, fiind o sinteză a lor, inelul de legătură sau punctul în care cele două lumi se întâlnesc și comunică între ele. În acest sens, omul „este a treia dimensiune logică a ceea ce există, este o necesitate ontologică”²⁶⁷. Dacă nu ar fi avut trup material, omul ar fi fost înger. Dacă nu ar fi avut suflet spiritual, ar fi fost animal. Astfel omul are o poziție unică în univers, fiind singurul care are în sine două lumi. „Prin alcătuirea lui, omul este, deci, cea mai complexă făptură a lui Dumnezeu”²⁶⁸.

Sfântul Maxim Mărturisitorul a afirmat că „Dumnezeu l-a creat pe om ca pe un alt înger, închinător mixt, compus din trup material și suflet spiritual, pentru că nu trebuia să se mărginească închinarea numai la cele de sus (adică la îngeri), ci să fie și jos, pe pământ, unii închinători, ca să se umple toate de slava lui Dumnezeu, odată ce sunt ale lui Dumnezeu”²⁶⁹.

Cartea Facerii ne spune că „luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Fac. 2,7). „Geneza nu spune că Dumnezeu a alcătuit întâi trupul și apoi a suflat suflare de viață în fața lui, ci numai că l-a făcut luând țărână din pământ și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie. Nu se menționează nici o succesiune

²⁶⁶ Dumnezeu a creat toate cele ce există și le menține în existență prin energiile Sale. Ființa Sa însă este mai presus de lume, nefiind cunoscută nici de sfinții îngeri, pentru că „cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le-a cunoscut, în afară de Duhul lui Dumnezeu” (I Cor. 2,11).

²⁶⁷ **Teodor M. Popescu**, *Meditații Teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997, p. 63.

²⁶⁸ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 251.

²⁶⁹ **Petru Florea**, *Op. Cit.*, p.68.

temporară în crearea lui Adam. Omul ca ființă specială este creat în mod simultan în întregime sa. Prin menționarea caracterului bifurcat al actului de creare a omului, Cartea Facerii vrea să spună numai că omul este constituit din două componente: din trup și suflet, și că trupul este din materia generală, iar sufletul are o înrudire specială cu Dumnezeu”²⁷⁰. „Dacă totuși Geneza vorbește de suflarea sufletului viu în Adam, în mod deosebit de formarea trupului lui, este pentru a arăta că sufletul rațional nu este din pământ sau din materie, ca și trupul”²⁷¹.

În primele cinci zile ale creației, și chiar în ziua a șasea la început, Dumnezeu crează mediul în care va veni omul, condițiile de existență ale acestuia. „Omul apare numai la sfârșit, pentru că el are nevoie de toate cele anterioare, iar cele anterioare nu-și găsesc sensul decât în om”²⁷². „Omul conține toate planurile acestui univers, sintetizează în sine crearea treptată a celor cinci zile, iar el este a șasea zi, a desăvârșirii acestei creații”²⁷³, de aceea „omul este mai prețios decât tot restul creației materiale”²⁷⁴. Valoarea omului este dată mai ales în structura sa spirituală. În acest sens Mântuitorul a afirmat: „Ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul în schimb pentru sufletul său?” (Marcu 8,36-37).

Lumea materială a fost pregătită pentru om ca un palat care își aștepta împăratul. Omul a venit când palatul era gata, pentru a stăpâni și a întregi creația, căci „toată lumea aceasta văzută a fost făcută înainte de el, pentru el”²⁷⁵. Întreaga creație văzută a fost pregătită pentru om, care a fost creat în ziua a șasea, fiind luat din țărână, deci din creație. Astfel

²⁷⁰ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 388.

²⁷¹ **Idem**, *Chipul...*, p. 171.

²⁷² **Idem**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 333.

²⁷³ **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia...*, p. 72.

²⁷⁴ **Arhimandritul Sofronie**, *Op. Cit.*, p. 84.

²⁷⁵ **Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1999, Vol. VII, p. 432.

omul aparține ființial creației, al cărei fiu este, dar al cărei preot devine, prin suflarea de viață primită de la Dumnezeu.

Omul este luat din creație, își are originea în ea, deci nu poate exista fără ea, dar lumea fără om ar fi goală, nu ar avea sens, nu ar tinde spre o finalitate și ar fi stearpă. „Lumea materială și animală, oricât ar fi ea de minunată în puterea și raționalitatea ei armonioasă, de o complexitate de necuprins, dacă ar fi fără om, ar fi fără sens”²⁷⁶, pentru că „fără om, Dumnezeu ar rămâne un abis de taină nerevelată”²⁷⁷. Deci omul are nevoie de toate ale lumii, ca și condiții necesare vieții lui, dar și lumea are nevoie de om, pentru că acesta dă sens creației și numai prin el Dumnezeu se revelează lumii materiale.

„Scopul lumii nu se găsește în sine; ea a fost creată pentru om, iar omul pentru Dumnezeu”²⁷⁸. „Nu omul a fost creat pentru lume, ci lumea pentru om”²⁷⁹, în sensul că lumea fără om nu ar putea exista, ea nu ar avea un sens, o finalitate. „Dacă există o lume văzută, este numai pentru că există omul ca subiect care să o poată vedea în chip conștient”²⁸⁰. Omul „privește conștient toate, le conduce pe toate, ca un chip al lui Dumnezeu. El este conștiința stăpânitoare și transformatoare a lumii, în el se descoperă rostul lumii. Fără om, lumea ar fi lipsită de rost, de sens, de lumină, existența ar fi lipsită de o latură esențială a ei sau de cea mai esențială. Fără om, lumea n-ar ști de ea însăși”²⁸¹.

„Universul material este, oarecum, cuprins în trupul uman, pentru că trupul omului rezumă în sine, ca o lume în mic, nivelurile de existență ale lumii materiale. Pe de altă parte, omul depășește acest univers prin calitățile sale spirituale, iar universul este prezent în toate lucrările omului”²⁸². „Omul este o ființă nesfârșit mai bogată, mai adâncă, mai complexă, ca să poată fi închis în lume; are o aspirație

²⁷⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, pp. 247-248.

²⁷⁷ **Filocalia...** Vol. VII, p. 144, nota 73.

²⁷⁸ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 55.

²⁷⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 121.

²⁸⁰ **Filocalia...**, Vol. VIII, p. 499, nota 879.

²⁸¹ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 433, nota 17.

²⁸² **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 107.

nesfârșit mai înaltă, ca să poată fi satisfăcută de lume”²⁸³, de aceea „nu relația omului cu natura, ci relația sa cu Dumnezeu este cea care-i revelează misterul ultim al existenței sale”²⁸⁴.

Rolul deosebit al omului în lume se observă încă din momentul creării sale, pentru că toate cele existente au fost create de Dumnezeu prin cuvânt, Creatorul a zis: „Să fie” (Fac. cap. 1) și s-au făcut, pe când omul a fost plămădit de Dumnezeu cu mâinile Sale (Fac. 1,26-27 și 2,7). De asemenea, omul a fost plăsmuit ca stăpân al creației văzute. Referatul biblic mărturisește în acest sens: „Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea Noastră, ca să stăpânească peste peștii mării și peste păsările cerului și peste dobitoace și peste tot pământul și peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ. Și l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat și femeie i-a făcut” (Fac. 1,26-27). Psalmistul afirmă și el cu admirație înaintea lui Dumnezeu: „Ce este omul că-ți amintești de el? Micșoratu-l-ai pe el cu puțin față de îngeri, cu mărire și cu cinste l-ai încununat. Pusu-l-ai pe el peste lucrul mâinilor Tale, toate le-ai supus sub picioarele lui” (Ps. 8,4-6).

Ca dovadă a faptului că omul a fost făcut stăpânul universului material, avem în aceea că nu Dumnezeu dă nume animalelor, ci Adam, primul om, pentru că „Domnul Dumnezeu, Care făcuse din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului, le-a adus la Adam, ca să vadă cum le va numi; așa ca toate ființele vii să se numească cum le va numi Adam. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului” (Fac. 2,19-20). „Când omul dă nume animalelor în rai, el apare în amețitoarea demnitate de colaborator al lui Dumnezeu, de continuator la opera creației”²⁸⁵.

Poziția deosebită a omului în creație se vede și în faptul că acesta este singura ființă verticală de pe fața pământului. În limba latină „omul” este numit prin termenul „homo”, care vine de la „humus” și înseamnă „pământ”, pentru că trupul lui a fost luat din

²⁸³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 121.

²⁸⁴ **Panayotis Nellas**, *Op Cit.*, p. VII.

²⁸⁵ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia...*, p. 39.

țărână. În grecește „om” se spune „άνθρωπος”, termen compus din cuvintele „άνω αθρείν”, care înseamnă „a privi în sus”. Deci omul a fost făcut din pământ, dar pentru a privi spre înălțimi, pentru a tinde în sus, spre Dumnezeu, dar nu singur, ci împreună cu întreaga creație.

Din această cateheză am învățat că Dumnezeu și îngerii, prin ființa lor spirituală, nu au părtașie cu lumea materială, iar animalele, plantele și toate realitățile materiale nu au suflet, deci universul este alcătuit din două lumi distincte și separate: una spirituală, iar cealaltă materială. Prin crearea omului, Dumnezeu a îmbinat cele două lumi, omul fiind sinteza lor, inelul de legătură în care acestea se întâlnesc și comunică între ele. Dacă nu ar fi avut trup material, omul ar fi fost înger. Dacă nu ar fi avut suflet spiritual, ar fi fost animal. Dumnezeu crează la început lumea materială, mediul în care va veni omul, condițiile de existență ale acestuia, pe om îl plăsmuiește abia în a șasea zi, pentru că el are nevoie de toate cele anterioare, iar acestea nu-și găsesc sensul decât în om. Omul conține toate planurile acestui univers, dar el este mai prețios decât tot restul creației materiale, valoarea lui fiind dată mai ales în structura sa spirituală. Omul este luat din creație, își are originea în ea, deci nu poate exista fără ea, dar lumea fără om ar fi goală, nu ar tinde spre o finalitate, pentru că fără om, Dumnezeu ar rămâne un abis de taină nerevelată. Scopul lumii nu se găsește în sine; ea a fost creată pentru om, iar omul pentru Dumnezeu. Omul este conștiința stăpânitoare și transformatoare a lumii. Fără om, lumea n-ar ști de ea însăși. Rolul deosebit al omului în lume se observă încă din momentul creării sale, pentru că toate cele existente au fost create de Dumnezeu prin cuvânt, pe când omul a fost plămădit de Dumnezeu cu mâinile Sale, fiind rânduit ca stăpân al creației văzute. Ca dovadă a acestui fapt avem în aceea că nu Dumnezeu dă nume animalelor, ci Adam, primul om. Când omul dă nume animalelor în rai, el apare în demnitatea de colaborator al lui Dumnezeu, de continuator la opera creației. Poziția deosebită a omului în creație se vede și în faptul că acesta este singura ființă verticală de pe fața pământului. Omul a fost făcut din pământ, dar pentru a privi spre înălțimi, pentru a tinde spre Dumnezeu, dar nu singur, ci împreună cu întreaga creație.

AMIN

Omul, chip și asemănare a lui Dumnezeu

Referatul biblic al Vechiului Testament mărturisește că atunci când l-a creat pe om, Dumnezeu a zis: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră” (Fac. 1,26). Astfel „omul este în lume chipul văzut al Dumnezeului Celui nevăzut”²⁸⁶ sau „el este fața umană a lui Dumnezeu”²⁸⁷. „Fiind plăsmuit după chipul lui Dumnezeu, omul este alcătuit teologic”²⁸⁸. „Atunci când omul spune «exist», el traduce în termeni umani ceva din absolutitatea lui Dumnezeu, care spune «Eu sunt cel ce sunt»”²⁸⁹.

„Crearea omului după chipul lui Dumnezeu nu se referă numai la suflet, ci și la trup, căci și trupul și-a asumat chipul lui Hristos întrupat”²⁹⁰. „Sfântul Grigorie Palama referă calitatea de chip și la trup, întrucât identifică chipul cu omul întreg, iar omul este constituit din trup și suflet. Numele de om nu se aplică sufletului sau trupului în mod separat, ci la amândouă împreună, căci împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu. Adică nici o componentă a omului nu are calitatea de chip în mod separat, ci numai întrucât omul întreg se manifestă prin fiecare parte și funcțiune”²⁹¹. „Fiecare facultate a spiritului uman reflectă chipul, dar acesta (chipul) este în mod esențial întregul uman (suflet și trup) centrat pe spiritual, al cărui caracter propriu este să se depășească pentru a se arunca în oceanul infinit al dumnezeirii, ca să găsească acolo alinarea nostalgiei sale”²⁹².

Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său, pentru ca Fiul Său să se poată face om. Dumnezeu nu s-ar fi întrupat într-un chip străin, de aceea „pe când Dumnezeu îl modela pe omul Adam, El îl privea pe

²⁸⁶ **Părintele Galeriu**, *Jertfă...*, p. 61.

²⁸⁷ **Paul Evdokimov**, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1993, p. 115.

²⁸⁸ **Panayotis Nellas**, *Op. Cit.*, p. 23.

²⁸⁹ **Paul Evdokimov**, *Iubirea...*, p. 116.

²⁹⁰ **Nicolae Arseniev**, *Mistica și Biserica Ortodoxă*, Traducere de Remus Rus, Editura IRI, București, 1994, p. 26.

²⁹¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 395.

²⁹² **Ibidem**, p. 396.

Hristos-omul, pe Hristos cel ce avea să fie într-o zi acest lut și acest trup”²⁹³. „Hristos cel istoric a fost prototipul pe care L-a avut Dumnezeu în minte, când a creat pe primul om. Făcătorul a văzut de mai înainte și a creat pe Adam potrivit cu acest prototip viitor. Adam a fost creat după modelul Cuvântului, Care avea să asume în timp, ca Hristos, firea omenească și să Se arate om desăvârșit pe pământ”²⁹⁴. „Nu Adam cel vechi este modelul lui Adam cel nou, ci Adam cel nou este modelul celui vechi”²⁹⁵. „Adam cel vechi ar putea fi model pentru noi care-l cunoaștem pe el mai întâi, dar pentru Dumnezeu Cel ce are înaintea ochilor toate înainte de a fi ele, cel vechi este imitație celui de-al doilea; a fost plăsmuit după înfățișarea și după chipul Aceluia”²⁹⁶. „Arhetipul omului nu este, deci, pur și simplu Fiul lui Dumnezeu, ci Fiul lui Dumnezeu întrupat”²⁹⁷.

În baza chipului lui Dumnezeu din om, „când Iisus i-a chemat pe ucenici să-L urmeze, ei au lăsat totul și au mers după El. Cum s-ar fi putut petrece un asemenea fapt, dacă le-ar fi fost străin, necunoscut? Prezența Lui între ei trezea o memorie originală, ontologică a propriului lor chip. Recunoașterea era și de o parte și de alta”²⁹⁸. Nu numai Sfinții Apostoli au recunoscut chipul lui Dumnezeu pe fața lui Iisus, dar și Hristos a regăsit chipul lui Dumnezeu în înfățișarea Apostolilor. Astfel Mântuitorul nu-și alegea ca ucenici niște necunoscuți, iar Apostolii nu-și părăseau casele, familiile și tot ce aveau, pentru a urma unui străin.

Din tot ceea ce a creat Dumnezeu și-a imprimat chipul Său numai în îngeri și în oameni, însă „omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu mai mult decât îngerii, pentru că stăpânește, căci Dumnezeu i-a dat stăpânirea pământului întreg”²⁹⁹ și „el are darul creator cum nu-l au îngerii, dar și misiunea grea de a spiritualiza

²⁹³ **Paul Evdokimov**, *Taina...*, p. 65.

²⁹⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. II, p. 20.

²⁹⁵ **Panayotis Nellas**, *Op. Cit.*, p. 17.

²⁹⁶ **Ibidem**, p. 163.

²⁹⁷ **Ibidem**, p. 17.

²⁹⁸ **Părintele Galeriu**, *Jertfă...*, p. 179.

²⁹⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 462.

lumea văzută”³⁰⁰. „În ființa noastră, după chip, omul este superior îngerilor, dar prin asemănare, le este inferior”³⁰¹.

„În Sfânta Scriptură citim: «A zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră» (Fac. 1,26). Așadar, potrivit planului Sfintei Treimi, omul nu trebuie să fie făcut numai după chipul Creatorului său, ci și după asemănarea Lui: el trebuie să fie asemănător lui Dumnezeu. Dar, în cartea Facerii, descrierea actului creator îndeplinit nu mai menționează asemănarea: «Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut» (Fac. 1,27) sau: «Când a făcut Dumnezeu pe Adam, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu» (Fac. 5,1). S-ar spune că textul insistă asupra cuvântului «chip», așa încât absența cuvântului «asemănare» devine și mai frapantă. Semnificația relatării biblice despre proiectul Sfintei Treimi de a crea omul «după chipul și asemănarea lui Dumnezeu» sunt comentate de către Sfinții Părinți în sensul că omul creat după chipul lui Dumnezeu este chemat spre realizarea asemănării cu divinitatea. A fi «după chipul lui Dumnezeu» înseamnă a avea posibilitatea de a câștiga această asemănare. Altfel spus, omul are ca sarcină dinamică realizarea asemănării cu Dumnezeu”³⁰².

„Omul este chip real al lui Dumnezeu prin creația divină, dar omul este asemănarea posibilă a lui Dumnezeu. Nu atârână de om să poarte chipul lui Dumnezeu sau nu, fiindcă acest chip este un dat în făptura lui, dar atârână de el să se asemene sau nu cu Dumnezeu, și această posibilitate stă în libertatea voinței lui, care are în față modelul de perfecțiune morală Iisus Hristos”³⁰³. „A fost nevoie de o singură voință (cea dumnezeiască) pentru creație, dar este nevoie de două pentru îndumnezeire. O singură voință, pentru a aduce la existență chipul; dar două, pentru a face chipul asemănare”³⁰⁴.

„«După chipul» îl are orice om, căci Dumnezeu nu se căiește de darurile Sale, dar «după asemănarea» o au foarte puțini și numai cei

³⁰⁰ **Idem**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 427.

³⁰¹ **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia...*, p. 92.

³⁰² **Leonid Uspensky**, *Op. Cit.*, p. 106.

³⁰³ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia...*, p. 12.

³⁰⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 414.

virtuoși, sfinții și cei ce imită pe Dumnezeu în bunătate, pe cât este cu putință oamenilor”³⁰⁵. Nu este vorba însă de o imitație exterioară a lui Dumnezeu, pentru că „asemănarea se menține prin participare la Dumnezeu, nu prin simpla imitație. A fi asemenea cu Dumnezeu cel infinit, înseamnă a fi unit cu El, a-L avea întipărit real în sinea indefinită, care să și-o păstreze și dezvolte astfel”³⁰⁶. „Îndumnezeirea este asemănarea cu Dumnezeu, care nu se dobândește numai prin imitarea naturală (a lui Dumnezeu), ci și din puterea Duhului”³⁰⁷. Astfel chipul este un dat ontologic, primit de la Dumnezeu, pe care îl poartă toți oamenii, indiferent de starea lor morală. Asemănarea cu Dumnezeu este tot un dat de sus, care implică însă efortul nostru.

„Firea noastră a fost creată ca o oglindă transparentă, prin care să se vadă Dumnezeu”³⁰⁸, de aceea „omul neîmpătimit este cu adevărat oglindă în care se oglindește Dumnezeu”³⁰⁹ și „un sfânt este în chip mai deplin om decât un păcătos”³¹⁰, pentru că „prin fețele tuturor sfinților transpare fața lui Hristos, fața de model a tuturor fețelor umane”³¹¹.

„Prin căderea în păcat, chipul dumnezeiesc în om nu dispare cu totul”³¹². „Prin păcat nu se pierde chipul, dar se oprește procesul asemănării cu Dumnezeu”³¹³, pentru că chipul este un dat, dar „asemănarea implică deja devenirea morală”³¹⁴.

„Prezența chipului, îl face pe om să caute fără încetare absolutul, dar asemănarea, în afara lui Hristos, rămâne nelucrătoare, păcatul pervertește intenționalitatea sufletului și acesta va merge să caute absolutul în idoli, va ajunge să-și stingă setea în miraje, fără

³⁰⁵ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 214.

³⁰⁶ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 208, nota 14.

³⁰⁷ *Filocalia*..., Vol. VII, p. 380.

³⁰⁸ *Ibidem*, p. 46, nota 3.

³⁰⁹ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 142.

³¹⁰ **Leonid Uspensky**, *Op. Cit.*, p. 111.

³¹¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică*..., Vol. I, p. 272.

³¹² *Filocalia*..., Vol. III, p. 477, nota 158.

³¹³ **Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, Alba Iulia, 1993, Vol. II, Mistica, pp. 196-197.

³¹⁴ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 114.

puterea de a se înălța la Dumnezeu”³¹⁵. „Astfel conceptul de chip sau imagine a lui Dumnezeu are o accepțiune general omenească, iar cel de asemănare una specific creștină. Gradul culminant al chipului lui Dumnezeu în om este geniul, care poate să fie sau nu creștin; gradul culminant al asemănării este sfântul, care nu poate fi decât creștin”³¹⁶.

„Omul este o creatură care a primit porunca să devină dumnezeu”³¹⁷, conform celor afirmate de Domnul prin gura psalmistului: „Eu am zis, dumnezei sunteți” (Ps. 81,6). „Destinația omului este aceea de a deveni dumnezeu prin asemănare și prin participare”³¹⁸. Sfântul Simeon Noul Teolog zice: „Eu sunt om prin natură și dumnezeu prin har”³¹⁹. Sfinții se fac „dumnezei prin lucrarea cu voia și va fi Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor, Cel prin fire Dumnezeu, în mijlocul celor prin lucrare”³²⁰. Prin îndumnezeire, „omul devine tot mai asemenea cu Dumnezeu, fără să se identifice cu El. Omul va înainta în veci în «asemănarea» cu Dumnezeu, în unirea tot mai deplină cu El, dar niciodată nu va ajunge până la identificarea cu Dumnezeu”³²¹, „încât să fie el izvorul harului și al îndumnezeirii”³²². „Aceasta distinge asemănarea de identitate, ori calitatea de dumnezeu prin har, de Dumnezeu prin natură sau ființă”³²³. „În starea de îndumnezeire din împărăția cerurilor nu mai sunt active puterile naturale ale omului, pentru că acolo lucrează numai harul lui Dumnezeu”³²⁴, iar „îndumnezeirea nu este rezervată doar sufletului, ci

³¹⁵ Paul Evdokimov, *Taina...*, p. 78.

³¹⁶ Nichifor Crainic, *Nostalgia...*, p. 12.

³¹⁷ Părintele Galeriu, *Jertfă...*, p. 150.

³¹⁸ Nichifor Crainic, *Sfințenia...*, p. 23.

³¹⁹ Ibidem.

³²⁰ *Filocalia...*, Vol VI, p. 306.

³²¹ Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și Mistica...* Vol. II, Mistica, p. 197.

³²² *Filocalia...*, Vol III, p. 475, nota 105.

³²³ Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și Mistica...* Vol. II, Mistica, p. 197.

³²⁴ *Filocalia...*, Vol III, p. 474, nota 103.

ea vizează și trupul omului, așa după cum a dovedit strălucirea trupească a Domnului Hristos pe Tabor”³²⁵.

Din această cateheză am învățat că Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său, încât omul este în lume chipul văzut al Dumnezeului Celui nevăzut. Calitatea omului de făptură a lui Dumnezeu creată după chipul Său nu se referă numai la suflet, ci și la trup. Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Lui, pentru ca Fiul Său să se poată face om, întrucât Acesta nu s-ar fi întrupat într-un chip străin. Pe când Dumnezeu îl modela pe omul Adam, El îl privea pe Hristos-omul, cel ce avea să fie într-o zi acest lut. Hristos cel istoric a fost prototipul pe care L-a avut Dumnezeu în minte când a creat pe primul om. Nu Adam cel vechi este modelul lui Adam cel nou, ci Adam cel nou este modelul celui vechi. În baza chipului lui Dumnezeu din om, când Mântuitorul i-a chemat pe ucenici să-L urmeze, ei au lăsat totul și au mers după El, pentru că prezența Lui între ei trezea o memorie originară a propriului lor chip. Nu numai Sfinții Apostoli au recunoscut chipul lui Dumnezeu pe fața lui Iisus, dar și Hristos a regăsit chipul lui Dumnezeu în înfățișarea Apostolilor. Dumnezeu și-a imprimat chipul Său în îngeri și în oameni. Omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu mai mult decât îngerii, dar prin asemănare le este inferior. Chipul lui Dumnezeu în om este un dat de sus, realizarea asemănării însă este îndatorirea omului. Toți oamenii sunt după chipul lui Dumnezeu, dar numai cei ce se străduiesc ajung să fie și după asemănarea Lui. Asemănarea nu se realizează printr-o imitație exterioară a lui Dumnezeu, ci prin participarea la El, prin împreună lucrarea cu El, deci asemănarea lui Dumnezeu este tot un dat de sus, care implică însă efortul omului. Prin căderea în păcat, chipul dumnezeiesc din om nu dispare, dar se oprește procesul asemănării cu Dumnezeu. Prezența chipului, îl face pe om să-L caute fără încetare pe Dumnezeu, dar asemănarea, în afara lui Hristos, rămâne nelucrătoare. Conceptul de chip al lui Dumnezeu are o accepțiune general omenească, iar cel de asemănare una specific creștină. Gradul culminant al chipului lui Dumnezeu în om este geniul, care poate să

³²⁵ **Placide Deseille**, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, 1995, p. 152.

fie sau nu creștin; gradul culminant al asemănării este sfântul, care nu poate fi decât creștin. Destinația omului este aceea de a deveni dumnezeu prin asemănare. Prin îndumnezeire, omul devine tot mai asemenea cu Dumnezeu, fără să se identifice însă cu El, încât să ajungă și omul izvor al harului și al îndumnezeirii. Aceasta distinge asemănarea de identitate, ori calitatea de dumnezeu prin har, de Dumnezeu prin natură sau ființă. În starea de îndumnezeire din împărăția cerurilor nu mai sunt active puterile naturale ale omului, pentru că acolo lucrează numai harul lui Dumnezeu, iar îndumnezeirea nu este rezervată doar sufletului omului, ci ea vizează și trupul acestuia.

AMIN

Diavolul

Diavolul este numit în Sfânta Scriptură în diferite feluri: „Beelzebul” (Luca 11,15), „cel rău” (Fapte 19,15), „cel viclean” (Matei 13,19; Ioan 17,15), „demon” (Iac. 2,19), „duh necurat” (Matei 10,1), „ispititor” (Ioan 4,3), „satana” (Matei 4,10; Marcu 1,13), „vrăjmaș” (Luca 10,19) etc.

Cuvântul demon este preluat în limba română din grecescul δαίμονας, care vine de la δαίω și înseamnă a divide, a dezbină, a despărți, pentru că diavolul luptă din toate puterile ca să-l despartă pe om de Dumnezeu și de semenii săi, iar „«satana» înseamnă în limba ebraică «adversarul» prin excelență”³²⁶.

Diavolii sunt îngeri creați de Dumnezeu³²⁷ care s-au pervertit în sinea lor și prin aceasta s-au îndepărtat de Dumnezeu și de ceilalți îngeri. Demonii s-au întors spre rău prin ușurătatea voinței, căci dacă n-ar fi vrut nu ar fi căzut. Aceștia s-au îndepărtat cu totul de lumina dumnezeiască fie dorind conștient răul, fie disprețuind măsura luminii care li s-a dat și încercând cu îndrăzneală să o depășească. Pentru că n-au putut să înțeleagă ceea ce au primit, au pierdut și măsura dată lor, „fiind părăsiți de Dumnezeu după dreptate, atât cât L-au părăsit ei pe Creator”³²⁸. „Dumnezeu lasă ființele conștiente (îngerii și oamenii) libere să facă și răul, pentru că le respectă conștiința și libertatea”³²⁹.

Căpetenia îngerilor căzuți este Lucifer, iar numele său înseamnă „purătorul luminii”³³⁰. Lucifer a fost un înger din

³²⁶ **Denis de Rougemont**, *Partea diavolului*, Editura Anastasia, 1994, p. 197.

³²⁷ Dumnezeu a creat la începutul lumii nouă cete îngerești: tronuri, heruvimi, serafimi, domnii, puteri, stăpânii, începătorii, arhangheli și îngeri.

³²⁸ **Filocalia**..., Vol. VII, p. 446.

³²⁹ **Filocalia**..., Vol. XI, p. 168, nota 203.

³³⁰ Cuvântul „Lucifer” este de origine latină, fiind compus din substantivul „lux-lucis”, care înseamnă „lumină” și verbul „fero, -ferre, tuli, latum”, care se tâlcuiește prin „a purta”, „a duce”, pentru că Lucifer era îngerul care purta sau aducea dimineata, la porunca lui Dumnezeu, lumina deasupra pământului. În limba greacă Lucifer este numit Εωσφόρος. Termenul „έως” înseamnă „auroră”, „zori de zi”, „lumina răsăritului”, iar cuvântul „φόρος” se traduce prin „purător”, deci Lucifer este traducerea latină a lui Εωσφόρος.

apropierea lui Dumnezeu. Dacă ar fi fost din cetele mai de jos, ar fi râvnit să ajungă într-o ceată mai înaltă, însă fiind foarte aproape de Dumnezeu, a dorit să fie asemenea Lui sau în locul Lui și așa s-a întâmplat căderea lui și a celorlalți îngeri pervertiți.

Demonii își au existența de la Dumnezeu și aceasta este bună. „Ei nu sunt răi prin fire, căci în acest caz ar fi răi pentru că Dumnezeu i-a creat așa și nu sunt răi de la început, pentru că au primit ființa bună de la Dumnezeu”³³¹. „Diavolii au devenit răi prin libera lor decizie”³³². Astfel, „ei sunt buni în esența lor, ca și creaturi ale lui Dumnezeu, și răi în manifestările lor”³³³.

Demonii sunt în chipul luminii, ori mai bine zis sunt lumini după ființă, ca și ceilalți îngeri, precum se spune și-n Evanghelie: „Am văzut pe satana ca un fulger” (Lc. 10, 18), dar „și-au orbit puterea de a vedea binele”³³⁴. „Așadar diavolii au rămas după rațiunea lor îngeri, iar numai după mod au devenit, în chip liber, demoni”³³⁵. „Răul la ei nu este decât urmarea căderii de la virtuți, o schimbare a stării și deprinderilor, o slăbire a perfecțiunii ce se cuvenea stării lor îngerești”³³⁶, „o pervertire, un defect, o imperfecțiune”³³⁷.

„Pentru că diavolul s-a rostogolit de bunăvoie spre răutate, s-a păgubit de viața adevărată, fiind respins de la aceasta cu dreptate, după ce fugise el de la ea. Astfel a ajuns duh mort, nu prin ființă, căci nu este o ființă a morții, ci prin lepădarea vieții celei adevărate”³³⁸.

„Chiar și mintea demonilor este bună, dar întrucât este întrebuințată în mod rău, a devenit rea. Ea cunoaște mai bine decât

³³¹ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. Cit.*, p. 237, nota 190.

³³² **Henri Crouzel**, *Origen personajul – exegetul – omul duhovnicesc – teologul*, Traducere Cristian Pop, Editura DEISIS, Sibiu, 1999, p. 347.

³³³ **Nicolae Mladin**, *Prelegeri de Mistică Ortodoxă*, Editura Veritas, Tg-Mureș, 1996, p. 159.

³³⁴ **Dionisie Pseudo Areopagitul**, *Despre numele divine. Teologia mistică*, Traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschy, Institutul European, Iași, 1993, p. 93.

³³⁵ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 480.

³³⁶ **Dionisie Pseudo Areopagitul**, *Despre...*, p. 99.

³³⁷ **Ibidem**, p. 93.

³³⁸ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 447.

mintea oamenilor măsurile universului, cursul și conjuncțiunile corpurilor cerești, dar nefolosind cu pietate cunoștințele pe care le are este minte rea și întunecată”³³⁹.

„Satana, ca și creatură zidită de Dumnezeu, nu poate lepăda chipul ce i s-a dat de către Creator, dar acest chip este strâmbat, schimonosit, este desfigurat, este urâțit dinlăuntru. Nimic nu este mai urât decât un chip desfigurat, care poartă în el trăsăturile vicleniei, sau ale multor altor feluri de păcate, căci acest chip desfigurat arată în același timp cum trebuia să fie cel desfigurat și ce a ajuns prin răutate. Este ceva înspăimântător și totodată demn de milă în el. Satana a rămas spirit înțelegător și înzestrat cu rațiune, dar ce perversă este inteligența lui și ce sucită rațiunea lui!”³⁴⁰.

„Din clipa căderii lor, demonii nu mai pot duce război cu sfinții îngeri din cer dar, în schimb, într-o zvârcolire de fapte oarbe, aceste duhuri rele caută mereu să zădărnicească planurile Făcătorului, ducând o luptă de nimicire împotriva omului, centrul creației”³⁴¹, „dorind să împrăstie cele ce au fost aduse la existență de Dumnezeu”³⁴², „și să întoarcă firea celor create în neființă”³⁴³.

„Omul a fost rânduit de Dumnezeu să stăpânească peste toate cele de pe pământ. Diavolul umplându-se însă de invidie asupra lui, s-a folosit de toată uneltirea ca să-l răstoarne din stăpânire. Dar neavând puterea să-l silească, împiedicat fiind de Dumnezeu, Stăpânitorul tuturor, care a zidit firea omenească rațională, liberă și de sine stăpânitoare, l-a amăgit cu viclenie, ca să-l înlăture din stăpânire”³⁴⁴, „și făcându-se domn peste el, i-a răpit stăpânirea și s-a făcut el stăpânitor al veacului acestuia”³⁴⁵. În acest fel omul, „care era centrul și stăpânul lumii create, prin păcat a căzut în robia diavolului și a lumii”³⁴⁶.

³³⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Viața...*, p. 30.

³⁴⁰ **Filocalia...**, Vol. VIII, p. 184, nota 402.

³⁴¹ **Mihail Urzică**, *Minuni și false minuni*, Editura Anastasia, 1993, p. 12.

³⁴² **Filocalia...**, Vol. III, p. 342.

³⁴³ **Ibidem**, p. 350.

³⁴⁴ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 449.

³⁴⁵ **Filocalia...**, Vol. V, p. 320.

³⁴⁶ **Dumitru Stăniloae**, *Ortodoxie...*, p. 35.

După amăgirea omului și căderea lui în păcat, „satana a fost numit prințul acestei lumi, însă el nu este cu adevărat stăpânul ei, de vreme ce posedă prin lăcomie, ca un fur, ceea ce nu-i aparține de drept”³⁴⁷. „Când Mântuitorul îl numește pe diavol «stăpânitorul lumii acesteia» (Ioan 12,31), El se referă la lumea privită în ea însăși, în suprafața ei opacă”³⁴⁸. „Această lume a păcatului este creația diavolului în colaborare cu viața cea rea a omului. Dumnezeu a făcut raiul pe pământ, dar noi am deschis păcatului o porțiță de intrare, prefăcând lumea lui Dumnezeu într-o lume a păcatului”³⁴⁹.

„Demonii, pentru că au aparținut cetelor îngerești, au învățat anumite taine ale lumii, pe care nu le-au uitat după izgonirea lor din cer. Ei se străduiesc să-i supună pe oameni, atrăgându-le atenția și interesul asupra lor prin dezvăluirea acestor taine, înzestrându-și adepții chiar cu capacități mai presus de fire”³⁵⁰. „Din această pricină vrăjitorii și descântătorii se vădesc făcători de lucruri surprinzătoare, stăpânesc otrăvurile și cutează împotriva focului și apelor”³⁵¹. Cu toate acestea însă, „diavoliu nu știu nimic din cele viitoare dintr-o cunoștință de mai înainte”³⁵², ne spune Sfântul Ioan Scărarul.

„Diavolul nu are dragoste și nu iubește faptul că în lume există dragoste”³⁵³. „Între demoni nu este apropiere reală, pentru că nu există iubire. Ei se detestă, dar nu se pot desprinde unul de altul, pentru că sunt legați fără voia lor, prin blestemul răului, al urii”³⁵⁴. „Diavolul neputând iubi, nu poate avea bucuria de a fi iubit de cineva, de aceea vrea să-i facă și pe oameni incapabili de iubire și chinuiți de această stare, făcând tot ce poate pentru a-i dezbină”³⁵⁵. Din această cauză

³⁴⁷ **Ioan Mihălțan**, *Op. Cit.*, p. 7.

³⁴⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 462.

³⁴⁹ **Paulin Lecca**, *Frumosul divin în opera lui Dostoievski*, Editura Discipol, București, 1998, p. 295.

³⁵⁰ **Părintele Rodion**, *Oameni și demoni*, Mănăstirea Slătioara, 1997, p. 33.

³⁵¹ *Filocalia...*, Vol. V, p. 320.

³⁵² *Filocalia...*, Vol. IX, p. 76.

³⁵³ **Denis de Rougemont**, *Op. Cit.*, p. 128.

³⁵⁴ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 149, notele 176-177.

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 517, nota 751.

„diavolul lucrează la ruptura individualistă, la izolarea cât mai totală dintre oameni”³⁵⁶.

„Dracii sunt netrupești și fără somn și toată grija o au să se războiască cu noi și să ne piardă sufletele”³⁵⁷. „Fiecare drac lucrează după destoinicia lui la aducerea uneia sau alteia dintre ispite, căci fiecare este semănătorul altei răutăți și fiecare este mai viclean decât altul și mai iscusit spre un anumit fel de păcat”³⁵⁸. Să fim convinși chiar de faptul că „diavolul pune mai multă râvnă pentru pierderea noastră decât punem noi înșine pentru mântuirea noastră”³⁵⁹.

„Diavolul nu așteaptă să fie chemat ca să vină”³⁶⁰, pentru că nu respectă libertatea omului. Un părinte al Bisericii a afirmat că „numai cel ce vrea să te domine îți stingherește voința”³⁶¹ și „doar diavolul posedă, pe când Dumnezeu respectă libertatea omului”³⁶². „Dracii ne robesc pentru că nici ei înșiși nu sunt liberi, fiind robii slabi ai patimilor mândriei lor și lucrând sub stăpânirea ei”³⁶³.

„În istoria lui Iov se spune că diavolul nu a putut să se apropie de acesta fără îngăduința lui Dumnezeu (Iov 2,6)”³⁶⁴, pentru că „Dumnezeu are mai multă dorință de al mântui pe om decât vrăjmașul de a-l nimici”³⁶⁵. Dumnezeu nu îngăduie niciodată diavolului să ispitească pe om peste puterile sale. Sfântul Apostol Pavel a spus în acest sens că „Dumnezeu nu va îngădui ca să fim ispitiți mai mult decât putem, ci o dată cu ispita, va aduce și scăparea din ea, ca să putem răbda” (I Cor. 10,13).

³⁵⁶ **Ibidem**, p. 268, nota 361.

³⁵⁷ **Filocalia...**, Vol. V, p. 69.

³⁵⁸ **Filocalia...**, Vol. III, p. 108.

³⁵⁹ **Sfântul Ioan Gură de Aur; Sfântul Grigore de Nazianz și Sfântul Efrem Sirul, Op. Cit.**, p. 155.

³⁶⁰ **Filocalia...**, Vol. XI, p. 422, nota 587.

³⁶¹ **Ibidem**, p. 191, nota 243.

³⁶² **Henri Crouzel, Op. Cit.**, p. 131.

³⁶³ **Filocalia...**, Vol. XI, p. 211, nota 264.

³⁶⁴ **Filocalia...**, Vol. III, p. 109.

³⁶⁵ **Nicodim Aghioritul, Războiul nevăzut**, Editura Arta Grafică, 1991, p. 37.

„Nimeni nu-l poate trage pe om cu sila la păcat, o dată ce Dumnezeu l-a făcut liber”³⁶⁶. Astfel diavolul nu are nici o putere asupra noastră, ci folosește propriile noastre puteri împotriva noastră, dacă noi ne supunem lui. El ne îndeamnă la păcat, dar nu ne poate sili la acesta. Ne îmbie să facem răul, dar nu ne duce el la rău, ci noi singuri îl săvârșim, dacă ascultăm de el. Așadar „nu demonul este tare, ci omul este slab, dacă i se supune și i se face ascultător. Tăria demonului stă în slăbiciunea noastră. De aceea împotrivește-i-te, și îl birui! Înfruntă-l, și-l alungi! Stai de partea lui Dumnezeu și demonul pierde orice putere asupra ta. Nu-l lăsa pe diavol să se apropie de tine, nu-i da nici un fel de ascultare, pentru că el nu îți vrea binele, ci răul”³⁶⁷.

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că „diavolul este de cinci coți, din pricina celor cinci simțuri ale omului (văz, auz, miros, pipăit, gust), căci fără acestea mișcarea nesocotită a răutății lui în sufletul omului nu poate spori în creșterea păcatului”³⁶⁸. Astfel „statura diavolului se înalță atâta cât se întinde lucrarea simțurilor omului în chip pătimăș spre cele sensibile”³⁶⁹.

Dacă s-ar pocăi, dracii ar fi iertați de Dumnezeu, „dar ei nu vor să se căiască”³⁷⁰, „pentru că obișnuința răutății le-a blocat liberul arbitru, devenind astfel o a doua natură și făcând imposibilă orice întoarcere spre bine”³⁷¹, de aceea „diavolilor le este propriu ca odată căzuți să nu se mai ridice niciodată”³⁷², „rămânând înghețați în propria lor condamnare”³⁷³. „Nu Dumnezeu este cauza chinurilor eterne ale diavolului, ci acesta de la sine se chinuiește, pentru că s-a făcut el însuși pricină de pedeapsă sieși, mai bine zis, se pedepsește pe sine însuși”³⁷⁴. „Sub raportul existenței și al existenței veșnice, Dumnezeu va cuprinde pe toți îngerii și oamenii, buni sau răi, fiind în toți prezent;

³⁶⁶ **Filocalia...**, Vol. V, p. 38.

³⁶⁷ **Teodor M. Popescu**, *Op. Cit.*, p. 81.

³⁶⁸ **Filocalia...**, Vol. III, p. 239.

³⁶⁹ **Ibidem**, p. 236.

³⁷⁰ **Filocalia...**, Vol. X, p. 394, nota 474.

³⁷¹ **Henri Crouzel**, *Op. Cit.*, p. 347.

³⁷² **Filocalia...**, Vol. IX, p. 96.

³⁷³ **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 373.

³⁷⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 258.

dar sub raportul fericirii veșnice, va cuprinde numai pe îngerii și pe oamenii sfinți, lăsând celor ce nu sunt așa nefericirea veșnică, ca rod al voinței lor”³⁷⁵. Așadar în privința diavolilor și a păcătoșilor nepocăiți din iad nu se poate vorbi de „apocatastază, adică de iertarea păcatelor lor și de dobândirea împărăției cerurilor, pentru că pedeapsa acestora va fi fără de sfârșit, după cum a afirmat Domnul Hristos Însuși în Evanghelie, că «aceștia vor merge la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică» (Matei 25,46)”³⁷⁶.

Din această cateheză am învățat că diavolii sunt îngeri creați de Dumnezeu care s-au pervertit în sinea lor și prin aceasta s-au îndepărtat de Dumnezeu și de ceilalți îngeri. Demonii s-au întors spre rău cu voia lor, fie dorind conștient răul, fie disprețuind măsura luminii care li s-a dat de către Dumnezeu și încercând cu îndrăzneală să o depășească. Căpetenia diavolilor este Lucifer, un înger care a stat în apropierea lui Dumnezeu. Demonii au primit existența de la Dumnezeu și aceasta este bună, ei sunt răi prin manifestările lor. Chiar și mintea demonilor este bună, dar întrucât este întrebuințată în mod rău, a devenit rea. Satana, ca și creatură zidită de Dumnezeu, nu poate lepăda chipul ce i s-a dat de către Creator, dar acesta este desfigurat. După ce au căzut din ceata îngerească, demonii nu mai pot duce război cu îngerii, însă duc o luptă de nimicire împotriva omului, dorind să întoarcă firea celor create în neființă. Omul a fost rânduit de Dumnezeu să stăpânească peste toate cele de pe pământ, însă diavolul l-a amăgit cu viclenie, și făcându-se domn peste el, i-a răpit stăpânirea. Satana nu este însă pe drept cuvânt stăpân al lumii, pentru că el posedă prin lăcomie, ca un fur, ceea ce nu-i aparține de drept. Când Mântuitorul îl numește pe diavol „stăpânitorul lumii acesteia”, El se referă la lumea păcatului, care este creația diavolului, în colaborare cu viața cea rea a omului. Demonii, pentru că au aparținut cetelor îngerești, au învățat anumite taine ale lumii, pe care le dezvăluie adeptilor lor, înzestrându-i pe aceștia chiar cu capacități mai presus de fire, de aceea vrăjitorii săvârșesc anumite

³⁷⁵ *Filocalia...*, Vol. III, p. 351.

³⁷⁶ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 556.

fapte surprinzătoare. Diavolii însă nu cunosc viitorul. Diavolul nu are dragoste și nu iubește faptul că în lume există dragoste, de aceea vrea să-i facă și pe oameni incapabili de iubire, făcând tot ce poate pentru a-i dezbină. Dracii nu au trup, nici somn, de aceea luptă fără odihnă să-i piardă pe oameni. Fiecare drac lucrează la aducerea unei singure ispite asupra oamenilor, fiind mai viclean decât altul spre un anumit fel de păcat. Diavolul pune chiar mai multă râvnă pentru pierderea oamenilor decât punem noi înșine pentru mântuirea noastră. Diavolul nu așteaptă să fie chemat ca să vină, pentru că nu respectă libertatea omului. Dracii ne robesc pentru că și ei sunt robi ai mândriei, lucrând sub stăpânirea ei. Diavolul nu se poate apropia de om fără îngăduința lui Dumnezeu și nu-l poate ispiti peste puterile lui. De vreme ce Dumnezeu l-a creat pe om liber, nimeni nu-l poate trage cu sila la păcat. Astfel diavolul nu are nici o putere asupra noastră, ci folosește propriile noastre puteri împotriva noastră, dacă noi ne supunem lui. Statura diavolului este de cinci coți, din pricina celor cinci simțuri ale omului, căci fără acestea mișcarea nesocotită a răutății lui în sufletul omului nu poate spori în creșterea păcatului. Dacă s-ar pocăi, dracii ar fi iertați de Dumnezeu, dar ei nu vor să se căiască, pentru că obișnuința răutății le-a blocat liberul arbitru, devenind astfel o a doua natură și făcând imposibilă orice întoarcere spre bine. Nu Dumnezeu este cauza chinurilor eterne ale diavolului, ci acesta de la sine se chinuiește, pentru că singur s-a făcut pricină de pedeapsă pentru sine însuși. Dumnezeu a adus în existență îngerii și oamenii și El îi va menține în veșnicie pe toți, buni sau răi, însă fericirea veșnică o va acorda numai îngerilor și oamenilor sfinți, care s-au străduit în dobândirea acesteia, diavolii și oamenii păcătoși având parte de nefericirea veșnică, drept rod al propriei lor voințe. Așadar în privința diavolilor și a păcătoșilor nepocăiți din iad nu se poate vorbi de apocatastază, pedeapsa acestora fiind fără de sfârșit.

AMIN

Păcatul

„Păcatul este călcarea cu deplină știință și cu voie liberă de către om, prin gând, cuvânt sau faptă, a voii lui Dumnezeu”³⁷⁷. Păcatul este „răul în ordinea morală, eroarea în ordinea cunoașterii și urâtul în ordinea estetică”³⁷⁸.

A nu face binele poate fi în anumite împrejurări un păcat tot atât de mare ca și a face răul, fiind considerat păcat prin omisiune³⁷⁹, iar cei care prin poziția sau funcția pe care o ocupă au datoria de a opri răul și păcatul, dar sub diverse pretexte și justificări nu o fac, prin indiferența și nepăsarea lor devin copărtași la păcatul și răul săvârșit de către alții cu știința și îngăduința lor.

„Păcatul nu este unul dintre acele lucruri despre care Dumnezeu a zis: «Să fie» și a fost creat”³⁸⁰. Păcatul a apărut în lume prin neascultarea de către Adam și Eva, în rai, a poruncii lui Dumnezeu de a nu mânca din roadele pomului oprit. Astfel „Adam, primul om, a născut legea păcatului, prin săvârșirea păcatului originar sau strămoșesc”³⁸¹. „Păcatul nu ține de firea omului, ci s-a ivit prin întrebuițarea rea a voii libere cu care Dumnezeu l-a înzestrat pe om. Deci originea păcatului nu este nicidecum la Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu este creatorul păcatului și nici nu-l voiește, dar îl îngăduie, fiindcă nu voiește să știrbească libertatea de voință a omului”³⁸². „Păcatul nu poate fi inspirat de firea omului, pentru că aceasta nu dă decât temeri și inspirații bune. Păcatul vine ca un adaos, prin faptul că voința primește inspirații din altă parte, sau poate nu vrea să țină seama peste tot de rațiunea

³⁷⁷ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 346.

³⁷⁸ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia...*, p. 5.

³⁷⁹ Să ne imaginăm de pildă un om aflat în pericol de înec, care din mijlocul apei strigă la noi și ne face semne ca să-l salvăm. Nu noi l-am îndemnat să intre în apă, nu i-am făcut nici un rău, dar dacă putem să-i întindem mâna pentru a-l ajuta, dar nu o facem, iar el se îneacă, noi suntem vinovați de moartea lui, căci îl puteam salva.

³⁸⁰ **Nikolaos P. Vassiliadis**, *The mystery of death*, The Orthodox Brotherhood of Theologians «The Savior», Athens, Greece, 1993, p. 89.

³⁸¹ *Filocalia...*, Vol. III, p. 199.

³⁸² *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 346.

firii”³⁸³. „Cu toate că păcatul este străin de firea noastră, o dată ce furișat prin căderea primului om l-am primit în noi, ni se face cu vremea ca și o a doua fire”³⁸⁴.

„Fiind creată de Dumnezeu, lumea este bună și frumoasă (Fac. 1,31); păcatul, diviziunea, putreziciunea și dezagregarea nu țin de natura ei, ci de starea pe care omul i-a impus-o”³⁸⁵.

„Păcatul este înclinarea omului de a înlătura din centrul vieții pe Dumnezeu (rânduieșile Lui) și de a se așeza el însuși ca centru al propriei sale vieți, cu socotelile și poftetele lui mărunte și josnice. Orice faptă rea constituie o ofensă adusă lui Dumnezeu, prin călcarea rânduiei puse de El în lume, prin înfruntarea voinței Lui și prin înlocuirea ei cu voia noastră. Aceasta înseamnă o sfidare și o disprețuire a atotputerniciei divine din partea omului, o creatură atât de infimă. Păcatul este o nesocotire a dreptății dumnezeiești, a cărei lege însă nu va putea fi înlăturată și, în același timp, o disprețuire a bunătății divine și a jertfei Fiului Său. Astfel, prin păcat, omul ajunge să se alăture diavolului, care s-a răzvrătit împotriva ordinii divine; pierde prin urmare, dreptul de fiu al lui Dumnezeu, precum și dreptul la harul și ajutorul Său. Chiar meritul agonisit de om prin faptele bune dinainte de păcat dispăre din pricina acestuia. Nu are în schimb nici fericirea adevărată, pentru că muștrarea conștiinței și opinia publică ori chiar alte sancțiuni omenești sunt nelipsite după săvârșirea păcatului. Unde trebuie să mai punem pierderea fericirii veșnice și osândirea de a fi pe veci îndepărtat de Dumnezeu în starea de chin sufletesc până la judecata de apoi, când și trupul va veni să împărtășească cu sufletul aceeași stare de chin?”³⁸⁶.

„Păcatul este un obstacol în calea comuniunii cu Hristos sau, mai bine zis, un refuz de a te lăsa purtat de Hristos și de a-L purta pe Hristos în tine, este o preocupare egoistă de tine însuși. Prin săvârșirea

³⁸³ *Filocalia...*, Vol. II, p. 344, nota 62.

³⁸⁴ *Filocalia...*, Vol. V, p. 341.

³⁸⁵ Leonid Uspensky, *Op. Cit.*, p. 196.

³⁸⁶ Petre Vintilescu, *Op. Cit.*, pp. 126-127.

păcatului tu devii centrul de gravitate al întregii existențe în locul lui Dumnezeu și al aproapelui”³⁸⁷.

„Dacă păcatul ar ieși la iveală gol în viața noastră, neacoperit de închipuirea vreunui bine, omul nu s-ar porni de la sine spre el”³⁸⁸, pentru că ființa umană „păstrează în sine o rămășiță de neșters a binelui. Omul trebuie să se amăgească cu părerea că păcatul pe care-l face are justificare prin bine. Păcatul însă oferă o dulceață sau un bine inițial, dar la sfârșit își arată efectul distrugător”³⁸⁹, pentru că „el este un foc ce pustiește și chinuiește sufletul celui ce-l săvârșește”³⁹⁰. „Odată instalat, păcatul atrage după sine suferința”³⁹¹. „Orice păcat este boală pentru suflet, întunecare a minții, înstrăinare de Dumnezeu, familiarizare cu necunoașterea și noian de suferințe”³⁹². „Păcatul provoacă o degradare a întregii ființe umane, astfel că voința, inima, gândirea și energia nu mai funcționează normal”³⁹³.

„Păcatul este un proces al înaintării pe calea autodistrugerii, care cere negare de sine, renunțare de sine, conducând, în final, la un prizonierat voit”³⁹⁴, pentru că „oricine săvârșește păcatul este rob al păcatului” (Ioan 8,34). Omul a păcătuit în rai, „socotind că devine domn peste sine, însă a devenit robul său”³⁹⁵. „Păcatul înseamnă în același timp și afirmarea, dar și pierderea libertății”³⁹⁶,

„Păcatele pun zid între noi și Dumnezeu”³⁹⁷, de aceea „păcatul este, înainte de orice, o operă de separare. Despărțindu-se de Dumnezeu, omul se rupe însă și de legătura care-l unea cu ceilalți oameni”³⁹⁸, astfel „păcatul înseamnă izolare”³⁹⁹. „Păcatul este prin

³⁸⁷ **Andrei Episcopul Alba Iuliei**, *Spovedanie...*, p. 38.

³⁸⁸ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 331, nota 718.

³⁸⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 470.

³⁹⁰ **Filocalia...**, Vol. X, p. 306, nota 357.

³⁹¹ **Andrei Episcopul Alba Iuliei**, *Spovedanie...*, p. 38.

³⁹² **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 169.

³⁹³ **Mitropolit Emilianos Timiadis**, *Op. Cit.*, p. 207.

³⁹⁴ **Ibidem**, p. 204.

³⁹⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 468.

³⁹⁶ **Părintele Galeriu**, *Jertfă...*, p. 87.

³⁹⁷ **Filocalia...**, Vol. II, p. 53.

³⁹⁸ **Placide Deseille**, *Op. Cit.*, p. 282.

³⁹⁹ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p. 30.

fire împrăștiat și nestatornic, atotfelurit și împărțit, căci dacă binele prin fire unește și susține la un loc cele dezbină, răul dezbină și corupe cele unite”⁴⁰⁰.

Dumnezeu i-a zis lui Adam în grădina Edenului: „Din toți pomii din rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!” (Fac. 2,16-17). De ce era Adam dator să moară dacă mânca din rodul acelui pom? Pentru că prin călcarea poruncii el nu stătea în ascultare de Dumnezeu, deci păcătuia, or „păcatul, odată săvârșit, aduce moarte” (Iacob 1,15). Este vorba aici de moartea spirituală, pentru că Adam și Eva nu au murit trupește în ziua în care au gustat din rodul pomului oprit, precum nici îngerii care au păcăduit, și prin aceasta s-au îndepărtat de Dumnezeu, devenind diavoli, „nu au căzut în moartea cu trupul, ci într-o moarte spirituală”⁴⁰¹. „În loc să-L aleagă pe Dumnezeu, care este viață, omul a ales păcatul, care este moarte”⁴⁰², iar „dintr-o ființă teologică a decăzut într-una biologică”⁴⁰³.

„Păcatul este respingerea ambianței de viață, de bine și de har și pătrundere într-un spațiu străin naturii omenеști, de unde Dumnezeu este absent”⁴⁰⁴. Păcatul înseamnă îndepărtare, rupere de Dumnezeu, de izvorul vieții, de aceea este moarte spirituală. „Păcatul naște moarte, poartă în sine microbul morții, el posedă în sine germenul neputinței sale, germenul limitării sale și al distrugerii păcătosului”⁴⁰⁵.

Natura creată „este din neant și când cade în păcat tinde iarăși spre neant, numai legătura cu Dumnezeu o menține și o promovează în viață”⁴⁰⁶. În neascultare de Dumnezeu, deci în păcat, noi ne

⁴⁰⁰ **Filocalia**..., Vol. III, p. 70.

⁴⁰¹ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. Cit.*, p. 233, nota 164.

⁴⁰² **Andrei Arhiepiscopul Alba Iuliei**, *Dinamica despătimirii*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, p. 5.

⁴⁰³ **Panayotis Nellas**, *Op. Cit.*, p. 130.

⁴⁰⁴ **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 213.

⁴⁰⁵ **Dumitru Stăniloae**, *Ortodoxie*..., p. 308.

⁴⁰⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică*..., Vol. I, p. 407.

îndeapărtăm de Dumnezeu și ne îndreptăm spre nimic, spre neantul sau abisul din care Dumnezeu ne-a adus în existență.

„Fără Dumnezeu și în afara lui Dumnezeu omul este amenințat de primejdia de a deveni asemenea diavolului, pentru că păcatul este în același timp și putere și chip al diavolului; și, în afara lui Dumnezeu, fiind rob păcatului, omul se face de bună voie chip al diavolului, devine familiar al diavolului, pentru că «cel ce săvârșește păcatul este de la diavolul» (I Ioan 3,8)⁴⁰⁷. „Omul devine astfel chipul și înfierea diavolului, o înfiere care nu este naturală, fiindcă numai Dumnezeu este Tată prin fire, însă diavolul îi fură copiii”⁴⁰⁸.

„Prin săvârșirea păcatului strămoșesc s-a furișat în trupul omului legea păcatului, iar pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului, căci «precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el» (Rom. 5,12). Moartea trupului omului a fost rânduită spre desființarea legii păcatului”⁴⁰⁹, pentru că omul păcătuiește atât timp cât viețuiește în trup pe pământ, dar după moarte nu mai poate păcătui, deci prin moartea trupului este omorât păcatul, iar în acest fel nu poate dura veșnic. „Pentru ca păcatul care ne-a devenit într-un anume chip co-natural să nu se eternizeze, Dumnezeu a rânduit ca trupul omului să se destrame în moarte; iar după ce răutatea și păcatul vor fi îndeapărtate, natura umană să fie reconstruită, prin înviere, în viața restaurată de la început, fără a mai fi amestecată cu răul”⁴¹⁰, pentru că „stricăciunea nu moștenește nestricăciunea” (I Cor. 15,50). Astfel „moartea are o legătură strânsă cu păcatul. Ea este plata păcatului, și, în același timp, desființarea lui în planul văzut”⁴¹¹.

„Nu numai păcatul lui Adam, păcatul strămoșesc are consecințe universale, ci orice păcat, păcatul nostru personal săvârșit

⁴⁰⁷ **Arhimandritul Iustin Popovici**, *Omul și Dumnezeul-om*, Studiu introductiv și traducere: Pr. prof. Ioan Ică și diac. Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1997, p. 159.

⁴⁰⁸ **Henri Crouzel**, *Op. Cit.*, pp. 153-154.

⁴⁰⁹ **Ieromonah Arsenie Boca**, *Op. Cit.*, p. 101.

⁴¹⁰ **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 228.

⁴¹¹ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p. 308.

la vedere sau în ascuns, se răsfârâge asupra destinului lumii întregi. Când omul trupesc (I Cor. 2,14) comite un păcat nu resimte în sine, și în afară, consecințele păcatului cu aceeași acuitate cu care le resimte omul duhovnicesc (I Cor. 2,15). Omul trupesc nu descoperă o schimbare a stării sale după ce a înfăptuit păcatul, pentru că rămâne mereu în starea de moarte duhovnicească, pentru că n-a cunoscut viața veșnică a sufletului. Omul duhovnicesc, dimpotrivă, de câte ori săvârșește un păcat constată o schimbare în starea sa lăuntrică, o împuținare a harului. Pocăindu-se de păcate, mărturisindu-și-le în fața duhovnicului, el nu urmărește o simplă iertare juridică, ci o transformare lăuntrică până într-atât încât simte într-un mod perceptibil prezența harului în sufletul său”⁴¹².

„Omul niciodată nu poate ieși din păcat prin sine însuși”⁴¹³, pentru că deși „este capabil de păcat, este incapabil să-l suprim”⁴¹⁴. „Numai Dumnezeu poate elibera de păcat, o dată ce lipsa de păcat vine din unirea cu El”⁴¹⁵, tocmai de aceea a avut loc întruparea Fiului lui Dumnezeu, pentru ca omul să fie eliberat din robia păcatului și să fie împăcat cu Dumnezeu.

Din această cateheză am învățat că păcatul este călcarea cu deplină știință și cu voie liberă de către om, prin gând, cuvânt sau faptă, a voii lui Dumnezeu. Mai există însă și așa numitele păcate prin omisiune, iar cei care au datoria prin funcția pe care o ocupă de a opri păcatul, dar nu o fac, prin atitudinea lor devin copârtași la păcatul săvârșit de alții. Păcatul nu a fost creat de Dumnezeu, ci a apărut în lume prin neascultarea de către protopărinții Adam și Eva a poruncii lui Dumnezeu din rai de a nu mânca din rodul pomului oprit. Astfel păcatul nu ține de firea omului, care a fost creată de Dumnezeu bună, ci s-a ivit prin întrebuiințarea rea de către om a voii sale libere, cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Păcatul este înclinarea omului de a înlătura din centrul vieții pe Dumnezeu și de a se așeza el însuși ca centru al propriei sale vieți, cu poftele lui mărunte și josnice. Prin păcat omul se

⁴¹² **Andrei Episcopul Alba Iuliei**, *Spovedanie...*, pp. 34-35.

⁴¹³ **Dumitru Stăniloae**, *Ortodoxie...*, p. 341.

⁴¹⁴ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia...*, p. 5.

⁴¹⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 294.

alături de diavolului, care s-a răzvrătit împotriva ordinii dumnezeiești și își atrage osândă. La început păcatul oferă o oarecare dulceață, dar la sfârșit își arată efectul distrugător, pentru că el atrage după sine suferința, provoacă o degradare a întregii ființe umane și robește pe cel ce îl săvârșește. Păcatul îl separă pe om de Dumnezeu și de ceilalți semeni. Păcatul înseamnă moarte spirituală, pentru că îndepărtarea de Dumnezeu, izvorul vieții, duce natura creată spre neantul din care a fost adusă de Dumnezeu în existență. Omul fără Dumnezeu riscă să devină asemenea diavolului, de care preferă să asculte. Întrucât prin păcatul strămoșesc s-a furișat în trupul omului legea păcatului, Dumnezeu a hotărât moartea acestuia, spre desființarea legii păcatului. Omul păcătuiește atât timp cât viețuiește în trup pe pământ, dar după moarte nu mai poate păcătui, deci prin moartea trupului este omorât păcatul, care în acest fel nu poate dura veșnic. După învierea trupurilor natura umană va fi refăcută în viața de la început, fără să mai fie amestecată cu răul. Astfel moartea, care este plata păcatului, îl și desființează pe acesta în planul văzut. Nu numai păcatul strămoșesc săvârșit de Adam în rai are consecințe universale, ci orice păcat se răsfrânge asupra destinului lumii întregi. Omul trupesc nu simte o schimbare a stării sale după ce a săvârșit păcatul, pentru că rămâne mereu în starea de moarte duhovnicească, omul duhovnicesc însă, de câte ori săvârșește un păcat, constată o schimbare în starea sa lăuntrică, o împușinare a harului. Pocăindu-se de păcate, și mărturisindu-le în fața preotului duhovnic, el simte o transformare lăuntrică, până la perceperea prezenței harului în sufletul său. Omul niciodată nu poate ieși din păcat prin sine însuși, numai Dumnezeu poate elibera de păcat, tocmai de aceea a avut loc întruparea Fiului lui Dumnezeu, pentru ca omul să fie eliberat din robia păcatului și să fie împăcat cu Dumnezeu.

AMIN

Etapele păcatului

„Precum omul nu este dus cu sila la mântuire, nu este dus cu sila nici la păcat”⁴¹⁶, însă este îndemnat stăruitor de diavol la săvârșirea acestuia, prin aducerea a tot felul de gânduri păcătoase în mintea lui. Sfântul Grigorie Sinaitul spune că „tăbărărea gândurilor rele asupra omului este asemenea unui șuvoi de râu”⁴¹⁷, iar „mintea, mereu în mișcare, este mai greu de stăpânit decât mădularele trupului”⁴¹⁸, pentru că „vrăjmașul o mută de la un lucru la altul”⁴¹⁹. „Precum moara, câtă vreme este mișcată de apă, nu se poate opri de la sine, dar stă în puterea morarului să macine grâu sau neghină, tot astfel și cugetarea noastră, fiind mereu în mișcare, nu poate sta fără gânduri, dar stă în puterea noastră să gândim cele duhovnicești sau cele trupești”⁴²⁰. Noi trebuie să selectăm deci gândurile din mintea noastră și să le oprim pe cele bune, alungând pe cele rele. Sfinții Părinți ne învață cum să facem aceasta: „Când vei simți că diavolul îți seamănă gânduri întinate în minte, nu le primi, nici nu le lăsa să înceapă a se înrădăcina în minte, ci îndată mută-ți gândul la oricare alt lucru și așa nu vor putea prinde rădăcină gândurile vrăjmașului. Iar de le vei lăsa câtuși de puțin și nu îți vei muta gândul în altă parte, la alt lucru oarecare, atunci acel gând întinat îndată va prinde rădăcină și va începe pofta necurăției”⁴²¹.

„Cel cu mintea sănătoasă împotrivindu-se momelii viclene și născătoare de rău ce vine de la diavol”⁴²², „nu se supune începutului, adică atacului, iar prin aceasta taie dintr-o dată toate relele ce urmează, de aceea înțeleptul Solomon ne atrage luarea aminte: «Fiul meu, de voiesc păcătoșii să te ademenească, nu te învoi» (Pilde 1,10). Să

⁴¹⁶ *Filocalia*..., Vol. XI, p. 615.

⁴¹⁷ *Filocalia*..., Vol. VII, p. 115.

⁴¹⁸ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 69, nota 32.

⁴¹⁹ *Filocalia*..., Vol. XI, p. 434.

⁴²⁰ *Filocalia*..., Vol. I, p. 151.

⁴²¹ *Patericul*, Tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba-Iulia, 1999, p. 307.

⁴²² *Filocalia*..., Vol. V, p. 191.

luptăm deci cu mintea împotriva dracilor, ca să nu aducem la fapte sensibile păcătoase voile lor rele, ci tăind păcatul din inimă, să aflăm înlăuntrul nostru împărăția cerurilor”⁴²³.

„Momelile patimilor încep de la închipuirile cele mai mărunte, furișându-se nebăgate de seamă ca o furnică, dar la sfârșit se umflă așa de tare că alcătuiesc pentru cel pe care l-au prins în cursă o primejdie nu mai mică decât năpăstuirea leului. De aceea luptătorul trebuie să lupte cu patimile încă de atunci de când vin ca o furnică, căci de vor ajunge la puterea leului îi va fi greu să le biruiască și tare îl vor strâmtora”⁴²⁴. „Gândurile rele însă nu ne pot stăpâni prin forța lor, ci prin puținătatea credinței noastre și prin neîmplinirea poruncilor”⁴²⁵.

Isihie Sinaitul ne sfătuiește: „Trebuie să fii cu luare aminte, pentru că diavolii nu stau fără lucru”⁴²⁶ și „din nebăgarea noastră de seamă iau totdeauna prilejuri împotriva noastră”⁴²⁷. Astfel, pentru a nu lăsa gândurile păcătoase să intre în mintea noastră avem nevoie de atenție sporită, pentru că „singură atenția se opune păcatului din cugetare”⁴²⁸ și „precum ne păzim trupul de păcatul văzut, așa să ne păzim și sufletul de gândurile necuviincioase”⁴²⁹. „Dar dacă cu toate acesta gândul a pătruns în minte, rolul de-a lupta cu el îi revine împotrivirii”⁴³⁰.

„Războiul diavolilor împotriva noastră prin gânduri este mai cumplit decât războiul cel prin lucruri”⁴³¹, pentru că „păcatul cu cugetul este mai ușor de săvârșit decât cel cu fapta”⁴³². „Atacul gândului de la diavol sau momeala însă nu este semn al păcatului, ci numai convorbirea prietenoasă a minții cu el, pentru că dacă nu-l iubim, de ce zăbovim cu el?”⁴³³. Acceptarea gândului păcătos în

⁴²³ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 135.

⁴²⁴ *Filocalia*..., Vol. I, p. 231.

⁴²⁵ *Ibidem*, p. 265.

⁴²⁶ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 76.

⁴²⁷ *Filocalia*..., Vol. II, p. 35.

⁴²⁸ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 54.

⁴²⁹ *Filocalia*..., Vol. V, p. 376.

⁴³⁰ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 55.

⁴³¹ *Filocalia*..., Vol. II, p. 76.

⁴³² *Ibidem*, p. 71.

⁴³³ *Filocalia*..., Vol. I, p. 325.

mintea noastră și învoirea cu el este deja păcat, semn că noi am căzut în mrejele satanei, săvârșind păcatul cu gândul, moment din care așteptăm doar ocazia de a păcătui și cu fapta.

„Prima treaptă a fiecărui păcat își are sediul în cugetarea noastră”⁴³⁴. Așa cum „nu se înfiripă nor fără adiere de vânt, nu se naște nici păcat fără gând”⁴³⁵, pentru că „orice păcat începe printr-un gând”⁴³⁶, „rătăcirea gândului fiind începutul păcătuirii”⁴³⁷. „De nu păcătuiește cineva mai întâi cu mintea, nu va păcătui nici cu fapta”⁴³⁸, pentru că „păcatul se instalează inițial în minte, nu în trup”⁴³⁹. „Păcatul începe de fiecare dată printr-o cădere a rațiunii, printr-o cădere din adevăr, prin alunecarea ei pe un drum rătăcit și printr-o uitare a rostului ei”⁴⁴⁰. „Și căderea lui Adam s-a produs întâi în planul conștiinței lui, pentru că după săvârșirea păcatului el nu se mai simțea în rai”⁴⁴¹, de aceea s-a ascuns de Dumnezeu și abia apoi a fost alungat din rai.

„Păcatul repetat des devine patimă sau viciu, care este neputință și distrugere organică pentru păcătos”⁴⁴². „Patima este o mișcare a sufletului împotriva firii fie spre o iubire nerațională, fie spre o ură fără o judecată a vreunui lucru sau din pricina vreunui lucru din cele supuse simțurilor”⁴⁴³. Astfel „rațiunea firii nu se poate arăta la un loc cu patima, precum nici patima nu se naște împreună cu firea”⁴⁴⁴, pentru că „patima și firea, după rațiunea existenței lor, niciodată nu există împreună”⁴⁴⁵.

⁴³⁴ **Hristodoulos Paraskevaidis**, *Războiul împotriva Satanei*, Editura Anastasia, București, 1998, p. 86.

⁴³⁵ *Filocalia...*, Vol. I, p. 287.

⁴³⁶ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 54.

⁴³⁷ *Filocalia...*, Vol. V, p. 129.

⁴³⁸ *Filocalia...*, Vol. II, p. 96.

⁴³⁹ **Dan Ciachir**, *Cronica Ortodoxă*, Editura Timpul, Iași, 1997, Vol. II, p. 55.

⁴⁴⁰ **Dumitru Stăniloae**, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 132.

⁴⁴¹ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 122, nota 10.

⁴⁴² **Dumitru Stăniloae**, *Ortodoxie...*, p. 308.

⁴⁴³ *Filocalia...*, Vol. II, p. 82.

⁴⁴⁴ *Filocalia...*, Vol. III, p. 428.

⁴⁴⁵ *Ibidem*, p. 452.

Mântuitorul ne-a făcut cunoscut faptul că „omul cel bun din vistieria cea bună a inimii sale scoate cele bune, pe când omul cel rău din vistieria cea rea a inimii lui scoate cele rele” (Luca 6,45). Astfel, „sufletul pătimășului este fabrică de gânduri rele și din vistieria lui scoate cele rele”⁴⁴⁶. „Precum minții celui flămând i se nălucește numai pâine, iar celui însetat numai apă, la fel celui lacom i se nălucesc tot felul de mâncări, iubitorului de plăceri forme de femei, iubitorului de slavă deșartă cinstiri de la oameni, iubitorului de argint câștiguri, celui ce ține minte răul răzbunare asupra celui ce l-a supărat, pizmașului necazuri venite asupra celui pizmuț și așa mai departe în toate celelalte patimi, căci mintea tulburată de patimi urzește cugetări pătimășe, fie că veghează trupul, fie că doarme”⁴⁴⁷.

„În sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau însă pe față abia atunci când au ocazii prielnice”⁴⁴⁸, căci precum „pământul călcat neconținut, chiar dacă are mărăcini, nu-i scoate la iveală, întrucât bătorirea picioarelor îi oprește să răsară, dar în sânul lui își întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, iar atunci când timpul le îngăduie să răsară odrăslesc îndată, tot așa patimile, împiedicate de lipsa ocaziilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de a lupta împotriva lor”⁴⁴⁹. Isaia Pustnicul ne atrage luarea aminte în acest sens: „Să nu cauți frate să te odihnești cât ești în trupul acesta, nici să te încrezi în tine dacă te vezi în vreo vreme odihnit de patimi, deoarece dracii le opresc pe ele cu viclenie pentru o vreme, iar atunci când omul socotește că și-a desfăcut inima de ele și se odihnește, acestea pot să sară deodată asupra bietului suflet și să-l răpească pe el ca pe o vrabie”⁴⁵⁰. De asemenea, „lipsa unei patimi poate proveni din angajarea intensă în alte patimi”⁴⁵¹.

⁴⁴⁶ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 38.

⁴⁴⁷ *Filocalia*..., Vol. II, p. 94.

⁴⁴⁸ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 34.

⁴⁴⁹ *Filocalia*..., Vol. I, pp. 230-231.

⁴⁵⁰ *Filocalia*..., Vol. XII, p. 128.

⁴⁵¹ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 45, nota 59.

Omul pătimăș este dependent de un anume păcat și nu mai poate scăpa de el, deci nu mai are libertate, pentru că „păcatul devenit patimă ne stăpânește fără voie”⁴⁵², întrucât „patimile reprezintă robia omului și căderea din rațiune”⁴⁵³. „Sufletele care nu sunt ținute în frâu de rațiune și nu sunt cârmuite de minte, ca să sugrume, să stăpânească și să cârmuiască patimile se pierd ca dobitoacele cele necuvântătoare, rațiunea fiind târâtă de patimi ca vizitiul biruit de cai”⁴⁵⁴.

Isaac Sirul ne sfătuiește: „Să nu crezi, frate, că pot fi oprite gândurile dinăuntru, dacă nu se ține trupul într-o bună rânduială. Teme-te de obișnuință mai mult decât de vrăjmași. Cel ce hrănește în sine obișnuința este ca omul care hrănește focul”⁴⁵⁵, căci „obișnuința învechidu-se capătă putere de fire, căci fie că este obișnuință bună, fie că este rea, timpul o hrănește, precum materiile hrănesc focul”⁴⁵⁶. De aceea „să tăiem patimile degrabă, până nu ne obișnuim cu ele”⁴⁵⁷.

„Patima, aflând în om un locșor și înrădăcinându-se ca deprindere, aduce cu sine în același ocol și altele”⁴⁵⁸, iar „din patimile țesute întreolaltă ne face trupul o cămașă necurată și mânjită, care arată prin ea sufletul, după ce i-a dat o altă formă și un alt chip decât cel dumnezeiesc”⁴⁵⁹.

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune: „Când birui vreuna dintre patimile mai necinstite, de pildă lăcomia pântecelui, desfrânarea, mânia sau lăcomia, îndată se repede asupra ta gândul slavei deșarte”⁴⁶⁰, iar „în sufletul iubitor de slavă deșartă se întorc și patimile de necinste curățite de har”⁴⁶¹. De aceea omul este dator să se

⁴⁵² *Filocalia*..., Vol. III, p. 475, nota 106.

⁴⁵³ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 301, nota 19.

⁴⁵⁴ *Filocalia*..., Vol. I, p. 33.

⁴⁵⁵ *Filocalia*..., Vol. X, p. 301.

⁴⁵⁶ *Filocalia*..., Vol. V, p. 47.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, p. 406, nota 20.

⁴⁵⁸ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 243.

⁴⁵⁹ *Filocalia*..., Vol. III, pp. 64-65.

⁴⁶⁰ *Filocalia*..., Vol. II, p. 115.

⁴⁶¹ *Filocalia*..., Vol. V, p. 237.

ferească nu numai de păcatele și patimile trupești, dar și de cele sufletești, mai ales de slava deșartă.

Pătimașul mai are un singur pas până la îndrăcire, stare în care diavolul pune stăpânire totală asupra lui și face ce vrea cu el. Îndrăcitul nu se mai poate manifesta liber, el este o unealtă oarbă sau un instrument docil în mâinile diavolilor care îl posedă, el este asemenea unei jucării teleghidate care face fără împotrivire tot ceea ce vor cei ce îl stăpânesc. „Îndrăcirea, ultimul grad al păcatului, al alterării firii, nu mai lasă nici o urmă de inițiativă voluntară în om, ci acesta este într-o completă pasivitate. În această stare omul nu se mai poate nici pocăi”⁴⁶².

Sub aparența unei false bunăvoințe față de noi, diavolul ne îndeamnă la săvârșirea păcatului, cu toate etapele acestuia, iar după ce ne prinde în capcanele lui, dezvelindu-și toată ura față de noi, ne denunță în chip nemilos la Dumnezeu, „pentru că i-am ajuns datornici din pricina păcatului, și cere pedepsirea noastră”⁴⁶³, „nu din dragoste de dreptate, ci din dragoste pentru pedepsirea noastră, din ură rece, din plăcerea sterilă de a avea dreptate”⁴⁶⁴, „căci nimic nu îl desfată mai mult pe diavol decât omul pedepsit”⁴⁶⁵.

Din această cateheză am învățat că omul nu este dus cu sila la păcat, însă este îndemnat stăruitor de diavol la săvârșirea acestuia, prin aducerea a tot felul de gânduri păcătoase în mintea lui. Mintea este mereu în mișcare, de aceea este mai greu de stăpânit decât măduarele trupului, însă noi trebuie să selectăm gândurile pe care le avem, oprind pe cele bune și alungând pe cele rele. Omul care nu vrea să păcătuiască se împotrivește de la început atacului sau momelii diavolului. Pentru a nu lăsa gândurile păcătoase să intre în mintea noastră avem nevoie de atenție sporită, dar dacă totuși gândul a pătruns în minte, rolul de-a lupta cu el îi revine împotrivirii. Atacul sau momeala diavolului nu este păcat, ci numai acceptarea gândului păcătos în mintea noastră și învoirea cu el, moment din care așteptăm

⁴⁶² *Filocalia...*, Vol. III, p. 475, nota 106.

⁴⁶³ *Ibidem*, p. 104.

⁴⁶⁴ *Denis de Rougemont, Op. Cit.*, p. 32.

⁴⁶⁵ *Filocalia...*, Vol. III, p. 104.

doar ocazia de a păcătui și cu fapta. Prima treaptă a fiecărui păcat își are sediul în cugetarea noastră, pentru că dacă nu păcătuiește cineva mai întâi cu gândul, nu va păcătui nici cu fapta. Păcatul repetat des devine patimă sau viciu. Patima este o mișcare a sufletului contrară firii. Sufletul pătimașului este fabrică de gânduri rele și din vistieria lui scoate cele rele. În sufletul omului se ascund patimi foarte rele, însă ele se vădese abia atunci când au ocazii prielnice de manifestare. Uneori diavolii opresc pentru o vreme patimile, iar când omul socotește că a scăpat de ele, acestea se pot năpusti deodată asupra lui, punând stăpânire pe el. Lipsa unei patimi poate proveni însă și din angajarea intensă în alte patimi. Omul pătimaș este dependent de un anume păcat și nu mai poate scăpa de el, deci nu mai are libertate, pentru că a căzut în robia lui. Cel ce nu vrea să fie rob de patimi trebuie să se ferească de ele, pentru că obișnuința veche este ca o a doua fire. Patima care prin deprindere se înrădăcinează în om aduce cu sine și alte patimi, dând sufletului celui pătimaș o altă formă și un alt chip decât cel dumnezeiesc. Când cineva biruie vreuna dintre patimile mai de necinste, îndată se repede asupra lui gândul slavei deșarte, de aceea omul este dator să se ferească nu numai de păcatele și patimile trupești, dar și de cele sufletești, mai ales de slava deșartă. Pătimașul mai are un singur pas până la îndrăcire, stare în care diavolul pune stăpânire totală asupra lui și face ce vrea cu el. Îndrăcitul se găsește într-o completă pasivitate, încât orice urmă de inițiativă voluntară dispare din el, iar acesta nu se mai poate nici pocăi. Sub aparența unei false bunăvoințe față de noi, diavolul ne îndeamnă la săvârșirea păcatului, cu toate etapele acestuia, iar după ce ne prinde în capcanele lui, dezvelindu-și toată ura față de noi, ne denunță în chip nemilos la Dumnezeu, pentru a fi pedepsiți.

AMIN

Urcușul duhovnicesc

„Dacă un creștin vrea să dobândească împărăția cerurilor, nimeni și nimic nu-l pot împiedica de la aceasta, nici îndeletnicirea, nici vremea, nici locul”⁴⁶⁶, însă pentru a reuși trebuie să cunoască în primul rând ce are de făcut, pentru că „neștiința este maica tuturor păcatelor”⁴⁶⁷, iar „cunoștința se preface prin făptuire în virtute”⁴⁶⁸.

Omul preocupat de dobândirea împărăției cerurilor trebuie să știe că „Scriptura nu înlătură nimic din cele date nouă de Dumnezeu spre folosire, dar pedepsește lipsa de măsură și îndreaptă lipsa de judecată. De pildă nu oprește pe om să mănânce, să facă copii, să aibă avere și să o chivernisească drept, dar îl oprește de la lăcomia pântecelui, de la desfrânare, de la iubirea de argint și celelalte. Nu-l oprește nici să cugete la acestea, dar îl oprește să cugete pătimăș”⁴⁶⁹. De asemenea, „cunoscând faptul că păcatul îl vatămă, trebuie să fugă de el”⁴⁷⁰, căci „abia când cineva se desface de cele rele își cunoaște cu de-amănuntul toate păcatele ce le-a făcut înaintea lui Dumnezeu, pentru că nu-și vede omul păcatele de nu se desface de ele cu amărăciune”⁴⁷¹. „Eliberarea de păcatul învechit cere însă nevoință îndelungată, căci obișnuința învârtosată nu poate fi clintită din loc dintr-o dată”⁴⁷².

Petru Damaschinul ne sfătuiește: „Să nu porți deodată război cu toate patimile, că poate slăbind, te vei întoarce la cele dinapoi și nu te vei afla pregătit pentru împărăția cerurilor, ci luptă-te cu fiecare dintre patimi pe rând, începând de la răbdarea celor ce vin asupra ta”⁴⁷³, căci „mai bună este sporirea înainte câte puțin”⁴⁷⁴. „Precum la

⁴⁶⁶ *Filocalia*..., Vol. V, p. 42.

⁴⁶⁷ *Filocalia*..., Vol. III, p. 71.

⁴⁶⁸ *Ibidem*, p. 136.

⁴⁶⁹ *Filocalia*..., Vol. II, p. 136.

⁴⁷⁰ *Filocalia*..., Vol. I, p. 47.

⁴⁷¹ *Ibidem*, p. 457.

⁴⁷² *Filocalia*..., Vol. IV, pp. 32-33.

⁴⁷³ *Filocalia*..., Vol. V, pp. 209-210.

⁴⁷⁴ *Ibidem*, p. 420, nota 319.

zidirea unei case nu punem întâi acoperișul, apoi temelia, ci dimpotrivă întâi temelia, apoi zidirea și la urmă acoperișul, tot așa întâi trebuie să ne păzim inima și să ne micșorăm patimile din ea și prin aceasta punem temelia duhovnicească a casei. Apoi respingem suflarea duhurilor rele, răscolită prin simțurile din afară și așa scăpând repede de război, ridicăm zidurile peste temelii casei duhovnicești. Apoi prin ațintirea noastră desăvârșită spre Dumnezeu întindem acoperișul casei și așa desăvârșim casa duhovnicească în Iisus Hristos, Domnul nostru”⁴⁷⁵.

„Patimile trupești și materiale se micșorează și se veștejesc prin înfrânare și prin suferințele trupului, iar cele sufletești și nevăzute se sting prin smerita cugetare, prin blândețe și iubire”⁴⁷⁶. Sfântul Maxim Mărturisitorul ne învață cum să luptăm împotriva patimilor, îndemnându-ne: „Pentru desfrânare postește, priveghează, ostenește-te și petrece în singurătate. Pentru mânie și întristare disprețuiește slava, cinstea și lucrurile materiale. Iar pentru ținerea de minte a răului roagă-te pentru cel ce te-a supărat și te vei izbăvi”⁴⁷⁷, căci „fiecare patimă are ca doctorie porunca potrivnică ei”⁴⁷⁸.

„Dracii slăbesc când prin împlinirea poruncilor se micșorează patimile în noi și pier când sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului, nemaiaflându-le pe acelea, prin care se găseau în suflet și îl războiau”⁴⁷⁹. Sfântul Maxim Mărturisitorul ne atrage însă luarea aminte: „Nu socoti că ai ajuns la nepătimirea desăvârșită câtă vreme lipsește lucrul. Numai când se arată și te lasă nemișcat atât lucrul cât și amintirea lui de după aceea, să știi că ai intrat în hotarele ei. Totuși nici atunci să nu disprețuiești grija, deoarece numai virtutea prelungită omoară patimile, pe când cea neglijată le scormonește iarăși”⁴⁸⁰.

Diavolul este înger după ființă, de aceea este mai puternic decât omul, încât „nimeni nu poate răbda uneltirile lui dacă nu

⁴⁷⁵ *Filocalia*..., Vol. VIII, p. 540.

⁴⁷⁶ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 224.

⁴⁷⁷ *Filocalia*..., Vol. II, p. 104.

⁴⁷⁸ *Filocalia*..., Vol. IX, p. 586.

⁴⁷⁹ *Filocalia*..., Vol. II, p. 83.

⁴⁸⁰ *Ibidem*, p. 133.

întărește darul lui Dumnezeu slăbiciunea omenească”⁴⁸¹. Tocmai de aceea Simeon Evlaviosul ne atrage luarea aminte: „Să nu socotești vreodată că ai biruit meșteșugirile diavolului și să cazi în slavă deșartă, pentru că firea omenească nu poate să le biruiască, decât numai harul lui Dumnezeu”⁴⁸².

Pentru a dobândi cineva împărăția cerurilor, „pe lângă curățirea de păcate și de deprinderile cele rele are trebuință și de dobândirea virtuților”⁴⁸³, „care se nasc prin osteneli și prin înstrăinarea de bunăvoie a sufletului de trup”⁴⁸⁴, iar „din virtuțile țesute întreolaltă ne face Duhul Sfânt o cămașă frumoasă și cinstită a nestricăciunii”⁴⁸⁵. Dintre virtuțile trupului fac parte: postul, înfrânarea, privegherea, milostenia, primirea străinilor, cercetarea celor aflați în suferință și nevoi, frecventarea bisericii și altele. Dintre virtuțile sufletului amintim: credința, nădejdea, iubirea, smerenia, ascultarea, îndelunga răbdare, blândețea, rugăciunea, răbdarea și pocăința.

„De îndată ce voia omului se hotărăște să lucreze conform cu rațiunea firii și să cultive virtuțile, nu mai este singură, ci are harul dumnezeiesc în ajutor”⁴⁸⁶, de aceea „nimeni să nu-și închipuie că poate răbda osteneli și poate dobândi virtutea cu puterea sa, căci pricinuitorul tuturor celor bune este Dumnezeu. Deci pentru cele bune ce le faci adu mulțumire pricinuitorului”⁴⁸⁷, căci „fiecare, fiind creat, are nevoie de puterea lui Dumnezeu ca să-i ajute”⁴⁸⁸.

„Cei mai mulți oameni vor să dobândească împărăția lui Dumnezeu fără osteneli și sudori. Ei fericesc pe sfinți și doresc să aibă cinstea și darurile lor, dar nu vor să fie părtași de necazurile, ostenelile și pătimirile lor”⁴⁸⁹. „Pentru dobândirea împărăției cerurilor însă este

⁴⁸¹ *Filocalia*..., Vol. I, p. 162.

⁴⁸² *Filocalia*..., Vol. VI, p. 109.

⁴⁸³ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 253.

⁴⁸⁴ *Filocalia*..., Vol. III, p. 315.

⁴⁸⁵ *Ibidem*, p. 64.

⁴⁸⁶ *Filocalia*..., Vol. II, p. 20.

⁴⁸⁷ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 242.

⁴⁸⁸ *Filocalia*..., Vol. X, p. 116.

⁴⁸⁹ *Filocalia*..., Vol. V, pp. 336-337.

trebuință de osteneală și de durerea inimii, fiindcă nu ne vin dormind și zăcând pe spate cele ce se dau prin osteneală și sânguință”⁴⁹⁰, pentru că „nimeni nu poate agonisi vreun bine decât cu multă osteneală”⁴⁹¹.

„Când voiești să pui început unei lucrări bune, pregătește-te pentru ispitele ce vor fi aduse asupra ta și să nu te îndoiești de adevăr. Căci este un obicei al vrăjmașului ca, atunci când vede pe cineva începând cu credință fierbinte o bună viețuire, să-i aducă în cale ispite felurite și înfricoșătoare, ca, venind prin aceasta la frică, să-și răcească hotărârea lui cea bună și să nu mai aibă râvnă fierbinte de a se apuca de lucrarea plăcută lui Dumnezeu”⁴⁹². Drept aceea „când ești ispitit nu deznădăjdui - ne sfătuiește un părinte al Bisericii - ci rabdă, căci răbdarea necazului ce-ți vine prin ispită înseamnă începutul încununării”⁴⁹³.

„Necazurile venite asupra omului pornit pe calea înduhovnicirii sunt semnul binefacerii ce-i vine de la Dumnezeu. Înseamnă că Dumnezeu are încredere în puterea lui de a le suporta”⁴⁹⁴, pentru că „fără răbdarea necazurilor nu se dobândesc virtuțile, nu se dobândește tăria duhovnicească”⁴⁹⁵. „De va trăi cineva anii lui Matusalem”⁴⁹⁶ și nu va umbla pe calea dreaptă, pe care au umblat toți sfinții, adică cea a necinstirii lor de către oameni, a iubirii și a răbdării bărbătești, nu va înainta nici puțin nici mult pe calea spre împărăția lui Dumnezeu, și își va cheltui anii în zadar”⁴⁹⁷. Drept aceea, „iubește necazurile - ne sfătuiește Sfântul Varsanufie - adu-ți aminte de răbdarea lui Iov și a celor ce i-au urmat și râvnește să mergi pe urmele lor. Nu uita de necazurile pe care le-a răbdat Sfântul Pavel”⁴⁹⁸, pentru că el „a avut parte de naufragii, prigoane, bătaii cu toiagul, închisori,

⁴⁹⁰ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 195.

⁴⁹¹ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 351.

⁴⁹² *Filocalia...*, Vol. X, p. 44.

⁴⁹³ *Ibidem*, p. 278, nota 304.

⁴⁹⁴ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 55, nota 46.

⁴⁹⁵ *Filocalia...*, Vol. X, p. 291, nota 325.

⁴⁹⁶ Matusalem a trăit 969 de ani (Fac. 5,27), deci este cel mai longeviv om care a trăit vreodată pe fața pământului.

⁴⁹⁷ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 105, nota 173.

⁴⁹⁸ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 54.

lanțuri și de alte nevoințe grele”⁴⁹⁹. „În necazuri și-au dovedit sfinții dragostea de Hristos și nu în tihnă”⁵⁰⁰.

„Când afli pace neschimbată în calea ta, teme-te - spune Sfântul Isaac Sirul - pentru că ești departe de cărarea pe care pășesc picioarele obosite ale sfinților. Căci cu cât pășești mai sigur pe calea ce duce spre cetatea Împărăției și te apropii de cetatea lui Dumnezeu, cu atâtă să ai mai mult ca semn tăria încercărilor ce te întâmpină. Și cu cât te apropii și înaintezi, cu atât se înmulțesc încercările împotriva ta. Când simți deci în sufletul tău încercări mai felurite și mai tari, să știi că în acele timpuri sufletul tău a primit cu adevărat în ascuns o altă treaptă mai înaltă și i s-a adăugat la starea în care se află un har nou. Căci după măsura harului îngăduie Dumnezeu necazurile altor încercări asupra omului”⁵⁰¹.

Urcușul duhovnicesc are mai multe trepte: curățirea de patimi (despățimirea sau purificarea), înlăturarea gândurilor păcătoase din minte, dobândirea virtuților, câștigarea cunoștinței (iluminarea) și desăvârșirea prin unirea cu Dumnezeu (îndumnezeirea). „Viața spirituală însă nu înaintază în linie dreaptă, ci are nenumărate zigzaguri și întoarceri. Cel ajuns pe treptele cele mai înalte nu rămâne mereu acolo, ci neîncetat are să reia lupta cu ispitele gândurilor pătimase urcând iarăși pentru câțva timp la trăirea clară a prezenței lui Dumnezeu”⁵⁰².

Din această cateheză am învățat că dacă un creștin vrea să dobândească împărăția cerurilor, nimeni și nimic nu-l pot împiedica de la aceasta, însă pentru a reuși trebuie să cunoască ce are de făcut, apoi să împlinească ceea ce știe. Nimic din cele date nouă de Dumnezeu spre folosire nu este rău, ci numai lipsa noastră de măsură și reaua întrebuintare. Credinciosul cunoscând faptul că păcatul îl vatamă, trebuie să fugă de el, însă eliberarea de păcatul învechit cere nevoie îndelungată, căci obișnuința învârtosată nu poate fi clintită din loc dintr-o dată. În războiul nostru spiritual trebuie să luptăm cu fiecare dintre patimi pe rând, pentru a nu fi biruiți de ele. Patimile trupești și

⁴⁹⁹ *Filocalia...*, Vol. X, p. 389, nota 468.

⁵⁰⁰ *Ibidem*, p. 85.

⁵⁰¹ *Ibidem*, pp. 241-242.

⁵⁰² *Filocalia...*, Vol. II, p. 311, nota 65.

materiale se micșorează și se vestejesc prin înfrânare și prin suferințele trupului, iar cele sufletești și nevăzute se sting prin smerita cugetare, prin blândețe și iubire, căci fiecare patimă are ca doctorie porunca potrivnică ei. Ispitele diavolilor slăbesc când, prin împlinirea poruncilor, patimile se micșorează în noi și pier cu desăvârșire când acestea sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului. Diavolul este înger după ființă, de aceea este mai puternic decât omul, încât nimeni nu poate răbda uneltirile lui dacă nu întărește darul lui Dumnezeu slăbiciunea omenească. Pentru a dobândi cineva împărăția cerurilor, pe lângă curățirea de păcate și patimi are trebuință și de cultivarea virtuților, care se nasc prin osteneli ale trupului. Virtuți ale trupului sunt: postul, înfrânarea, privegherea, milostenia, primirea străinilor, cercetarea celor aflați în suferință și nevoi, precum și frecventarea bisericii, iar virtuți ale sufletului sunt: credința, nădejdea, iubirea, smerenia, ascultarea, îndelunga răbdare, blândețea, rugăciunea, răbdarea și pocăința. De îndată ce voia omului se hotărăște să lucreze conform cu rațiunea firii și să cultive virtuțile, nu mai este singură, ci are harul dumnezeiesc în ajutor, de aceea nimeni să nu-și închipuie că poate răbda osteneli și poate dobândi virtutea cu puterea sa, pentru că de vreme ce omul este creat, are nevoie de puterea lui Dumnezeu ca să-i ajute. Când un om pune început unei lucrări bune, să se aștepte la ispite și încercări, pentru că diavolul vrea să-l împiedice prin acestea de la lucrul bineplăcut lui Dumnezeu. Necazurile venite asupra omului pornit pe calea înduhovnicirii sunt însă semnul binefacerii ce-i vine de la Dumnezeu, iar cu cât încercările se înmulțesc, sufletul omului primește un har nou, căci după măsura harului îngăduie Dumnezeu necazurile altor încercări asupra omului. Urcușul duhovnicesc are mai multe trepte: curățirea de patimi, înlăturarea gândurilor păcătoase din minte, dobândirea virtuților, câștigarea cunoștinței dumnezeiești și desăvârșirea prin unirea cu Dumnezeu. Viața spirituală nu înaintează în linie dreaptă, ci are nenumărate întoarceri. Cel ajuns pe treptele cele mai înalte nu rămâne mereu acolo, ci neîncetat are să reia lupta cu ispitele gândurilor pătimase urcând iarăși pentru câtva timp la trăirea clară a prezenței lui Dumnezeu.

AMIN

Virtutea

„Virtutea creștină este activitatea continuă și statornică, izvorâtă din harul divin și puterile omului credincios, prin care creștinul împlinește totdeauna voia lui Dumnezeu”⁵⁰³.

„Virtuțile sunt chipurile omenești ale bunurilor dumnezeiești, sau fața omenească a dumnezeirii, iar ființa virtuții ca tărie o avem de la Hristos, care este ființa virtuții”⁵⁰⁴. „Virtuțile sunt faptele lui Dumnezeu, pentru că se nasc din puterea Lui”⁵⁰⁵. „Dacă prin porunci Dumnezeu ni Se îmbie, așa-zicând, dinafară, ca principiu atractiv, prin virtuți Domnul Se manifestă dinăuntru, ca principiu impulsiv”⁵⁰⁶.

Viața virtuoasă este singura viață conformă cu firea, pentru că virtutea corespunde legii naturale. Virtutea înseamnă lepădarea patimilor contrare firii și dobândirea virtuților conforme firii, pentru că virtutea este sănătatea sau echilibrul firii.

Virtutea este acel dinamism omenesc declanșat de prezența lui Dumnezeu. Sfântul Marcu Ascetul subliniază: „Când săvârșești fapte virtuozose, adu-ți aminte de Cel ce a zis: «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan 15,5)”⁵⁰⁷. „Virtuțile nu sunt o chestiune individualistă, ci un dialog cu Dumnezeu, în care noi chemăm pe Dumnezeu și El răspunde venind”⁵⁰⁸. „Dumnezeu însă nu dă nici o virtute dacă nu lupți și tu pentru ea. Dar nici tu nu poți să câștigi vreo virtute dacă nu te ajută și Dumnezeu. În toate cele bune este o conlucrare între Dumnezeu și om”⁵⁰⁹.

„«Locașurile» despre care vorbește Mântuitorul Hristos că sunt în casa Tatălui Său (Ioan 14,2), sunt virtuțile ce le dobândesc cei ce se

⁵⁰³ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevski, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, Vol. I, p. 351.**

⁵⁰⁴ ***Filocalia...*, Vol. III, p. 20.**

⁵⁰⁵ ***Ibidem*, p. 466, nota 29.**

⁵⁰⁶ **Ieromonah Arsenie Boca, *Op. Cit.*, p. 143.**

⁵⁰⁷ ***Filocalia...*, Vol. I, p. 274.**

⁵⁰⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, Vol. III, p. 297.**

⁵⁰⁹ ***Filocalia...*, Vol. XII, p. 238, nota 481.**

silesc, căci orice virtute este ca un adevărat veșmânt sau locaș ce îmbracă pe cel virtuos”⁵¹⁰. „Din virtuțile țesute întreolaltă ne face Duhul Sfânt o cămașă frumoasă și cinstită a nestricăciunii”⁵¹¹.

Fiecare virtute este maica celei de a doua, căci o virtute le poartă pe toate în sine și le promovează pe toate. „Virtuțile sunt toate legate între ele și cine împlinește una, pe toate celelalte le-a apropiat de ușa inimii lui”⁵¹². „O virtute cheamă și ajută celelalte virtuți, cel ce voințește a dobândi o virtute, deprinde și meșteșugul de a dobândi o alta. Astfel cu creșterea uneia, cresc toate, prin unirea ce există între ele, fiindcă toate faptele bune sunt raze ce ies din una și aceeași dumnezeiască lumină”⁵¹³. Virtuțile nu stau separat, ci se încheagă între ele îmbibându-se în ființa noastră, punându-și pecetea pe ea și „prin virtuți însăși ființa noastră devine un chip armonios al virtuților, o ființă structurată în mod unitar prin virtuți, ca o pornire multilaterală de iubire spre Dumnezeu și spre oameni”⁵¹⁴. „Așa cum trupul este unul, dar are multe mădulare, și de-i lipsește unul din mădulare nu este un trup deplin, așa este și cu omul dinăuntru. El are virtuțile ca multe mădulare și dacă una-i lipsește, nu este ajuns la desăvârșire”⁵¹⁵.

„Din fiecare om strălucește cu deosebire o anumită virtute, dar legată de ea sunt și toate celelalte”⁵¹⁶, căci „virtuțile se leagă între ele și se țin laolaltă ca un lanț sfânt, fiecare atârând de cealaltă. Așa rugăciunea atârână de dragoste, dragostea de bucurie, bucuria de blândețe, blândețea de smerita cugetare, smerita cugetare de slujire, slujirea de nădejde, nădejdea de credință, credința de ascultare, iar ascultarea de simplitate”⁵¹⁷. „Precum felurimea mâncărilor trezește

⁵¹⁰ *Filocalia*..., Vol. X, p. 398, nota 485.

⁵¹¹ *Filocalia*..., Vol. III, p. 64.

⁵¹² *Nicodim Aghioritul, Op. Cit.*, p. 92.

⁵¹³ *Ibidem*, p. 94.

⁵¹⁴ *Filocalia*..., Vol. VII, p. 103, nota 10.

⁵¹⁵ *Filocalia*..., Vol. XI, p. 591.

⁵¹⁶ *Ibidem*, p. 591, nota 844 b.

⁵¹⁷ *Filocalia*..., Vol. V, p. 308.

pofta după împărtășirea de ele, tot așa felurile virtuți trezesc sânguința minții în practicarea lor”⁵¹⁸.

„Există o lege în creșterea duhovnicească: cel neîntărit în virtuțile mai de jos nu poate urca la virtuțile cele mai de sus”⁵¹⁹, „iar cea mai de jos virtute apare ca rea în raport cu cea mai de sus”⁵²⁰. „Treptele superioare ale urcușului duhovnicesc însă nu exclud pe cele inferioare, ci le implică”⁵²¹.

„Cel ce a săvârșit o dată o faptă bună nu este virtuos, precum nu este milostiv cel ce s-a îndeletnicit puțin cu milostenia, nici înfrânat cel care a făcut la fel cu înfrânarea, ci cel ce s-a îndeletnicit cât mai mult și toată viața lui cu această virtute”⁵²². „Virtutea sădește în suflet deprinderea, prin faptul că este lucrată continuu și la urmă însăși deprinderea îi procură omului odihna în Dumnezeu”⁵²³, căci „deprinderea virtuții ne mișcă să gândim, să grăim, sau să săvârșim cele bune”⁵²⁴. Astfel virtutea este tărie spirituală, ca deprindere neclintită în bine. În consecință, „nu se poate ajunge la măsura nici unei virtuți, dacă nu se sânguește cineva toată viața, cu toată puterea spre dobândirea ei, prin osteneală încordată și prin grija de făptuire”⁵²⁵. Astfel este cu adevărat mare înaintea lui Dumnezeu cel care face tot binele pe care îl poate; dar este și mai mare în ochii Săi cel care, cu sentimente de sinceră umilință, se trudește să facă mai mult decât poate”⁵²⁶.

În virtute trebuie să se meargă tot înainte, orice ezitare fiind primejdioasă. „Calea virtuților nu îngăduie nici o oprire celor ce merg pe ea, ci aceștia trebuie să înainteze neconținut și întins spre ținta sufletului, adică spre cununa chemării de sus, căci oprirea pe calea virtuții este începutul păcatului, deoarece mintea se ocupă pătimaș cu

⁵¹⁸ *Filocalia*..., Vol. VII, p. 62.

⁵¹⁹ *Filocalia*..., Vol. IX, p. 131, nota 244.

⁵²⁰ *Filocalia*..., Vol. X, p. 299, nota 337.

⁵²¹ *Filocalia*..., Vol. II, p. 314, nota 82.

⁵²² *Filocalia*..., Vol. IV, p. 212.

⁵²³ *Filocalia*..., Vol. IX, p. 594.

⁵²⁴ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 32.

⁵²⁵ *Ibidem*, p. 211.

⁵²⁶ *Nichifor Crainic, Sfințenia*..., p. 139.

vreunul din lucrurile materiale”⁵²⁷. „Viața în virtute este concepută dinamic. Virtutea pretinde o mișcare continuă a firii în sus. Virtutea cere un efort continuu, chiar dacă am vrea numai să o menținem la același grad. Dar nimeni nu se poate menține la același grad de virtute, ci sau sporește în ea, sau cade. Simpla încetare din înaintare, înseamnă, ca slăbire a efortului propriu vieții virtuoză, cădere”⁵²⁸. Mutarea din virtute este începutul păcatului. O stare neutră nu există.

Oricât am înainta într-o virtute, având în vedere faptul că mai avem mult de urcat spre Dumnezeu, trebuie să ne pocăim pentru treapta nedeplină a virtuții la care am ajuns. De asemenea, dacă astăzi împlinim o virtute, nu trebuie să ne mândrim cu ea, ci să ne căim pentru faptul că nu am săvârșit-o ieri, deși o puteam împlini. Astfel împlinirea virtuților nu ne este spre mândrie, ci spre smerenie.

„Virtuțile sunt trupești și sufletești. Dintre virtuțile trupești amintim: postul, privegherea, metaniile, culcatul pe jos, lucrul mâinilor, pentru a nu îngreuna pe altul sau pentru a face milostenie, și cele asemenea. Virtuțile sufletești sunt: iubirea, îndelunga răbdare, blândețea, înfrânarea, rugăciunea și cele asemenea. În consecință, dacă din vreo nevoie sau împrejurare trupească, de exemplu din cauză de boală, sau altceva de felul acesta, ni s-ar întâmpla să nu putem împlini virtuțile trupești amintite, Dumnezeu ne iartă, pentru că cunoaște și pricinile. Dar neîmplinind virtuțile sufletești, nu vom avea nici o apărare, căci acestea nu sunt supuse nevoilor trupului”⁵²⁹.

„Cu cât este sufletul neasemănat mai bun decât trupul, și mai distins și mai cinstit în multe și foarte însemnate privințe, cu atât sunt și virtuțile sufletești mai bune decât cele trupești”⁵³⁰. Iar „precum virtuțile trupești își atrag slava de la oameni, așa cele duhovnicești pe cea de la Dumnezeu”⁵³¹.

Nu se poate câștiga virtutea fără necazuri, căci virtutea neprobată în necazuri nu este întărită și nici nu se numește virtute

⁵²⁷ *Filocalia...*, Vol. III, p. 73.

⁵²⁸ *Ibidem*, p. 470, nota 81.

⁵²⁹ *Filocalia...*, Vol. II, pp. 91-92.

⁵³⁰ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 212.

⁵³¹ *Ibidem*, p. 16.

aceea care nu este însoțită de greutate în lucrarea ei. De aceea să nu socotească cineva că a dobândit virtutea, dacă n-a luptat mai înainte până la sânge pentru ea, căci trebuie să se împotrivească păcatului până la moarte, luptându-te cu el și neslăbind.

„Cel ce a început lucrarea poruncilor cu osteneală și a luat cu dragoste fierbinte pe umerii săi jugul ușor al nevoinței nu cruță sănătatea trupului, nu se sperie de asprimea ostenelilor pentru virtute, nu se lenevește în nevoințe, nu privește la vreunul care se poartă față de nevoințe cu nepăsare și trândăvie, ci taie cu dor fierbinte brazda virtuților prin orice pătimiri, căutând numai la sine și la poruncile lui Dumnezeu”⁵³², iar din lucrarea poruncilor se naște în el puterea dumnezeiască a virtuții.

„Cel ce înaintează neîmpiedicat în virtute, îi procură plăcere și bucurie sufletului închinat lui Dumnezeu, dar trupului îi produce strâmtorări”⁵³³, căci întristându-se cu trupul de virtute, din pricina ostenelilor, se bucură cu sufletul de aceeași virtute, privind la frumusețea celor viitoare ca la ceva prezent. „Orice virtute este însoțită de plăcere și de durere: durere pentru trup, care se lipsește de desfătarea dulce și lină, și plăcerea pentru suflet, care se desfată în duh cu rațiunile curățite de tot ce cade sub simțuri. Se cuvine deci ca mintea, întristându-se în viața aceasta de multele strâmtorări cu trupul, ce-i vin din încercările pentru virtute, să se bucure și să se veselească pururea cu sufletul pentru nădejdea bunurilor veșnice, chiar dacă simțirea este apăsată de durere, «căci pătimirile vremii de acum nu sunt vrednice de slava care ni se va descoperi» (Rom 8,18)”⁵³⁴, dar „slavei celei întru Hristos ce se va arăta în viitor de pe urma virtuții, trebuie să-i premeargă în timpul de față pătimirile în El pentru virtute”⁵³⁵.

„Omul dobândește virtuțile pătimind osteneli și încercări, dar puterea pentru pătimirea aceasta o are din împreună-pățimirea lui Hristos cu el; și se ridică la nepățimire și cunoștință tainică prin aceea că se împărtășește de slava lui Hristos. Domnul Hristos repetă drumul

⁵³² *Filocalia...*, Vol. VI, p. 213.

⁵³³ *Filocalia...*, Vol. III, p. 313.

⁵³⁴ *Ibidem*, p. 312.

⁵³⁵ *Ibidem*, p. 324.

pătimirii și slăvirii Sale cu fiecare din cei ce vor să urmeze Lui sau să-L imite pe El”⁵³⁶.

„Deși virtutea se câștigă pe prima treaptă a urcușului duhovnicesc, totuși neclintirea în ea se asigură numai pe treapta cea mai înaltă, când cineva a ieșit din sine și s-a ridicat în tăcerea cea mai presus de înțelegere”⁵³⁷.

„Câtă vreme ne aflăm în viața de aici, lucrăm la împlinirea virtuților, după viața aceasta însă, vom înceta de a mai lucra virtuțile, dar nu vom înceta să pătimim îndumnezeirea după har, ca o răsplată pentru ele”⁵³⁸.

Din această cateheză am învățat că virtutea este activitatea continuă și statornică prin care creștinul împlinește întotdeauna voia lui Dumnezeu. Virtuțile sunt chipurile omenești ale bunurilor dumnezeiești, iar Hristos este ființa virtuții. Virtutea înseamnă lepădarea patimilor contrare firii și dobândirea virtuților conforme firii. Virtuțile sunt rodul conlucrării dintre Dumnezeu și omul care se străduiește să le dobândească. Virtuțile se leagă între ele și se țin laolaltă ca un lanț sfânt, fiecare atârând de cealaltă, iar cel care cultivă o virtute, învață să cultive și celelalte virtuți. În urcușul duhovnicesc, cel neîntărit în virtuțile mai de jos nu poate urca la virtuțile cele mai de sus. Cel ce a săvârșit o dată o faptă bună nu este virtuos, ci cel ce s-a îndeletnicit cât mai mult și toată viața lui cu această virtute, astfel virtutea este tărie spirituală, ca deprindere neclintită în bine. Este mare înaintea lui Dumnezeu cel care face tot binele pe care îl poate; dar și mai mare este cel care se străduiește să facă mai mult decât poate. Calea virtuților nu îngăduie nici o oprire celor ce merg pe ea, ci aceștia trebuie să înainteze necontenit, căci simpla încetare din înaintare, înseamnă, ca slăbire a efortului propriu vieții virtuoză, cădere. Mutarea din virtute este începutul păcatului. O stare neutră nu există. Oricât am înainta într-o virtute, având în vedere faptul că mai avem mult de urcat spre Dumnezeu, trebuie să ne pocăim, iar dacă

⁵³⁶ *Filocalia...*, Vol. V, p. 427, nota 106.

⁵³⁷ *Filocalia...*, Vol. II, p. 315, nota 87.

⁵³⁸ *Filocalia...*, Vol. III, p. 89.

astăzi împlinim o virtute, nu trebuie să ne mândrim cu ea, ci să ne căim pentru că nu am săvârșit-o ieri. Virtuțile sunt trupești și sufletești. Dacă din vreo anumită cauză, ca de pildă o boală, un credincios nu poate împlini virtuțile trupești, Dumnezeu îl iartă, pentru că știe motivele, însă pentru neîmplinirea virtuților sufletești nimeni nu are nici o scuză, căci acestea pot fi împlinite chiar și de către cei aflați în suferință. Virtuțile sufletești sunt mai înalte decât cele trupești. Nimeni nu poate câștiga virtutea fără încercări, căci virtutea neprobată în necazuri nu este întărită. Cel ce înaintează pe calea virtuții nu-și cruță sănătatea trupului, nu se sperie de asprimea ostanelilor pentru virtute și nu se lenevește în nevoițe, pentru că el știe că prin strâmtorarea trupului îi procură plăcere și bucurie sufletului. Orice virtute este însoțită de durere pentru trup și plăcere pentru suflet, căci pentru a dobândi slavă în împărăția lui Dumnezeu, trebuie să trecem prin ostenele și încercări în această viață. Chiar dacă cineva pătimește necazuri și strâmtorări pentru a dobândi virtutea, Hristos îi dă putere și pătimește împreună cu el, pentru a-i împărtăși și slava Lui. Cu toate că virtutea se câștigă pe prima treaptă a urcușului duhovnicesc, neclintirea în ea se asigură numai pe treapta cea mai înaltă. Câtă vreme viețuim pe pământ, ne străduim în dobândirea virtuților, în viața veșnică însă nu le vom mai cultiva, ci vom primi ca răsplată a efortului nostru îndumnezeirea după har.

AMIN

Virtutea și păcatul

„Faptele bune sau virtuțile săvârșite de noi trebuie să nu le măsurăm, propriu-zis să nu le observăm, să fie ca și când nu ar fi, să nu ne dedublăm prin conștiința valorii noastre. Aceasta înseamnă smerenie și, în același timp, simplitate”⁵³⁹. „Cel ce se socotește smerit, nu este smerit. Mereu trebuie înlăturată de lângă virtutea însăși umbra conștiinței de a avea o virtute. Conștiința trebuie să aibă de conținut numai pe Dumnezeu și sinea proprie trebuie văzută hrănindu-se numai din Dumnezeu”⁵⁴⁰. Vederea de către noi a virtuților noastre le face să se piardă, căci precum comoara arătată se fură, așa virtutea făcută cunoscută sau publică, se mistuiește. Cel virtuos cultivă binele și îl are în inimă ca o deprindere, pe când omul mândru îl are numai în gând, crezând că îl cultivă și mândrindu-se pentru păruta lui virtute.

„Când dobândești o virtute, să nu ți se înalțe gândul împotriva fratelui, fiindcă tu ai dobândit-o, iar acela nu i-a avut grijă. Acesta este începutul mândriei”⁵⁴¹, iar „prin mândrie virtuțile devin vipere care mușcă pe alții, dar înveninează și pe cel ce le are”⁵⁴².

„Mândria sau slava deșartă este înecarea corabiei la mal, căci după ce au trecut valurile multelor ispite și vine încărcată cu multe virtuți, se înecă în port, mândrindu-se pentru ele”⁵⁴³. „Toate virtuțile adunate astfel de om prin ostenele, sunt întinate ca o căldare de lapte printr-o picătură de petrol”⁵⁴⁴.

Înmulțirea virtuților deschide ușa slavei deșarte, pentru că „vrăjmașul nostru diavolul are multă răutate și face din maicile virtuților, maicile păcatelor și mijloacele pricinuitoare ale smereniei le prefăce în pricini ale mândriei”⁵⁴⁵. Diavolul pune mai multă râvnă pentru pierderea noastră, decât punem noi pentru mântuirea noastră.

⁵³⁹ *Filocalia*..., Vol. IX, p. 293, nota 618.

⁵⁴⁰ *Ibidem*, p. 281, nota 587.

⁵⁴¹ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 189.

⁵⁴² *Filocalia*..., Vol. X, p. 348, nota 427.

⁵⁴³ *Filocalia*..., Vol. IX, p. 268, nota 557.

⁵⁴⁴ *Ibidem*, p. 268, nota 556.

⁵⁴⁵ *Ibidem*, p. 184.

„De aceea să-l căutăm pe diavol în virtuțile noastre”⁵⁴⁶. „Să avem astfel grijă de slava deșartă, această patimă blestemată care se amestecă cu virtuțile, până ce le pierde. Căci de nu va tăia omul această patimă necinstită, nu va putea înainta spre Dumnezeu, căci ei îi urmează toate relele. Ea închide drumul sufletului nostru spre Dumnezeu, închizându-l în admirația de sine”⁵⁴⁷.

„Când diavolii ne izgonesc din una dintre virtuți, strecurând în noi înfumurarea și slava deșartă pentru o astfel de nevoință, este bine să dăm înapoi dintr-o asemenea silință ce ni se pare osârduitoare, ca să nu cădem în mândrie, și să fugim la altă virtute, slobodă de slava deșartă, până va veni la noi puterea nepătimirii”⁵⁴⁸. „Căci ne este mai de folos să fim fără aceste părute virtuți, decât să mergem prin îngâmfare și mândrie la pierzarea totală”⁵⁴⁹.

Diavolii încearcă să ne împiedice de la virtuțile pe care ne străduim să le cultivăm, îndemnându-ne la săvârșirea altora. Astfel, dacă te retragi la mănăstire, necuratul îți va aduce în minte gândul că te-ai izolat de lume și nu îți slujești semenii așa cum ai face-o dacă ai trăi în lume. Dacă te rogi mult și fierbinte lui Dumnezeu, vrăjmașul îți va spune să te apuci de milostenie, căci în acest fel mai mult îi poți ajuta pe semenii decât dacă stai izolat de ei și numai te rogi pentru ei. Dacă ești o fire milostivă și faci acte de caritate cu semenii, diavolul îți va spune că mai bine te-ai ruga pentru ei și Dumnezeu le va da bunuri spirituale, care sunt mai valoroase decât bunurile materiale pe care tu le faci milostenie. Orice ai face, necuratul te va îndemna la altceva, pentru a încerca să te convingă să faci ceva ce nu ți se potrivește sau măcar pentru a-ți distrage atenția, nelăsându-te să faci bine ceea ce faci. „Dar noi să ignorăm planurile lor, știind că toate sunt bune la vreme și cu măsură, și iarăși că toate cele fără măsură și la vreme nepotrivită sunt vătămătoare”⁵⁵⁰.

⁵⁴⁶ Denis de Rougemont, *Op. Cit.*, p. 36.

⁵⁴⁷ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 272, nota 567.

⁵⁴⁸ *Filocalia...*, Vol. II, p. 241.

⁵⁴⁹ *Ibidem*, p. 233.

⁵⁵⁰ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 225.

Unii consideră că prin faptele bune săvârșite, și-L fac dator pe Dumnezeu. Acestora Teognost le spune: „Dacă socotești că-L faci dator pe Dumnezeu pentru bunățile pe care crezi că le săvârșești, te-ai rătăcit de la calea cea dreaptă. Căci cum ar fi dator Binefăcătorul?”⁵⁵¹ Mântuitorul a afirmat în acest sens: «Voi, când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Suntem slugi netrebnice, pentru că am făcut ceea ce eram datori să facem» (Luca 17,10).

Pe orice treaptă de desăvârșire s-ar afla cineva, diavolul tot va afla mijloace de ispitire, iar lupta cu diavolul încetează abia în momentul morții trupului, căci numai moartea pune sfârșit păcatului, deci și ispitelor diavolului, care duc la păcat.

Sfinții Părinți vorbesc de păcatele de-a dreapta și de-a stânga. Păcatele de-a stânga sunt păcatele propriu-zise, abaterile voite de la legea morală. Păcatele de-a dreapta sunt cele pricinuite de virtuți, adică cel neîntărit duhovnicește care a dobândit o anumită virtute sau cel puțin are această impresie, cade în păcatul mândriei. De aceea Sfinții Părinți recomandă calea împărătească, de mijloc, care înseamnă ferirea atât de păcatele de-a stânga, cât și de cele de-a dreapta.

„Patimile stau lângă virtuți și locuiesc ușă lângă ușă”⁵⁵², „și de aceea cei slabi iau virtuțile drept păcate”⁵⁵³. Aceștia consideră că este păcat să împlinească o virtute, pentru că din cauza ei cad în mândrie. Simeon Metafrastul însă ne avertizează că nu este bine „să-și aibă în aria inimii noastre virtutea și păcatul lucrarea împreună, ci numai virtutea”⁵⁵⁴, căci „patimile îngustează sufletul prin caracterul lor egoist, în timp ce virtuțile îl largesc prin tendința lor de iubire a lui Dumnezeu și a semenilor”⁵⁵⁵. „Virtutea este sănătatea sufletului, spre deosebire de păcat, care este boala acestuia”⁵⁵⁶.

Fiecare patimă are o virtute contrară ei, căci patima nu este altceva decât lipsa virtuții. „Patimile sunt un perete în fața virtuților

⁵⁵¹ **Ibidem**, p. 279.

⁵⁵² **Filocalia...**, Vol. VIII, pp. 41-42.

⁵⁵³ **Filocalia...**, Vol. IV, p. 22.

⁵⁵⁴ **Filocalia...**, Vol. V, p. 301.

⁵⁵⁵ **Filocalia...**, Vol. VIII, p. 392, nota 718.

⁵⁵⁶ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 344.

ascunse ale sufletului. Și de nu cad acestea prin arătarea virtuților, nu se văd cele dinlăuntru. Nimeni nu vede soarele în întuneric, nici virtutea firii sufletului, cât mai stăruie în el tulburarea patimilor”⁵⁵⁷. „Patimile stau ca un zid în fața vederii noastre îndreptate spre interior. Acest zid trebuie surpat prin virtuți”⁵⁵⁸.

„Fiecare floare morală sau virtute are umbra ei în slava deșartă. Această împletire ține de o etapă încă nedesăvârșită a firii noastre”⁵⁵⁹. Astfel „există tot felul de împletiri perverse între patimi și virtuți. Patimile se servesc de masca virtuților pentru a înșela pe oameni”⁵⁶⁰. De aceea „diavolul este mai puțin primejdios în viciile noastre, decât în virtuțile noastre satisfăcute”⁵⁶¹. „Seva patimii urcă în om din firea lui pătată, odată cu seva virtuții, ca stricăciunea în fructele unui pom. Este foarte greu de a înlătura pe una și a cruța pe cealaltă”⁵⁶². „Viciosul este zidit din același material ca și virtuosul. Puterile naturale ale sufletului și trupului devin rele numai atunci când primesc o formă deosebită, adică forma pervertirii”⁵⁶³. După cum atunci când scoatem apă din fântână, ni se întâmplă să scoatem fără să băgăm de seamă, și câte o insectă, la fel când lucrăm virtuțile, de multe ori lucrăm și patimile împletite în chip nevăzut cu ele. De pildă: primirea de străini se poate împleti cu lăcomia pântecelui; iubirea cu desfrânarea; chibzuiala cu viclenia”⁵⁶⁴. „Patima nu se poate înțelege fără a presupune virtutea căreia i se opune, virtutea însă se poate înțelege fără patimă, și de-abia în lipsa totală a patimii avem virtutea deplină. Virtutea reprezintă nu numai armonia interioară a persoanei, ci și relația bună între persoană și persoană, în ultima analiză între

⁵⁵⁷ *Filocalia...*, Vol. X, p. 347.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, p. 347, nota 426.

⁵⁵⁹ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 269, nota 561.

⁵⁶⁰ *Ibidem*, p. 339, nota 739.

⁵⁶¹ *Denis de Rougemont, Op. Cit.*, p. 98.

⁵⁶² *Filocalia...*, Vol. IX, p. 281, nota 587.

⁵⁶³ *Dumitru Stăniloae, Ortodoxie...*, p. 26.

⁵⁶⁴ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 331.

persoana umană și cea dumnezeiască. Armonia în persoană nu poate exista decât odată cu armonia între persoane”⁵⁶⁵.

„Patimile sunt răni ale sufletului. Despărțirea de Dumnezeu ce-o aduc sufletului, nu-l lasă pe acesta într-o simplă neutralitate, ci-l îmbolnăvesc prin rănilor ce i le pricinuiesc. Omul supus patimilor nu rănește numai pe alții, ci se rănește și pe sine. El este sub starea normală, cea conformă firii. Se află în diferite neputințe dureroase. Pocăința este forța care-l vindecă, pentru că în ea este și puterea lui Dumnezeu. Și prin ea omul se ridică deasupra patimilor și se îmbracă în haina virtuților, ceea ce arată iarăși că omul nu poate fi într-o stare neutră, ci este îmbrăcat sau în virtuți, sau în patimi. Și nici unele, nici altele nu sunt simple acoperăminte exterioare, ci forme frumoase sau urâte întipărite în el. Cei ce vor fi aflați la judecata finală neîntipăriți de formele strălucitoare ale virtuților, ci întipăriți de cugetările neînțelegătoare ale patimilor, vor fi aruncați în întunericul gheenei, potrivit întunecimii proprii lor”⁵⁶⁶. Astfel „patimile reprezintă o cădere din fire, pe când virtuțile o întărire în ea. De aceea patimile sunt trăite ca un chin sau urmare de chin, iar virtuțile ca o bucurie”⁵⁶⁷. „Numai virtuțile îl fac pe om fericit, fie că sunt singure, fie împreună cu alte bunuri. Și tot cel bun este fericit chiar de este lipsit de toate bunurile pământești, având strălucirea virtuții cu care se bucura Lazăr, având odihna cea din sânurile lui Avraam”⁵⁶⁸.

Omul care a păcătuit, dar prin căință sinceră se întoarce la Dumnezeu și vrea să dobândească raiul, trebuie să facă binele, căci pe lângă curățirea de deprinderile rele, este trebuință și de dobândirea virtuților. Cel pornit pe această cale, se înalță mai presus de toate patimile prin virtute, căci numai prin virtute se depășesc patimile. Omul nou nu crește și nu se întinde în noi decât pe măsură ce scade și cedează omul cel vechi. Fiecare virtute reprezintă o biruință a voinței

⁵⁶⁵ **Ibidem**, p. 334, nota 724.

⁵⁶⁶ **Filocalia...**, Vol. XII, p. 239, nota 484.

⁵⁶⁷ **Ibidem**, p. 121, nota 225.

⁵⁶⁸ **Sfântul Maxim Mărturisitorul**, *Ambigua*, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983, pp. 168-169.

într-o latură sau alta a ființei noastre, aducând pace din partea unei patimi. Virtutea îl dezleagă pe om de lucruri ca valori ultime și prin aceasta îl eliberează de patimi. Astfel nimeni nu poate birui patimile, decât prin virtuțile simțite și văzute.

„Pentru dobândirea bucuriei duhovnicești nu îi ajunge sufletului să-și supună patimile, dacă nu dobândește virtuțile prin împlinirea poruncilor. Mântuitorul le-a spus Apostolilor Săi: «Nu vă bucurați că vi se supun dracii - adică lucrările patimilor - ci vă bucurați că numele voastre sunt scrise în ceruri» (Luca 10,20), fiind trecute la locul nepătimirii de harul înfierii, dobândit prin împlinirea poruncilor»⁵⁶⁹. „Starea de nepătimire, constând din absența oricărei patimi, este totuna cu prezența tuturor virtuților, odată ce orice patimă este alungată prin virtutea corespunzătoare»⁵⁷⁰.

„Fiecare virtute se întipărește treptat în firea noastră; sau firea noastră ia forma ei dinamică și plină de putere, biruind tot mai mult valul unei opoziții, al unei porniri egoiste spre plăcere. Înaintarea din virtute în virtute este o luptă continuă cu aceste valori care voiesc să ne tragă în ele, o luptă de creștere continuă în putere. Numai așa se ajunge la starea de înfrângere a tuturor patimilor, a tuturor valurilor lor, ca la un port al liniștii. Nepătimirea concentrează în ea rezultatul unor eforturi duse, în acest sens, până la capăt»⁵⁷¹.

„Nu se poate intra în împărăția cerurilor, decât îmbrăcat în toate virtuțile și dezbrăcat de toate patimile. Nu ajunge numai dezbrăcarea de patimi, ci este necesară și îmbrăcarea virtuții»⁵⁷², căci „în afară de virtute și de păcat nu este nimic. Nu există o stare neutră morală sau spirituală»⁵⁷³. În acest sens Mântuitorul a spus: „Cine nu este cu Mine este împotriva Mea și cine nu adună cu Mine risipește” (Mat. 12,30). Iar în Apocalipsă Dumnezeu zice: „Fiindcă ești căldicel - nici fierbinte, nici rece - am să te vărs din gura Mea” (Apoc. 3,16). „Virtuțile reprezintă totalitatea binelui însușit de om. În împărăția

⁵⁶⁹ *Filocalia...*, Vol. II, p. 171.

⁵⁷⁰ *Filocalia...*, Vol. III, p. 488, nota 344.

⁵⁷¹ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 38, nota 40.

⁵⁷² *Filocalia...*, Vol. XII, p. 153, nota 305.

⁵⁷³ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 139, nota 264.

cerurilor este relația între cei lipsiți de patimi și deveniți buni, în iubire reciprocă. Numai așa se trăiește în ea odihna și bucuria”⁵⁷⁴.

Din această cateheză am învățat că cei care cultivă virtuțile trebuie să nu țină cont de ele, pentru că vederea de către cineva a propriilor virtuți le face să se piardă. Când practicăm o virtute, diavolul încearcă să ne strecoare în minte mândria pentru practicarea ei. Dacă simțim acest lucru, să renunțăm la acea virtute și să ne apucăm de alta. Diavoliul încearcă să ne împiedice de la virtuțile pe care ne străduim să le cultivăm, îndemnându-ne la săvârșirea altora, care nu ni se potrivesc sau pentru a ne distrage atenția de la lucrarea noastră duhovnicească. Noi să ignorăm planurile lui, știind că toate sunt bune la vreme și cu măsură, iar cele fără măsură și la vreme nepotrivită sunt vătămătoare. În mintea altora, vrăjmașul sădește gândul că prin faptele bune săvârșite și-L fac dator pe Dumnezeu, ceea ce este fals. Pe orice treaptă de desăvârșire s-ar afla cineva, diavolul află mijloace de ispitire, pentru că lupta cu necuratul încetează abia în momentul morții trupului. Sfinții Părinți vorbesc de păcatele de-a stânga (abaterile voite de la legea morală) și de-a dreapta (mândria celui ce a dobândit o virtute și este conștient de ea) și recomandă ferirea de amândouă. Patimile stau lângă virtuți, de aceea cei slabi se tem uneori să practice o virtute, pentru a nu cădea din cauza ei în mândrie. Să ne străduim să dobândim virtuțile, fugind de mândrie. Fiecare patimă are o virtute contrară ei, căci patima nu este altceva decât lipsa virtuții, iar patimile se servesc de masca virtuților pentru a înșela pe oameni. Patimile sunt răni ale sufletului, care se pot vindeca prin pocăință. Omul nu se poate găsi într-o stare neutră din punct de vedere moral, ci este ori virtuos, ori păcătos. Patimile reprezintă o cădere din fire, pe când virtuțile o întărire în ea. Omul care a păcătuț, dar vrea să se întoarcă la Dumnezeu, trebuie să se căiască și să cultive virtuțile, pentru că numai prin practicarea acestora se depășesc patimile și se poate intra în împărăția lui Dumnezeu.

AMIN

⁵⁷⁴ *Filocalia...*, Vol. XII, p. 153, nota 305.

Credința

„Credința este adeziunea totală și liberă a spiritului omenesc la revelația dumnezeiască, păstrată în Biserică, adeziune izvorâtă din har și pe temeiul autorității lui Dumnezeu și a Bisericii Sale”⁵⁷⁵. „Credința este act personal și benevol, este adeziune sufletească intimă, conștientă și liberă”⁵⁷⁶. „Mântuitorul i-a încredințat pe ascultători de adevărul învățaturii Sale, dar nu a folosit nici un mijloc de constrângere, adică de silnicie, ca să-i înduplece să creadă și să se supună”⁵⁷⁷. „Credința este un simț spiritual ce intră în atingere cu lumea dumnezeiască și tainică, așa cum intră simțul văzului trupesc în atingere cu lucrurile văzute. Prin ea intră înțelesurile sau puterile dumnezeiești pline de taină în suflet, cum intră razele lucrurilor văzute prin ochii sensibili în ființa noastră”⁵⁷⁸. „Prin credință atingem tărâmul veșniciei, al vieții veșnice, unde granițele dintre prezent și viitorul transcendent dispar”⁵⁷⁹.

„Propriu-zis numai unui Dumnezeu personal I se poate crede, pentru că credința este un act interpersonal, de încredere, un act moral, un act de iubire. Cel ce crede într-o persoană este într-o relație personală cu ea. Credința îi vine dintr-o lucrare a acelei persoane asupra ei”⁵⁸⁰. „Credința este o relație tainică a omului cu Dumnezeu ca persoană, din inițiativa lui Dumnezeu și din deschiderea omului, pentru că credința iese din colaborarea Duhului Sfânt cu omul. Duhul nu face decât să arate puterea de credință ce există în mintea omului în toată vremea, în chip firesc, adică să o pună în mișcare. Duhul face mintea să simtă această putere din ea însăși. Și această simțire

⁵⁷⁵ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevski, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean:** *Teologia Morală Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, Vol. II, p. 23.

⁵⁷⁶ **Teodor M. Popescu,** *Op. Cit.*, p. 182.

⁵⁷⁷ **Ibidem,** p. 79.

⁵⁷⁸ **Filocalia...**, Vol. X, p. 361, nota 440.

⁵⁷⁹ **Nicolae Arseniev,** *Op. Cit.*, p. 31.

⁵⁸⁰ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 340, nota 167.

înțelegătoare trezită prin Duhul este credința”⁵⁸¹. „Credința este o atitudine a sufletului, a personalității fiecărui om, dar totodată un fapt teandric. Este răspunsul la solicitarea iubitoare a prezenței dumnezeiești”⁵⁸².

„Înclinația spre credință este o parte din chipul umbrat al lui Dumnezeu rămas în om. Ea este comună tuturor oamenilor și stă la baza întregii strădanii de înălțare a lor prin cugetare, artă și faptă etică, încât am putea spune că este inima apriorică a tot ce face din om o ființă deosebită de animal. Ea nu poate fi smulsă din om decât deodată cu omenitatea lui, cu coborârea lui în animalitate, cu încetarea lui de-a mai privi în sus, spre largi orizonturi”⁵⁸³. „Umanitate fără credință nu este posibilă”⁵⁸⁴, iar credința în Dumnezeu este cel mai mare titlu de noblețe al omului”⁵⁸⁵. „Omul însă nu poate veni singur la credință și nu și-o poate menține și înviora decât într-o legătură cu ceilalți oameni care cred, care au deja pe Hristos în ei și care vorbesc despre El. Sfântul Apostol Pavel a afirmat în acest sens: «Credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos» (Rom. 10,17). Credința se naște, se menține și se înviorează în om, dintr-o credință sau din Hristos ce se mișcă și se manifestă în jurul Lui, dintr-o relație cu Hristos prin alte persoane credincioase”⁵⁸⁶. „De aceea, noi, credincioșii, trebuie să-i ajutăm pe necredincioși să creadă”⁵⁸⁷.

„Ochii credinței, ca evidență a adevărilor credinței, dobândită prin fapte, deși sunt în noi, ajutându-ne să vedem, totuși nu sunt ai noștri, ci sunt darul lui Dumnezeu, sau lucrările Lui. Ca atare deși vedem și noi prin ei, sunt ochii prin care Însuși Dumnezeu privește în noi și în jurul nostru, iar noi vedem prin acești ochi ai lui Dumnezeu. În acest sens pe Dumnezeu Îl cunoaște cel ce este

⁵⁸¹ **Ibidem**, pp. 352-353, nota 189.

⁵⁸² **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 316.

⁵⁸³ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p. 15.

⁵⁸⁴ **Idem**, *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și Ortodoxie*, Tiparul Tipografiei Arhiepiscopale Sibiu, 1942, p. 86.

⁵⁸⁵ **Teodor M. Popescu**, *Op. Cit.*, p. 174.

⁵⁸⁶ **Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 89.

⁵⁸⁷ **Teodor M. Popescu**, *Op. Cit.*, pp. 185-186.

cunoscut de Dumnezeu”⁵⁸⁸, căci „sfârșitul credinței este descoperirea adevărată a lui Dumnezeu, iar descoperirea adevărată a lui Dumnezeu este pătrunderea negrăită a Lui în cel ce crede, după măsura credinței fiecăruia”⁵⁸⁹. „Credința însăși nu vine de la noi, ci este un dar de la Dumnezeu; credința ca dar duhovnicesc se dă de către Duhul Sfânt”⁵⁹⁰. Astfel „cel ce nu crede nu se poate scuza cu faptul că Duhul nu i-a dat darul credinței. El nu crede pentru că nu colaborează liber cu Duhul la actualizarea credinței din el”⁵⁹¹.

„Credința nu este o teorie teologică despre atotputernicia lui Dumnezeu, ci convingerea lăuntrică că Dumnezeu îi va împlini rugăciunea celui ce cere”⁵⁹². „Credința este starea neîndoielnică a sufletului, neclătinat de nici o împotrivire. Credincios este nu cel ce socotește că Dumnezeu poate toate, ci cel ce crede că va primi toate”⁵⁹³. Cel ce crede cu adevărat este ferm convins în credința lui și nu are urmă de îndoială în sufletul său.

„Credința este puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui și să credem că moartea aceasta este pricina vieții. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăție, neînsemnătatea și umilirea ca slavă și cinste adevărată; iar când nu avem nimic, să credem că stăpânim toate (II Cor. 6,10), mai bine zis că am dobândit bogăția cunoștinței lui Hristos cea nepătrunsă. Ea ne face să privim toate cele ce se văd ca țărână și fum”⁵⁹⁴. „Dacă am pierde toate celelalte daruri și bunuri până la însăși viața noastră, păstrându-ne credința, avem în ea tot ce putem avea mai mult, pe Dumnezeu”⁵⁹⁵.

„Cel ce crede cu adevărat nu trebuie să-și mai facă nicidecum vreo grijă despre viața sau despre moartea sa, ci de ar vedea chiar fiară

⁵⁸⁸ *Filocalia*..., Vol. III, p. 489, nota 371.

⁵⁸⁹ *Ibidem*, p. 320.

⁵⁹⁰ *Pelerinul rus*, Traducere din limba rusă de Arhimandrit Paulin Lecca, Editura Σοφία, 1998, p. 176.

⁵⁹¹ *Filocalia*..., Vol. X, p. 338, nota 407.

⁵⁹² *Filocalia*..., Vol. IX, p. 397, nota 872.

⁵⁹³ *Ibidem*, p. 397.

⁵⁹⁴ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 20.

⁵⁹⁵ *Teodor M. Popescu, Op. Cit.*, p. 174.

sălbatică, sau ridicări de draci, sau de oameni răi, nu se mai înspăimântă deloc, ca unul ce cunoaște că sunt făpturi ale unuia și aceluiași Făcător și împreună roabe cu el și nu au putere asupra lui, de nu va îngădui Dumnezeu”⁵⁹⁶. „Prin credință mulți au intrat în foc și au înfrânt puterea arzătoare a lui și au trecut prin el nevătămați; și au pășit pe fața mării și au ajuns la uscat”⁵⁹⁷. „Mântuitorul a afirmat: «Toate sunt cu puțință celui ce crede» (Mc. 9,23), fiindcă nu omul credincios este cel ce îi biruie pe vrăjmași, ci Dumnezeu, Care poartă grijă de el prin credință, precum a zis proorocul: «Pe Cel Preaînalt L-ai pus scăpare ție» (Ps. 90,9)”⁵⁹⁸.

Credința nu contrazice cunoașterea, ci o îmbogățește și o depășește. „Acolo unde se sfârșește rațiunea începe credința. Mulți spun că ei nu pot crede, pentru că nu înțeleg, și spun că numai ignoranții cred. Credința este mai mult decât rațiunea, ea nu este niciodată irațională ci suprarățională. În domeniul credinței operăm cu mistere. Acestea sunt mistere pentru rațiune, dar nu și pentru credință. Pentru credință nu există mistere. Prin rațiune luăm un obiect să-l disecăm pentru a-l înțelege parte cu parte. Prin credință acceptăm un adevăr în întregime, în ansamblul lui, fără a-l defalca. Nu ignoranții cred, ci cei iluminați. Un raționalist se oprește la marginea credinței, căci acolo se termină cugetarea sa. Un credincios depășește această barieră și prin credința lui pășește în transcendent, în câmpul veșnic închis rațiunii umane limitate”⁵⁹⁹.

„Credința este un fel de vedere a inimii mai presus de toate simțirile și de toate înțelegerile, ca una ce întrece toate puterile înțelegătoare ale sufletului nostru”⁶⁰⁰. „Credința este modul de sesizare a celor mai subtile realități, fiind ea însăși cel mai subtil mod de cunoaștere”⁶⁰¹. „Credința și lucrările ei sunt mai înalte decât

⁵⁹⁶ *Filocalia...*, Vol. V, p. 199.

⁵⁹⁷ *Filocalia...*, Vol. X, p. 323.

⁵⁹⁸ *Filocalia...*, Vol. V, p. 141.

⁵⁹⁹ **Petroniu Florea**, *Virtuțile la Părinții Filocalici*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2001, p. 45, nota 207.

⁶⁰⁰ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 317.

⁶⁰¹ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 47, nota 49.

cunoștința și însăși cunoștința se desăvârșește în credință și dobândește putere să urce în sus și să simtă pe Cel ce este mai înalt decât toată simțirea și să vadă lumina aceea necuprinsă de minte și de cunoștința fapturilor. Deci cunoștința este o treaptă prin care urcă cineva la înălțimea credinței⁶⁰². Astfel „credința este ușa tainelor, căci ceea ce sunt ochii trupești pentru lucrurile supuse simțurilor, așa este și credința cu ochii ei înțelegători, pentru vistierile ascunse⁶⁰³, iar „Sfânta Treime nu se cunoaște nici prin simțire, nici prin rațiune, ci numai prin credință neîndoielnică și din inimă⁶⁰⁴. „Nu cel care are știință, ci cel care are credință în inimă are în el pe Iisus Hristos⁶⁰⁵.

„Mulți sunt cei ce cred cuvintele Scripturilor, dar n-au putere să împlinească cele scrise⁶⁰⁶. „Credința însă nu înseamnă a admite teoretic existența lui Dumnezeu și întruparea Fiului Său, a opta pentru credință ca pentru o învățătură filosofică, ci a simți că scăparea ta pe veci depinde de ajutorul atotputernic al lui Dumnezeu, Care ne-a arătat în Hristos iubirea și mila Sa nesfârșită. Ea înseamnă a tremura pentru mântuirea ta și a face voia lui Dumnezeu pentru a fi vrednic de ea, pentru a te uni cu Dumnezeu cel iubitor, singurul în Care este mântuirea. Credința aceasta nu poate fi dezlegată de năzuința serioasă și ostenitoare spre sfințenie, spre curăția în relația iubitoare cu Dumnezeu⁶⁰⁷.

„Credința în Hristos se face arătată prin împlinirea poruncilor, căci «credința fără fapte este moartă» (Iacob 2,20), precum și faptele fără de credință⁶⁰⁸. Cel ce nu are dragoste lucrătoare în sine, are o credință moartă și fără viață. Dar nici nu poate fi numit credincios cu adevărat cel ce crede numai cu cuvântul simplu și nu-și arată credința lucrătoare prin porunci. Drept aceea trebuie să o arate descoperită în sporirea prin fapte sau lucrând și luminând în lumina faptelor, căci zice Apostolul: «Arată-mi credința ta din faptele tale și eu îți voi arăta

⁶⁰² *Filocalia*..., Vol. X, p. 327.

⁶⁰³ *Ibidem*, p. 361.

⁶⁰⁴ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 359.

⁶⁰⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Viața*..., p. 60.

⁶⁰⁶ *Filocalia*..., Vol. V, p. 163.

⁶⁰⁷ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 213, nota 26.

⁶⁰⁸ *Filocalia*..., Vol. III, p. 251.

din faptele mele credința mea» (Iacob 2,18)”⁶⁰⁹. Sfântul Maxim Mărturisitorul a afirmat: „Să nu zici că simpla credință în Domnul nostru Iisus Hristos poate să mă mântuiască. Aceasta este cu neputință de nu vei dobândi și iubirea față de El prin fapte, doar despre credința simplă s-a spus: «Și dracii cred și se cutremură» (Iac. 2,19)”⁶¹⁰.

Mântuitorul Hristos a spus: „«Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri» (Mat. 7,21). Astfel îngrijește-te ca, pe lângă credința drept măritoare, să fii plin și de fapte bune”⁶¹¹, pentru că „toți cei care cred în Dumnezeu își dovedesc credința prin fapte”⁶¹². „Între credință și trăirea credinței este o legătură organică”⁶¹³. „Credința este fundamentul valorii faptelor, faptele la rândul lor împlinesc credința în vederea unirii cu Dumnezeu în împărăția Lui”⁶¹⁴. „Credința manifestată în fapte bune trebuie să constituie întregul mod de viață al credinciosului, prin care acesta cinstește pe Dumnezeu”⁶¹⁵.

Credința manifestată în fapte bune nu este statică, ci „crește pe măsura faptelor și a virtuților. Credința este în ele însele ca o credință vie și mereu mai puternică. Iubirea mereu sporită este o manifestare a credinței mereu sporite. Credința nu se poate separa de fapte, nici viceversa”⁶¹⁶, iar „norma dobândirii bunurilor duhovnicești este măsura credinței fiecăruia, căci pe măsura credinței sporim în râvna făptuirii. Cel ce lucrează, după analogia lucrării sale își arată măsura credinței, primind măsura harului după cum a crezut”⁶¹⁷.

Din această cateheză am învățat că credința este adeziunea totală și liberă a spiritului omenesc la revelația dumnezeiască, este un simț spiritual ce intră în atingere cu lumea dumnezeiască și tainică, așa

⁶⁰⁹ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 142.

⁶¹⁰ *Filocalia...*, Vol. II, p. 66.

⁶¹¹ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 44.

⁶¹² *Filocalia...*, Vol. VII, p. 284.

⁶¹³ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 322.

⁶¹⁴ *Ibidem*, p. 318.

⁶¹⁵ *Filocalia...*, Vol. V, p. 423, nota 20.

⁶¹⁶ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 159, nota 39.

⁶¹⁷ *Filocalia...*, Vol. III, p. 258.

cum intră simțul văzului trupesc în atingere cu lucrurile văzute. Credința este un act interpersonal, de încredere, de iubire între persoane, de aceea omul poate crede numai într-un Dumnezeu personal. Credința este rodul conlucrării dintre Dumnezeu și om. Înclinația spre credință este o parte din chipul umbrat al lui Dumnezeu rămas în om și este comună tuturor oamenilor. Ea nu poate fi smulsă din om decât deodată cu omenitatea lui. Omul însă nu poate veni singur la credință și nu și-o poate menține decât într-o legătură cu ceilalți oameni care cred, care au deja pe Hristos în ei și care vorbesc despre El, de aceea credincioșii trebuie să-i ajute pe necredincioși să creadă. Dacă înclinația spre credință o are orice om, credința însăși este un dar de la Dumnezeu. Credința nu este o teorie teologică despre atotputernicia lui Dumnezeu, ci convingerea lăuntrică a celui ce se roagă că Dumnezeu îi va împlini rugăciunea. Credința este puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui și să credem că moartea aceasta este pricina vieții. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăție, neînsemnătatea și umilirea ca slavă și cinste adevărată; iar când nu avem nimic, să credem că stăpânim toate. Cel ce crede cu adevărat nu-și face grijă despre viața sau despre moartea sa, căci mânați de credință, mulți au intrat în foc și au trecut prin el nevătămați, or au pășit pe fața mării ca pe uscat. Credința este un fel de vedere a inimii mai presus de toate simțirile și de toate înțelegerile, ca una ce întrece toate puterile înțelegătoare ale sufletului nostru. Credința nu contrazice cunoașterea, ci o îmbogățește și o depășește, ea nu este niciodată irațională ci suprarățională. Credința nu înseamnă a admite teoretic existența lui Dumnezeu și întruparea Fiului Său, ci a simți că scăparea ta pe veci depinde de ajutorul atotputernic al lui Dumnezeu. Credința în Dumnezeu se dovedește prin împlinirea poruncilor. Credința manifestată în fapte bune nu este statică, ci crește pe măsura împlinirii faptelor bune și a virtuților, iar cel ce se ostenește în dobândirea lor, își arată măsura credinței în funcție de faptele sale.

AMIN

Iubirea

„«Dumnezeu este iubire» (I Ioan 4,8), de aceea în Dumnezeu toate pleacă de la iubire și se întorc la iubire»⁶¹⁸. Întrucât „măsura iubirii este tocmai lipsa de măsură”⁶¹⁹, Dumnezeu, din prea plinul iubirii Sale, a creat lumea cu tot ceea ce există în ea, pentru a împărtăși și altora în afară de Sine iubirea Lui infinită. L-a creat și pe om și l-a făcut capabil să recepteze iubirea dumnezeiască și să o înțeleagă. Dumnezeu l-a creat pe om liber, așteptând de la el iubire, ca răspuns la propria Sa iubire.

Pe lângă crearea lumii și menținerea ei din iubire în existență, mântuirea omului și a lumii este tot un act de iubire dumnezeiască, pentru că Dumnezeu Tatăl „numai din iubire față de om L-a dat pe Însuși Fiul Său la moarte și dacă ar fi avut altceva mai de preț decât pe Fiul Său și pe acela l-ar fi dat pentru noi. Aceasta nu pentru că nu ar fi putut să ne izbăvească pe noi în alt chip, ci pentru că a voit să ne învețe prin aceasta dragostea cea adevărată”⁶²⁰. „În iubirea Lui, Dumnezeu ne iubește gratuit, fără nici un merit”⁶²¹. Astfel, mântuirea omului nu este un act de dreptate din partea lui Dumnezeu, ci unul de iubire, pentru că „Dumnezeu și-a arătat dragostea Lui față de noi prin aceea că Hristos a murit pentru noi pe când noi eram încă păcătoși” (Rom. 5,8).

„Dacă Dumnezeu este transcendent și inaccesibil în natura Sa intimă și pururea misterioasă, El se coboară în lume prin iubire. Iubirea este lumina care, izvorând din taina divină, se revarsă în cascade asupra lumii și izbindu-și valurile ca de un țărș, se întoarce înapoi spre obârșie”⁶²². „Iubirea este forța spirituală prin care credinciosul se unește cu Dumnezeu și în Dumnezeu cu toată

⁶¹⁸ **Celălalt Noica**, Ediție îngrijită de Pr. Eugen Drăgoi și Pr. Ninel Țugui, Editura Anastasia, 1994, p. 128.

⁶¹⁹ **Nicolae Mladin**, *Op. Cit.*, p. 149.

⁶²⁰ **Filocalia...**, Vol. X, pp. 395-396.

⁶²¹ **Paul Evdokimov**, *Femeia și mântuirea lumii*, Traducere Gabriela Moldoveanu, Editura, Asociația filantropică medicală creștină Christiana, București, 1995, p. 56.

⁶²² **Nichifor Crainic**, *Sfințenia...*, p. 65.

creatura”⁶²³. „Singură iubirea unește zidirea cu Dumnezeu și făpturile întreolaltă în același cuget”⁶²⁴.

„Iubirea nu este o calitate monopersonală, ci interpersonală”⁶²⁵. „Ea izvorăște din Dumnezeu și se varsă în Dumnezeu. Nu există decât o singură iubire și toate celelalte nu sunt decât participări fulgurante la iubirea lui Dumnezeu”⁶²⁶. „Nu există alt izvor de iubire adevărată afară de Dumnezeu, așa încât unde este această iubire acolo se sesizează prezența și manifestarea lui Dumnezeu”⁶²⁷.

„Noi Îl iubim pe Dumnezeu fiindcă El ne-a iubit cel dintâi” (1 Ioan 4,19). „Dumnezeu nu așteaptă să-L iubim noi întâi, ca să ne iubească, ci El are inițiativa iubirii și ne dă și nouă puterea să răspundem iubirii Lui”⁶²⁸. De fapt „noi nu Îl iubim pe Dumnezeu cu inima noastră, care este cu totul insuficientă, ci cu iubirea Lui turnată în inima noastră”⁶²⁹. „Iubirea noastră este deci de îndoită natură, întrucât este și dumnezeiască, ca una ce este vărsată în noi de Duhul Sfânt, dar și omenească, ca una de care se aprinde și firea noastră omenească”⁶³⁰.

„După calitate, iubirea este asemănarea cu Dumnezeu, pe cât le este cu putință muritorilor”⁶³¹. „Dumnezeu însă ne-a dat numai semințele iubirii, și ne-a lăsat pe noi să le facem să crească, prin osteneala noastră. Dumnezeu ne-a chemat astfel să fim colaboratorii Lui”⁶³². De aceea Sfântul Maxim Mărturisitorul ne îndeamnă: „Să nu disprețuiești porunca iubirii, fiindcă prin ea vei fi fiul lui Dumnezeu, dar călcând-o, te vei afla fiul gheenei”⁶³³.

⁶²³ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevski, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean:** *Op. Cit.*, Vol. II, p. 41.

⁶²⁴ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 15.

⁶²⁵ *Filocalia*..., Vol. VIII, p. 304, nota 618.

⁶²⁶ **Paul Evdokimov**, *Taina*..., p. 39.

⁶²⁷ **Dumitru Stăniloae**, *Trăirea*..., p. 125.

⁶²⁸ **Idem**, *Isus Hristos lumina lumii*..., p. 247.

⁶²⁹ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia*..., p. 193.

⁶³⁰ *Filocalia*..., Vol. VIII, p. 501, nota 880.

⁶³¹ *Filocalia*..., Vol. IX, p. 425.

⁶³² *Filocalia*..., Vol. XI, p. 351, nota 493.

⁶³³ *Filocalia*..., Vol II, p. 127.

„Iubirea față de Dumnezeu stă în a-L prețui pe El mai mult decât lumea, sufletul mai mult decât trupul, a disprețui lucrurile lumești și a ne îndeletnici cu El pururea prin înfrânare, dragoste, rugăciune și cele asemenea”⁶³⁴. „Iubirea față de Dumnezeu se dobândește însă prin nevointă multă și prin osteneala minții în cugetări cuvioase și prin grija neconținută de toate cele bune, dat fiind că vrăjmașul împiedică mintea noastră și nu-i îngăduie să se ridice la dragostea de Dumnezeu prin pomenirea celor bune, ci îi îndulcește simțirea cu poftele pământești”⁶³⁵.

„Iubirea lui Dumnezeu nu se arată în chipul cuvântului, ci în chipul împlinirii poruncilor Lui cu fapta”⁶³⁶, „căci aceasta imprimă în ființa noastră însăși iubirea față de El”⁶³⁷. „Iubirea de Dumnezeu este susținută de lipsa de patimi și de bogăția virtuților”⁶³⁸.

„Iubirea de Dumnezeu este cea dintâi și cea mai mare poruncă a lui Dumnezeu. Cel ce vrea să o dobândească pe aceasta, să o ceară de la Domnul neîncetat, ca să se întipărească în inima lui și apoi prin pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu să o câștige tot mai mult, înaintând în ea în fiecare zi și sporind-o prin har. Căci prin stăruință și încordare, prin grijă și luptă, devenim puternici în a câștiga iubirea cea către Dumnezeu, care ia chip în noi prin harul și darul lui Hristos. Și din aceasta se poate ușor împlini a doua poruncă, adică iubirea către aproapele. Căci cele dintâi trebuie puse înaintea celorlalte și pentru ele trebuie să ne străduim mai mult. Și așa după cele dintâi vor urma cele de-al doilea. Dar dacă cineva nu se sârguiește pentru porunca aceasta dintâi și mai mare, adică pentru dragostea către Dumnezeu, care ia ființă din dispoziția noastră launtrică și din conștiința cea bună, adăugându-se și ajutorul dumnezeiesc, ci voiește să-și închine numai grija din afara slujirii celei de a doua, îi va fi cu neputință să o îplinească pe cea de a doua în chip sănătos și curat”⁶³⁹.

⁶³⁴ **Ibidem**, p. 112.

⁶³⁵ **Filocalia...**, Vol. V, p. 307.

⁶³⁶ **Filocalia...**, Vol. VI, p. 268.

⁶³⁷ **Ibidem**, p. 268, nota 42.

⁶³⁸ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 459.

⁶³⁹ **Filocalia...**, Vol. V, pp. 305-306.

„Cel ce Îl iubește pe Dumnezeu, cu siguranță îl iubește și pe aproapele”⁶⁴⁰, pentru că „iubirea de oameni nu se poate desface de iubirea de Dumnezeu”⁶⁴¹. „Nu de la iubirea de oameni se ajunge la iubirea de Dumnezeu, ci de la iubirea de Dumnezeu se ajunge la iubirea de oameni, ultima fiind o prelungire a celei dintâi”⁶⁴². „Cu cât este mai mare iubirea de Dumnezeu, cu atât devine mai adâncă iubirea de oameni, pentru că cel ce iubește, vede cu atât mai mult în oameni pe Hristos”⁶⁴³.

„Nu există iubire fără jertfă, căci iubirea este jertfa de a te dăruia altuia, de a-ți pune viața pentru altul, de a împlini ascultarea altuia”⁶⁴⁴. „Dovada adevăratei iubiri față de aproapele este să răbdăm chiar moartea pentru el cu bucurie, după porunca Domnului și să socotim aceasta ca o datorie, și pe drept cuvânt, căci suntem datori să iubim pe aproapele până la moarte, nu numai pentru dreptul firii, ci și pentru preacinstitul sânge al lui Hristos vărsat pentru noi, care ne-a poruncit aceasta”⁶⁴⁵. „Dacă nu suntem în stare să renunțăm la viața vremelnică, sau poate și la cea veșnică pentru aproapele, cum putem pretinde că îl iubim? În acest sens avem ca exemple pe Moise și pe Apostolul Pavel. Cel dintâi a zis către Dumnezeu pentru popor: «Rogu-mă acum, de vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-l; iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris!» (Ieșire 32,32). Iar Apostolul a zis și el: «Aș fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru frații mei, cei de un neam cu mine, după trup» (Rom. 9,3)”⁶⁴⁶. „Apostolul se învoiește să fie despărțit cu totul de Hristos, ca să se mântuiască alții”⁶⁴⁷, „și anume iudeii, care căutau să-l ucidă”⁶⁴⁸. „Este ceva amețitor în declarația Sfântului Pavel, care ar fi fost gata să-și piardă mântuirea sa pentru mântuirea rudeniilor sale după trup.

⁶⁴⁰ *Filocalia...*, Vol. II, p. 64.

⁶⁴¹ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 262, nota 31.

⁶⁴² **Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica și Mistica...*, Vol. II, Mistica, p. 130.

⁶⁴³ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 262, nota 31.

⁶⁴⁴ **Alexandre Schmemmann**, *Euharistia...*, p. 213.

⁶⁴⁵ *Filocalia...*, Vol. V, p. 139.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, p. 153.

⁶⁴⁷ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 181.

⁶⁴⁸ *Filocalia...*, Vol. V, p. 153.

Desigur, aceasta nu se întâmplă în fapt. Chiar în această iubire totală față de alții, sfântul se arată ca legat de Hristos în mod indisolubil, dat fiind că și Hristos are aceeași iubire față de oameni”⁶⁴⁹. „Cel ce poate renunța la fericirea veșnică din iubire pentru alții, nu o poate pierde, căci ea se află chiar în această iubire pentru alții, dusă până la capăt”⁶⁵⁰.

„Iubirea se cere arătată în mod continuu nu numai față de un om, ci față de toți, căci în toți este Hristos. A excepta pe unul de la iubire, înseamnă pe de o parte a iubi, pe de altă parte a nu iubi pe Același Hristos; înseamnă a-L iubi pe El îmbrăcat într-un fel și a nu-L iubi, arătându-Se îndată după aceea îmbrăcat altfel. Lipsa iubirii față de una din înfățișările Sale zădărnicește iubirea față de altă înfățișare a Sa. O iubire practică continuu față de toți, ca față de Același Hristos, este o iubire care-i prețuiește în același timp pe toți ca pe Același Hristos. A vedea în toți pe Hristos este cea mai mare forță pentru solidaritatea umană”⁶⁵¹.

Diavolii îi pun pe unii oameni să prigonească, să ocărăască, să hulească pe cei aleși, pentru ca aceștia să-i urască pe hulitori, deci să calce porunca iubirii dată de Dumnezeu. Răspunzând la rău cu bine îi îmblânzești pe hulitori și-l alungi pe diavol prin smerenie, și „vei grămădi cărbuni de foc pe capul lui” (Rom. 12,20). Când cineva te urăște, cugetă la faptul că diavolul i-a pus în minte s-o facă, pentru a te atrage și pe tine la ură și la pierzanie. Nu fratele este de vină, ci diavolul, de aceea iubește pe fratele care te urăște și urăște pe diavol, care a aprins ura fratelui împotriva ta. În acest fel pe fratele îl îmblânzești, iar tu te mântuiești pentru că ai biruit isпита.

„Cel ce vede în inima sa vreo urmă de ură față de un om oarecare, pentru vreo anumită greșală, este cu totul străin de iubirea de Dumnezeu, deoarece iubirea de Dumnezeu nu suferă câtuși de puțin ura față de om”⁶⁵². Sfântul Maxim Mărturisitorul ne atrage luarea aminte în acest sens: „Dacă pe unii îi urăști, pe alții nici nu-i iubești nici nu-i urăști, pe alții iarăși îi iubești dar potrivit, și în sfârșit pe alții îi iubești

⁶⁴⁹ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 181, nota 3.

⁶⁵⁰ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 217, nota 276.

⁶⁵¹ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 91, nota 97.

⁶⁵² *Filocalia...*, Vol. II, p. 63.

foarte mult, din această inegalitate cunoaște că ești departe de dragostea desăvârșită, care cere să iubești pe tot omul deopotrivă”⁶⁵³.

Sfântul Simeon Noul Teolog ne vorbește despre iubirea vrăjmașilor și ne atrage atenția că „altceva este a nu ne revolta față de necinstiri, de batjocuri, de încercări și necazuri, și altceva a ne arăta mulțumiți de ele și a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe aceștia și altceva a întipări, pe lângă aceasta, în mintea noastră fața fiecăruia din ei și a-i îmbrățișa fără patimă, ca pe niște prieteni adevărați, cu lacrimi de iubire sinceră, fără să se afle în acea clipă nici o urmă a vreunei supărări în noi. Iar lucru mai mare decât cele spuse, este ca în timpul însuși al ispitelor să aibă cineva, în chip neschimbat, aceeași bună simțire egală pentru cei ce-l batjocoresc în față, îl calomniază, îl judecă, îl osândesc, îl înjură și-l scuipă în față, și pentru cei ce iau în afară înfățișarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleași lucruri fără să se poată însă ascunde de fapt. Dar neasemănat mai mare lucru decât toate acestea socotesc că este ca cineva să uite cu desăvârșire cele ce le-a suferit și să nu-și aducă aminte de ceva ce i s-a întâmplat, fie că lipsesc, fie că sunt de față cei ce l-au supărat, ci să-i primească și pe aceștia la fel ca pe prieteni, în convorbiri și la masă, fără nici o gândire la cele întâmplate”⁶⁵⁴.

Iubirea vrăjmașilor este o virtute specific creștină, pe care numai Fiul lui Dumnezeu făcut om ne-a putut-o învăța. Noi avem datoria „să ne iubim dușmanii, pentru că nu suntem pe căile lui Dumnezeu decât atunci când suntem pe căile dragostei”⁶⁵⁵. În iubirea față de vrăjmași ne dovedim împlinitori ai poruncii lui Dumnezeu și demonstrăm că am ajuns la iubirea adevărată. Pentru a se dobândi această virtute, trebuie depuse din partea omului eforturi considerabile, uneori chiar supraomenești, totuși realizarea ei deplină este un dar venit de sus, de la Dumnezeu, căci Mântuitorul a spus: „Fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15,5). „Iubirea de vrăjmași reflectă perfecțiunea lui Dumnezeu pe pământ, căci această iubire este imposibil de realizat de către omul

⁶⁵³ **Ibidem**, p. 80.

⁶⁵⁴ **Filocalia...**, Vol. VI, p. 46.

⁶⁵⁵ **Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica și Mistica...*, Vol. I, *Ascetica*, p. 12.

singur. Ea este posibilă numai omului care a primit în sufletul său harul Duhului Sfânt”⁶⁵⁶. Punerea în practică a iubirii vrăjmașilor poate stinge toate neînțelegerile dintre oameni.

Din această cateheză am învățat că Dumnezeu, care este iubire, din prea plinul iubirii Sale a creat lumea cu tot ceea ce există în ea, pentru a împărtăși și altora în afară de Sine iubirea Lui infinită și așteaptă din partea omului să-i răspundă cu aceeași iubire. Pe lângă crearea lumii și menținerea ei din iubire în existență, mântuirea omului și a lumii este tot un act de iubire, iar nu de dreptate dumnezeiască. Dacă Dumnezeu este inaccesibil creaturilor în ființa Sa, El se coboară în lume prin iubire. Singurul izvor al iubirii adevărate este Dumnezeu, de aceea unde este această iubire, acolo se sesizează prezența și manifestarea lui Dumnezeu. Întotdeauna Dumnezeu are inițiativa iubirii, însă El ne dă și nouă puterea să răspundem iubirii Lui. De fapt noi nu Îl iubim pe Dumnezeu cu inima noastră, care este cu totul insuficientă, ci cu iubirea Lui turnată în inima noastră. Dumnezeu ne-a dat nouă, oamenilor, numai semințele iubirii, și ne-a lăsat pe noi să le facem să crească, prin osteneala noastră. Dumnezeu ne-a chemat astfel să fim colaboratorii Lui. Iubirea față de Dumnezeu stă în a-L prețui pe El mai mult decât lumea, iar sufletul mai mult decât trupul, ferindu-ne de păcat și îndeletnicindu-ne pururea cu virtuțile. Această iubire se dobândește însă prin multă nevoință și prin osteneala minții în cugetări cuvioase, dat fiind că vrăjmașul împiedică mintea noastră și nu-i îngăduie să se ridice la dragostea de Dumnezeu, îndulcindu-i simțirea cu poftele pământești. Din iubirea de Dumnezeu se câștigă iubirea de aproapele, pentru că iubirea de oameni nu se poate desface de iubirea de Dumnezeu. Cu cât este mai mare iubirea de Dumnezeu, cu atât devine mai adâncă și iubirea de oameni, pentru că cel ce iubește vede cu atât mai mult în oameni pe Hristos. Iubirea este jertfa de a te dăruia altuia, de a răbda chiar moartea pentru el cu bucurie, după porunca Mântuitorului. Dacă nu suntem în stare să renunțăm la viața vremelnică, sau poate și la cea veșnică pentru aproapele, asemenea proorocului Moise și Sfântului Apostol Pavel, nu putem pretinde că îl iubim cu adevărat.

⁶⁵⁶ *Celălalt Noica...*, p. 133.

Cel ce este dispus să renunțe la fericirea veșnică din iubire pentru alții, nu o poate pierde, căci ea se află chiar în această iubire pentru alții, dusă până la capăt. Iubirea față de aproapele se cere arătată în mod continuu nu numai față de un om, ci față de toți, căci în toți este Același Hristos. A vedea în toți pe Domnul Hristos este cea mai mare forță pentru solidaritatea umană. Diavolii îi pun pe unii oameni să prigonească și să ocărăască pe cei aleși, pentru ca aceștia să-i urască pe hulitori și să calce în acest fel porunca iubirii dată de Dumnezeu. Răspunzând la rău cu bine îi îmblânzești pe cei ce te-au ocărât și prin smerenie îl alungi pe diavol, care i-a îndemnat pe aceștia să te hulească. Cel ce are în inima sa vreo urmă de ură față de un om oarecare, este cu totul străin de iubirea de Dumnezeu, care nu suferă câtuși de puțin ura față de om, iar cel ce nu îi iubește pe toți semenii cu aceeași dragoste, este departe de iubirea desăvârșită. Omul care își iubește vrăjmașii nu ține cont de batjocurile, calomniile și necazurile pe care le-a suferit, ci rugându-se pentru ei fără urmă de supărare, nesocotește cele ce i s-au întâmplat și se comportă cu ei ca și cu niște prieteni adevărați. Iubirea vrăjmașilor este o virtute specific creștină, tocmai de aceea, noi, creștinii, avem datoria să ne iubim dușmanii, pentru că numai în acest fel ne arătăm împlinitori ai poruncii lui Dumnezeu și demonstrăm că am ajuns la iubirea adevărată. Pentru ca cineva să dobândească această virtute trebuie să depună eforturi considerabile, uneori chiar supraomenești, totuși realizarea ei deplină este un dar venit de sus, de la Dumnezeu, pentru că iubirea de vrăjmași reflectă perfecțiunea lui Dumnezeu pe pământ și această iubire este imposibil de realizat de către omul singur. Iubirea vrăjmașilor este posibilă numai omului care a primit în sufletul său harul Duhului Sfânt.

AMIN

Smerenia

„Smerenia este recunoașterea dovedită prin fapte, că noi atârnăm întru toate de Dumnezeu și că suntem nedesăvârșiți și supuși păcatelor. Smerenia este o virtute de esență exclusiv creștină. Păgânii nu au cunoscut-o; ba chiar au privit-o ca pe o slăbiciune, ca pe o lășitate”⁶⁵⁷.

Însuși Fiul lui Dumnezeu „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce” (Filip. 2,8). „Îngerii se nevoiesc în smerenie, pentru că știu cum a căzut satana”⁶⁵⁸, căci „acesta a lepădat de la început smerita cugetare și a iubit mândria”⁶⁵⁹. „Precum mândria este mai mare decât toate patimile, încât a putut să surpe pe unii din cer, așa și smerita cugetare este mai mare decât toate faptele bune, pentru că poate să scoată pe om din adâncuri, măcar că ar fi păcătos ca un drac”⁶⁶⁰. Dacă Dumnezeu și îngerii iubesc și cultivă smerenia, cu atât mai mult omul, care este păcătos, este dator să se smerească.

Cum se câștigă însă smerenia? Să-și pomenească cineva păcatele săvârșite cu fapta, cu cuvântul și cu gândul, să se vadă pe sine ca pe unul care n-a făcut nici un bine, să se gândească la chinurile iadului și să țină în minte patima lui Hristos. Sfântul Varsanufie ne îndeamnă: „Smerește-te cu adevărat nu numai înaintea lui Dumnezeu, ci și a oamenilor”⁶⁶¹. Dar cum se câștigă smerenia față de semenii? Simeon Evlaviosul ne recomandă: „Să te socotești pe tine mai păcătos decât tot omul, petrecând timp îndelungat în acest gând”⁶⁶². „Silește-te de îți învață și-ți deprinde inima ta să gândească și să grăiască întru sine despre fiecare om, zicând: acest frate este cu mult mai cuvios și mai vrednic de toată cinstea și lauda, decât mine ticălosul. Și așa, încet, încet, îți vei deprinde inima și gândul tău a te ocări și a te

⁶⁵⁷ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevski, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean:** *Op. Cit.*, Vol. II, p. 79.

⁶⁵⁸ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 122.

⁶⁵⁹ *Ibidem*, p. 73.

⁶⁶⁰ *Patericul...*, p. 136.

⁶⁶¹ *Filocalia...*, Vol. XI, p.139.

⁶⁶² *Filocalia...*, Vol. VI, p. 101.

defăima pe tine însuși și a te socoti mai ticălos decât toți oamenii”⁶⁶³. „Trebuie să-i privești pe toți ca sfinți și numai pe tine să te socotești ca cel din urmă păcătos. Să gândești că toți se mântuiesc, numai tu singur vei fi osândit în ziua judecății”⁶⁶⁴.

„Două sunt semnele smereniei. Cel dintâi este să te ai pe tine mai prejos de toți”⁶⁶⁵. „Să socotești că fratele tău este mai înțelept decât tine și te întrece în toate”⁶⁶⁶, „că ești mai păcătos decât toți, că ești mai rău decât toate faptele, și că ești mai de plâns decât dracii, fiindcă ești slugă dracilor. Cel de-al doilea semn este să pui în seama lui Dumnezeu isprăvile tale”⁶⁶⁷. „Aceasta este smerenia desăvârșită, a sfinților”⁶⁶⁸.

Omul prin sine însuși este nimic, pentru că din nimic a fost creat din iubire de Dumnezeu. Când ajunge la această conștiință, care aparține întru totul realității, omul se smerește cu adevărat. Smerenia însă nu trebuie identificată sau confundată cu minciuna, în sensul că am fapte bune, dar spun că nu le am, mințind și amăgindu-mă pe mine însumi și pe alții. Faptele bune există, eu le recunosc, dar nu uit nici o clipă că nu le-am săvârșit singur, ci ajutat de harul lui Dumnezeu. Astfel aceste fapte nu îmi aparțin numai mie, ci și lui Dumnezeu, dar ținând cont de faptul că eu sunt nimic prin mine însumi, și tot ceea ce sunt, prin harul lui Dumnezeu sunt, recunosc rolul lui Dumnezeu în faptele mele bune, iar accentul se mută de pe mine pe Dumnezeu. „Dacă ai în vedere timpul dinainte de a te fi născut - ne spune Nicodim Aghioritul - vei vedea că în tot acest abis de veșnicie ai fost un nimic și n-ai fi putut face nimic pentru a-ți lua ființă. Existența ta este datorată numai bunătații lui Dumnezeu”⁶⁶⁹. Noi am fost creați din nimic, să fim deci conștienți că de la noi înșine nu suntem nimic.

Sfinții cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât se văd pe ei mai păcătoși și se socotesc mai prejos decât toată zidirea. „Cel

⁶⁶³ *Patericul...*, p. 266.

⁶⁶⁴ *Filocalia...*, Vol. VI, pp. 96-97.

⁶⁶⁵ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 138.

⁶⁶⁶ *Filocalia...*, Vol. IX, p.501.

⁶⁶⁷ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 138.

⁶⁶⁸ *Filocalia...*, Vol. IX, p.501.

⁶⁶⁹ *Nicodim Aghioritul, Op. Cit.*, p. 87.

care se simte el însuși sfânt nu este sfânt. Sfântul nu-și vede aureola. Cei care zic că și-o văd sunt impostori”⁶⁷⁰.

Cum poate un creștin care nu are păcate mari, să se considere mai păcătos decât cel mai mare dintre păcătoși și sub toată zidirea? Cum poate ajunge la această smerenie adâncă? El nu omoară, nu fură, nu desfrânează etc., deci evident că este mai bun decât cei ce fac acestea. Păcătoșii care săvârșesc astfel de fapte nu Îl au pe Dumnezeu, ei nu L-au cunoscut pe Hristos, ori creștinul Îl are pe Hristos, cunoaște mai mult, de aceea i se și cere mai mult. Din acest motiv un păcat mic al creștinului, de care știe că este păcat, dar îl săvârșește conștient, este mai grav decât păcate mult mai grele săvârșite de un mare păcătos. Un mare păcătos nu este conștient de gravitatea faptelor sale, de aceea le săvârșește. Un mare păcătos nu a primit de la Dumnezeu darurile pe care le-am primit noi. Dacă le-ar fi primit, poate ar fi fost mult mai înalt din punct de vedere moral decât noi. De aceea trebuie să ne smerim și să ne socotim cei mai mari păcătoși de pe fața pământului, pentru că la darurile primite de la Dumnezeu nu răspundem cum se cuvine. Din acest motiv creștinul trebuie să se smerească, pentru că „sluga care știe voia stăpânului său și nu o va face se va bate mult” (Luc. 12, 47). În al doilea rând nu știm noi ce pocăință vor face păcătoșii cei mari. Dacă se vor pocăi sincer, li se vor ierta toate păcatele, căci „mai multă bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește, decât pentru nouăzeci și nouă de drepti, care nu au nevoie de pocăință” (Luca 15,7).

„Smerita cugetare nu are ochi să ia aminte la scăderile altora, nici ureche să audă cele ce nu folosesc sufletului său, și nu are vreo treabă cu cineva, decât cu păcatele sale”⁶⁷¹. „Așa a făcut acela, care văzând pe fratele său păcătuind, a zis suspinând: «Vai mie, că astăzi a greșit el, iar mâine negreșit voi păcătui eu»”⁶⁷². Orice om să-și măsoare faptele sale cu poruncile, nu cu faptele vecinilor.

⁶⁷⁰ **Antonie Plămădeală**, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, Sibiu, 1996, p. 103.

⁶⁷¹ **Filocalia...**, Vol. IX, p.305, nota 641.

⁶⁷² **Ibidem**, p.544.

Sfântul Isaac Sirul ne atrage atenția: „Smerenia este a te socoti pe tine pământ și cenușă în fapte și cuvinte, nu numai în cuvinte”⁶⁷³, pentru că smerenia cu cuvântul este rodul mândriei. „Când răspunzând la o laudă cu cuvintele: «Nu sunt chiar așa», sau: «N-am făcut cine știe ce lucru mare», dacă ai auzi că le spune altul despre tine nu le-ai putea suporta, dar spunându-le tu, le poți suporta, înseamnă că nu le spui crezându-le cu adevărat, ci le spui ca să auzi dezmințirea lor. Numai atunci refuzi cu modestie reală laudele, când ești în stare să nu te superi nici dacă ai auzi pe altul spunând despre tine lucruri contrare, adică atunci când ți-ar fi egal că vorbește altul despre tine bine sau rău”⁶⁷⁴.

Smerenia nu stă în haine soioase, în plete slinoase, în capul plecat, în vocea blândă și domoală, ci în inima ta, în ceea ce crezi tu despre tine. „Când smerenia se sălășluiește în suflet, nu te mai interesează vorbirea smerită din afară prin care vrei încă să pari că ești smerit, dar nici vorbirea smerită din adânc. Vrei mai bine să taci, pentru că simți că orice cuvânt te-ar putea pune în relief”⁶⁷⁵.

„Nu tot cel blând și liniștit, sau înțelegător și blând prin fire, a ajuns la treapta smeritei cugetări. Ci smerit la cuget este, cu adevărat, cel ce are în ascuns ceva vrednic de fală și nu se fălește, ci socotește aceea în gândul lui una cu pământul. Dar nu numim smerit cu cugetul nici pe cel ce se smerește la amintirea păcatelor și greșelilor, când și le amintește înainte de a se simți zdrobit cu inima și de a coborî cugetarea lui din gândurile de mândrie în vremea pomenirii lor, deși și acest lucru este vrednic de laudă. Pentru că dacă mai are un gând de mândrie, încă n-a dobândit smerenia, ci încearcă să și-o apropie prin felurite meșteșugiri. Smerita cugetare desăvârșită o are cel ce n-are voie să caute pricini pentru cugetul său ca să se smerească, ci cel ce a dobândit-o pe aceasta în toate acestea în chip desăvârșit și firesc, fără să se silească. Căci el a primit-o în sine ca un dar mare, ce întrece toată zidirea și firea. Dar el se vede pe sine în ochii săi ca păcătos și smerit și vrednic de dispreț. Și deși a intrat în tainele tuturor ființelor

⁶⁷³ *Filocalia...*, Vol. XI, p.137.

⁶⁷⁴ *Ibidem*, p.315, nota 450 b.

⁶⁷⁵ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 256, nota 20.

duhovnicești și este desăvârșit în cunoașterea amănunțită a toată zidirea, se socotește pe sine ca neștiind nimic. Și acesta este așa în inima lui nu prin meșteșugiri, ci fără silă”⁶⁷⁶.

„Cel cu adevărat smerit la cuget, când este ocărat primește cu bucurie ocările, iar când este nedreptățit nu se supără, nici nu se apără pentru fapta pentru care a fost nedreptățit. Și primește defăimările ca adevărate și nu se îngrijește să-i încredințeze pe oameni că a fost defăimat pe nedrept, ci cere iertare”⁶⁷⁷. „Orice lucru supărător s-ar întâmpla celui smerit, el pornește îndată împotriva lui însuși, se judecă îndată pe sine că este vrednic de el; nu rabdă să fie învinovățit cineva, nu rabdă să fie aruncată vina asupra altuia”⁶⁷⁸, și se întristează când este lăudat. Cel ce este disprețuit și batjocorit și suferă din cauza aceasta mult în inima sa, să cunoască din aceasta că are mândrie. „Omul mândru se teme de reproșuri, dar cel smerit nicidecum”⁶⁷⁹.

„Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ți va veni de la Dumnezeu, și ocară te va lăsa neîntristat și netulburat”⁶⁸⁰. Cercarea și dovedirea smereniei se face prin necinstire, iar desăvârșirea smereniei stă în a primi cu bucurie învinovățirile mincinoase. Cel ce rabdă cu smerită cugetare învinuirile ce i se aduc, a ajuns la desăvârșire, căci nici o faptă bună nu este mai greu de săvârșit decât aceasta. „Iar pe măsura smeritei tale cugetări, ți se dă ție și răbdarea în necazurile tale”⁶⁸¹, ne spune Sfântul Isaac Sirul.

„Toate câte ni se întâmplă spre necinstirea noastră, fie de la oameni, fie de la draci, ni se întâmplă prin judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, cu bun rost, spre smerirea mândriei deșarte a sufletelor noastre. Căci scopul cârmuirii lui Dumnezeu, în ce privește viața noastră, este să fim pururea smeriți și să nu cugetăm despre noi ceea

⁶⁷⁶ *Filocalia*..., Vol. X, pp. 109-110.

⁶⁷⁷ *Ibidem*, p.283.

⁶⁷⁸ *Filocalia*..., Vol. IX, p.499.

⁶⁷⁹ *Cuviosul Siluan Athonitul, Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura DEISIS, Alba Iulia, 1994, p. 77.

⁶⁸⁰ *Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae, Ascetica și Mistica*..., Vol. I, Ascetica, p. 176.

⁶⁸¹ *Filocalia*..., Vol. X, p.247.

ce nu trebuie să cugetăm, ci să cugetăm spre a ne înțelepți prin cumpătare; nici să nu ne închipuim lucruri mari despre noi, ci să căutăm spre Dumnezeu și să-I urmăm, după putință, fericita smerenie, căci a fost blând și smerit cu inima. Așa dorește să ne facem și noi Cel ce a răbdat pentru noi moartea nedreaptă și de ocară. Căci nimic nu iubește Dumnezeu așa de mult și nu este atât de folositor pentru orice virtute, și în stare să ne înalțe din gunoiul patimilor, ca blândețea, smerenia și dragostea către aproapele. Dacă nu le avem pe acestea când săvârșim virtutea, toată lucrarea noastră este deșartă și toată osteneala nevoinței este nefolositoare și neprimită”⁶⁸².

Sfântul Isaac Sirul ne îndeamnă: „Smerește-te și vei vedea slava lui Dumnezeu întru tine. Căci unde odrăslește smerenia, acolo izvorăște slava lui Dumnezeu. De te vei nevoi să te faci la arătare disprețuit de toți oamenii, Dumnezeu va face să fii slăvit. Iar când Dumnezeu îți va arăta slava Lui, fă-te ușor de disprețuit întru mărirea ta și nu mare în micimea ta. Sârguiește-te să fii disprețuit și te vei umple de cinstirea lui Dumnezeu. Disprețuiește cinstea, ca să fii cinstit, și nu o iubi pe ea, ca să nu fii necinstit. Cel ce fuge după cinste, aceasta fuge dinaintea lui. Și cel ce fuge de ea este urmărit de ea și se face tuturor vestitor al smereniei sale. De te disprețuiești pe tine, ca să nu fii cinstit, Dumnezeu te va face cunoscut. Iar de te defăimezi pe tine pentru adevăr, Dumnezeu poruncește tuturor fapturilor Lui să te laude. Și acestea vor deschide înaintea ta ușa slavei Celui ce te-a zidit și te vor lăuda pe tine, pentru că ești cu adevărat după chipul și după asemănarea Lui”⁶⁸³.

Prin smerita cugetare se strică toate lucrurile potrivnicului, pentru că „singură smerenia este mai presus de toate cursele diavolului”⁶⁸⁴. Smerenia plină de iubire constituie o formidabilă forță de răsturnare a răului, cea mai puternică dintre toate, care nu se poate compara cu nici o putere. „Smerenia este singura faptă bună care nu

⁶⁸² *Filocalia...*, Vol. VI, pp. 224-225.

⁶⁸³ *Filocalia...*, Vol. X, p.56.

⁶⁸⁴ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 476.

poate fi imitată de draci”⁶⁸⁵. „Smerenia îl înfricoșează pe diavol pentru tăria ei întemeiată pe adevărul în privința raportului între micimea noastră și mărimea copleșitoare a lui Dumnezeu”⁶⁸⁶.

Tocmai pentru că se teme de smerenie și fuge de ea, diavolul luptă în orice chip împotriva celui smerit, încercând să-l determine să lepede acest mare dar. Când satana vede că un om se străduiește să se smerească, încearcă să-i abată gândul în altă parte. Dacă nu reușește, aduce asupra lui o ispită oarecare. Dacă și acum este înfrânt, „îl săgetează pe om cu arma lui cea mai tare și mai veninoasă, adică îi aduce din săgeata lui focul mâniei în inimă și acesta îndată se umple și se aprinde de mânie, căci știe vrăjmașul că nici un lucru rău ca mânia și iuțimea, nu alungă așa de tare smerenia și frica lui Dumnezeu din inima omului”⁶⁸⁷. Prin smerenie omul alungă de la sine cu totul trufia străină și potrivnică firii. „Cel ce are smerenie, smerește pe draci, iar cel ce nu are smerenie, este batjocorit de draci”⁶⁸⁸.

Ca și celelalte virtuți, și smerenia este darul lui Dumnezeu. Noi ne smerim pe noi înșine și căutăm să dobândim smerenia, dar adevărata smerenie este darul lui Dumnezeu făcut celor ce se străduiesc spre el. Mântuitorul a spus: „Fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15,5), pentru că „de n-ar zidi Domnul casa (virtuții), în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc; de n-ar păzi Domnul cetatea (faptelor bune), în zadar ar priveghea cel ce o păzește” (Ps. 126,1). Tocmai de aceea Nicodim Aghioritul ne îndeamnă: „Nu te lăuda cu darurile pe care le ai”⁶⁸⁹, „căci ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te fălești, ca și cum nu l-ai fi primit?” (I Cor. 4,7).

Din această cateheză am învățat că smerenia este recunoașterea dovedită prin fapte, că noi atârnam întru toate de Dumnezeu. De vreme ce Fiul lui Dumnezeu S-a smerit și îngerii iubesc și cultivă smerenia, cu atât mai mult omul, care este păcătos, este dator să se smerească. Pentru

⁶⁸⁵ **Arhim Ilie Cleopa**, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 1994, p. 35.

⁶⁸⁶ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 199, nota 9.

⁶⁸⁷ **Patericul...**, p. 277.

⁶⁸⁸ **Ibidem**, p. 366.

⁶⁸⁹ **Nicodim Aghioritul**, *Op. Cit.*, p. 90.

ca cineva să dobândească smerenia trebuie să cugete la păcatele săvârșite, să se vadă ca unul care n-a făcut nici un bine, să se gândească la chinurile iadului și să țină în minte patima lui Hristos. Smerenia adevărată nu este numai înaintea lui Dumnezeu, ci și a oamenilor. Pentru aceasta trebuie să ne considerăm mai păcătoși decât toți oamenii și să-I atribuim lui Dumnezeu toate faptele bune săvârșite de noi. Sfinții cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât se văd pe ei mai păcătoși și se socotesc mai prejos decât toată zidirea. Cum poate un creștin fără păcate mari să se considere mai păcătos decât cel mai mare dintre păcătoși și sub toată zidirea? Păcătoșii cei mari nu Îl au pe Dumnezeu, ori creștinul Îl are pe Hristos, cunoaște mai mult, de aceea i se și cere mai mult. Din acest motiv un păcat mic al creștinului este mai grav decât păcate mult mai grele săvârșite de un mare păcătos, iar noi nu știm ce pocăință vor face păcătoșii cei mari pentru păcatele lor. Omul smerit nu este interesat de păcatele altcuiva, numai de ale lui. Să nu ne smerim numai cu vorba, ci și cu fapta. Smerenia nu stă în haine ponosite, în părul neîngrijit, în capul plecat sau în vocea blândă, ci în inima omului, în ceea ce crede despre sine. Cel cu adevărat smerit nu se supără când este ocărat și batjocorit, iar smerenia se dovedește prin defăimări. Cel ce este disprețuit de oameni și rabdă fără cârtire, este slăvit de Dumnezeu. Smerenia este mai presus de toate cursele diavolului, fiind singura faptă bună care nu poate fi imitată de draci. Smerenia îl înfricoșează pe diavol, de aceea acesta luptă în orice chip împotriva celui smerit, încercând prin felurite ispite să-l determine să renunțe la cultivarea ei. Asemenea tuturor virtuților, și smerenia este darul lui Dumnezeu, făcut celor ce se străduiesc să o dobândească.

AMIN

Postul

„Postul este înfrânarea benevolă de la mâncare și băutură din motive religios-morale. Înfrânarea aceasta poate fi ajunare sau reținere totală de la orice fel de mâncare și băutură, și post propriu-zis, sau renunțare numai la anumite mâncări și băuturi și gustarea celor permise cu cumpăt. Renunțările acestea nu se fac din concepția că hrana sau băutura respectivă (carnea, vinul etc.) ar fi necurate și ar spurca pe cei ce le iau din motive religios-morale, ci pentru că prin înfrânarea trupului, sufletul se ridică spre Dumnezeu. În primul rând, postul aduce potolirea poftelor trupești, înfrângând puterea lor asupra trupului și asupra sufletului. În al doilea rând, el este un exercițiu al voinței, care-și arată dominația asupra instinctului de hrană și asupra poftelor și plăcerilor legate de acest instinct. În al treilea rând, postul este expresia pocăinței pentru păcate. În al patrulea rând, el se aduce ca o jertfă bineprimită lui Dumnezeu. Și, în sfârșit, postul sprijină rugăciunea; el face ca sufletul, eliberat de tulburarea poftelor trupești, să se înalțe cu ușurință spre Dumnezeu. La aceasta se adaugă considerația că postul este necesar și indicat și din punct de vedere medical: el purifică trupul de toxine, îl înnoiește și-l ferește de diferite boli. Zilele de post sunt perioade nu numai de înfrânare de la mâncare și băutură, ci și de pocăință, de luptă împotriva patimilor, de exercitarea virtuților (în special a milosteniei) și de intensificare a rugăciunilor. Postul extern este completat cu postul intern, postul de bucate cu postul de păcate și însoțit de rugăciune. De aceea, vremea postului este vreme de pocăință, vreme de purificare și spiritualizare, vreme de comuniune mai vie cu Dumnezeu. El este lepădare de omul cel vechi și îmbrăcare în omul cel nou. De postul extern (de bucate) sunt scutiți copiii până la 7 ani, bătrânii (de la 60 de ani), bolnavii, cei ce prestează munci grele sau sunt în călătorii lungi și obositoare. Scutirea acestora nu este însă obligatorie; dacă vor, pot și ei să

posteașcă. De post intern însă nu este scutit nimeni. Acesta este obligatoriu pentru toți creștinii”⁶⁹⁰.

„Porunca postirii a fost dată omului încă din rai, ca să se păzească de desfătarea gustării din pomul oprit”⁶⁹¹. „Moise a primit tablele legii în muntele Sinai, postind”⁶⁹². „Mântuitorul a postit când s-a arătat în lume, căci după botez L-a dus pe El Duhul în pustie și a postit acolo patruzeci de zile și patruzeci de nopți”⁶⁹³. „De aceea postul este mijlocitorul legii vechi și al celei noi, căci fiecare din acestea ni s-a dat premergând și mijlocind postul”⁶⁹⁴. „Toți cei ce Îi urmează lui Hristos, își pun începutul nevoițelor lor pe temelia postului, căci este arma lucrată de Dumnezeu. Dacă Cel ce a dat legea a postit, care dintre cei ce păzesc legea nu trebuie să postească? Și care dintre cei ce nesocotesc postul nu se va osândi?”⁶⁹⁵. „Când diavolul vede pe vreunul dintre oameni că postește, îndată se înfricoșează și își aduce aminte de înfrângerea lui cea din pustie de către Mântuitorul și puterea lui se frânge și este ars de vederea armei date nouă de către Domnul”⁶⁹⁶.

Postul este dovada că renunțăm la lume și la bucuriile ei, pentru a ne deschide lui Dumnezeu și lumii spirituale. Dacă nu renunțăm la unele mici plăceri ale vieții, cum sunt mâncărurile de dulce, atunci cum vom renunța la lume cu toate plăcerile și tentațiile ei? Cel ce nu postește, își dovedește lui însuși că nu se desprinde de lume pentru a urma lui Hristos. Un astfel de om este asemenea bogatului din Evanghelie, care nu a vrut să-și vândă averile și să urmeze lui Hristos. Nu putem fi și cu lumea și cu Dumnezeu. Trebuie să alegem ori pe Dumnezeu, ori lumea. Hristos a zis clar: „Nici o slugă nu poate să slujească la doi stăpâni. Fiindcă sau pe unul va urî și

⁶⁹⁰ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean: *Op. Cit.*, Vol. II, pp. 55-56.**

⁶⁹¹ *Filocalia...*, Vol. X, p. 433.

⁶⁹² *Ibidem*, p. 434, nota 545.

⁶⁹³ *Ibidem*, pp. 433.

⁶⁹⁴ *Ibidem*, p. 434, nota 545.

⁶⁹⁵ *Ibidem*, pp. 433-434.

⁶⁹⁶ *Ibidem*, p. 434.

pe celălalt îl va iubi; sau de unul se va ține și pe celălalt îl va disprețui. Nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona” (Lc. 16,13).

Postul este de la mâncare, dar și de la băutură, deci inclusiv de la apă. De aceea „cel ce vrea să sporească duhovnicește, să nu se gândească nici la săturarea de apă, pentru că puținătatea apei ajută la sporirea cumpătărilor”⁶⁹⁷. Pe lângă postul alimentar, noi trebuie să ne abținem de la somnul peste măsură, precum și de la gândurile și faptele rele. Astfel este post de bucate și de păcate.

Pentru curățirea desăvârșită a sufletului nu este suficientă numai reținerea de la bucate, dacă nu se adaugă la ea și celelalte virtuți, ca: rugăciunea, căința sinceră pentru păcate, milostenia, blândețea, iubirea aproapelui și a vrăjmașilor, precum și smerenia. Astfel „dacă cineva postește tot timpul și se predă pe sine la mari osteneli, dar nu este smerit, toate ostenelile lui sunt zadarnice”⁶⁹⁸. De asemenea „postitorul nemilostiv este un pom neroditor”⁶⁹⁹. Chiar „dacă cineva se înfrânează de la mâncăruri și băuturi, dar prin gânduri rele își întărește mânia, se aseamănă cu o corabie care călătorește pe mare, având pe diavolul drept cârmaci”⁷⁰⁰.

„Asceza este pentru a ne dezvăța puțin câte puțin de lumea asta, în măsura în care, dezvățându-ne de ea, o învățăm pe cealaltă”⁷⁰¹. „Postul subțiază firea cărnii și întărește duhul în om și prin aceasta omul intră în legătură cu Dumnezeu, care este Duh”⁷⁰². Dar postul trupesc nu este nimic fără cel duhovnicesc, pentru că Mântuitorul a spus foarte clar: „Nu ceea ce intră în gură îl spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură” (Matei 15,11). „Postirea ca efort fizic este total lipsită de sens fără omologul său duhovnicesc”⁷⁰³. Astfel nu-ți pune toată silința și nădejdea numai în postul trupesc, ci postind cu măsură și după puterea ta, silește-te în săvârșirea faptelor bune.

⁶⁹⁷ *Filocalia*..., Vol. I, p. 371.

⁶⁹⁸ *Filocalia*..., Vol. XII, p. 86.

⁶⁹⁹ *Filocalia*..., Vol. X, p. 303.

⁷⁰⁰ *Filocalia*..., Vol. I, p. 74.

⁷⁰¹ *Celălalt Noica*..., p. 80.

⁷⁰² *Filocalia*..., Vol. X, p. 434, nota 545.

⁷⁰³ *Alexander Schmemmann, Postul*..., p. 125.

Una este a posti și alta a mânca de post. A posti înseamnă să consumi alimente de post fără să te sature, numai pentru a-ți întreține trupul, dar să dublezi acest efort ascetic prin echivalentul lui spiritual, abținerea de la păcate. A mânca de post înseamnă să consumi alimente de post, dar poți face aceasta până la îmbuibare și fără să fii preocupat de latura spirituală a postului. De aceea să postim, nu numai să mâncăm alimente de post.

Aspectul negativ al postului este înfrânarea, lupta cu ispitele diavolești de orice fel, aspectul pozitiv este progresul spiritual. „Postul este o pedagogie spre supunerea trupului și spre slăbirea pornirii lui spre patimi, căci zice Apostolul: «Când sunt slab, atunci sunt tare» (II Cor. 12,10)”⁷⁰⁴. Adică atunci când sunt slab trupește, sunt puternic duhovnicește. „Postul cu trupul este el însuși un act de creștere spirituală. Este o încordare a voinței și o reșezare a domniei spiritului asupra trupului”⁷⁰⁵.

Mult folosește foamea la înfrânarea simțurilor, dar „înfrânarea să nu o slăbim cu lipsa de măsură. Dacă ar fi fost bine să avem trupurile slabe și să zăcem abia vii, negreșit așa ne-ar fi creat Dumnezeu de la început, dar de vreme ce ne-a făcut așa cum suntem, greșesc cei ce nu păzesc precum este ceea ce a fost făcut”⁷⁰⁶. „Am cunoscut pe unii - spune Sfântul Ioan Casian - care nu au fost biruiți de îmbuibarea pântecelui, dar au fost doborâți de postirea cea peste măsură și s-au rostogolit spre patima îmbuibării pântecelui”⁷⁰⁷. De aceea să nu îți tulburi mintea cu postul prelungit. Dacă nu poți ajuna două zile, ajunează măcar până seara, iar de nu poți până seara, păzește-te măcar să nu te sature. Valoarea postului nu vine din durata lui, ci depinde de perspectiva spirituală în care postești, dar același Sfânt Ioan Casian a afirmat: „Mai mult m-am primejduit din pricina

⁷⁰⁴ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 115.

⁷⁰⁵ **Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica și Mistica...*, Vol. I, Ascetica, p. 149.

⁷⁰⁶ *Filocalia...*, Vol. VIII, pp. 600-601.

⁷⁰⁷ *Filocalia...*, Vol. I, pp. 164-165.

îmbuibării pântecelui și a somnului decât din pricina nemâncării și a privegherii fără măsură”⁷⁰⁸.

„Pentru înfrânare există o singură regulă: să nu se amăgească nimeni cu săturarea pântecelui și să nu se lase furat de plăcerea gâtlejului, pentru că nu numai mulțimea felurilor, ci și cantitatea mâncărilor face trupul să se aprindă”⁷⁰⁹. „Dacă ajunezi până seara, atunci să nu mănânci până te sature, ca să nu zidești iarăși cele ce le-ai dărâmat o dată”⁷¹⁰. „Postul cu măsură înseamnă să mănânce omul fără să se sature, pentru ca să biruiască lăcomia pântecelui”⁷¹¹.

Nu pentru toți oamenii este potrivit același regim alimentar, nici măcar unul asemănător, de aceea este necesar ca în privința mâncării să se rânduiască fiecăruia ceea ce i se potrivește. „Cantitatea exactă de hrană care se consumă în post de către fiecare credincios, ritmul și calitatea ei, nu trebuie discutate la modul general; acestea depind de capacitățile noastre individuale și de conjuncturile exterioare ale vieții noastre”⁷¹². Noi „trebuie să fim ucigători de patimi, nu ucigători de trup”⁷¹³. „Creștinismul nu este împotriva trupului zidit de Dumnezeu și destinat învierii și vieții veșnice, ci împotriva patimilor care îl umplu de dezordine și a petrecerii sufletului și a trupului într-o existență lipsită de viață adevărată și de lumină. Postul este tocmai în favoarea trupului, nu în defavoarea lui”⁷¹⁴. „Asceza înseamnă frână și disciplinare a biologicului, nu luptă de exterminare”⁷¹⁵. Noi nu postim pentru că ne urâm trupul, ci pentru că îl iubim și vrem să îl vedem mântuit, împreună cu sufletul.

„Nu trebuie să ne îmbolnăvim trupul trăind într-o asceză extremistă, ci să facem toate cu măsură, cu dreaptă socoteală”⁷¹⁶. Dacă

⁷⁰⁸ *Filocalia...*, Vol. I, p. 165.

⁷⁰⁹ *Ibidem*, p. 118.

⁷¹⁰ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 44.

⁷¹¹ *Filocalia...*, Vol. V, p. 50.

⁷¹² *Alexander Schmemmann, Postul...*, p. 126.

⁷¹³ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 88.

⁷¹⁴ *Ibidem*, p. 88, nota 168.

⁷¹⁵ **Preot Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica, și Mistica...*, Vol. I, *Ascetica*, p. 78.

⁷¹⁶ *Celălalt Noica...*, p. 125.

ținem un post prea sever, ne putem îmbolnăvi, și pentru a ne reface, mâncăm la sfârșitul postului de dulce. Dacă nu posteam atât de sever, duceam postul până la capăt, așa din prea multă râvnă, l-am ratat. „Trebuie postit cu măsură ca trupul să nu se slăbească înainte de vreme”⁷¹⁷.

Ispita care îi paște pe cei ce postesc este mândria, de aceea Sfântul Pavel a spus: „Cel ce mănâncă să nu-l disprețuiască pe cel ce nu mănâncă; iar cel ce nu mănâncă să nu-l judece pe cel ce mănâncă” (Rom. 14,3). „Postul este numai o unealtă, ducând spre cumpătare pe cei ce voiesc. Deci cei care se nevoiesc nu se cade să se mândrească cu postul, ci să aștepte cu credință în Dumnezeu rezultatul lui”⁷¹⁸. Postul nu este scop în sine, nu este țință, ci mijloc de a ajunge la țință. „Asceza înseamnă exercițiu și nici un exercițiu fie de natură corporală, fie de natură psihologică, nu este un scop în sine, ci un mijloc în vederea unui progres urmărit”⁷¹⁹.

„Cel care postește, dar o face pentru slavă deșartă, din zgârcenie, pentru a fi lăudat de oameni sau pentru a le plăcea lor”⁷²⁰, acesta nu este bineplăcut lui Dumnezeu. „Astfel există unii topiți de post și totuși plini de păcate”⁷²¹. „Nevoitorul iubitor de slavă deșartă pierde îndoit: își topește și trupul și nici nu ia vreo răsplată”⁷²². Cei care postesc, dar cad în mândrie, se feresc de păcatele trupești, săvârșind în schimb păcatele sufletești. Aceștia nu înțeleg că postul nu este strict trupesc, nu este un regim alimentar, pentru că postul este de bucate și de păcate, iar cele două aspecte ale postului (material și spiritual) trebuie îmbinate, pentru a bineplăcea lui Dumnezeu.

Cei care nu pot posti pentru că sunt bolnavi cu trupul, să se roage, să facă milostenie sau alte fapte bune, pentru că Dumnezeu nu cere de la ei post, înfrânare de la mâncare și băutură, sau altă osteneală de nevoie a trupului, dar așteaptă fapte bune.

⁷¹⁷ Cuviosul Siluan Athonitul, *Op. Cit.*, p. 229.

⁷¹⁸ *Filocalia...*, Vol. I, p. 409.

⁷¹⁹ Nichifor Crainic, *Sfințenia...*, p. 85.

⁷²⁰ *Filocalia...*, Vol. III, p. 173.

⁷²¹ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 601.

⁷²² *Filocalia...*, Vol. IX, p. 270.

Din această cateheză am învățat că postul este înfrânarea benevolă de la mâncare și băutură din motive religios-morale. Renunțările acestea nu se fac din concepția că hrana sau băutura ar fi necurate, ci pentru că prin înfrânarea trupului, sufletul se ridică spre Dumnezeu. De post sunt scutiți copiii până la 7 ani, bătrânii de peste 60 de ani, bolnavii și cei ce prestează munci grele sau sunt în călătorii lungi și obositoare. Postul constituie prima poruncă primită de om de la Dumnezeu, pe când se găsea încă în rai. Postul este mijlocitorul Vechiului și al Noului Testament. De vreme ce Domnul Hristos a postit, toți creștinii sunt datori să postească, iar diavolul se teme de cei ce postesc. Postul este dovada că renunțăm la lume și la bucuriile ei, pentru a ne deschide lui Dumnezeu și lumii spirituale. Postul este de la mâncare și băutură, dar și de la somnul peste măsură, și de la gândurile și faptele rele, astfel este post de bucate și de păcate. Cel ce postește, trebuie ca pe lângă reținerea de la bucate să cultive și faptele bune. A posti înseamnă să consumi alimente de post fără să te sature, dublând acest efort ascetic prin echivalentul lui spiritual, abținerea de la păcate. A mânca de post înseamnă să consumi alimente de post, însă aceasta o poți face până la îmbuibare și fără să fii preocupat de latura spirituală a postului. De aceea creștinii trebuie să postească, nu numai să consume alimente de post. În privința postului, acesta trebuie ținut cu dreaptă socoteală, fără exagerări, pentru a nu se ajunge la slăbirea și îmbolnăvirea trupului. Cei care postesc, să se ferească de mândrie, iar cei care nu pot posti, pentru că sunt bolnavi cu trupul, să se roage sau să facă alte fapte bune, după putință, pentru că Dumnezeu nu cere de la ei post truesc, dar fapte bune așteaptă.

AMIN

Mila

„Mila este sentimentul de înțelegere și de compasiune față de suferința sau de nenorocirea cuiva”⁷²³. Milostenia este actul exterior prin care o persoană își manifestă sentimentul lăuntric al milei. Milostenia este trupească și sufletească. Faptele milei trupești sunt: a sătura pe cel flămând; a da de băut celui însetat; a îmbrăca pe cel gol; a primi în casă pe cel străin; a cerceta pe cel bolnav; a căuta pe cel din temniță; a îngropa pe cel mort. Faptele milei sufletești sunt: a îndrepta pe cel ce greșește; a învăța pe cel neștiutor; a da sfat bun celui ce stă la îndoială; a ne ruga pentru aproapele; a mângâia pe cei întristați; a suferi cu răbdare asupra și a întări și pe alții la răbdare când sunt asupriți; a ierta pe cei ce ne-au greșit.

„Mila lui Dumnezeu este ascunsă în milostivirea noastră față de aproapele”⁷²⁴. Sfânta Scriptură mărturisește că „de mila Domnului este plin pământul” (Ps. 32,5), iar Mântuitorul ne îndeamnă și pe noi: „Fiți milostivi precum Tatăl vostru cel ceresc milostiv este” (Luca 6,36). „În mila omului se arată mila lui Dumnezeu. Omul devine astfel organ prin care se manifestă mila lui Dumnezeu”⁷²⁵.

Sfântul Iacov afirmă: „Judecata lui Dumnezeu este fără milă pentru cel care n-a făcut milă, iar mila biruiește în fața judecății” (Iacov 2,13). Dumnezeu este drept, căci „dreptatea Lui rămâne în veacul veacului” (Ps. 110,3), însă este iubitor și mult milostiv, „căci în veac este mila Lui” (Ps. 105,1). Iubirea și mila lui Dumnezeu vor birui dreptatea Lui la judecată, față de cei ce au avut milă cu cei săraci pe pământ. „Harul milosteniei este așa de mare, că poate să ierte și păcatele, după cum a spus proorocul: «Răscumpără-ți păcatele prin milostenie și nedreptățile prin aplecarea spre cei sărmani» (Daniel 4,24)”⁷²⁶.

⁷²³ *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 633.

⁷²⁴ *Filocalia...*, Vol. II, p. 57.

⁷²⁵ *Filocalia...*, Vol. X, p. 192, nota 197.

⁷²⁶ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 627.

„Miluirea ne va duce drept la porțile cerești, acolo ne vor fi mijlocitori săracii pe care aici, înainte de moarte, i-am miluit”⁷²⁷, pentru că cei sărmani sunt portarii împărăției lui Dumnezeu, avocați buni pentru cei milostivi și acuzatori de temut pentru cei nemilostivi.

Neagoe Basarab îl sfătuiește cu multă înțelepciune pe fiul său Teodosie: „Cu adevărat, fiul meu iubit, nu cumva să nu iei aminte la o asemenea binefacere, cum sunt milosteniile față de cei săraci, căci Dumnezeu poate fi rugat nu cu multe daruri și jertfe, ci cu gândul cel bun și cu bunăvoința cea mare, căci Dumnezeu iubește pe miluitorul cel blând. Au doară nu-i este cu puțință lui Dumnezeu să sature pe cei flămânzi, El care a săturat cu cinci pâini cinci mii de oameni? Sau nu-i cu puțință lui Dumnezeu să adape pe cei însetați, El care a scos apă din piatră seacă? Aceasta nu va fi, căci nu este nimic care să se împotrivească voinței lui Dumnezeu, căci Lui I se închină toate semințiile, din cer și de pe pământ și nimic altceva nu-I trebuie, decât numai mântuirea ta dorește, pentru ca prin milostenie să capeți iertarea păcatelor tale celor multe”⁷²⁸.

Sfântul Ioan Gură de Aur mărturisește că „cel ce face milostenie este mai mare decât cel ce înviază morții”⁷²⁹. În cel ce înviază morții lucrează harul lui Dumnezeu, pe când în cel ce face milostenie lucrează voia lui proprie.

Un părinte al Bisericii mărturisește că „în fiecare sărac și asuprit și bolnav ne întâmpină Hristos, cerându-ne prin coborâre, ajutorul nostru. În mâna întinsă a celui sărac, este mâna întinsă a lui Hristos, în vocea lui stinsă, auzim vocea cea stinsă a lui Hristos; suferința lui din pricina lipsei și a umilinței în care aceasta îl ține, este suferința lui Hristos pe cruce, pe care noi o prelungim dacă nu-l ajutăm”⁷³⁰, de aceea trebuie să fim conștienți de faptul că „dând ceva aproapelui aflat în lipsă, Îi dăm lui Hristos”⁷³¹.

⁷²⁷ *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, Editura Roza Vânturilor, București, 1996, p. 247.

⁷²⁸ *Ibidem*, p. 363.

⁷²⁹ *Diacon Gheorghe Băbuș, Op. Cit.*, p. 190.

⁷³⁰ *Dumitru Stăniloae, Trăirea...*, p. 111.

⁷³¹ *Filocalia...*, Vol. XII, p. 216, nota 439.

„Credincioșii știu că haina dăruită unui sărac îi așteaptă transfigurată la înviere”⁷³², de aceea „orice faptă de milostenie trebuie socotită ca îndreptându-se spre Dumnezeu. Prin aceasta se pune în evidență valoarea omului căruia îi faci milă, oricât de sărman ar fi el. Mila nu disprețuiește, ci pune în valoare pe sărac, văzându-l legat de Dumnezeu ca un transparent al lui Dumnezeu, prin care Dumnezeu îl pune la probă pe om”⁷³³. „Mila ridică exterior și interior pe cel căzut la nivelul celui milostiv”⁷³⁴.

Ceea ce facem și adunăm pentru noi (pământuri, case, mașini, bani, etc.), după moartea noastră rămâne pe pământ. Ceea ce facem și adunăm pentru alții (acte de caritate), luăm cu noi spiritualizat în împărăția lui Dumnezeu. Acesta este paradoxul bunurilor materiale, ceea ce faci pentru tine pe pământ, nu este al tău în viața veșnică, iar ceea ce faci pentru alții, regăsești spiritualizat în rai. Un părinte bisericesc, Ilie Ecdicul, afirmă în acest sens: „Unii câștigă cu bogăția materială pe cea nematerială, prin rânduielile milosteniei”⁷³⁵. pentru că „orice lucru dat, este un lucru câștigat”⁷³⁶. Drept aceea, să ajutăm cât putem pe cei lipsiți și vom avea comoară în cer.

„Cel ce dă de pomană, oferă ceea ce este al altora, adică prisosul său. Omul milostiv se dăruiește pe sine, renunțând la ceea ce-i este de trebuință lui însuși”⁷³⁷, de aceea „cu adevărat milostiv nu este cel ce dă de bunăvoie cele ce-i prisosesc, ci cel ce renunțând la cele necesare lui, oferă cele de neapărată trebuință celor ce le lipsesc”⁷³⁸.

„Nimeni nu poate spune: sunt sărac și nu am de unde să miluiesc. Căci chiar dacă nu poți da, ca bogații aceia care aruncau darurile lor în vistierie, dă doi bănuți, ca văduva cea săracă (Marcu 12,41-44; Luca 21,1-4), și îi va primi Dumnezeu pe ei mai mult decât darurile acelea. Nu ai nici atâta? Dar ai putere și poți să miluiești prin

⁷³² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 123.

⁷³³ **Filocalia...**, Vol. XI, p. 594, nota 845.

⁷³⁴ **Filocalia...**, Vol. VIII, p. 165, nota 355.

⁷³⁵ **Filocalia...**, Vol. IV, p. 306.

⁷³⁶ **Filocalia...**, Vol. XII, p. 216, nota 440.

⁷³⁷ **Leon Bloy**, *Mântuirea prin evrei*, Institutul European, Iași, 1993, p. 90.

⁷³⁸ **Filocalia...**, Vol. IV, p. 306.

slujire pe cel bolnav. Nu poți nici aceasta? Poți să mângâi prin cuvânt pe fratele tău. Miluiește-l deci prin cuvânt și ascultă pe cel ce zice: «Cuvântul bun este mai presus de daruri» (Înt. Lui Iisus Sirah 18,17). Să presupunem că nu poți fi de folos altcuiva nici prin cuvânt, dar poți să faci milă cu fratele tău, când se înfurie, răbdându-l pe el în vremea tulburării lui, văzându-l ispitit de vrăjmașul comun; căci în loc de a-i spune un cuvânt rău și de a-l tulbura și mai mult, taci și îl miluiești pe el și sufletul lui, smulgându-l din stăpânirea vrăjmașului. Poți iarăși, de îți greșește fratele tău, să-l miluiești și să-i ierți păcatul, ca să iei și tu iertare de la Dumnezeu. Căci zice Scriptura: «Iertați și vi se va ierta vouă» (Luca 6,37). Și te vei afla făcând milă sufletului fratelui tău, iertându-i lui cele ce ți le-a greșit ție. Căci Dumnezeu ne-a dat puterea să iertăm, dacă voim, unii altora greșelile ce ni s-au făcut nouă. Și dacă nu poți milui trupul, poți avea milă față de suflet. Și ce milă este așa de mare, ca mila făcută sufletului? Căci precum sufletul este mai cinstit decât trupul, așa și mila făcută sufletului este mai mare decât cea făcută trupului»⁷³⁹.

Dumnezeu a afirmat: „Milă voiesc iar nu jertfă” (Osea 6,6; Matei 12,7), ceea ce arată prevalarea spiritului asupra materiei și a sufletului asupra trupului; pentru că mila este spirituală, lăuntrică, pe când jertfa este materială, exterioară și se poate face fără sentiment. Dumnezeu este interesat mai mult de starea noastră sufletească, de sentimentul pe care îl avem față de cel pe care îl ajutăm, decât de obiectul acordat ca milostenie. „Nu are milă față de semenul său cel ce-i dă ceva din cele din afară ale sale, ci cel ce-i dă sufletul său, dragostea sa. Acesta îl mângâie cu adevărat pe acela și lecuiește suferința lui, pricinuită de lipsuri și de conștiința singurătății”⁷⁴⁰.

„În epoca noastră, diavolul vrea să reducă milostenia la un altruism ateu și materialist”⁷⁴¹, prin instituționalizarea carității și prin actele de filantropie săvârșite de diverse asociații, care sunt preocupate numai de nevoile trupești ale omului, nu și de cele sufletești. În

⁷³⁹ *Filocalia...*, Vol. IX, pp. 630-631.

⁷⁴⁰ *Filocalia...*, Vol. X, p. 124, nota 112 b.

⁷⁴¹ **Frithjof Schuon**, *Să înțelegem Islamul - Introducere în spiritualitatea lumii musulmane*, Humanitas, București, 1994, p. 53, nota 1.

această situație trebuie să intervină Biserica, prin asistarea socială a celor aflați în nevoi, purtând grijă atât de trupul, cât și de sufletul acestora, ținând cont de importanța legăturii sufletești cu cel asistat.

Sfinții Părinți afirmă că „cel ce a săvârșit o dată o faptă bună nu este virtuos”⁷⁴², precum „nu este milostiv cel ce s-a îndeletnicit puțin cu milostenia, nici înfrânat cel care a făcut la fel cu înfrânarea, ci cel ce s-a îndeletnicit cât mai mult și toată viața lui cu această virtute”⁷⁴³. „Cel ce a dăruit câte un bănuț la nouă zeci și nouă de cerșetori, iar pe unul l-a ocărat sau l-a depărtat cu mâna goală, cui a făcut oare aceasta, dacă nu Celui ce a zis: «Întrucât ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut» (Matei 25,40)”⁷⁴⁴. „Cel ce a primit porunca să-l aibă pe aproapele ca pe sine însuși, este dator, desigur, să-l aibă așa nu numai într-o zi, ci toată viața. Și cel căruia i s-a poruncit să dea fiecăruia care cere, i se poruncește aceasta pentru toată viața sa”⁷⁴⁵.

Sfântul Apostol Pavel îi îndeamnă pe cei care fac milostenie „să dea fiecare așa cum socotește cu inima, nu cu părere de rău sau de silă, căci Dumnezeu îl iubește pe cel ce dă cu voie bună” (II Cor. 9,7). Sfântul Isaac Sirul ne sfătuiește și el: „De dai ceva celui ce are nevoie, dă cu inimă largă, înveselește-ți fața și mângâie-l pe acela cu vorbe bune în necazul lui, căci făcând așa, veselia ta va face în cugetul lui mai mult bine decât darul tău pentru trebuința trupului lui”⁷⁴⁶.

Din contră, „un ajutor dăruit cu silă mârșăște, jignește și răcește”⁷⁴⁷, iar „dărnicia împreunată cu jigniri este ca un cuțit înmuiat în miere”⁷⁴⁸. „Ceea ce dă preț și folos milosteniei este să fie dată cu voie bună, cu mulțumire sufletească, spre satisfacția și a celui care dă și a celui care primește”⁷⁴⁹.

⁷⁴² *Filocalia*..., Vol. IX, p. 594.

⁷⁴³ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 212.

⁷⁴⁴ *Filocalia*..., Vol. VI, p. 91.

⁷⁴⁵ *Ibidem*, p. 92.

⁷⁴⁶ *Filocalia*..., Vol. X, p. 302.

⁷⁴⁷ Teodor M. Popescu, *Op. Cit.*, p. 219.

⁷⁴⁸ *Filocalia*..., Vol. X, p. 299.

⁷⁴⁹ Teodor M. Popescu, *Op. Cit.*, p. 219.

Cei ce fac milostenie pentru a fi văzuți și slăviți de oameni nu au nici un câștig din ea. Mântuitorul ne-a îndemnat în acest sens: „Când faci milostenie, nu trâmbița înaintea ta, cum fac fățarnicii în sinagogi și pe ulițe, ca să fie slăviți de oameni; adevărat grăiesc vouă: și-au luat plata lor. Tu însă, când faci milostenie, să nu știe stânga ta ce face dreapta ta, ca milostenia ta să fie într-ascuns și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție” (Matei 6,2-4).

Cel ce-i miluiește pe săraci, nu trebuie să o facă cu gândul că va primi răsplată îmbelșugată de la Dumnezeu, ci mânat de iubirea față de cei nevoiași, în scopul ajutorării lor. Un părinte al Bisericii afirmă că „noi suntem datori să facem binele pentru el însuși, adică pentru altul, nu pentru un interes al nostru”⁷⁵⁰.

După ce facem cuiva milostenie, nu este problema noastră ce întrebuintare dă persoana respectivă banilor sau obiectelor pe care i le-am oferit. Pentru noi este important că am ajutat un fratele aflat în nevoie. Dacă nu suntem de acord cu destinația dată de cel miluit banilor sau obiectelor oferite de noi, înseamnă că îl judecăm și păcătuim. În acest sens avem o relatare în Pateric: „Un creștin iubitor de Hristos călătorind pentru o trebuință oarecare, a întâlnit pe cale un sărac aproape gol și fiind cuprins de milă, i-a dăruit haina de pe el. Săracul a vândut haina, iar cel ce făcuse milă cu el a aflat și a fost cuprins de întristare. În noaptea aceea însă, i-a apărut în vis Domnul Hristos, purtând haina lui, pe care arătându-i-o, i-a zis: nu te mârni, căci iată, port ceea ce Mi-ai dat”⁷⁵¹.

Sfinții Părinți ne sfătuiesc: „De vei face cuiva milostenie și se va necăji gândul tău că i-ai dat prea mult, să nu iei aminte la acest gând, pentru că este de la diavol”⁷⁵².

„În materie de milostenie nu suma contează, ci dărnicia fiecăruia în raport cu disponibilitățile sale”⁷⁵³. „Domnul ne va cere socoteală pentru milostenia ce am făcut-o după cât avem, nu după cât

⁷⁵⁰ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 627, nota 1195.

⁷⁵¹ *Patericul...*, p. 408.

⁷⁵² *Ibidem*, p. 403.

⁷⁵³ *Dan Ciachir, Op. Cit.*, pp. 89-90.

nu avem”⁷⁵⁴. În acest sens avem o relatare în Sfânta Scriptură: „Privind Mântuitorul, a văzut pe cei bogați aruncându-și darurile în cutia milelor. Și a văzut și o văduvă săracă, aruncând acolo doi bănuți; și a zis: Adevărat vă spun că această văduvă săracă a aruncat mai mult decât toți. Fiindcă toți aceștia, din prisosul lor au aruncat la daruri; aceasta însă, din sărăcia ei, a aruncat tot ce avea, totul de la gura ei” (Luca 21,1-4).

Un părinte al Bisericii ne îndeamnă: „Dacă ți-a furat cineva ceva, socotește că ai făcut milostenie cu cele furate”⁷⁵⁵, iar Dumnezeu va primi ca atare gândul tău și paguba ta.

Cel ce nu face milostenie, „ține la lucrurile sale mai mult decât la sine însuși, dintr-o pricină irațională”⁷⁵⁶, iar „inima legată prin zgârcenie de lucruri nu se poate întâlni cu Dumnezeu. Numai cel ce și-a deschis inima altuia și-o poate deschide și lui Dumnezeu”⁷⁵⁷. Omul nemilostiv, de vreme ce nu vrea „să facă milă cu semenul său, cum Îl va ruga pe Dumnezeu să aibă milă cu el?”⁷⁵⁸.

Chiar de se nevoiește cineva să-și lucreze mântuirea, dacă printre faptele sale bune nu se numără și milostenia, nu dobândește roade duhovnicești, pentru că așa cum a afirmat Sfântul Isaac Sirul, „nevoitorul nemilostiv este un pom neroditor”⁷⁵⁹.

Din această cateheză am învățat că mila este sentimentul de înțelegere și de compasiune față de suferința sau de nenorocirea cuiva, iar milostenia este actul exterior prin care o persoană își manifestă sentimentul lăuntric al milei. Milostenia este trupească și sufletească, iar în milostivirea noastră față de aproapele se arată mila lui Dumnezeu. Iubirea și mila lui Dumnezeu vor birui dreptatea Lui la judecată, față de cei ce au avut milă cu cei săraci pe pământ, pentru că prin actele de milostenie ni se iartă păcatele. Când oferim ceva unui om aflat în lipsă, noi Îi dăm lui Hristos, care se identifică cu cei săraci. Mila nu

⁷⁵⁴ **Filocalia...**, Vol. I, p. 419.

⁷⁵⁵ **Diacon Gheorghe Băbuț**, *Op. Cit.*, p. 68.

⁷⁵⁶ **Filocalia...**, Vol. I, p. 418.

⁷⁵⁷ **Filocalia...**, Vol. X, p. 132.

⁷⁵⁸ **Filocalia...**, Vol. V, p. 59.

⁷⁵⁹ **Filocalia...**, Vol. X, p. 303.

disprețuiește, ci pune în valoare pe cel sărac, ridicându-l exterior și interior la nivelul celui milostiv. Bunurile materiale agonisite de noi în această viață, rămân pe pământ după moartea noastră, pe când obiectele materiale dăruite altora, le regăsim spiritualizate în împărăția lui Dumnezeu. Drept aceea, să ajutăm cât putem pe cei lipsiți și vom avea comoară în cer. Cu adevărat milostiv nu este cel ce dă de bunăvoie cele ce-i prisosesc, ci cel ce renunță la cele necesare lui, pentru a oferi cele de neapărată trebuință celor ce le lipsesc. Cel ce nu poate împlini faptele milei trupești, din cauza lipsurilor, este dator să împlinească faptele milei sufletești. Dumnezeu este interesat mai mult de starea noastră sufletească, de sentimentul pe care îl avem față de cel pe care îl ajutăm, decât de obiectul acordat ca milostenie. Prin instituționalizarea carității și prin actele de filantropie săvârșite de diverse asociații, s-au luat în calcul numai preocupările pentru nevoile trupești ale celor lipsiți, fără să se țină cont și de cele sufletești. În această situație, Biserica este chemată să-și creeze propriul serviciu de asistență socială, pentru a purta de grijă atât de trupurile, cât și de sufletele celor aflați în nevoi. Creștinii nu trebuie să săvârșescă acte de milostenie numai ocazional, ci neconștient și întreaga viață. Cel ce dă milostenie, să nu o facă cu părere de rău, ci cu voie bună, mângâind și cu vorba pe cel aflat în necaz, căci în acest fel va produce în cugetul acestuia mai mult bine decât prin darul oferit pentru trebuința trupului. Din contră, un ajutor dăruit cu silă sau cu jigniri mârșăiește și dezonorează. Milostenia nu trebuie făcută de ochii lumii, pentru că aceasta nu aduce nici un folos. De fapt cel ce-i miluiește pe săraci, nu trebuie să o facă cu gândul că va primi răsplătă de la Dumnezeu, ci mânat de iubirea față de cei nevoiași, în scopul ajutorării lor. După ce facem cuiva milostenie, nu este problema noastră ce întrebuintare dă persoana respectivă banilor sau obiectelor pe care i le-am oferit. Pentru noi este important că am ajutat un frate aflat în nevoie. Dacă nu suntem de acord cu destinația dată de cel miluit banilor sau obiectelor oferite de noi, înseamnă că îl judecăm și păcătuim. Dacă facem cuiva milostenie și suntem necăjiți de gândul că am oferit prea mult, să nu ținem cont de el, pentru că este semănat de diavol în mintea noastră. În materie de milostenie nu suma contează, ci

dărnicia fiecăruia în raport cu disponibilitățile sale. Dacă cineva ne-a furat ceva, să socotim că am făcut milostenie cu cele furate, iar Dumnezeu va primi ca atare gândul și paguba noastră. Cel ce nu face milostenie, ține la lucrurile sale mai mult decât la sine însuși, iar inima legată prin zgârcenie de lucruri nu se poate întâlni cu Dumnezeu. Numai cel ce și-a deschis inima altuia și-o poate deschide și lui Dumnezeu. Omul nemilostiv, de vreme ce nu vrea să facă milă cu semenul său, nu-L poate ruga nici pe Dumnezeu să aibă milă cu el. Chiar de se nevoiește cineva să-și lucreze mântuirea, dacă printre faptele sale bune nu se numără și milostenia, nu dobândește roade duhovnicești.

AMIN

Rugăciunea

Dumnezeu nu este doar un principiu, o putere, o forță sau o energie, așa cum Îl consideră unii, ci El este o ființă personală, de aceea putem să ne rugăm Lui, ne putem afla în convorbire cu El. „Rugăciunea este tocmai convorbirea dintre credincios și Dumnezeu. Prin rugăciune sufletul se înalță la Dumnezeu, vine în fața lui Dumnezeu și vorbește cu El, revărsându-se întreg înaintea Lui și Dumnezeu i se comunică. Esențialul în rugăciune nu este ceea ce spui, ci faptul că ești în relație personală cu Dumnezeu, că stai de vorbă cu El, că te ridici la El și El se coboară la tine”⁷⁶⁰.

Rugăciunea este de două feluri: particulară, făcută de fiecare creștin în parte, și rugăciunea făcută în comun în Biserică, sau cultul divin public. După conținut rugăciunea este de trei feluri: de preamărire (Îi dăm slavă lui Dumnezeu pentru tot ceea ce a făcut și face pentru noi), de mulțumire (Îi mulțumim Domnului pentru darurile Sale cele îmbelșugate revărsate asupra noastră) și de cerere (Îi cerem lui Dumnezeu cele de folos sufletelor și trupurilor noastre).

„Dacă prin creație omul este negrăit mai prejos decât Dumnezeu, prin rugăciune, Dumnezeu îl ridică pe om la treapta partenerului de dialog egal cu sine”⁷⁶¹, de aceea „scopul urmărit de cel ce se roagă este să prelungească rugăciunea cât mai mult”⁷⁶².

„Cu rugăciunea se hrănește și se întreține sufletul, pentru că prin rugăciune este unit cu Dumnezeu și Dumnezeu cu adâncimea Lui nesfârșită îi dă viață nesfârșită și sufletului”⁷⁶³. „Rugăciunea hrănește sufletul pentru că aduce puterea lui Dumnezeu în el, căci prin dialogul cu Dumnezeu i se comunică sufletului puterea și viața dumnezeiască. Dacă ar fi o simplă lucrare a omului, rugăciunea nu ar putea hrăni sufletul cu ceva ce nu este în el însuși”⁷⁶⁴. „Rugăciunea se spune că

⁷⁶⁰ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean: *Op. Cit.*, Vol. II, p. 50.**

⁷⁶¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul...*, p. 156.**

⁷⁶² ***Filocalia...*, Vol. VII, p. 234, nota 6.**

⁷⁶³ ***Filocalia...*, Vol. X, p. 496, nota 600.**

⁷⁶⁴ ***Filocalia...*, Vol. VIII, p. 74, nota 117.**

este pâinea îngerilor. Ea a fost pâinea Maicii Domnului în Sfânta Sfințelor. De aceea sihaștrii pierduți în rugăciune uită zile întregi să mănânce. Din puterea Duhului dumnezeiesc s-au creat și se susțin chiar lucrurile materiale în raționalitatea lor plasticizată. El are deci și puterea de hrănire, nu numai a sufletului, ci și a trupului nostru”⁷⁶⁵.

„Precum trupul nostru este mort în lipsa sufletului, la fel și sufletul care nu se mișcă prin rugăciune este mort și nenorocit”⁷⁶⁶.

„Sunt multe lucruri bune care se cer unui creștin, dar lucrarea rugăciunii trebuie să fie înaintea tuturor, pentru că fără aceasta nu se poate săvârși nici un alt lucru bun”⁷⁶⁷.

Rugăciunea ne ține cu gândul la Dumnezeu și despărțiți de diavol și de ispitele lui. „Precum unirea cu focul face fierul cu neputință de pipăit, tot așa rugăciunile dese fac mintea mai puternică în războiul împotriva vrăjmașului”⁷⁶⁸. „În orice ispită și în orice război te vei afla, folosește rugăciunea ca armă nebiruită și vei învinge prin harul lui Hristos”⁷⁶⁹. „Sfântul Ioan Gură de Aur zice: «Rugăciunea, chiar când este rostită de noi, cei plini de păcate, ne curăță numaidecât»”⁷⁷⁰. „Roagă-te și nu încerca să birui patimile doar cu propriile puteri. Rugăciunea le va dărâma, în timp”⁷⁷¹. „Rugăciunea este mai tare decât toate armele creștinului, pentru că în ea este Dumnezeu, sau în ea omul este plin de Dumnezeu”⁷⁷². „Părinții definesc rugăciunea drept armă duhovnicească și spun că nu trebuie să ieșim fără ea la război, ca să nu fim luați în robie și duși în țara vrăjmașului”⁷⁷³. Fericitul Augustin spune: „Cel ce se așterne la rugăciune, pune capăt păcatului, iar cel ce pune capăt rugăciunii, începe a păcătui”.

⁷⁶⁵ *Filocalia*..., Vol. X, p. 496, nota 600.

⁷⁶⁶ *Filocalia*..., Vol. VIII, pp. 73-74.

⁷⁶⁷ *Pelerinul*..., p. 12.

⁷⁶⁸ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 164.

⁷⁶⁹ *Ibidem*, p. 229.

⁷⁷⁰ *Pelerinul*..., p. 124.

⁷⁷¹ *Ibidem*, p. 195.

⁷⁷² *Filocalia*..., Vol. VIII, p. 75, nota 121.

⁷⁷³ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 223.

„Îngerii nu au glas material, ci cu mintea lor aduc doxologie neîncetată lui Dumnezeu. Aceasta este lucrarea lor și ei îi este închinată toată ființa lor”⁷⁷⁴. „Sfinții îngeri ne îndeamnă la rugăciune și stau de față împreună cu noi, bucurându-se și rugându-se pentru noi”⁷⁷⁵. „Rugăciunea curată unește omul întreg cu Dumnezeu și-l face să petreacă împreună cu îngerii, să guste dulceața bunătăților veșnice ale lui Dumnezeu, îi dă vistierii de taine mari, aprinzându-l de iubire”⁷⁷⁶. „Prin rugăciune curată, omul se face deopotrivă cu îngerii”⁷⁷⁷. „Rugăciunea este o îndeletnicire comună îngerilor și oamenilor și în privința rugăciunii, nimic nu deosebește o fire de alta. Ea ne desparte de animale, ea ne unește cu îngerii”⁷⁷⁸.

„Nu poți avea rugăciune curată când ești prea alipit de lucrurile lumii”⁷⁷⁹, pentru că „nu poate dobândi prietenie față de rugăciune cel ce nu s-a lepădat de toată materia”⁷⁸⁰. „Mintea pătimasă nu poate intra înăuntrul porții înguste a rugăciunii, înainte de a părăsi grijiile lumii, ci se va frământa mereu cu durere pe lângă pridvoarele aceleia”⁷⁸¹.

„Când ai ajuns în vremea rugăciunii să nu-ți mai tulbure mintea vreo idee din cele ale lumii, să știi că te afli în hotarele nepătimirii”⁷⁸². „Rugăciunea adevărată curățește mintea de orice gând, în afară de Dumnezeu”⁷⁸³, „și o pregătește spre contemplarea Lui și a lucrurilor”⁷⁸⁴. „Trebuie să rostești rugăciunea, să nu taci și să poți fi liniștit; rugăciunea se va curăți prin ea însăși de părtășia ei cu cele lumești”⁷⁸⁵. „Este vital să locuim în rugăciune spre a contracara

⁷⁷⁴ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 552.

⁷⁷⁵ *Filocalia...*, Vol. I, p. 102.

⁷⁷⁶ *Filocalia...*, Vol. VI, pp. 261-262.

⁷⁷⁷ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 639.

⁷⁷⁸ *Ibidem*, p. 74.

⁷⁷⁹ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 132, nota 244.

⁷⁸⁰ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 316.

⁷⁸¹ *Ibidem*, p. 314.

⁷⁸² *Filocalia...*, Vol. II, p. 76.

⁷⁸³ *Filocalia...*, Vol. X, p. 130, nota 123.

⁷⁸⁴ *Filocalia...*, Vol. II, p. 74.

⁷⁸⁵ *Pelerinul...*, p. 183.

influența distructivă și persistentă a lumii exterioare”⁷⁸⁶. „Dacă mintea, petrecând de la început în gânduri lumești a câștigat atâta dragoste de ele, câtă prietenie nu ar dobândi față de rugăciune, petrecând neconținut în ea? Căci în cele ce zăbovește, în acelea și obișnuiește a se lărgi”⁷⁸⁷. Sfântul Grigorie Palama ne atrage atenția: „O, omule, iată că îți face bucurie o vorbire deșartă”⁷⁸⁸, atunci câtă bucurie trebuie să îți provoace rugăciunea, care este vorbire cu Dumnezeu? Drept aceea, „când mintea ta, cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puțin din trup și se depărtează de toate gândurile care vin din simțire sau din amintire, umplându-se de evlavie și de bucurie, atunci socotește că te-ai apropiat de hotarele adevăratei rugăciuni”⁷⁸⁹.

„Starea cea mai înaltă a rugăciunii este aceea în care mintea a ajuns în afară de trup și de lume și a devenit cu totul imaterială și fără formă în vremea rugăciunii. Prin urmare cel ce păstrează nevătămată această stare, cu adevărat se roagă neîncetat”⁷⁹⁰, iar „harul rugăciunii îi desface mintea de toate înțelesurile lumii. Atunci mintea întreținându-se cu Dumnezeu, golită de toate, ajunge să ia formă dumnezeiască”⁷⁹¹. „Aceasta este rugăciunea mai presus de orice lărgime, care le este proprie numai acelora care sunt plini în toată simțirea și încredințarea lor de harul Duhului Sfânt”⁷⁹². „Rugăciunea aceasta este tăcere tainică, în timpul căreia mintea se face, prin negarea lucrurilor în sens de depășire, vrednică de unirea cea mai presus de înțelegere și cunoștință, căci rugăciunea înfăptuiește unirea celui ce se roagă cu Dumnezeu”⁷⁹³, „iar sfârșitul rugăciunii este răpirea minții la Domnul”⁷⁹⁴. Cuvintele trec prin filtrul rațiunii, ori extazul mistic depășește rațiunea și cuvintele

⁷⁸⁶ **Arhimandritul Sofronie**, *Op. Cit.*, p. 70.

⁷⁸⁷ **Filocalia...**, Vol. IV, p. 316.

⁷⁸⁸ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 237.

⁷⁸⁹ **Filocalia...**, Vol. I, p. 99.

⁷⁹⁰ **Filocalia...**, Vol. II, p. 93.

⁷⁹¹ **Ibidem**, p. 39.

⁷⁹² **Filocalia...**, Vol. I, p. 422.

⁷⁹³ **Filocalia...**, Vol. III, p. 103.

⁷⁹⁴ **Filocalia...**, Vol. VII, p. 310.

devin sărace, neputincioase, gândirea este copleșită și nu poate exprima în forme umane comuniunea Dumnezeu - om. În rugăciunea adevărată „orice mișcare încetează, rugăciunea însăși își schimbă firea, sufletul se roagă în afara rugăciunii. Aceasta este isihia, liniștirea duhului, odihna lui, care este mai presus de orice cuvânt, pacea care este mai presus de orice pace. Este «fața către față» deschisă înspre veșnicie, când Dumnezeu vine în suflet și sufletul migrează în Dumnezeu”⁷⁹⁵. „În unirea cu Dumnezeu, sufletul se poate ridica chiar mai presus de rugăciune”⁷⁹⁶. Aceasta este așa numita rugăciune de după rugăciune. În această rugăciune, exprimată în tăcere, omul este copleșit de iubirea și de prezența lui Dumnezeu în el, nu-și mai poate manifesta în cuvinte sentimentul covârșitor din suflet și este purtat către Dumnezeu de extazul mistic. El se găsește în Dumnezeu, dar înaintea tot mai mult în Acesta, având în același timp sentimentul împlinirii sale ca ființă în comuniunea harică cu Dumnezeu. În această comunicare directă Dumnezeu - om, cuvintele înstrăinează, ele se interpun între om și Dumnezeu. Cuvintele reprezintă o realitate, când realitatea aceea este prezentă, cuvintele nu-și mai găsesc locul, rostirea lor nu mai are sens.

„În vremea în care mintea este răpită la Dumnezeu, ce văd ochii înțelegerii? Și, oare, poate mintea atunci să-și înalțe, împreună cu inima, și rugăciunea? Nu poate, pentru că atunci când vine harul Sfântului Duh în om, prin mijlocirea rugăciunii, încetează rugăciunea. Atunci mintea este luată întreagă în stăpânire de harul Sfântului Duh și nu mai poate să pună în lucrare puterile ei, ci rămâne în nelucrare și se supune numai Sfântului Duh și unde voiește Duhul Sfânt, acolo o duce, fie în văzduhul nematerial al luminii dumnezeiești, fie la altă vedere de negrăit, sau adeseori la o grăire dumnezeiască. Scurt vorbind, precum voiește Duhul Sfânt, așa mângâie pe robii săi. Precum îi trebuie fiecăruia, așa îi dă și harul Său”⁷⁹⁷. „Trebuie să ne rugăm până ce Duhul Sfânt se pogoară peste noi. Când a venit să ne

⁷⁹⁵ Paul Evdokimov, *Femeia...*, p.106.

⁷⁹⁶ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 249, nota 35.

⁷⁹⁷ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 542.

viziteze, trebuie să încetăm să ne rugăm, ne sfătuiește Sfântul Serafim de Sarov”⁷⁹⁸.

„Două sunt stările cele mai înalte ale rugăciunii curate. De una au parte cei ce se îndeletnicesc cu făptuirea, iar de cealaltă cei ce se îndeletnicesc cu contemplația. Cea dintâi se naște în suflet din frica lui Dumnezeu și din nădejdea cea bună; cea de a doua din dragostea dumnezeiască și din curăția cea mai deplină. Semnele prin care cunoaștem că am ajuns la măsura celei dintâi le avem în aceea că mintea se adună din toate ideile lumii și își face rugăciunea neîmprăștiată și netulburată, de parcă Însuși Dumnezeu ar fi în fața ei, precum și este. Iar semnele celei de a doua stau în aceea că mintea este răpită în avântul rugăciunii de lumina dumnezeiască și nemărginită și nu se mai simte nici pe sine nici altceva din cele ce sunt, decât numai pe Dumnezeu, Care lucrează prin dragoste această iluminare în ea”⁷⁹⁹.

„Numai puțini oameni se învrednicesc de rugăciunea curată, iar cei mai mulți nicidecum nu au parte de ea. Precum din zeci de mii de oameni, de abia se află unul care împlinește puțin poruncile și ajunge la curăția sufletului, tot așa din mii de oameni, de abia se învrednicește unul să ajungă cu multă pază la rugăciunea curată, să spargă hotarul ei și să se împărtășească de taina acesteia. Iar la taina de după ea, abia ajunge unul din neam în neam, prin harul lui Dumnezeu”⁸⁰⁰.

„Dumnezeu dă rugăciunea celui ce se roagă”⁸⁰¹, dar „rugăciunea curată nu o poate dobândi cel ce nu stăruie cu inima curată pe lângă Dumnezeu”⁸⁰². „Harul rugăciunii este dăruit omului după ani lungi petrecuți în rugăciunea activă”⁸⁰³. „Dacă nu ai primit încă darul rugăciunii, stăruie cu putere și-l vei primi. Prin urmare nu slăbi, nici nu te descuraja dacă nu ai primit, căci vei primi pe urmă.

⁷⁹⁸ **Paul Evdochimov**, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, Traducere: Carmen Bolocan, Editura Polirom, Iași, 1996, p. 30.

⁷⁹⁹ *Filocalia*..., Vol. II, pp. 79-80.

⁸⁰⁰ *Filocalia*..., Vol. X, p. 174.

⁸⁰¹ *Filocalia*..., Vol. I, p. 99.

⁸⁰² *Filocalia*..., Vol. IV, p. 223.

⁸⁰³ **Placide Deseille**, *Op. Cit.*, p. 182.

Îndrăznește așadar, stăruind încordat în sfânta rugăciune”⁸⁰⁴. „Atât desăvârșirea, cât și dreapta săvârșire a rugăciunii depășesc puterile noastre, precum spune Sfântul Apostol Pavel: «Noi nu știm să ne rugăm cum trebuie» (Rom. 8,26)”⁸⁰⁵. „Repetarea deasă a rugăciunii ține fără nici o îndoială de voința noastră, pe câtă vreme osârdia, desăvârșirea, ca și curăția rugăciunii este un dar de sus”⁸⁰⁶. „Ca să ne rugăm într-un fel oarecare, stă în puterea noastră; dar ca să te rogi curat este un dar de sus! Prin urmare, jertfește lui Dumnezeu ceea ce îți stă în putere; adu-I la început drept jertfă măcar cantitatea, adică un număr cât mai mare de rugăciuni, și puterea lui Dumnezeu se va revărsa în neputința ta. Rugăciunea va deveni o deprindere și făcându-se una cu firea, va ajunge o rugăciune curată, luminoasă, înflăcărată, așa cum se cuvine”⁸⁰⁷. „Partea omului în rugăciune este cantitatea. Deasa rostire a rugăciunii îi este dată și îi este lăsată în voia lui”⁸⁰⁸. „Când Duhul Sfânt Își stabilește lăcașul într-un om, acela nu se mai poate opri din rugăciune, fiindcă Duhul nu încetează să se roage în el. Fie că doarme, fie că veghează, rugăciunea nu se desparte de sufletul său”⁸⁰⁹.

„Plinătatea rugăciunii se arată în harul lacrimilor”⁸¹⁰. De aceea „omul aflat în rugăciune, aprinzându-se de dorința bunătăților cerești, îndată sloboade din ochi rodul rugăciunii și lacrimile încep să-i curgă sub lucrarea de lumină făcătoare a Duhului. Gustul acestora este atât de dulce, încât cel ce s-a făcut părtaș de ele uită uneori și de hrana trupească”⁸¹¹. „Lacrimile ce însoțesc rugăciunea sunt semn că Dumnezeu s-a atins de inima celui ce se roagă, înmuind-o”⁸¹².

Din această cateheză am învățat că noi ne putem ruga lui Dumnezeu, pentru că El nu este doar un principiu sau o putere, ci o

⁸⁰⁴ **Filocalia...**, Vol. I, p. 103.

⁸⁰⁵ **Pelerinul...**, p. 12.

⁸⁰⁶ **Ibidem**, p. 197.

⁸⁰⁷ **Ibidem**, p. 196.

⁸⁰⁸ **Ibidem**, p. 179.

⁸⁰⁹ **Placide Deseille**, *Op. Cit.*, p. 183.

⁸¹⁰ **Filocalia...**, Vol. X, p. 186.

⁸¹¹ **Filocalia...**, Vol. VI, p. 275.

⁸¹² **Filocalia...**, Vol. VII, p. 236, nota 12.

ființă personală. Rugăciunea este particulară și publică, iar după conținut este de preamărire, mulțumire și cerere. Prin creație, omul este negrăit mai prejos decât Dumnezeu, însă prin rugăciune este ridicat la treapta partenerului de dialog egal cu Dumnezeu. Cu rugăciunea se hrănește și se întreține sufletul, pentru că se unește cu Dumnezeu. Precum trupul nostru este mort în lipsa sufletului, la fel și sufletul care nu se mișcă prin rugăciune este mort și nenorocit. Rugăciunea ne ține cu gândul la Dumnezeu și despărțiți de diavol și de ispitele lui. Rugăciunea este lucrarea neîncetată a îngerilor, iar prin rugăciunea curată omul petrece împreună cu aceștia. Cel ce este prea alipit de lucrurile lumii nu poate avea rugăciune curată, pentru că adevărata rugăciune curățește mintea de orice gând, în afară de Dumnezeu. Creștinii sunt datori să se roage cu stăruință, iar rugăciunea se va curăți prin ea însăși de părtășia ei cu cele lumești. Starea cea mai înaltă a rugăciunii este aceea în care mintea a ajuns în afară de trup și de lume și a devenit cu totul imaterială și fără formă, pentru că harul rugăciunii desface mintea de toate înțeleșurile lumii, iar aceasta întreținându-se cu Dumnezeu, golită de toate, ajunge să ia formă dumnezeiască. Rugăciunea aceasta este tăcere tainică, iar sfârșitul ei este răpirea minții la Dumnezeu. Cuvintele trec prin filtrul rațiunii, or extazul mistic depășește rațiunea și cuvintele devin sărace, neputincioase, gândirea este copleșită și nu poate exprima în forme umane comuniunea dintre Dumnezeu și om. În unirea cu Dumnezeu, sufletul se poate ridica chiar mai presus de rugăciune. Aceasta este așa numita rugăciune de după rugăciune, la care ajung foarte puțini oameni. Numai cel ce stăruie în rugăciune pe lângă Dumnezeu poate dobândi rugăciunea curată, iar harul rugăciunii este dăruit omului de către Dumnezeu după ani lungi petrecuți în rugăciunea activă. Astfel, repetarea deasă a rugăciunii ține de voința noastră, însă curăția rugăciunii este un dar de sus. Când Duhul Sfânt Își stabilește lăcașul într-un om, acela nu se mai poate opri din rugăciune, fiindcă Duhul nu încetează să Se roage în el, iar semnul că Dumnezeu s-a atins de inima celui ce se roagă, sunt lacrimile care însoțesc rugăciunea.

AMIN

Cum să ne rugăm

Când stăm la rugăciune, Evagrie Ponticul ne sfătuiește: „Nu te ruga împlinind numai formele cele din afară, ci îndeamnă-ți mintea spre simțirea rugăciunii duhovnicești cu multă frică. Astfel mai de folos este un «Sfinte Dumnezeu» rostit cu luare aminte înainte de culcare, decât o priveghere de patru ceasuri săvârșită cu neatenție”⁸¹³. Să nu ne rugăm numai din buze. O astfel de rugăciune nu are valoare. Mântuitorul a spus în acest sens despre evrei: „Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lui este departe de Mine” (Mat. 15,8). „Dacă te rogi gândindu-te la altceva, Dumnezeu nu va asculta o astfel de rugăciune”⁸¹⁴. Sfântul Ciprian spune: „Cum puteți pretinde ca Dumnezeu să ia aminte la rugăciunea voastră, dacă voi înșivă nu luați aminte la ea?”. „Mintea nu trebuie să spună multe cuvinte în rugăciune, pentru că nu este bine să se risipească în multe gânduri și de aceea nici cuvintele limbii nu trebuie să fie multe”⁸¹⁵. Ca să nu ne fugă gândul de la rugăciune, să nu rostim rugăciuni lungi, ci scurte, ca: „Doamne ajută”, „Doamne miluiește”, „Doamne apără”. La rugăciunea scurtă ne stă gândul și în loc să rostim puține rugăciuni lungi, mai bine să spunem multe rugăciuni scurte, sau să repetăm des aceeași rugăciune scurtă. În rugăciunea către Dumnezeu nu trebuie să găsim formule elegante și cuvinte alese. Mintea trebuie să-L caute pe Dumnezeu, iar nu să scotocească în adâncul memoriei după termeni savanți sau formule pretențioase și din acest motiv să se îndepărteze de Dumnezeu. Domnul nu așteaptă cuvinte meșteșugite și frumos formulate, ci vrea inima noastră. Dumnezeu Însuși a mărturisit în acest sens: „Dă-mi, fiule, Mie inima ta, și ochii tăi să simtă plăcere pentru căile Mele” (Pilde 23,26). De aceea să-i spunem lui Dumnezeu ce avem în inimă, așa cum este și Domnul ne va asculta.

Domnul Hristos le-a spus Apostolilor Săi: „Când stați de vă rugați, iertați toate păcatele greșităților voștri, ca și Tatăl vostru Cel din

⁸¹³ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 97.

⁸¹⁴ *Cuviosul Siluan Athonitul, Op. Cit.*, p. 64.

⁸¹⁵ *Filocalia...*, Vol. XII, p. 283, nota 575.

ceruri să vă ierte vouă greșelile voastre” (Mc. 11,25). „Dacă nu ai ajuns să faci acestea, - ne spune Isaia Pustnicul - în zadar te rogi, căci Dumnezeu nu te va asculta când spui: «Iartă-mă»»⁸¹⁶.

„Rugăciunea este lucrătoare când cel ce se roagă aduce rugăciunea sa lui Dumnezeu împreună cu faptele poruncilor, căci rugăciunea își împlinește consistența când o umplem de virtuți. Această umplere face rugăciunea dreptului tare, încât toate le poate, lucrând prin porunci”⁸¹⁷. „Cuvintele grăite către Dumnezeu numai prin simpla rostire, nu sunt ascultate, neavând drept glas faptele celor ce le grăiesc. Iar dacă se rostesc cu glas prin împlinirea poruncilor, dracii se mistuiesc de puterea acestui glas, iar oamenii zidesc cu râvnă templul dumnezeisc al inimii, prin sporirea în faptele dreptății”⁸¹⁸.

„Noi avem datoria de a ne ruga neconținut, pentru a dobândi câștig de la Dumnezeu și izbăvire de cel viclean”⁸¹⁹. Rugăciunea trebuie să însoțească permanent pe om în urcușul său duhovnicesc. Nu este suficient să ne rugăm numai duminica la biserică și dimineața și seara acasă. Nu este destul să consacrăm un timp anume pentru rugăciune, ci fiecare moment din viața noastră trebuie să fie însoțit de rugăciune, ca astfel întreaga noastră viață să fie o permanentă rugăciune către Dumnezeu. Mântuitorul ne îndeamnă în acest sens: „Privegheați în toată vremea rugându-vă” (Luca 21,36), iar Sfântul Pavel spune și el: „Rugați-vă neîncetat” (I Tes. 5,17). Cel ce se roagă dimineața și seara, este ca și cum ar vrea să treacă peste o apă. Construiește pilonii podului, dar pod pentru a trece apa nu are. Toată ziua suntem datori să ne rugăm lui Dumnezeu, cu rugăciuni scurte și dese, în orice loc ne-am afla. Un om care se roagă treizeci de minute dimineața și o oră seara, și în rest nu se roagă, mai bine ar împărți acel timp afectat rugăciunii pe durata întregii zile. El din șaisprezece ore acordă o oră și jumătate lui Dumnezeu, în două etape. Mai bine este să-i dedice lui Dumnezeu o oră și jumătate în zece-douăzeci de etape pe parcursul zilei, ori poate patruzeci de etape mai scurte și efectul va

⁸¹⁶ **Ibidem**, p. 143.

⁸¹⁷ **Filocalia...**, Vol. III, p. 306.

⁸¹⁸ **Ibidem**, p. 304.

⁸¹⁹ **Filocalia...**, Vol. IV, p. 84.

fi mult mai puternic asupra vieții lui, decât o rugăciune lungă în două etape. „Dacă cineva numai când stă la rugăciune se roagă, atunci unul ca acesta nicidecum nu se roagă”⁸²⁰. „Nu este de ajuns consacrarea unui timp pentru rugăciune, căci fiecare act, fiecare gest, chiar și un surâs, trebuie să devină un imn de adorare, o ofrandă, o rugăciune”⁸²¹.

Lauda rugăciunii însă nu stă doar în cantitate, ci în calitatea ei. „Roagă-te cum poți tu, - ne îndeamnă un părinte al Bisericii - dar roagă-te adeseori, căci din rugăciunea deasă se naște rugăciunea de calitate”⁸²². „Practica deasă ne învață să fim cu luare aminte, cantitatea ne va conduce negreșit la calitate”⁸²³.

Sfântul Apostol Pavel a afirmat: „Vreau ca bărbații să se roage în tot locul” (I Tim. 2,8). Orice loc este potrivit pentru rugăciune. „Pretutindeni, oriunde te-ai afla, poți să ridici un jertfelnic lui Dumnezeu în mintea ta prin mijlocirea rugăciunii”⁸²⁴. Astfel mulți L-au descoperit pe Dumnezeu în temniță sau la ocnă. Alții au mărturisit că numai datorită rugăciunii au supraviețuit în pușcărie sau în necazuri grele. Rugăciunea trebuie să-l însoțească pe om mereu și în tot locul.

„Oricine dorește să fie permanent și neîncetat împreună cu ceea ce iubește, depărtează toate cele ce-l împiedică de la convorbirea și împreuna petrecere cu lucrul iubit. Deci este evident că și cel ce-L iubește pe Dumnezeu dorește să fie pururea cu El și să vorbească cu El. Iar aceasta se întâmplă prin rugăciunea curată. Să ne îngrijim deci de ea cu toată puterea, căci ea ne unește cu Dumnezeu”⁸²⁵. „Cine nu vrea să zăbovească pururea în rugăciune, acela nu vrea să fie cu Dumnezeu”⁸²⁶ și nu îl iubește pe Acesta, căci „cum poți să-L iubești pe Dumnezeu fără să te rogi?”⁸²⁷.

⁸²⁰ *Patericul...*, p. 449.

⁸²¹ **Kallistos Ware**, *Rugăciunea lui Iisus*, p. 37.

⁸²² **Diacon Gheorghe Băbuș**, *Op. Cit.*, p. 67.

⁸²³ *Pelerinul...*, p. 197.

⁸²⁴ *Ibidem*, p. 195.

⁸²⁵ *Filocalia...*, Vol. IV, p. 249.

⁸²⁶ **Arhim. Ilie Cleopa**, *Op. Cit.*, p. 269.

⁸²⁷ **Cuviosul Siluan Athonitul**, *Op. Cit.*, p. 66.

„Nu este suficient să ne rugăm numai cu sufletul, iar trupul să-l lăsăm neobservat, ci trebuie să aducem și trupul în stare de rugăciune: să-l îngenunchem, să-l facem să stea liniștit, cuviincios”⁸²⁸. „Cu altă simțire se roagă omul în genunchi decât stând în picioare. Natura acestei simțiri dă expresia umilinței în fața lui Dumnezeu”⁸²⁹.

„Rugăciunea este cererea acelor lucruri, pe care Dumnezeu obișnuiește să le dea oamenilor spre mântuire”⁸³⁰. Dar „în rugăciune este absurd să ceri să ți se împlinească un capriciu sau ceea ce ți-ai putea procura prin munca ta”⁸³¹. În rugăciune să cerem de la Dumnezeu cele de folos acestei vieți, dar cu precădere cele necesare vieții viitoare, care este veșnică, nu trecătoare, ca viața de acum. Mântuitorul ne-a spus referitor la aceasta: „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă” (Mat. 6,33).

„Dumnezeu cunoaște cele de care avem trebuință înainte de a le cere. Totuși voiește să le cerem și nu ni le dă dacă nu le cerem, pentru că trebuie să venim și noi la conștiința că avem nevoie de ele, și să ne dăm seama că numai de la El le putem primi”⁸³².

„În rugăciune nu căuta să se facă voile tale, căci acestea nu coincid întru totul cu voia lui Dumnezeu, ci roagă-te mai bine precum ai fost învățat, zicând: «Facă-se voia Ta» în mine. Și în tot lucrul așa să-L rogi pe Dumnezeu, ca să se facă voia Lui. Căci El voiește ceea ce este bine și folositor sufletului tău. Dar tu nu ceri întotdeauna aceasta”⁸³³. Dacă dorim un anumit lucru, să zicem: „Doamne, dacă îmi este de folos, dă-mi-l. Dacă nu, să nu mi-l dai”. Evagrie Ponticul mărturisește: „De multe ori, rugându-mă, am cerut să mi se împlinească ceea ce am socotit eu că este bine, și am stăruit în cerere, silind fără discernământ voia lui Dumnezeu; nu i-am lăsat Lui ca să rânduiască mai bine ceea ce știe că îmi este de folos. Iar primind, m-

⁸²⁸ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 244, nota 501.

⁸²⁹ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 65, nota 39.

⁸³⁰ *Filocalia...*, Vol. III, p. 208.

⁸³¹ **Diacon Gheorghe Băbuș**, *Op. Cit.*, p. 73.

⁸³² *Filocalia...*, Vol. XI, p. 507, nota 730.

⁸³³ *Filocalia...*, Vol. I, p. 95.

am scârbit pe urmă foarte mult, că n-am cerut mai bine să se facă voia lui Dumnezeu. Căci lucrul nu mi-a folosit așa cum credeam”⁸³⁴.

„Dacă îi ceri un lucru lui Dumnezeu și te supune la multă răbdare, întrucât nu te ascultă repede, nu te întrista, căci nu ești tu mai înțelept decât Dumnezeu. Aceasta ți se întâmplă fie pentru că ești nevrednic să primești ceea ce ceri, fie pentru că nu sunt căile inimii tale pe potriua cererilor tale, ci dimpotrivă, fie pentru că nu ai ajuns la măsura de a primi darul pe care îl ceri. Nu trebuie să te întinzi la măsuri mari înainte de vreme, ca să nu fie disprețuit darul lui Dumnezeu prin repeziciunea cu care l-ai primit. Căci tot ce se dobândește ușor se și pierde repede, iar tot lucrul aflat cu osteneală se și păzește cu multă luare aminte”⁸³⁵. „Din iconomie Dumnezeu nu dăruiește repede darurile Sale celor ce cer, căci primindu-le, aceștia uită îndată pe Cel ce le-a dat”⁸³⁶. „Nu te îndurera, dacă nu capeți îndată de la Dumnezeu ceea ce ceri. Căci vrea să-ți facă și mai mult bine, lăsându-te să stăruie către El în rugăciune. Fiindcă ce este mai presus decât a vorbi cu Dumnezeu și a fi răpit la împreună petrecerea cu El?”⁸³⁷. „Nu socoti că zăbovind mult timp în rugăciune nu ai dobândit nimic, căci iată ai și dobândit. Căci ce bine este mai înalt decât acela de a te uni cu Dumnezeu și de a stăruie neîntrerupt în unirea cu El?”⁸³⁸.

Dacă nu primim ceea ce am cerut în rugăciune, înseamnă că nu ne este de folos. Sfântul Iacov a afirmat în acest sens: „Cereți și nu primiți, pentru că cereți rău” (Iac. 4,3).

„Ești mai aproape de Dumnezeu când te rogi pentru alții decât când te rogi numai pentru tine”⁸³⁹. „Comuniunea Bisericii este ajutată în mod deosebit de rugăciunile unora pentru alții. Nimeni nu se mântuiește singur, nimeni nu face bucurie lui Dumnezeu dacă se prezintă Lui numai cu rugăciunile pentru sine. Dumnezeu ne vrea uniți întreolaltă, mai ales când vrem să ne prezentăm în fața Lui, dat fiind

⁸³⁴ **Ibidem**, pp. 95-96.

⁸³⁵ **Filocalia...**, Vol. IX, pp. 410-411, nota 905.

⁸³⁶ **Ibidem**, p. 410, nota 904.

⁸³⁷ **Filocalia...**, Vol. I, p. 96.

⁸³⁸ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 410.

⁸³⁹ **Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Spiritualitate...*, p. 388.

că El este Dumnezeu iubirii și vrea să ne adune pe toți în Sine. De aceea în această silință de a ne uni unii cu alții, arătată mai ales în rugăciune, El Însuși este lucrător. Numai în iubirea față de altul arătată prin rugăciune ne desăvârșim fiecare. Căci numai cerând rugăciunea altora ne smerim, eliberându-ne de mândrie, precum în rugăciunea pentru altul ne eliberăm de invidia care nu se bucură de binele altuia. De aceea, numai rugându-ne unii pentru alții, ne răspunde Dumnezeu cu împlinirea rugăciunilor noastre”⁸⁴⁰. Când ne rugăm pentru alții, suntem mai aproape de Dumnezeu decât atunci când ne rugăm pentru noi înșine. Rugăciunea pentru noi are o doză de egoism, pornește din interese personale. Rugăciunea pentru alții este generoasă, pornește din iubire, de aceea Dumnezeu ascultă această rugăciune și Îi place.

„Rugăciunile altora pentru noi ne duc în împărăția lui Dumnezeu, dar numai propriile fapte bune ne stabilizează acolo, dând stabilitate în bine persoanei noastre”⁸⁴¹. „Rugăciunea dreptului nu îi folosește celui care are nevoie de ea, dacă se desfată cu păcatele mai mult decât cu virtuțile. De pildă marele Samuel plângea odinioară pentru Saul care păcătuisese, dar nu putea să-L facă milostiv pe Dumnezeu, neavând ca ajutor îndreptarea cuvenită a păcătosului. De aceea Dumnezeu, oprind pe slujitorul Său de la plânsul de prisos, i-a zis: «Până când vei plânge pentru Saul pe care l-am lepădat, ca să nu mai fie rege peste Israel?» (I Regi 16,1). Este cu adevărat o mare nesimțire, ca să nu zic nebunie - zice Sfântul Maxim Mărturisitorul - să ceară mântuire prin rugăciunile dreptilor, acela care își desfată sufletul cu cele stricăcioase. Cel ce are trebuință de rugăciunea dreptului, nu trebuie să o lase nelucrătoare și inertă, ci dacă urăște cu adevărat cele rele, să o facă lucrătoare și tare, într-aripând-o prin propriile sale virtuți”⁸⁴². „Dacă Dumnezeu va vedea când altul cere ceva pentru tine că nu ești vrednic să-ți dea, nu îți va da”⁸⁴³. De aceea Sfântul

⁸⁴⁰ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 19.

⁸⁴¹ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 237, nota 303 b.

⁸⁴² *Filocalia...*, Vol. III, pp. 306-307.

⁸⁴³ *Ibidem*, p. 231, nota 291.

Varsanufie i-a spus unui păcătos care i-a cerut să se roage pentru el: „Să nu faci deșartă rugăciunea mea către Dumnezeu pentru tine”⁸⁴⁴.

„Cel care cere altora să se roage pentru el, dar el nu se roagă și nu săvârșește lucrul bun nu are folos”⁸⁴⁵. „Dacă omul păcătos nu se străduiește cât poate și nu își unește străduința sa cu rugăciunea sfinților, nu are nici un folos de rugăciunile sfinților pentru el. Căci dacă sfinții se înfrânează și se roagă pentru el, iar el se dedă plăcerilor și leneviei, ce-i folosesc rugăciunile sfinților? Dacă s-ar putea ca păcătosul să se mântuiască fără nici o luare aminte, doar prin rugăciunile sfinților, nu ar fi nici o piedică pentru Dumnezeu să facă aceasta cu toți păcătoșii din lume. Așadar când sfântul se roagă pentru un păcătos, acesta nefiind în stare să-și plătească singur datoriile, trebuie să conlucreze și el după puterea lui, prin pocăință. El aduce puțin din partea sa, iar sfinții aduc mult prin rugăciunea lor”⁸⁴⁶.

„Omul duhovnicesc îl ia asupra lui pe cel încă slab, dar nu-l ia și nu-l poate duce ca pe un obiect la mântuire, la starea eliberată de patimi, de persoană deplin realizată. Ci ajutat de cel care-l poartă, acesta trebuie să facă și el tot ce poate pentru a se elibera de robia patimilor, pentru a ajunge la starea de om adevărat, de persoană realizată, liberă”⁸⁴⁷.

„Sunt unii care pot să câștige îndurarea lui Dumnezeu pentru oameni și nu sunt respinși. Domnul împlinește voia lor, căci rugăciunile lor se suie la El ca niște fulgere ce luminează asemenea razelor soarelui și de ele se veselește Tatăl, se bucură Fiul și are plăcere Duhul Sfânt”⁸⁴⁸. Astfel de persoane sunt sfinții. De aceea când ne rugăm Maicii Domnului sau unui sfânt să ne ajute, rugăciunea noastră către Dumnezeu este dublată de cea a sfântului și este mai puternică. „Întotdeauna avem nevoie de rugăciunea altora, care sunt

⁸⁴⁴ **Ibidem**, pp. 266-267.

⁸⁴⁵ **Dionisie Pseudo Areopagitul**, *Ierarhia cerească. Ierarhia bisericească*, Traducere și studiu introductiv de Cicerone Iordăchescu, Institutul European, Iași, 1994, p. 132.

⁸⁴⁶ **Filocalia...**, Vol. XI, pp. 584-585.

⁸⁴⁷ **Ibidem**, p. 310, nota 439.

⁸⁴⁸ **Ibidem**, p. 217.

mijlocitori pentru noi, mai ales când sunt mai curați decât noi, deși nu suntem scutiți de rugăciunile noastre. Mijlocitorii numai duc rugăciunile mai aproape de Dumnezeu, adăugând și simțirea lor la ele; nu le înlocuiesc. În mod deosebit ne ajută lucrarea de mijlocire a preoților, având concentrată în ea lucrarea întregii comunități a Bisericii, în care cu siguranță sunt mulți mai buni decât noi”⁸⁴⁹.

Din această cateheză am învățat că atunci când ne rugăm, mintea trebuie să ne fie concentrată la rugăciune, altminteri Dumnezeu nu ne ascultă. Ca să nu ne fugă gândul de la rugăciune, să nu rostim rugăciuni lungi, ci scurte, iar în loc de puține rugăciuni lungi, mai bine să spunem multe rugăciuni scurte, sau să repetăm des aceeași rugăciune scurtă. În rugăciunea către Dumnezeu nu trebuie să găsim formule elegante și cuvinte alese, ci să-i spunem lui Dumnezeu ce avem în inimă, așa cum este, și Domnul ne va asculta. Când ne rugăm, trebuie să-i iertăm pe cei ce ne-au greșit, ca și Dumnezeu să ne ierte greșelile noastre. Rugăciunea este lucrătoare numai când cel ce se roagă împlinește poruncile. Noi avem datoria de a ne ruga neconținut, pentru a dobândi câștig de la Dumnezeu și izbăvire de cel viclean. Nu este suficient să consacrăm un timp anume pentru rugăciune, ci fiecare moment din viața noastră trebuie să fie însoțit de rugăciune. Lauda rugăciunii nu stă doar în cantitate, ci și în calitatea ei, însă cantitatea conduce negreșit la calitate. Creștinii sunt datori să se roage în tot locul, iar când au condiții prielnice, cel mai bine este să se roage stând în genunchi. În rugăciune să cerem de la Dumnezeu cele de folos acestei vieți, dar cu precădere cele necesare vieții viitoare, care este veșnică, nu trecătoare, ca viața de acum. Dumnezeu cunoaște cele de care avem trebuință înainte de a le cere, însă voiește să le cerem și nu ni le dă dacă nu o facem, pentru că trebuie să venim și noi la conștiința că avem nevoie de ele, și să ne dăm seama că numai de la El le putem primi. În rugăciune să nu căutăm să se facă voile noastre, căci acestea nu coincid într-un tot cu voia lui Dumnezeu, ci să ne rugăm ca să se facă voia Lui, căci El voiește întotdeauna ceea ce este bine și folositor sufletului nostru. Dacă dorim un anumit lucru, să zicem: „Doamne,

⁸⁴⁹ *Filocalia...*, Vol. IX, pp. 142-143, nota 267.

dacă îmi este de folos, dă-mi-l, dacă nu, să nu mi-l dai”. Dacă cel ce se roagă nu primește îndată de la Dumnezeu ceea ce a cerut, să nu se tulbure, pentru că Dumnezeu îl lasă să stăruie în rugăciune, ori ce este mai presus decât a vorbi cu Dumnezeu și a fi răpit la împreună petrecerea cu El? Dacă nu primim ceea ce am cerut în rugăciune, înseamnă că nu ne este de folos. Când ne rugăm pentru alții, suntem mai aproape de Dumnezeu decât atunci când ne rugăm pentru noi înșine, iar Dumnezeu se bucură de această rugăciune. Rugăciunile altora pentru noi ne duc în împărăția lui Dumnezeu, dar numai propriile fapte bune ne stabilizează acolo, dând stabilitate în bine persoanei noastre. Cel ce are trebuință de rugăciunea dreptului, nu trebuie să o lase nelucrătoare și inertă, ci să o facă lucrătoare și tare, într-aripând-o prin propriile sale virtuți. Cel care cere altora să se roage pentru el, dar el nu se roagă și nu săvârșește fapte bune, nu are folos de această rugăciune. Omul duhovnicesc îl ia asupra lui pe cel slab, dar nu-l poate duce ca pe un obiect la mântuire, ci ajutat de cel care-l poartă, acesta trebuie să facă și el tot ce poate pentru a se elibera de robia patimilor, pentru a ajunge la starea de om adevărat, de persoană realizată, liberă. Rugăciunile sfinților sunt bine plăcute înaintea lui Dumnezeu, de aceea să ne rugăm lor, pentru a mijloci pe lângă Dumnezeu pentru noi.

AMIN

Rugăciunea „Tatăl nostru”

(Prima parte)

Conform Sfântului Evanghelist Matei, pe când Mântuitorul vorbea mulțimilor despre rugăciune, în timpul predicii de pe munte, a rostit rugăciunea: „Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfînțească-se numele Tău; vie împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ. Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi; și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău. Că a Ta este împărăția și puterea și slava în veci. Amin!” (Matei 6,9-13)⁸⁵⁰.

După Sfântul Evanghelist Luca, „pe când Se ruga Iisus într-un loc, după ce a încetat, unul dintre ucenicii Săi I-a zis: Doamne, învață-ne să ne rugăm, așa cum și Ioan i-a învățat pe ucenicii lui. Și le-a zis: Când vă rugați, ziceți: Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfînțească-se numele Tău. Vie împărăția Ta. Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ. Pâinea noastră cea spre ființă, dă-ne-o nouă în fiecare zi. Și ne iartă nouă păcatele noastre, căci și noi înșine iertăm tuturor celor ce ne greșesc nouă. Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău” (Luca 11,1-4).

⁸⁵⁰ Sfânta Evanghelie după Matei a fost scrisă în anul 44 în aramaică, limbă care se vorbea în acel timp în Țara Sfântă, dar a fost tradusă foarte curând în greacă, limba de circulație din Imperiul Roman, pentru ca vestea cea bună a împărăției lui Dumnezeu să se poată răspândi pe o arie cât mai largă în acest imperiu. În cele ce urmează vom prezenta rugăciunea „Tatăl nostru” în limba aramaică, transliterată cu caractere latine: „’Abunan debišmayyā yitqaddaš šemāk tētē malkūtāk yit’a bēd re’ūtāk ke bišmayyā kibe ar’ā laḥman deyōmā hab lan y yōmā dēn ūšeboq lan hōbēn kedišbaqnan lehayyābēn wela ta’līnan lenisyōnā ’ellā passīnan min bišā” (**Δημητρίου Κοράβου**, *Η Κυριακή προσευχή, φιλολογική ιστορικό-θεολογική και ερμηνευτική μελέτη*, Αθήναι, 1979, p. 43). Textul acestei rugăciuni tradus în limba greacă este următorul: „Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γεννηθῇτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον καὶ ἄφεσις ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν”.

Noi vom lua ca text de referință al rugăciunii domnești și vom explica varianta prezentată de Sfântul Evanghelist Matei, care este mai completă, fiind alcătuită dintr-o formulă de adresare, șapte cereri și o doxologie.

Formula de adresare: „*Tatăl nostru, Care ești în ceruri*”.

Dumnezeu este Creatorul nostru, al tuturor oamenilor, pentru că fiecare dintre noi își ia, prin zămislire și naștere, trupul de la părinții săi, începând de la protopărinții Adam și Eva, care au fost creați de Dumnezeu (Facere cap. 1-2). Sufletul nostru vine tot de la Dumnezeu, pentru că așa cum afirmă Sfânta Scriptură, după moartea trupului, „sufletul se întoarce la Dumnezeu, care l-a dat” (Ecclesiast 12,7). Datorită acestui fapt, noi suntem îndreptățiți să-L numim pe Dumnezeu: Creatorul, Făcătorul sau Ziditorul nostru, așa cum este amintit în Sfânta Scriptură a Vechiului Testament (Isaia 27,11; Isaia 44,2; Ieremia 10,16; Susana 24,8 etc.). Cu toate acestea, în scrierile veterotestamentare Dumnezeu este numit și Tată (Deut. 32,6; II Regi 7,14; Isaia 63, 16; Ieremia 3,19 etc.). „Dumnezeu vrea să fie iubit, de aceea îngăduie să fie numit Tată, fiindcă această numire este plină de dragoste și aprinde dragostea. Copilul numește tată pe cel căruia îi datorează viața, iar noi numim Tată pe Dumnezeu, fiindcă El este Făcătorul nostru”⁸⁵¹. „În Vechiul Testament însă Dumnezeu este numit Tată nu atât în calitate de creator al evreilor (pentru că El este creator al tuturor oamenilor), ci și printr-o iubire deosebită din partea Lui, care L-a făcut pe Dumnezeu creator al existenței lui Israel ca popor, al alegerii lui din mijlocul celorlalte popoare și prin darea Legii. La acestea trebuie să raportăm ideea paternității divine. În consecință, la poporul evreu este vorba despre o paternitate metaforică”⁸⁵².

Domnul nostru Iisus Hristos este „Fiul lui Dumnezeu, Care a fost trimis de Tatăl în lume, ca să ne învețe iubirea dumnezeiască, prin care să-L putem numi și noi oamenii, pe drept cuvânt, Tatăl nostru”⁸⁵³, „căci - așa cum afirmă Sfântul Apostol Pavel - toți suntem fii ai lui

⁸⁵¹ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 211.

⁸⁵² Δημητρίου Κοράβου, *Η Κυριακή προσευχή, φιλολογική ιστορικό-θεολογική και ερμηνευτική μελέτη*, Αθήναι, 1979, pp. 118-119.

⁸⁵³ **Părintele Galeriu**, *Rugăciunea...*, p. 30.

Dumnezeu prin credința în Hristos Iisus” (Gal. 3,26), pentru că „celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere să devină fii ai lui Dumnezeu” (Ioan 1,12). „În Hristos și prin Hristos Dumnezeu Tatăl ni se descoperă ca Tată al lui Iisus și Tată al nostru”⁸⁵⁴. Sfântul Ioan Teologul exprimă plin de uimire în acest sens: „Vedeți ce fel de iubire ne-a dăruit nouă Tatăl, ca noi să ne numim fii ai lui Dumnezeu; și suntem!” (I Ioan 3,1). „Dar atunci, ce revelație pentru noi! Avem toți același Tată, pentru că Dumnezeu este Tatăl nostru, al tuturor, al fiecăruia! Când te privesc, oricine ai fi, prieten sau neprieten, de un neam cu mine sau de alt neam, de o culoare sau alta, și tu, și eu avem același Tată. Și deodată ne descoperim frați, precum a spus și Mântuitorul: «Voi toți sunteți frați» (Matei 23,8). Astfel, nimeni din lume nu este mai îndreptățit, mai privilegiat să-L întâlnească, în orice țară s-ar afla, nimeni nu este mai aproape sau mai departe; depinde doar de noi să ne apropiem sau să ne depărtăm de El, să-L acceptăm sau să-L respingem, să fim cu El sau să rămânem singuri”⁸⁵⁵. „Însă de vreme ce toți avem același tată și suntem frați întreolaltă, se cade să și trăim ca frații unii cu alții. În fața lui Dumnezeu dispar deosebirile dintre oameni și nimeni, mare sau mic, avut sau sărac, învățat sau mai puțin învățat, nu poate aștepta să fie numai el al lui Dumnezeu. Ca într-un cerc nesfârșit, cuvintele «Tatăl nostru» cuprind pe toți oamenii, chiar și pe vrăjmași și îi așează în legătură de fii cu Dumnezeu și de frați întreolaltă. Aceasta este temelia ordinii morale pe care o susține rugăciunea «Tatăl nostru» în viață. Să trăiești ca un copil al lui Dumnezeu și să te porți cu semenii ca și cu niște frați ai tăi”⁸⁵⁶. Tocmai de aceea „noi zicem «Tatăl nostru», iar nu «Tatăl meu», pentru că toți suntem frați și ne rugăm unii pentru alții. În rugăciunea domnească fiecare se roagă pentru toți și toți pentru unul, ea este rugăciunea obștească și a tuturor creștinilor. Nevoia ne silește să ne

⁸⁵⁴ **Ἀληθεπίου Κοράβου**, *Op. Cit.*, p. 130.

⁸⁵⁵ **Părintele Galeriu**, *Rugăciunea...*, pp. 22-23.

⁸⁵⁶ **Pr. Teodor Cios**, *Trei trepte către cer*, Editura Buna Vestire, Beiuș, 2004, p. 47.

rugăm pentru noi, dar iubirea frățească ne îndeamnă să ne rugăm pentru alții”⁸⁵⁷.

Pentru a ne dovedi drept fii ai lui Dumnezeu, pe lângă credința în Iisus Hristos, Mântuitorul ne descoperă încă o condiție pe care suntem datori să o împlinim, zicând: „Tot cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela Îmi este frate și soră” (Matei 12,50), de aceea „când noi Îl numim pe Dumnezeu Tată, trebuie să ne comportăm ca fii ai Lui, pentru că așa cum noi suntem mulțumiți că Dumnezeu este Tatăl nostru, să fie și El mulțumit de noi”⁸⁵⁸. Așadar, „să ne asemănăm lui Dumnezeu ca unui Tată, arătându-ne fii prin fapte”⁸⁵⁹.

Creștinii au fost învredniciți să Îl numească pe Dumnezeu Tată. Aceștia însă sunt fii după har ai lui Dumnezeu, prin înfiere, spre deosebire de Domnul Hristos, care este Fiul lui Dumnezeu prin naștere, fiind de o ființă cu El. Noi am fost creați din voința lui Dumnezeu, iar nu din ființa Lui, însă prin înfiere „putem să-L numim pe Cel ce ne este Făcător după fire, Tată după har”⁸⁶⁰.

„Creștinii sunt înfiați de Dumnezeu Tatăl prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu după natură”⁸⁶¹. Inițiativa înfierii noastre aparține lui Dumnezeu Tatăl, după cum a afirmat Apostolul neamurilor: „Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce întru Hristos ne-a binecuvântat întru cele cerești cu toată binecuvântarea duhovnicească. Într-acest chip ne-a și ales întru El mai înainte de întemeierea lumii, pentru ca întru iubire să fim în fața Lui sfinți și fără prihană, mai dinainte rânduindu-ne ca, după buna socotință a voii Sale, prin Iisus Hristos să ne înfieze întru El” (Efes. 1,3-5). „Această inițiativă a lui Dumnezeu Tatăl ne îngăduie să înțelegem că Dumnezeu Tatăl este cel care ne înfiază și El este «Tatăl nostru», iar nu întreaga Sfântă Treime. Astfel proprietatea de fiu și

⁸⁵⁷ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 211.

⁸⁵⁸ *Δημητρίου Κοράβου, Op. Cit.*, p. 144.

⁸⁵⁹ *Filocalia...*, Vol. II, p. 268.

⁸⁶⁰ *Ibidem.*

⁸⁶¹ *Δημητρίου Κοράβου, Op. Cit.*, p. 130.

înfieră se referă la persoană, iar nu la ființă, pentru că este imposibil să spunem că avem trei Tați”⁸⁶².

„Oamenii primesc darul înfierii și în consecință devin fii ai lui Dumnezeu în Biserică, prin taina sfântului botez”⁸⁶³.

În rugăciunea domnească noi ne adresăm Tatălui din ceruri, pentru că așa cum Dumnezeu Însuși a mărturisit prin gura proorocului: „Cerul este tronul Meu” (Isaia 66,1).

Dumnezeu a creat lumea și este prezent în ea prin harul și prin energiile Lui necreate, dar prin ființa Sa este transcendent. Deși Dumnezeu este pretutindeni în lumea aceasta, El fiind atotprezent, ca ființă personală și spirituală este mai presus de lume și nu se confundă cu ea, de aceea Sfânta Scriptură afirmă că: „Domnul este în locașul cel sfânt al Său, Domnul în cer are scaunul Său” (Ps. 10,4).

Faptul că noi ne rugăm Tatălui nostru din ceruri vrea să sublinieze că El este spirit, așa cum a afirmat Mântuitorul: „Duh este Dumnezeu și cei ce I se închină trebuie să I se închine în duh și în adevăr” (Ioan 4,24). Dumnezeu nu este izolat în cer, dar între cer și pământ există o separație, din pricina păcatului din lume, de aceea când noi ne rugăm Tatălui din ceruri, ne ridicăm mintea de la cele pământești și stricăcioase, spre cele cerești și nestricăcioase.

Din această cateheză am învățat că rugăciunea „Tatăl nostru” rostită de Mântuitorul a fost consemnată în Noul Testament de către Sfinții Evangheliști Matei și Luca. Noi vom explica varianta rugăciunii domnești prezentată de Sfântul Evanghelist Matei, care este mai completă. Dumnezeu este Creatorul nostru, al tuturor oamenilor, motiv pentru care suntem îndreptățiți să-L numim: Creatorul, Făcătorul sau Ziditorul nostru, așa cum este amintit de altfel în cărțile veterotestamentare. Cu toate acestea, în scrierile Vechiului Testament Dumnezeu este numit și Tată, pentru că El vrea să fie iubit, iar această numire este plină de dragoste și aprinde dragostea. În Vechiul Testament însă Dumnezeu este numit Tată nu atât în calitate de creator al evreilor, ci și printr-o iubire deosebită din partea Lui, care L-a făcut

⁸⁶² **Ibidem**, p. 127.

⁸⁶³ **Ibidem**, p. 146.

pe Dumnezeu să-l aleagă pe Israel ca popor și să-i descopere Legea Veche. Domnul nostru Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Care a fost trimis de Tatăl în lume, ca să ne învețe iubirea dumnezeiască, prin care să-L putem numi și noi oamenii Tatăl nostru. Noi suntem fii ai lui Dumnezeu prin credința în Iisus Hristos. De vreme ce Dumnezeu este Tatăl nostru, al tuturor celor ce credem în Domnul Hristos, înseamnă că noi toți suntem frați întreolaltă și se cade să trăim ca frații. Datoria noastră în acest caz este să trăim ca fii ai lui Dumnezeu și să ne purtăm cu toți semenii ca și cu frații noștri. Pentru a ne dovedi drept fii ai lui Dumnezeu, pe lângă credința în Iisus Hristos, noi trebuie să împlinim voia lui Dumnezeu exprimată în porunci, pentru că așa cum noi suntem mulțumiți că Dumnezeu este Tatăl nostru, să fie și El mulțumit de noi. Creștinii au fost învredniciți să Îl numească pe Dumnezeu Tată. Aceștia însă sunt fii după har ai lui Dumnezeu, prin înfiere, spre deosebire de Domnul Hristos, care este Fiul lui Dumnezeu prin naștere, fiind de o ființă cu El. Creștinii sunt înfiați de Dumnezeu Tatăl prin Iisus Hristos. Inițiativa înfierii noastre aparține lui Dumnezeu Tatăl, iar aceasta ne îngăduie să înțelegem că Dumnezeu Tatăl este cel care ne înfiază, iar nu întreaga Sfântă Treime, pentru că proprietatea de fiu și înfierea se referă la persoană, iar nu la ființă, fiind imposibil să spunem că avem trei Tați. Oamenii primesc darul înfierii în Biserică, prin taina sfântului botez. În rugăciunea domnească noi ne adresăm Tatălui din ceruri, pentru că cerul este tronul Lui. Dumnezeu a creat lumea și este prezent în ea prin harul și prin energiile Lui necreate, dar prin ființa Sa El transcende lumea, neconfundându-Se cu ea. Faptul că noi ne rugăm Tatălui nostru din ceruri vrea să sublinieze că El este spirit. Dumnezeu nu este izolat în cer, dar între cer și pământ există o separație, din pricina păcatului din lume, de aceea când noi ne rugăm Tatălui din ceruri, ne ridicăm mintea de la cele pământești și stricăcioase, spre cele cerești și nestricăcioase.

AMIN

Rugăciunea „Tatăl nostru”

(Partea a doua)

Prima cerere: „*Sfințească-se numele Tău*”.

Dumnezeu este sfânt, după cum singur a afirmat: „Eu, Domnul Dumnezeul vostru, sunt sfânt” (Lev. 11,44). Serafimii cântă cu glas neîncetat în împărăția cerurilor: „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!” (Isaia 6,3), iar psalmistul ne îndeamnă și pe noi, zicând: „Înălțați pe Domnul Dumnezeul nostru și vă închinați așternutului picioarelor Lui, că sfânt este!” (Ps. 98,5), de aceea în prima cerere din rugăciunea domnească nu spunem să se sfințească Dumnezeu, ființa sau cele trei persoane ale Sfintei Treimi, ci numele Lui. De fapt și numele lui Dumnezeu este prin fire sfânt, după cum mărturisește Sfânta Scriptură că „sfânt este numele Lui” (Luca 1,49) sau chiar că este „înfricoșător și sfânt” (Ps. 98,3), noi însă cerem să se sfințească numele lui Dumnezeu în noi și între noi oamenii, pentru că păcatele noastre profanează numele lui Dumnezeu, de aceea Domnul a grăit prin gura proorocului: „Numele Meu, mereu, cât ține ziua, este defăimat” (Isaia 52,5).

Această cerere din rugăciunea domnească este forma pozitivă sau afirmativă a poruncii din Vechiul Testament, care spune: „Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert, că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deșert numele Lui” (Ieș. 20,7). Ea însă merge mai departe, pentru că impune „nu numai să nu se hulească numele lui Dumnezeu, ci să se și slăvească și sfințească”⁸⁶⁴.

Cum se poate sfinți numele lui Dumnezeu între oameni?

Prin ferirea de păcat și prin cultivarea faptelor bune și a virtuților, după cum ne-a îndemnat Însuși Mântuitorul: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Matei 5,16). Prin acestea „ne sfințim pe noi înșine și ne ridicăm la sfințenia slavei lui Dumnezeu”⁸⁶⁵.

⁸⁶⁴ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 211.

⁸⁶⁵ **Părintele Galeriu**, *Rugăciunea...*, p. 41.

„Sfințirea numelui lui Dumnezeu se va realiza însă în mod desăvârșit abia după cea de-a doua venire a Domnului Hristos, în împărăția lui Dumnezeu, deci în acest sens ea are caracter eshatologic”⁸⁶⁶.

A doua cerere: „*Vie împărăția Ta*”.

În cartea Facerii se spune că „la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Fac. 1,1), iar în cea de-a șasea zi a creației, după ce toate au fost aduse la existență, „a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte” (Fac. 1,31). În urma păcatului lui Adam din rai însă nu mai există identitate între cer și pământ, de aceea Sfântul Apostol Pavel a afirmat că „noi nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie” (Evrei 13,14), „pentru că cetatea noastră este în ceruri” (Filip. 3,20), motiv pentru care ne și rugăm să vină împărăția lui Dumnezeu.

„Deosebiriile dintre oameni, divergențele și disensiunile care ne separă, lipsa dragostei și a comuniunii dintre noi sunt dovezi că împărăția lui Dumnezeu ne lipsește cu desăvârșire din suflete”⁸⁶⁷, de aceea ne și rugăm, pentru ca această împărăție să vină cât mai repede.

„Într-o formă veche a rugăciunii domnești, după Sfântul Evanghelist Luca, în loc de «*Vie împărăția Ta*» se spune: «*Fă să vină Duhul Tău cel Sfânt peste noi*»”⁸⁶⁸, deci împărăția lui Dumnezeu este identificată cu Dumnezeu Însuși.

„În Sfânta Scriptură împărăția cerească este numită în mai multe feluri: împărăția lui Dumnezeu (Luca 17,21), împărăția cerurilor (Matei 7,21), sânul lui Avraam (Luca 16,22) și rai (Luca 23,43). Vorbind despre această împărăție, Mântuitorul a spus: «*Împărăția lui Dumnezeu nu va veni în chip văzut. Și nici nu vor zice: Iat-o aici sau acolo*» (Luca 17,20-21), iar lui Ponțiu Pilat i-a zis «*Împărăția Mea nu este din lumea aceasta. Dacă împărăția Mea ar fi din lumea aceasta, slujitorii Mei s-ar fi luptat ca să nu fiu predat iudeilor. Dar acum împărăția Mea nu este de aici*» (Ioan 18,36). Arhanghelul Gavriil i-a

⁸⁶⁶ Δημητρίου Κοράβου, *Op. Cit.*, p. 158.

⁸⁶⁷ Pr. Teodor Cios, *Op. Cit.*, p. 49.

⁸⁶⁸ Părintele Galeriu, *Rugăciunea...*, p. 170.

spus Fecioarei Maria în Nazaret că «Împărăția lui Iisus nu va avea sfârșit» (Luca 1,33), iar Sfântul Grigorie Palama afirmă: «Nici să nu socotești că împărăția lui Dumnezeu este creată»⁸⁶⁹. În alte locuri ale Sfintei Scripturi însă, Domnul Hristos spune că împărăția cerurilor este aproape: «S-a apropiat de voi împărăția lui Dumnezeu» (Luca 10,9); «Iată a ajuns la voi împărăția lui Dumnezeu» (Mat 12,28); pentru ca să afirme la un moment dat: «Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru» (Luca 17,21)⁸⁷⁰.

„Mântuitorul Hristos le-a zis Sfinților Apostoli: «Eu sunt întru Tatăl și Tatăl este întru Mine» (Ioan 14,10). «Rămâneți în Mine și Eu în voi» (Ioan 15,4). «Mă rog ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una» (Ioan 17,21). «Părinte, voiesc ca, unde sunt Eu, să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea pe care Mi-ai dat-o» (Ioan 17,24). «În ziua aceea veți cunoaște că Eu sunt întru Tatăl și voi în Mine și Eu în voi» (Ioan 14,20). «Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi, și vom veni la el și vom face locaș la el» (Ioan 14,23). Vedem de aici că sfinții se vor sălășlui în Dumnezeu, iar Domnul își va face locaș în sfinți. În consecință, împărăția lui Dumnezeu nu este altceva decât Dumnezeu Însuși, de aceea a spus Mântuitorul: «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi» (Mat. 11,28). Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă: «Dumnezeu este repausul sufletului după ostenele în trup și odihna după străduințele pentru virtute». Dumnezeu Se oferă deci pe Sine Însuși ca răsplătă celor ce-L iubesc, la fel cum Domnul Hristos își oferă trupul și sângele celor ce cred în El și se împărtășesc cu trupul și sângele Lui. Sfântul Simeon Noul Teolog mărturisește: «Toți sfinții, fiind mădularele lui Hristos, vor fi un trup al Lui și în viitor»⁸⁷¹, ca «Dumnezeu să fie toate în toți» (I Cor. 15,28). Deci Dumnezeu îi va cuprinde pe toți, fiind prezent în toți și sfinții nu vor vedea decât pe Dumnezeu pretutindeni. El va fi în fața

⁸⁶⁹ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 405.

⁸⁷⁰ **Petroniu Florea**, *Calea mântuirii*, Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea, 2003, p. 30.

⁸⁷¹ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 141.

fiecăruia și fiecare în fața Lui și va lumina în fiecare, și fiecare va lumina în El. Prin sufletul și trupul omenesc se va arăta Dumnezeu, trăsăturile naturale omenești fiind biruite prin covârșirea slavei, căci sfinții vor ajunge dumnezei prin har și vor avea pe Dumnezeu locuind în ei și vor petrece veșnic în Dumnezeu și vor fi slăviți împreună cu Dumnezeu. Și totul va fi plin de dumnezeirea infinită”⁸⁷².

„Dacă împărăția cerurilor este Dumnezeu Însuși, de ce a spus Mântuitorul: «Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru»? (Luca 17,21). Pentru că împărăția lui Dumnezeu este în potență în toți cei ce cred în Dumnezeu; iar în lucrare în cei ce împlinesc voia Lui exprimată prin porunci. Dacă nu-L avem pe Dumnezeu în noi în viața aceasta, nu-L vom putea avea nici în viața viitoare. Împărăția lui Dumnezeu începe din această viață, pentru că numai cine Îl are pe Dumnezeu locuind în el în viața pământească, Îl va avea și în veșnicie”⁸⁷³.

„Drept împărăția lui Dumnezeu pe pământ este socotită și Biserica”⁸⁷⁴, trupul tainic al lui Hristos, „a Cărei Evanghelie este numită «Evanghelia Împărăției» (Matei 9,35). Și dacă totuși ne rugăm ca împărăția lui Dumnezeu să vină, este din pricina faptului că ea încă nu a ajuns la creșterea deplină, de aceea, orice creștin este dator să lătească această împărăție în jurul său, să ajute ca această împărăție așezată în lume, adică Biserica lui Hristos, să se întindă peste tot pământul și să cuprindă în sânul ei pe toți oamenii, ca toți să ajungă la cunoștința adevărului și să se mântuiască (I Tim. 2,4)”⁸⁷⁵.

Pe de altă parte, „venirea împărăției lui Dumnezeu va avea loc la sfârșitul lumii, adică la a doua venire a Domnului Hristos”⁸⁷⁶, când Dumnezeu Judecătorul va spune celor ce s-au ferit de păcat și au săvârșit fapte bune: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii” (Matei 25,34).

Din această cateheză am învățat că Dumnezeu este sfânt, de aceea noi nu ne rugăm să se sfințească Dumnezeu, ființa sau cele trei

⁸⁷² Petroniu Florea, *Calea...*, pp. 32-33.

⁸⁷³ *Ibidem*, p. 34.

⁸⁷⁴ Δημητρίου Κοράβου, *Op. Cit.*, p. 168.

⁸⁷⁵ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 215.

⁸⁷⁶ Δημητρίου Κοράβου, *Op. Cit.*, p. 166.

persoane ale Sfintei Treimi, ci numele Lui. De fapt și numele lui Dumnezeu este prin fire sfânt, noi însă cerem să se sfințească numele lui Dumnezeu în noi și între noi oamenii. Numele lui Dumnezeu se sfințește prin ferirea de păcat și prin cultivarea faptelor bune și a virtuților. Sfințirea numelui lui Dumnezeu se va realiza însă în mod desăvârșit după cea de-a doua venire a Domnului Hristos, în împărăția cerurilor. Deși Dumnezeu a creat toate bune, în urma păcatului lui Adam din rai nu mai există identitate între cer și pământ, de aceea ne și rugăm să vină împărăția cerurilor. Dumnezeu își face locaș în sfinți, iar aceștia se vor sălășlui în Domnul, deci împărăția lui Dumnezeu nu este altceva decât Dumnezeu Însuși, Care Se oferă pe Sine ca răsplătă celor ce-L iubesc pe El. Astfel împărăția lui Dumnezeu este în potență în toți cei ce cred în Dumnezeu; iar în lucrare în cei ce împlinesc voia Lui exprimată prin porunci. Cei care nu-L au pe Dumnezeu în ei în viața aceasta, nu-L vor putea avea nici în viața viitoare. Biserica este socotită drept împărăția lui Dumnezeu pe pământ. Cu toate acestea noi ne rugăm ca împărăția lui Dumnezeu să vină, pentru că ea nu a ajuns încă la creșterea deplină, de aceea, orice creștin este dator să lățească această împărăție în jurul său, ca ea să se întindă peste tot pământul și să cuprindă în sânul ei pe toți oamenii. Pe de altă parte, venirea împărăției lui Dumnezeu va avea loc la sfârșitul lumii, adică la a doua venire a Domnului Hristos.

AMIN

Rugăciunea „Tatăl nostru”

(Partea a treia)

A treia cerere: „*Facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ*”.

Noi ne rugăm în această cerere lui Dumnezeu, ca precum în cer, așa să se facă și pe pământ voia Lui, pentru că îngerii din cer împlinesc voia lui Dumnezeu, după cum mărturisește psalmistul: „Binecuvântați pe Domnul toți îngerii Lui, cei tari la vârtute, care pliniți cuvântul Lui și auziți glasul cuvintelor Lui” (Ps. 102,20). „După cum îngerii în ceruri se supun în toate voinței lui Dumnezeu, fără să cârtească, tot astfel și oamenii, toți, sunt datori să se supună lui Dumnezeu pe pământ, fără mâhnire și cu toată recunoștința”⁸⁷⁷. Drept aceea, să petrecem ca îngerii din ceruri, „să facem cer pe pământ și să trăim aici ca și cum am viețui acolo”⁸⁷⁸. „Imitând astfel pe îngerii din cer, ne vom afla slujind lui Dumnezeu prin toate, înfățișând pe pământ aceeași viețuire ca și îngerii”⁸⁷⁹.

„Sfinții Părinți ai Bisericii mărturisesc că în lume se manifestă trei voințe: a lui Dumnezeu, a omului și a diavolului”⁸⁸⁰.

Dumnezeu Și-a exprimat voia prin poruncile din Sfânta Scriptură, deci noi o cunoaștem, iar când împlinim aceste porunci, facem voia lui Dumnezeu.

„Omul, prin natura sa, este chemat la împreună lucrare cu Dumnezeu, dar aceasta se realizează numai dacă omul consimte în mod liber să vrea să tindă spre Dumnezeu”⁸⁸¹. „Propriu-zis voia adevărată a omului coincide cu voia lui Dumnezeu”⁸⁸², pentru că „voia noastră este făcută să rămână în acord cu voia Celui ce ne-a creat; căci

⁸⁷⁷ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 216.

⁸⁷⁸ **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Puțul și împărțirea de grâu*, Editura Buna Vestire, Bacău, 1995, p. 106.

⁸⁷⁹ *Filocalia...*, Vol. II, p. 277.

⁸⁸⁰ **Petroniu Florea**, *Cuvintele Domnului*, Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea, 2004, p. 117.

⁸⁸¹ **Christoph Schönborn**, *Icoana lui Hristos - o introducere teologică*, Traducere și prefață de Pr. dr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1996, p. 102.

⁸⁸² *Filocalia...*, Vol. XI, p. 463, nota 659.

nu noi L-am creat pe El. Aceasta este voia conformă ființei noastre”⁸⁸³. „Dumnezeu voiește ceea ce promovează firea adevărată a omului, deci ceea ce este conform cu voia adevărată a omului. În felul acesta, în adânc voia lui Dumnezeu și voia omului (sau a tuturor oamenilor) coincid, deși subiectele sunt diferite”⁸⁸⁴.

„Taina cea mare este că Dumnezeu, în baza libertății cu care ne-a înzestrat, ne lasă și puțința alegerii unei voințe nefavorabile ființei noastre, pentru că nu vrea nici să ne nimicească, nici să ne reducă la starea unor simple obiecte”⁸⁸⁵.

„Prin căderea protopărinților în păcat și urmările ei, locul împreună lucrării omului cu Dumnezeu a fost luat de împotrivire și prin aceasta omul nu se mai comportă cum s-ar cuveni, potrivit celui mai profund principiu al firii sale”⁸⁸⁶, pentru că „voia contrară lui Dumnezeu este o voie contrară ființei noastre, ea roade ființa noastră, o ține într-o sărăcie și într-un chin”⁸⁸⁷.

„Voința păcătoasă a omului se unește cu rațiunea particulară a unei tendințe, nesocotind rațiunea generală a firii, ceea ce periclitează unitatea și sănătatea firii, primejduind-o prin anarhia pe care o încurajează. Firea prin sine tinde spre unitate. Ceea ce o sfâșie este înclinarea rea sau particulară a voinței”⁸⁸⁸. „Firea omenească propriu-zis este una, oamenii se deosebesc prin opiniile și înclinațiile voii lor. Când voia fiecăruia se pune în acord cu firea din el, se restabilește același fel de voință cu toți, deci se reface unitatea firii”⁸⁸⁹.

„Când ținem la voia noastră și ne întemeiem pe dreptatea noastră, atunci noi înșine unelțim împotriva noastră cu viclenie, convingându-ne că facem un lucru bun și nu ne dăm seama că ne pierdem, căci cum putem cunoaște voia lui Dumnezeu, sau să o căutăm

⁸⁸³ **Ibidem**, p. 512, nota 737.

⁸⁸⁴ **Ibidem**, p. 285, nota 393.

⁸⁸⁵ **Ibidem**, p. 512, nota 737.

⁸⁸⁶ **Christoph Schönborn**, *Op. Cit...*, p. 102.

⁸⁸⁷ **Filocalia...**, Vol. XI, p. 512, nota 737.

⁸⁸⁸ **Filocalia...**, Vol. II, p. 343, nota 59.

⁸⁸⁹ **Ibidem**, p. 291, nota 27.

pe ea, când ne încredem în noi înșine și ținem la voia noastră?⁸⁹⁰ „Tot cel ce-și împlinește voia nu se deosebește cu nimic de animale, pentru că acestea când flămânzesc mănâncă, atunci când însetează beau, iar când le este somn se culcă”⁸⁹¹. „Voia noastră este astfel peretele din mijloc (Efes. 2,14) ce ne desparte de Dumnezeu; și dacă nu se surpă acest perete, nu putem să aflăm și să facem cele ale lui Dumnezeu; ci ne aflăm afară de El, stăpâniți și asupriți de vrăjmașul”⁸⁹².

„Dacă fac voia mea nu voi fi socotit ca al lui Dumnezeu, ci ca al meu, ca străin de Dumnezeu, sau ca al celuilalt a cărui voie o împlinesc. Căci făcând voia mea, mă dovedesc robul mândriei sau al celui ce mi-a insuflat mândria”⁸⁹³. „A-și împlini cineva voia sa este a face voia diavolului, căci o voie proprie care nu este una cu voia lui Dumnezeu, este una cu voia diavolului”⁸⁹⁴, pentru că „cel ce-și împlinește voile slujește sufletește diavolului”⁸⁹⁵. „Din punct de vedere spiritual, omul are în viață posibilitatea de a alege între două căi, a virtuții sau a păcatului. În afară de virtute și de păcat nu este nimic. Nu există o stare neutră morală sau spirituală”⁸⁹⁶. Deci omul alege cu voința lui ori voia lui Dumnezeu, ori voia diavolului, nu are altă alternativă. Dar „orice altă voință în afară de cea a lui Dumnezeu, nu poate să aibă decât un sens negativ pentru om și pentru creație în general”⁸⁹⁷.

Un părinte al Bisericii ne atrage luarea aminte: „Voile tale despărțite de voia lui Dumnezeu nu sunt voi deplin libere. Ele nu sunt voia ta adevărată, căci aceasta este robită de mândrie, ori de o patimă sau alta. Ea este multiplă, căci tu însuși ești sfâșiat, supunându-te când unui stăpân, când altuia. Nu poți avea nici o consecvență. Voia ta adevărată se afirmă când afirmă voia lui Dumnezeu. Atunci ești cu adevărat liber și unitar, sau tu însuși, căci faci permanent ceea ce

⁸⁹⁰ *Filocalia*..., Vol. IX, p. 529.

⁸⁹¹ *Filocalia*..., Vol. XII, p. 275.

⁸⁹² *Filocalia*..., Vol. V, p. 174.

⁸⁹³ *Filocalia*..., Vol. XI, p. 357, nota 503.

⁸⁹⁴ *Ibidem*, p. 463, nota 659.

⁸⁹⁵ *Filocalia*..., Vol. XII, p. 273.

⁸⁹⁶ *Petroniu Florea, Cuvintele*..., p. 66.

⁸⁹⁷ *Δημητρίου Κοράβου, Op. Cit.*, p. 177.

corespunde subiectului tău ca fundament veșnic al existenței tale fericite în fundamentul ultim al lui”⁸⁹⁸.

Nicodim Aghioritul ne sfătuiește: „Voința ta trebuie să lucreze astfel: să voiască tot ce voiește Dumnezeu și să nu voiască nimic ce nu voiește El”⁸⁹⁹. „Omul care vrea să se mântuiască renunță la voile sale, care nu-l pot mântui, pentru a-și însuși prin ascultare voia lui Dumnezeu, pentru a face voia sau a împlini poruncile Lui, căci prin aceasta dobândește viața veșnică”⁹⁰⁰. Mântuitorul Însuși a afirmat: „M-am coborât din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine” (Ioan 6,38). Domnului Hristos nu I-a fost ușor să împlinească voia lui Dumnezeu Tatăl, știind că trebuie să fie răstignit și să moară pe cruce, însă cu toate acestea S-a rugat Acestuia: „Părinte, de voiești, treacă de la Mine acest pahar. Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se facă” (Luca 22,42).

„A voi ceea ce vrea Dumnezeu nu înseamnă a avea o voință slabă, ci dimpotrivă, a avea o voință slabă înseamnă a voi ceea ce voiește vrăjmașul, care ne ispitește la rele. Acceptând ispita, renunțăm la efortul voii noastre, pentru a face cu ușurință ceea ce îi place lui. Un astfel de om nu mai are voință tare”⁹⁰¹.

„Voia lui Dumnezeu se realizează printr-o conlucrare între Dumnezeu și om”⁹⁰². Astfel, „urmarea voinței lui Dumnezeu nu este o simplă dependență sau supunere din partea omului, ci împreună lucrare, comuniune”⁹⁰³, pentru că „relația dintre voia lui Dumnezeu și voia omului se bazează pe o legătură liberă de consimțire a voinței omului cu voia lui Dumnezeu”⁹⁰⁴. „Când cineva împlinește voia lui Dumnezeu, își face proprie voia lui Dumnezeu. Dar și-o face cu voia sa, sau își pune voia sa la dispoziția lui Dumnezeu. Căci împlinind omul voia lui Dumnezeu, este activă și voia lui Dumnezeu în voia

⁸⁹⁸ *Filocalia*..., Vol. XI, p. 149, nota 177 b.

⁸⁹⁹ Nicodim Aghioritul, *Op. Cit.*, p. 159.

⁹⁰⁰ *Filocalia*..., Vol. VII, p. 123, nota 41.

⁹⁰¹ *Filocalia*..., Vol. XI, p. 90, nota 102.

⁹⁰² Δημητρίου Κοράβου, *Op. Cit.*, p. 175.

⁹⁰³ Paul Evdokimov, *Taina*..., p. 72.

⁹⁰⁴ Δημητρίου Κοράβου, *Op. Cit.*, p. 177.

omului. Cele două voi se unesc în om dar și în Dumnezeu. Dar nu voia lui Dumnezeu se pune la dispoziția omului, ci a omului la dispoziția lui Dumnezeu. Cele două voi ajung la o unitate, dar fără confuzie”⁹⁰⁵.

Voia lui Dumnezeu nu anulează voința noastră, ci o întărește, pentru că noi o acceptăm, iar voința noastră se pune de acord cu ea, amândouă voințele făcându-se una singură, nu prin anularea vreuneia, ci prin conlucrarea ambelor.

Când se roagă lui Dumnezeu, creștinii Îi cer ajutorul în realizarea a tot felul de planuri. Evagrie Ponticul mărturisește în acest sens: „De multe ori, rugându-mă, am cerut să mi se împlinească ceea ce am socotit eu că este bine, și am stăruit în cerere, silind fără discernământ voia lui Dumnezeu; nu l-am lăsat Lui ca să rânduiască mai bine ceea ce știe că îmi este de folos. Iar primind, m-am scârbit pe urmă foarte mult, că n-am cerut mai bine să se facă voia lui Dumnezeu. Căci lucrul nu mi-a folosit așa cum credeam”⁹⁰⁶. De aceea, atunci când ne rugăm și cerem ceva de la Dumnezeu, trebuie să renunțăm la voia noastră și la ceea ce considerăm că ne este de folos și să acceptăm să se facă voia lui Dumnezeu cu noi. Dacă totuși ținem cu tot dinadinsul să dobândim ceva și ne rugăm pentru aceasta lui Dumnezeu, Sfântul Nicodim Aghioritul ne sfătuiește: „Dacă în rugăciune ceri lui Dumnezeu ceva și nu ești sigur dacă ceea ce ceri este plăcut Domnului, cere-o cu socoteala că o voiești numai dacă o voiește și Dumnezeu”⁹⁰⁷.

În rugăciunea „Tatăl nostru” Mântuitorul nu ne-a învățat să cerem să se facă voia lui Dumnezeu „întru mine” sau „întru noi”, ci pe fața întregului pământ, „ca să se risipească rătăcirea și să se răspândească adevărul, să se îndepărteze toată răutatea și să se săvârșească fapta cea bună, pentru ca în nici un fel să nu se deosebească cerul de pământ”⁹⁰⁸.

Din această cateheză am învățat că noi ne rugăm lui Dumnezeu, ca precum în cer, așa să se facă și pe pământ voia Lui,

⁹⁰⁵ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 273, nota 372 b.

⁹⁰⁶ *Filocalia...*, Vol. I, pp. 95-96.

⁹⁰⁷ *Nicodim Aghioritul, Op. Cit.*, p. 102.

⁹⁰⁸ *Sfântul Ioan Gură de Aur, Op. Cit.*, p. 107.

pentru că îngerii din cer împlinesc voia lui Dumnezeu. În lume se manifestă trei voințe: a lui Dumnezeu, a omului și a diavolului. Dumnezeu Și-a exprimat voia prin poruncile din Sfânta Scriptură, deci noi o cunoaștem. Cu toate că voia adevărată a omului coincide cu voia lui Dumnezeu, aceasta fiind voia conformă ființei noastre, Dumnezeu ne îngăduie să alegem și o voință nefavorabilă ființei noastre, pentru că ne respectă libertatea. Prin căderea protopărinților în păcat, omul nu se mai comportă potrivit celui mai profund principiu al ființei sale, voind altceva decât voiește Dumnezeu. Când omul își împlinește voia lui, se dovedește robul mândriei sau al diavolului, pentru că o voie proprie, care nu este una cu voia lui Dumnezeu, este una cu voia diavolului. Voința omului trebuie să voiască tot ce voiește Dumnezeu și să nu voiască nimic ce nu voiește El. Omul care vrea să se mântuiască renunță la voile sale, care nu-l pot mântui, pentru a-și însuși prin ascultare voia lui Dumnezeu, pentru că numai împlinind poruncile Lui, poate dobândi viața veșnică. Cei care împlinesc voia lui Dumnezeu nu au o voință slabă, ci cei care urmează voia vrăjmașului, pentru că acceptând ispita, renunță la efortul voii proprii, pentru a face ceea ce le aduce necuratul în gând. Împlinirea voii lui Dumnezeu se realizează printr-o conlucrare între Dumnezeu și om. Urmarea voinței lui Dumnezeu nu este o simplă dependență sau supunere din partea omului, ci împreună lucrare, comuniune, pentru că relația dintre voia lui Dumnezeu și voia omului se bazează pe o legătură liberă de consimțire a voinței omului cu voia lui Dumnezeu, cele două voințe ajungând la o unitate, fără să se confunde. Voia lui Dumnezeu nu anulează voința noastră, ci o întărește, pentru că noi o acceptăm, iar voința noastră se pune de acord cu ea, amândouă voințele făcându-se una singură, nu prin anularea vreuneia, ci prin conlucrarea ambelor. Când ne rugăm și cerem ceva de la Dumnezeu, trebuie să renunțăm la voia noastră și la ceea ce considerăm că ne este de folos și să acceptăm să se facă voia lui Dumnezeu cu noi. În rugăciunea domnească Mântuitorul nu ne-a învățat să cerem să se facă voia lui Dumnezeu „întru mine” sau „întru noi”, ci pe fața întregului pământ, pentru ca în nici un fel să nu se deosebească cerul de pământ.

AMIN

Rugăciunea „Tatăl nostru”

(Partea a patra)

A patra cerere: „*Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi*”.

„Cererea a patra din rugăciunea „Tatăl nostru” este veriga care leagă cele trei cereri de mai înainte, privitoare la sfințirea numelui lui Dumnezeu, împărăția și voia Lui, de celelalte patru care urmează și care au în vedere trebuințele, necazurile și nădejdea mântuirii noastre. Începând cu această cerere și până la sfârșitul rugăciunii domnești este limpede că ne rugăm lui Dumnezeu pentru noi. Ca atare, cererea a patra s-ar putea prinde de a treia în acest chip: ca să putem împlini voia Ta și să dobândim fericirea veșnică, avem nevoie și de cele trebuincioase pentru întreținerea acestei vieți. Deci, ca oameni ce suntem, cerem și pâinea cea spre întărirea ființei noastre, știind că și aceasta este tot de la Tine și că noi nu putem trăi fără pâine”⁹⁰⁹. Dar, „numai viețuind ca îngerii pe pământ vom primi ca pe o «pâine spre ființă» și spre viață, pentru hrana sufletelor noastre și pentru păstrarea și buna folosire a celor dăruite nouă, pe Cuvântul lui Dumnezeu, care a zis: «Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu» (Ioan 6,51)”⁹¹⁰.

Domnul Hristos ne-a învățat să cerem în această rugăciune de la Dumnezeu pâine, întrucât aceasta „este hrana cea mai trebuincioasă, iar în cuvântul pâine se cuprind toate cele necesare ca să ne păstrăm viața noastră în lumea aceasta; atât în ce privește hrana, cât și alte lucruri de care avem nevoie ca să trăim”⁹¹¹. Când zicem „pâinea noastră”, noi cerem pâine și pentru aproapele nostru, pentru a ajuta pe cel lipsit.

Dumnezeu i-a zis lui Adam când l-a alungat din rai: „În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea” (Fac. 3,19), deci una dintre consecințele căderii omului în păcat, este aceea că el trebuie să-și

⁹⁰⁹ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 217.

⁹¹⁰ *Filocalia...*, Vol. II, p. 278.

⁹¹¹ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 217.

procure pâinea prin muncă. În rugăciunea „Tatăl nostru” noi nu Îi cerem lui Dumnezeu să ne dea El pâine, fără ca noi să depunem vreun efort, pentru că așa cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: „Dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce” (II Tes. 3,10), ci Îl rugăm pe Dumnezeu, ca pe lângă truda noastră depusă în câștigarea pâinii, să ne ofere și El condițiile propice necesare pentru dobândirea acesteia, să nu se întâmple cu noi, așa cum a vestit Dumnezeu că se va petrece cu oamenii care se vor abate de la calea Lui: „În zadar vă veți cheltui puterile, că pământul vostru nu-și va da roadele, nici pomii din țarina voastră nu-și vor da poamele” (Lev. 26,20).

Rugăciunea „Tatăl nostru”, rostită de Mântuitorul, este redată în Noul Testament de către Sfinții Evangheliști Matei și Luca. În prezentarea celei de a patra cereri din această rugăciune, amândoi aghiografii reproduc cuvintele Domnului Hristos în limba greacă prin: „τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον”, adică: „pâinea noastră cea spre ființă” (Matei 6,11 și Luca 11,3). Fericitul Ieronim, a cărui traducere a Sfintei Scripturi „a fost confirmată de Conciliul de la Trident (1546) ca text oficial al Bibliei în limba latină”⁹¹², a redat textul după Matei în această limbă prin: „panem nostrum supersubstantialem” - „pâinea noastră cea mai presus de ființă”, iar pe cel de la Luca, fără nici o justificare, prin: „panem nostrum cotidianum” - „pâinea noastră cea de toate zilele”. În cele mai multe limbi moderne a fost preluată cea de-a doua variantă a traducerii⁹¹³. În limba română unii talmăcitori ai Sfintei Scripturi au tradus acest text prin „pâinea noastră cea spre ființă”, în timp ce alții au preferat să-l traducă prin „pâinea noastră cea de toate zilele”.

Termenul grecesc „ἐπιούσιον” este format din prepoziția „ἐπὶ”, care înseamnă „pe, deasupra” și substantivul „ούσία” - „ființă,

⁹¹² **Preot Prof. Dr. Ion Bria**, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 204.

⁹¹³ În engleză este: „our daily bread”; în germană: „Unser tägliches Brot”; în italiană: „il nostro pane quotidiano”; în spaniolă: „el pan nuestro de cada día” și: „el pan nuestro cotidiano”; în franceză: „notre pain quotidien” și: „le pain dont nous avons besoin”, adică „pâinea de care avem nevoie” (anumiți ierarhi și preoți ortodocși din țările francofone intenționează să înlocuiască ambele variante cu: „notre pain substantielle”, care s-ar apropia mai mult de sensul textului original).

substanță”. În rugăciunea „Tatăl nostru”, construcția gramaticală „τὸν ἐπιούσιον” este în cazul acuzativ, ceea ce ne indică faptul că pâinea despre care se vorbește aici este pentru ființă, îi este necesară acesteia. Construcția gramaticală: „τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον” este practic intraductibilă în limba română, totuși traducerea ei prin: „pâinea noastră cea spre ființă” este mai apropiată de sensul original grecesc, decât prin „pâinea noastră cea de toate zilele”.

În rugăciunea „Tatăl nostru” „ni se dezvăluie legătura de nedesfăcut dintre ființă și pâine; pentru că ființa dănuie prin pâine”⁹¹⁴. Noi nu putem primi pâinea spre ființă decât de la Dumnezeu, pentru că El este Cel care a dat și existența tuturor ființelor și tot El le menține în ea⁹¹⁵. De vreme ce omul este alcătuit din trup și suflet, iar noi Îi cerem lui Dumnezeu să ne dea pâinea spre ființă, înseamnă că această pâine îi este de folos întregii ființe umane.

În privința celor necesare trupului, noi trebuie să ne străduim numai în dobândirea celor neapărat trebuincioase. „Să arătăm astfel că facem, prin înțelepciunea cea după Hristos, din viața noastră o pregătire în vederea morții, despărțind sufletul de grija celor trupești, mai înainte de a veni moartea. Aceasta, pentru ca să nu se lipească de cele stricăcioase, întorcând spre materie dorința lui cea după fire, și să se deprindă cu lăcomia, care ne lipsește de abundența bunurilor dumnezeiești”⁹¹⁶. „Să ne mulțumim așadar numai cu cele ce susțin,

⁹¹⁴ **Părintele Galeriu**, *Rugăciunea...*, p. 69.

⁹¹⁵ Moise L-a întrebat pe Dumnezeu când L-a văzut în rugul din Horeb: „Cine ești Doamne?”, iar Acesta i-a răspuns: „Eu sunt Cel ce sunt” (Ieș. 3,14). Prin aceasta Dumnezeu S-a autodefinit ca Cel ce există prin Sine Însuși, adică independent de altcineva sau altceva. Toate viețuitoarele din lume sunt numite ființe. De unde vine termenul de ființă? De la a fi, a exista, pentru că toate există numai datorită lui Dumnezeu și sunt menținute de Acesta în existență, căci „El ține în mână viața a tot ce-i viu și duhul a tot omul. Dacă Dumnezeu ar lua înapoi la Sine duhul Său și suflarea Sa, toate făpturile ar pieri deodată și omul s-ar întoarce în țărână” (Iov 12,10 și 34,14-15). Ființa creată nu există de la sine, ci ființează prin participarea la Dumnezeu, la energiile Sale creatoare, adică dătătoare și păstrătoare de viață. Toate există prin participarea la Dumnezeu. Singur Dumnezeu există prin Sine Însuși, El singur este „Cel ce este”.

⁹¹⁶ **Filocalia...**, Vol. II, p. 279.

dar nu și cu cele ce îndulcesc viața noastră de aici și numai pentru ele să ne rugăm, ca să ne putem păzi sufletul nerobit și nimic din cele văzute să nu-l rețină de dragul trupului. Să ne arătăm mâncând pentru a trăi, iar nu trăind pentru a mânca”⁹¹⁷.

Pâinea sufletului este cuvântul lui Dumnezeu, adică cunoașterea și înțelegerea Sfințelor Evanghelii și a Sfintei Scripturi, pentru că așa cum a afirmat Mântuitorul: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4,4).

Hrană duhovnicească sunt și operele Sfinților Părinți, precum și ale altor autori bisericești.

Merinde pentru suflet este și împlinirea voii lui Dumnezeu, adică ferirea de păcat și cultivarea virtuților, după cum a mărturisit Domnul Hristos: „Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvârșesc lucrul Lui” (Ioan 4,34).

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne îndeamnă „să cerem prin această rugăciune pâinea nestricăcioasă a înțelepciunii, pâine de care ne-a despărțit la început încălcarea poruncii. Dar cel ce vrea să facă aceasta, nu trebuie să cunoască decât unica plăcere a dobândirii celor dumnezeiești, al căror dătător este, după fire, Dumnezeu, iar păzitor, după voință, hotărârea liberă a celui ce le-a primit; și nu trebuie să se teamă decât de o singură durere: de pierderea acestor daruri, fapt care se produce prin sfatul diavolului și prin însăși lucrarea celui ce, obosit de moleșala voinței, nu păzește darul cel de preț prin dispoziția voinței”⁹¹⁸.

Sfânta cuminecătură este tot pâinea sufletului, pentru că așa cum a afirmat Mântuitorul: „Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul Meu este adevărată mâncare și sângele Meu, adevărată băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el” (Ioan 6, 53-56).

⁹¹⁷ **Ibidem**, p. 280.

⁹¹⁸ **Ibidem**, pp. 280-281.

Cuvântul „astăzi” din această cerere, ne indică faptul că noi trebuie să cerem în rugăciune pâine pentru ziua în care ne aflăm, nu pentru o perioadă mai îndelungată de timp, ca să nu cădem în păcatul lăcomiei, dar ne și atrage luarea aminte că noi avem datoria de a ne ruga lui Dumnezeu în fiecare zi. În alt sens, „cuvântul «astăzi» înseamnă veacul de acum, câtă vreme trăim în lumea aceasta”⁹¹⁹.

Din această cateheză am învățat că în cuvântul pâine din rugăciunea domnească se cuprind toate cele necesare vieții noastre în lumea aceasta. Când zicem „pâinea noastră”, noi cerem pâine și pentru aproapele nostru, pentru a ajuta pe cel lipsit. În rugăciunea „Tatăl nostru” noi nu Îi cerem lui Dumnezeu să ne dea El pâine, fără ca noi să muncim pentru ea, ci Îl rugăm, ca pe lângă truda noastră de câștigare a acesteia, să ne ofere și El condițiile propice necesare pentru dobândirea ei. Traducerea în limba română a celei de a patra cereri din rugăciunea domnească prin: „pâinea noastră cea spre ființă” este mai apropiată de sensul original grecesc decât prin „pâinea noastră cea de toate zilele”. De vreme ce omul este alcătuit din trup și suflet, iar noi Îi cerem lui Dumnezeu să ne dea pâinea spre ființă, înseamnă că această pâine îi este de folos întregii ființe umane. În privința celor necesare trupului, noi trebuie să ne străduim numai în dobândirea celor neapărat trebuincioase. Să ne mulțumim așadar numai cu cele ce susțin, dar nu și cu cele ce îndulcesc viața. Să mâncăm pentru a trăi, iar nu să trăim pentru a mânca. Pâinea sufletului este cunoașterea și înțelegerea Sfintelor Evanghelii și a Sfintei Scripturi, operele Sfinților Părinți și ale altor autori bisericești, ferirea de păcat și cultivarea virtuților, precum și sfânta cuminecătură. Cuvântul „astăzi” indică faptul că noi trebuie să cerem în rugăciune pâine numai pentru ziua în care ne aflăm, ca să nu cădem în păcatul lăcomiei, dar ne și atrage luarea aminte că noi avem datoria de a ne ruga lui Dumnezeu în fiecare zi. „Astăzi” mai înseamnă și veacul de acum, în care trăim.

AMIN

⁹¹⁹ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 218.

Rugăciunea „Tatăl nostru”

(Partea a cincea)

A cincea cerere: „*Și ne iartă nouă greșelile noastre*⁹²⁰, precum și noi iertăm greșităilor noștri”⁹²¹.

Toți oamenii păcătuiesc, pentru că așa cum a afirmat înțeleptul Solomon: „Nu este om drept pe pământ care să facă binele și să nu păcătuiască” (Ecclesiast 7,20). Pentru iertarea păcatului strămoșesc, Domnul Hristos ne-a lăsat taina sfântului botez. Pentru a lua iertare și dezlegare de păcatele săvârșite după ce am fost botezați, avem taina mărturisirii. Păcatele și greșelile mai mici însă ni le iartă Dumnezeu prin sfânta împărtășanie⁹²², prin taina sfântului maslu⁹²³ și chiar în urma rugăciunii personale, cu o condiție, să iertăm și noi celor ce ne-au greșit nouă, ceea ce arată împreună lucrarea lui Dumnezeu cu noi. „Dumnezeu iartă, dar unește iertarea Lui față de noi cu iertarea noastră

⁹²⁰ În limba greacă, Sfântul Evanghelist Matei redă aceste cuvinte ale rugăciunii domnești prin: „καὶ ἄφεσις ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν” – „și ne iartă nouă greșelile noastre”, iar Sfântul Luca prin: „καὶ ἄφεσις ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν” – „și ne iartă nouă păcatele noastre”.

⁹²¹ În unele manuscrise grecești mai vechi ale Evangheliei după Matei, acest text apare sub următoarea formă: „καὶ ἄφεσις ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν”, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφῆκαμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν” adică: „și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi am iertat greșităilor noștri”. Deci pentru a lua iertarea de la Dumnezeu, noi trebuie să-i fi iertat deja, înainte de a ne ruga, pe cei ce ne-au greșit nouă (această informație o găsim la **Δημητρίου Κοράβου, Η Κυριακή προσευχή...**, pp. 221-222).

⁹²² Acest lucru îl vedem în rugăciunile împărtășirii, dintre care redăm una: „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, Care ai venit în lume să mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu. Încă cred că acesta este însuși Preacurat Trupul Tău și acesta este însuși Scump Sângele Tău. Deci mă rog Ție: Miluiește-mă și-mi iartă greșelile mele cele de voie și cele fără de voie, cele cu cuvântul sau cu lucrul, cele cu știință și cu neștiință. Și mă învrednicește, fără de osândă, să mă împărtășesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Amin” (**Liturgier...**, p. 163).

⁹²³ Sfântul Iacov spune în acest sens: „Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și de va fi făcut păcate, se vor ierta lui” (Iacov 5,14-15).

față de semenii noștri”⁹²⁴, după cum a afirmat Mântuitorul Însuși: „De veți ierta oamenilor greșelile lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc; iar de nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelile voastre” (Matei 6,14-15). Un părinte al Bisericii mărturisește în acest sens: „Ce este mai ușor și mai mângâietor decât să iert fratelui meu, știind că atunci și Dumnezeu mă iartă pe mine?”⁹²⁵.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă: „De vei ierta celui ce ți-a greșit, vei dobândi același dar de la Dumnezeu, deși nu este același lucru, pentru că tu ierți celui împreună rob cu tine, dar Dumnezeu iartă robului, tu ierți fiind vinovat de multe rele, pe când Dumnezeu iartă fiind fără de păcat”⁹²⁶. „Între iertarea de către om și de către Dumnezeu nu există raport de egalitate sau de identitate, ci de asemănare și analogie, în sensul de comparație. Prin aceasta noi cerem iertarea divină ca dar, iar nu ca un drept al nostru”⁹²⁷.

„Cei mai mulți dintre oameni nu se iartă și nu se iartă pentru că nu se iubesc”⁹²⁸. Sfântul Ioan Teologul a afirmat: „Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este! Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească” (I Ioan 4,20). „Cine nu iubește pe fratele său rămâne în moarte. Oricine urăște pe fratele său este ucigaș de oameni și știți că orice ucigaș de oameni nu are viață veșnică, dăinuitoare în El” (I Ioan 3,14-15). Astfel, „iubirea ni se descoperă drept starea noastră adevărată, drept sănătatea noastră; și încă mai adânc, drept prezența lui Dumnezeu în noi, cei zidiți după chipul Lui, pentru că «Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el» (I Ioan 4,16)”⁹²⁹.

„Precum tu ești ispitit de diavolul când păcătuiești, la fel și fratele tău este ispitit și dacă vei ierta pe fratele tău care este ispitit, vei sta împotriva diavolului, nesupunându-te uneltirilor lui, căci el vrea să

⁹²⁴ **Părintele Galeriu, Rugăciunea..., p. 83.**

⁹²⁵ **Ibidem.**

⁹²⁶ **Sfântul Ioan Gură de Aur, Op. Cit., p. 108.**

⁹²⁷ **Ἀληθρινός Κοράβου, Op. Cit., p. 238.**

⁹²⁸ **Părintele Galeriu, Rugăciunea..., p. 83.**

⁹²⁹ **Ibidem, pp. 84-85.**

te ispitească, făcându-te să urăști pe fratele tău cel ispitit. Aceasta este ceea ce spune Iacob, fratele Domnului: «Supuneți-vă lui Dumnezeu, stați împotriva diavolului și va fugi de la voi» (Iac. 4,7). Dacă vei avea neîncetat grijă la cele mai înainte spuse, vei putea să iubești pe oameni și să suferi pentru ei când greșesc, dar să lupți neîncetat împotriva dracilor vicleni, prin iubire față de semenii⁹³⁰. „Dracii au pus la cale ocărârea, hulirea și prigonirea ta, ca să te miște la ura celui ce te ocărăște, te hulește și te prigonește, având ca scop să te facă să calci porunca iubirii. Apostolul neamurilor cunoscând gândurile lor, binecuvânta pe cei ce-l ocărau, răbda pe cei ce-l prigoneau și mângâia pe cei ce-l huleau, ca să depărteze pe dracii care lucrau acestea și să se unească cu Bunul Dumnezeu, iar pe dracii care lucrau acestea, îi bătea prin acest chip al luptei, biruind pururea răul prin bine, după asemănarea Mântuitorului⁹³¹. Diavolii îi pun pe unii oameni să prigonească, să ocărăască și să-i hulească pe alții, pentru ca aceștia să-i urască pe hulitori, deci să calce porunca iubirii dată de Dumnezeu. Răspunzând la rău cu bine, îi îmblânzești pe hulitori și-l alungi pe diavol prin smerenie, și „vei grămădi cărbuni de foc pe capul lui” (Rom. 12,20). Când cineva te urăște și te prigonește, cugetă la faptul că diavolul i-a pus în minte s-o facă, pentru a te atrage și pe tine la ură și la pierzanie. Nu fratele este de vină, ci diavolul, de aceea iubește pe fratele care te urăște și te prigonește și urăște pe diavol, care a aprins ura fratelui împotriva ta. În acest fel pe fratele îl îmblânzești, iar tu te mântuiești pentru că ai biruit ispita.

„Acolo unde nu este iertare este suferință, iar suferința noastră este și suferința lui Dumnezeu⁹³². „De aceea, precum Dumnezeu iartă fără patimă pe cei ce îi iartă, la fel și omul trebuie să ierte celor ce i-au greșit, arătându-se fără patimă față de cele ce i s-au întâmplat. El nu îngăduie nici unei amintiri supărătoare să se întipărească în minte⁹³³. Sfântul Simeon Noul Teolog ne vorbește despre adevărata iertare a celor ce ne-au greșit: „Altceva este a nu ne revolta față de necinstiri,

⁹³⁰ *Filocalia...*, Vol. II, p. 35.

⁹³¹ *Ibidem*, p. 34.

⁹³² *Părintele Galeriu, Rugăciunea...*, p. 83.

⁹³³ *Filocalia...*, Vol. II, p. 281.

de batjocuri, de încercări și necazuri, și altceva a ne arăta mulțumiți de ele și a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe aceștia și altceva a întipări, pe lângă aceasta, în mintea noastră fața fiecăruia dintre ei și a-i îmbrățișa fără patimă, ca pe niște prieteni adevărați, cu lacrimi de iubire sinceră, fără să se afle în acea clipă nici o urmă a vreunei supărări în noi. Iar lucru mai mare decât cele spuse, este ca în timpul însuși al ispitelor să aibă cineva, în chip neschimbat, aceeași bună simțire egală pentru cei ce-l batjocoresc în față, îl calomniază, îl judecă, îl osândesc, îl înjură și-l scuipă în față, și pentru cei ce iau în afară înfățișarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleași lucruri fără să se poată însă ascunde de fapt. Dar neasemănat mai mare lucru decât toate acestea socotesc că este ca cineva să uite cu desăvârșire cele ce le-a suferit și să nu-și aducă aminte de ceva ce i s-a întâmplat, fie că lipsesc, fie că sunt de față cei ce l-au supărat, ci să-i primească și pe aceștia la fel ca pe prieteni, în convorbiri și la masă, fără nici o gândire la cele întâmplate”⁹³⁴.

În Pateric avem un exemplu de iertare desăvârșită: „În dumnezeiasca Cetate a Ierusalimului trăia un patriarh care era foarte milostiv și lesne iertător greșiților. Într-o noapte, unul dintre cei ai casei a furat de la patriarh tot aurul și a fugit în Tebaida Egiptului. Acolo l-au prins barbarii și luându-l rob, l-au dus în hotarele țării lor. Aflând despre aceasta patriarhul, l-a cumpărat cu optzeci de galbeni și l-a primit din nou în casă, încât unii ziceau că nimic n-a greșit patriarhului”⁹³⁵.

La întrebarea Sfântului Apostol Petru adresată Mântuitorului, de câte ori trebuie să iertăm pe aproapele care ne greșeste, Domnul Hristos a răspuns: „De șaptezeci de ori câte șapte” (Matei 18,22), adică ori de câte ori ne greșeste, pentru că dacă toți oamenii ar ierta întotdeauna și desăvârșit pe cei ce le-au greșit, am trăi pe pământ ca în rai.

Din această cateheză am învățat că toți oamenii păcătuiesc. Pentru iertarea păcatului strămoșesc, Domnul Hristos ne-a lăsat taina sfântului botez. Pentru a lua iertare de păcatele săvârșite după botez,

⁹³⁴ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 46.

⁹³⁵ *Pateric...*, p. 265.

avem taina mărturisirii. Păcatele și greșelile mai mici însă ni le iartă Dumnezeu prin sfânta împărtășanie, prin taina sfântului maslu și chiar în urma rugăciunii personale, cu condiția să iertăm și noi celor ce ne-au greșit nouă. Între iertarea de către om și de către Dumnezeu nu există raport de egalitate sau de identitate, pentru că noi iertăm fiind vinovați de multe rele, pe când Dumnezeu iartă fiind fără de păcat, noi cerem iertarea divină ca dar, iar nu ca un drept al nostru. Cei mai mulți dintre oameni nu se iartă pentru că nu se iubesc, or iubirea este starea noastră adevărată, sănătatea firii noastre, care determină prezența lui Dumnezeu în noi. Precum tu ești ispitit de diavolul când păcătuiești, la fel și fratele tău este ispitit și dacă vei ierta pe fratele tău care este ispitit, vei sta împotriva diavolului, nesupunându-te uneltirilor lui, căci el vrea să te ispitească, făcându-te să urăști pe fratele tău cel ispitit. În acest fel îi vei iubi pe oameni și vei suferi pentru ei când greșesc, dar vei lupta neîncetat împotriva dracilor vicleni, prin iubire față de semeni. Răspunzând la rău cu bine, îi îmblânzești pe cei ce ți-au făcut rău și-l alungi pe diavol prin iubire față de aproapele și prin smerenie. Precum Dumnezeu iartă fără patimă și omul trebuie să ierte la fel pe cei ce i-au greșit, neîngăduind nici unei amintiri supărătoare să i se întipărească în minte. Noi suntem datori să-i iertăm pe cei ce ne greșesc nouă ori de câte ori se întâmplă aceasta.

AMIN

Rugăciunea „Tatăl nostru”

(Partea a șasea)

A șasea cerere: „*Și nu ne duce pe noi în ispită*”.

„Ispita nu este o cădere propriu-zisă, ci o încercare sau un examen prin care omul poate să cadă, o probă de foc”⁹³⁶. Ispita în sine nu este păcat, pentru că și Domnul nostru Iisus Hristos a fost supus ispitei, ca om, „fiind El Însuși ispitit” (Evrei 2,18), ci numai căderea în ispită este păcat, de aceea Sfânta Scriptură mărturisește că „fericit este bărbatul care rabdă ispita, căci făcându-se probat, va lua cununa vieții, pe care a făgăduit-o Dumnezeu celor ce Îl iubesc pe El” (Iacov 1,12). Prin ispită este încercată tăria noastră în credință.

„Un Sfânt Părinte a afirmat: «Ia ispitele și îndată nu mai este nimeni care să se mântuiască». Războiul ispitelor este focul care lămurește ce suntem fiecare: lemne, pietre, aramă, paie, câlți sau pământ și cenușă”⁹³⁷. „Dacă asupra celor drepti nu ar veni ispite și încercări, diavolul ar putea spune în ziua judecății către Dumnezeu că acestora le-a fost ușor să nu se clatine în viața pământească, odată ce au cunoscut făgăduința marilor bunătăți ce-i așteaptă și de a căror arvună s-au bucurat încă de pe pământ, nefiind supărați de ispite și încercări”⁹³⁸. Dar sfinții suportând încercări pe pământ și biruindu-le, diavolul nu le poate aduce nici o acuză. Astfel, „Dumnezeu îngăduie să fie încercați robii Săi spre și mai mare laudă și slavă a Stăpânului și spre rușinea vrăjmașului diavol”⁹³⁹.

„Ispita nu este de la Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu ispitește pe nimeni”⁹⁴⁰, de aceea Sfântul Apostol Iacov a afirmat: „Nimeni să nu zică, atunci când este ispitit: De la Dumnezeu sunt ispitit, pentru că Dumnezeu nu este ispitit de rele și El Însuși nu

⁹³⁶ **Pr. Teodor Cios**, *Op. Cit.*, p. 63.

⁹³⁷ **Ieromonah Arsenie Boca**, *Op. Cit.*, p. 172.

⁹³⁸ **Filocalia...**, Vol. XI, p. 157, nota 192.

⁹³⁹ **Ibidem**, p. 154.

⁹⁴⁰ **Învățătura de credință ortodoxă...**, p. 220.

ispitește pe nimeni” (Iac. 1,13). „Dumnezeu este împreună cu noi în ispită, dar nu ca ispititor, ci ca izbăvitor”⁹⁴¹.

În Sfânta Scriptură citim că „Dumnezeu i-a pus la încercare pe unii oameni și i-a găsit vrednici de El” (Iisus Sirah 3,5). „Dumnezeu încearcă și întreg spațiul libertății noastre este un spațiu al punerii la încercare, un timp de probă, de ucenicie, în care trebuie să rodim, înmulțind talanții încredințați nouă de Dumnezeu. În acest timp, prin osteneli, nevoințe, mângâieri și, uneori, parcă, părăsiri ale harului, trecem prin încercări chiar aspre, pentru a ne descoperi vrednicia «chipului dumnezeiesc», pentru a ne întări în har și adevăr. Încercările nu-l fac pe om slab, ci numai îl arată cât este de slab sau de puternic. Astfel, Dumnezeu ne încearcă, pentru a ne păzi și înălța, demonul însă ispitește. El ne ispitește pentru a ne robi lui, pentru a ne doborî și distruge, pentru că scopul ispititorului și al ispitei este căderea, prăbușirea în adâncurile satanei”⁹⁴².

„A pune pe seama lui Dumnezeu ispitele, nu înseamnă a socoti că El aduce necazurile sau ispitele spre păcătuire, ci numai că El le îngăduie. Și le îngăduie nu numai pentru că nu voiește să împiedice libertatea celor răi de a se manifesta, ci și pentru că știe că și din ele noi putem câștiga întărire, respingând ispita la păcat și suportând greutățile ce ni le face cineva. Dumnezeu a întocmit lucrurile în așa fel, încât și din răul ce ni se face, de pe urma păcatului ce a intrat în lume, noi ne putem folosi, întărindu-ne, dacă respingem încercările sau le suportăm cu gând bun, cu voința noastră. De aceea chiar și pentru ele trebuie să mulțumim lui Dumnezeu. Nu numai leacul dulce ne este de folos, ci și cel amar. Chiar și cele rele au fost făcute de Dumnezeu în așa fel, încât să le putem suporta spre folosul nostru”⁹⁴³.

„Dumnezeu, în virtutea libertății, îngăduie ispita. În ispită însă, El este cu noi, nu ne părăsește”⁹⁴⁴. Dumnezeu îngăduie ispitele, dar nu peste puterile noastre, de aceea Sfântul Apostol Pavel a afirmat: „Dumnezeu nu va îngădui ca să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci o

⁹⁴¹ **Părintele Galeriu, Rugăciunea..., p. 91.**

⁹⁴² **Ibidem, pp. 92-93.**

⁹⁴³ **Filocalia..., Vol. IX, p. 558, nota 1106 d.**

⁹⁴⁴ **Părintele Galeriu, Rugăciunea..., p. 95.**

dată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda” (I Cor. 10,13). „Din pățania dreptului Iov se vede că diavolul are numai atâta putere asupra omului, câtă îi îngăduie Dumnezeu (Iov 1,12)”⁹⁴⁵. De aceea, noi „nu ne rugăm lui Dumnezeu să ne scape de ispită, pentru că și Sfântul Apostol Pavel a cerut acest lucru și nu a fost ascultat (II Cor. 12,7-9), ci ne rugăm să fim izbăviți de ispitele care întrec puterile noastre și de bătăliile ispitelor, care ne-ar putea prăvăli în păcat; ne rugăm ca Dumnezeu să ne dea putere să ne împotrivim, să luptăm și să biruim ispitele”⁹⁴⁶. În acest sens avem o relatare în Filocalie: „Un călugăr tânăr, ucenic al unui bătrân cu viață îmbunătățită, era luptat cumplit de diavolul desfrânării. Văzându-i lupta, bătrânul l-a întrebat: «Voiești să-L rog pe Dumnezeu să-ți ușureze războiul?», iar tânărul i-a răspuns: «Măcar că mă ostenesc, Avo, dar văd din osteneală un rod. Mai bine roagă-L pe Dumnezeu să-mi dea răbdare»”⁹⁴⁷. Tot așa îi cerem și noi lui Dumnezeu în rugăciunea de la sfârșitul acatistului sfintei cruci: „Rușine ne este, cu adevărat, de ne vom întrista de relele ce ne pricinuiesc oamenii, sau de ispitele ce ne aduc diavolii, trupul și gândurile noastre cele rele, sau pentru sărăcia și bolile ce ne vin din voia lui Dumnezeu pentru păcatele noastre, deoarece acestea toate le trimite pentru ca să ne apropie mai mult de El; pentru ca să-L slăvim și să ne pedepsim în această viață pentru binele nostru, pentru ca să ne odihnim cu mai multă slavă întru împărăția Lui cea veșnică. Și de vreme ce este așa, înmulțește-ne, Doamne, ostenele, ispitele și durerile, dar să ne înmulțești împreună și să ne prisosești și răbdarea și puterea, ca să putem răbda toate câte ni s-ar întâmpla”⁹⁴⁸.

Sfântul Isaac Sirul ne atrage luarea aminte în privința lipsei ispitelor și încercărilor: „Când afli pace neschimbată în calea ta, temete-te, pentru că ești departe de cărarea pe care pășesc picioarele obosite ale sfinților. Căci cu cât pășești mai sigur pe calea ce duce spre împărăția lui Dumnezeu, cu atâta să ai mai mult ca semn tăria

⁹⁴⁵ *Învățătura de credință ortodoxă...*, p. 220.

⁹⁴⁶ *Ibidem*, p. 222.

⁹⁴⁷ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 614.

⁹⁴⁸ *Acatistier*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1994, p. 141.

încercărilor ce te întâmpină. Și cu cât te apropii și înaintezi, cu atât se înmulțesc încercările împotriva ta. Când simți deci în sufletul tău încercări mai felurite și mai tari, să știi că în acele timpuri sufletul tău a primit cu adevărat în ascuns o altă treaptă mai înaltă și i s-a adăugat la starea în care se află un har nou. Căci după măsura harului aduce Dumnezeu peste om necazurile altor încercări”⁹⁴⁹.

A șaptea cerere: „*Ci ne izbăvește de cel rău*”.

Prin „cel rău” Biserica îl înțelege pe diavol, dar și păcatul, răul moral și urmările pricinuite de el în lume.

Diavolul este plin de ură și mânie împotriva lui Dumnezeu, pentru că Acesta l-a alungat din ceata îngerilor și vrea să lupte contra Lui, însă nu o poate face în mod direct, de aceea aduce război asupra omului, „care este creat după chipul lui Dumnezeu”⁹⁵⁰, pentru a leza în acest fel majestatea lui Dumnezeu. De asemenea, „Părinții Bisericii au afirmat că sfinții iau locul îngerilor căzuți din împărăția lui Dumnezeu, de aceea diavolul este atât de invidios pe om și luptă din răputeri pentru pieirea lui”⁹⁵¹. „Țelul diavolului este să ne împiedice a urca în locul de unde el a căzut, adică la cer”⁹⁵².

Chiar dacă noi ne rugăm lui Dumnezeu să ne ferească de uneltirile diavolului, de toată întâmplarea cea rea și de chinurile iadului, este și de datoria noastră să depunem toate eforturile necesare pentru eliminarea răului din lume, atât din viața noastră, cât și a semenilor noștri. De aceea, „cel ce nu iartă desăvârșit celor ce i-au greșit și nu-și înfățișează lui Dumnezeu inima curată de orice supărare, strălucind de lumina împăcării cu aproapele, nu va dobândi darul celor cerute, și va fi predat ispitei și celui rău, după o dreaptă judecată, ca să învețe că numai așa se curățește de păcate, dacă scoate din el supărările împotriva altora. Judecătorul cel drept nu va izbăvi de ispită

⁹⁴⁹ *Filocalia*..., Vol. X, pp. 241-242.

⁹⁵⁰ *Filocalia*..., Vol. V, p. 39.

⁹⁵¹ **Petroniu Florea, Aleșii lui Dumnezeu**, Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea, 2005, p. 158.

⁹⁵² **Hristodoulos Paraskevaidis, Op. Cit.**, p. 21.

și de cel rău pe cel ce nu iartă greșelile celor ce i-au greșit, chiar dacă cere aceasta cu vorba prin rugăciune”⁹⁵³.

Doxologia: „*Că a Ta este împărăția și puterea și slava în veci. Amin*”.

Noi ne-am rugat Tatălui ceresc mânați de credința și nădejdea că El ne poate pregăti loc în împărăția Lui cea veșnică, are puterea să ne împlinească toate cererile din rugăciune și ne poate umple de slava Lui cea nepieritoare, pentru că Dumnezeu este fără de sfârșit.

„Amin” este un vechi cuvânt evreiesc, care înseamnă „așa să fie”. Cu acesta se încheie întotdeauna rugăciunile Bisericii, cu nădejdea că toate se vor împlini după cum ne-am rugat.

Din ultima cateheză la rugăciunea „Tatăl nostru” am învățat că ispita este o încercare prin care omul poate să cadă, însă nu este păcat. Ispita nu este de la Dumnezeu, ci de la diavol. Dumnezeu îngăduie să fim ispitiți, pentru a ne pune la încercare tăria în credință. Ispitele nu-l slăbesc pe om, ci îl arată așa cum este el. Dumnezeu îngăduie ispitele, dar nu peste puterile noastre, de aceea noi nu ne rugăm lui Dumnezeu să ne scape de orice ispită, ci numai de ispitele care întrec puterile noastre. Prin „cel rău” Biserica îl înțelege pe diavol, dar și păcatul din lume. Diavolul nu poate lupta direct contra lui Dumnezeu, Care l-a alungat din ceata îngerilor, de aceea aduce război asupra omului, însă o face aceasta și din cauză că sfinții iau locul îngerilor căzuți din împărăția lui Dumnezeu. Noi Îi cerem ajutorul lui Dumnezeu să ne ferească de uneltirile diavolului, de toată întâmplarea cea rea și de chinurile iadului, dar este și de datoria noastră să depunem toate eforturile necesare pentru eliminarea răului din lume. Noi ne-am rugat Tatălui ceresc cu credința că El ne poate pregăti loc în împărăția Lui cea veșnică, are puterea să ne împlinească toate cererile din rugăciune și ne poate umple de slava Lui cea nepieritoare. Cuvântul „Amin” înseamnă în limba ebraică „așa să fie”. Rugăciunile Bisericii se încheie întotdeauna cu acest cuvânt, cu nădejdea că toate se vor împlini după cum ne-am rugat.

AMIN

⁹⁵³ *Filocalia...*, Vol. II, p. 283.

Rugăciunea lui Iisus

Pentru că rugăciunile lungi rostite din buze pot cădea foarte ușor în formalism, mintea omului despărțindu-se de sensul cuvintelor și lăsându-se prinsă de alte gânduri, Sfinții Părinți au alcătuit o rugăciune scurtă, numită a lui Iisus, a minții sau a inimii, care are următorul conținut: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. În rostirea acestei rugăciuni, „o dată cu inspirarea aerului se spun cuvintele: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», iar o dată cu expirarea se spun cuvintele: «Miluiește-mă pe mine, păcătosul»⁹⁵⁴”.

Cel ce vrea să practice această rugăciune, are nevoie în primul rând de sfaturile unui părinte duhovnicesc iscusit, pentru că „tot cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea lui Iisus pe baza celor auzite sau citite din cărți, se pierde, ca unul ce nu și-a găsit povătuitor”⁹⁵⁵. Un pelerin rus relatează cum s-a deprins cu rugăciunea lui Iisus: „Duhovnicul mi-a spus la început: să faci cel puțin câte trei mii de rugăciuni în fiecare zi. Am început să împlinesc cele trei mii de rugăciuni, așa cum mă învățase bătrânul. Primele două zile mi-a fost mai greu, mai târziu însă, această îndeletnicire mi-a devenit atât de ușoară și dorită, încât apăruse un fel de nevoie să rostesc rugăciunea lui Iisus. Apoi mi-a poruncit bătrânul să fac câte șase mii de rugăciuni zilnic. După o vreme m-am deprins așa de bine cu rugăciunea, încât, dacă o întrerupeam, simțeam că îmi lipsea ceva, parcă pierdeam ceva. Când începeam să spun rugăciunea, mi se umplea sufletul de bucurie și deveneam mai ușor. Apoi duhovnicul mi-a spus: iată, acum te-ai deprins cu rugăciunea. Menține-o și sporește această deprindere la douăsprezece mii pe zi, fără să pierzi timpul. În prima zi am reușit să termin, seara târziu, pravila mea de douăsprezece mii de rugăciuni. A doua zi am săvârșit-o ușor și cu plăcere. După o vreme, într-o zi dis-de-dimineată, parcă m-a deșteptat rugăciunea. Am început să citesc rugăciunile de dimineată, dar limba nu le rostea ușor, și toată dorința

⁹⁵⁴ *Filocalia*..., Vol. VII, p. 24, nota 13.

⁹⁵⁵ *Ibidem*, p. 192.

mea tindea de la sine să zică rugăciunea lui Iisus. Când am început-o, câtă ușurință, câtă bucurie am simțit, iar limba și gura parcă o rosteau fără să le silesc! Am petrecut ziua în bucurie de parcă lepădasem toate grijiile, parcă nu eram pe pământ; am terminat cu ușurință cele douăsprezece mii de rugăciuni, seara devreme. Atunci duhovnicul mi-a zis: săvârșește rugăciunea cât voiești, cât se poate de mult, consacră rugăciunii tot timpul cât ești treaz și silește-te să chemi numele Domnului Iisus Hristos fără să mai numeri rugăciunile, lăsându-te smerit în voia lui Dumnezeu și așteptând ajutorul Lui. Primind aceste îndrumări, am petrecut toată vara rostind rugăciunea lui Iisus neîncetat, cu gura. În somn, adesea visam că rostesc rugăciunea. Iar ziua, dacă mi se întâmpla să mă întâlnesc cu cineva, îmi era atât de drag, ca și când mi-ar fi fost rudă. Gândurile mi s-au liniștit cu totul, de la sine, și nu mă mai gândeam la nimic altceva în afară de rugăciune, spre care mintea începea să se plece ascultând-o; iar inima începea din când în când, tot de la sine, să simtă un fel de plăcere și o anumită căldură. Rugăciunea se săvârșea atât de ușor și de dulce în inima mea, încât mi se părea că în acest răstimp uitasem de toate, chiar și de mine însumi, și nu mă mai gândeam decât la Domnul Hristos”⁹⁵⁶.

„Prin rostirea repetată a numelui lui Iisus, gândurile și imaginile lipsite de consistență sau pătate de păcat din mintea omului sunt înlocuite cu amintirea lui Iisus”⁹⁵⁷. Sfinții Părinți afirmă: „Precum oriîncotro întorci sabia cu două tăișuri, aceasta taie cu ascuțișul ei cele ce se nimeresc în preajma ei, tot așa lucrează și rugăciunea lui Iisus, fiind întoarsă spre gândurile cele rele, spre patimi sau spre păcat”⁹⁵⁸. „Drept aceea - ne îndeamnă Isihie Sinaitul - să nu dormim spre moarte prin negrijă, ci să biciuim pe vrăjmașul cu numele lui Iisus; și cum a zis un oarecare înțelept: să se lipească numele lui Iisus de răsuflarea ta și atunci vei cunoaște folosul liniștirii”⁹⁵⁹.

„Prin chemarea numelui lui Iisus ni se împărtășește însăși puterea Lui, căci prin chemarea acestui nume, I ne adresăm cu iubire

⁹⁵⁶ *Pelerinul...*, pp. 17-20 și 139.

⁹⁵⁷ *Kallistos Ware, Op. Cit.*, p. 35.

⁹⁵⁸ *Filocalia...*, Vol. VIII, pp. 590-591.

⁹⁵⁹ *Filocalia...*, Vol. IV, pp. 81-82.

Lui Însuși și El răspunde acestei iubiri⁹⁶⁰, „iar rugăciunea neîncetată împiedică orice rău, căci nu dă loc diavolului în noi”⁹⁶¹.

„Mulți socotesc că rugăciunea neîncetată a lui Iisus a fost proprie numai bărbaților celor sfinți și fără de patimă”⁹⁶². „Să nu socotească cineva că numai preoții și călugării sunt dator să se roage neîncetat și totdeauna, iar mireni nu. Toți creștinii sunt dator să se afle totdeauna în rugăciune, căci Apostolul Pavel poruncește tuturor creștinilor: «Rugați-vă neîncetat» (I Tes. 5,17)”⁹⁶³. În acest sens Avva Filimon ne îndeamnă: „Totdeauna, fie că ești culcat, fie că ești în picioare, fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlnești cu cineva, inima ta să se îndeletnicească pe ascuns cu rugăciunea lui Iisus”⁹⁶⁴.

„Cei care, printr-o îndelungată deprindere sau din mila lui Dumnezeu, au dobândit rugăciunea inimii, din rugăciunea minții, aceștia nu-și curmă rugăciunea neîncetată, nu numai în vremea unei cugetări adânci, ci nici chiar în timpul somnului, ceea ce o mărturisește înțeleptul: «Eu dorm, dar inima mea veghează»”⁹⁶⁵. „Rugăciunea care nu se întrerupe nici în somn este ca o răsuflare neîntreruptă. În cel ce s-a obișnuit să unească rugăciunea cu răsuflarea, această unire rămâne și când el nu o mai urmărește cu voia”⁹⁶⁶. Pelerinul rus mărturisește în acest sens: „M-am obișnuit atât de bine cu rugăciunea inimii, încât neconținut mă ocupam cu lucrarea ei și, în sfârșit, am simțit că rugăciunea este vie și că se rostește de la sine fără nici o efortare. Aceasta nu numai în stare de veghe, ci chiar și în somn, neîncetând nici o clipă”⁹⁶⁷.

„O inimă învățată cu rugăciunea lăuntrică se poate ruga fără nici o piedică întotdeauna, în tot felul de îndeletniciri, fie ale trupului, fie ale minții, în mijlocul oricărei agitații. Când nu ne putem retrage în

⁹⁶⁰ *Filocalia*..., Vol. VIII, p. 26, nota 25.

⁹⁶¹ *Filocalia*..., Vol. XI, p. 698.

⁹⁶² *Filocalia*..., Vol. VIII, p. 588.

⁹⁶³ *Ibidem*, p. 546.

⁹⁶⁴ *Filocalia*..., Vol. IV, p. 186-187.

⁹⁶⁵ *Pelerinul*..., p. 89.

⁹⁶⁶ *Filocalia*..., Vol. X, p. 450, nota 564 a.

⁹⁶⁷ *Pelerinul*..., p. 43.

singurătate, nu trebuie să căutăm scuze prin care să ne justificăm rugăciunea făcută rar, căci cantitatea, numărul, deasa rostire stau în puterea fiecăruia, atât a celui sănătos, cât și a celui bolnav și sunt lăsate la libera lui voie. Repetarea deasă a rugăciunii, acest mijloc de mântuire, stă în puterea și în voia omului și în orice vreme, în orice stare și în orice loc este cu putință și potrivit să te rogi și să treci de la rugăciunea deasă făcută cu gura la rugăciunea făcută cu mintea, iar de la această rugăciune, la rugăciunea inimii, care deschide împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul nostru”⁹⁶⁸.

„Rugăciunea nu este teorie care se învață în școală. Rugăciunea inimii, adică cea făcută cu simțirea inimii, este o dăruire a Duhului Sfânt, un dar de sus, pe care îl primesc numai cei vrednici de el”⁹⁶⁹. „Cel ce s-a învrednicit de stăruirea în rugăciune, a ajuns la capătul tuturor virtuților și s-a făcut locaș al Duhului Sfânt. Când Duhul se sălășluiește în vreun om, acela nu mai încetează din rugăciune, pentru că așa cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: «Duhul Însuși se roagă pururea pentru noi» (Rom. 8,26). Acela nici când veghează sau doarme, rugăciunea lui nu se întrerupe din suflet. Ci fie că mănâncă, bea și orice altceva face, ba chiar și în somnul adânc, bunele miresme și respirațiile rugăciunii se mișcă în inima lui fără osteneală. Atunci nu se mai desparte de rugăciune și în toată viața lui, chiar dacă rugăciunea încetează în afară, se săvârșește în el în chip ascuns”⁹⁷⁰.

Rugăciunea inimii nu este altceva decât rugăciunea lui Iisus coborâtă în inimă. Rugăciunea aceasta are trei etape. Întâi cuvintele acestei rugăciuni se rostesc cu buzele. Apoi mintea preia rugăciunea și o cultivă fără a mai fi nevoie de rostirea cu gura a cuvintelor acestei rugăciuni. Cea mai desăvârșită și ultima etapă este atunci când această rugăciune coboară în inimă, ca centru spiritual al ființei noastre, și continuă să se săvârșească neîntrerupt acolo.

Pelerinul rus relatează cum a ajuns de la rugăciunea lui Iisus rostită cu buzele, la rugăciunea inimii: „La un moment dat am simțit

⁹⁶⁸ **Ibidem**, pp. 185-187.

⁹⁶⁹ **Arhim. Ioanichie Bălan**, *Părintele Paisie Duhovnicul*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 56.

⁹⁷⁰ **Filocalia...**, Vol. VIII, p. 96.

că rugăciunea lui Iisus începe singură să treacă, și nu știu cum, în inimă, adică inima, în timpul bătailor ei obișnuite, parcă a început să rostească înlăuntrul ei cuvintele rugăciunii. De pildă zicea: la o bătaie, *Doamne*, la a doua, *Iisuse*, la a treia *Hristoase*, ș.a.m.d. Am încetat să spun rugăciunea cu gura și am început să ascult cu stăruință cum grăiește inima. Când am început să mă rog cu inima, tot ce mă înconjură mi se arăta într-un chip fermecător: pomii, pământul, văzduhul, lumina, toate parcă îmi vorbeau, zicând că ele pentru om există, mărturisind dragostea lui Dumnezeu față de om. Am înțeles atunci că toate se roagă, că toate dau slavă lui Dumnezeu”⁹⁷¹.

„Dacă ne vom obișnui mintea să coboare în inimă o dată cu intrarea aerului în timpul rugăciunii lui Iisus, vom afla cu siguranță că mintea nu începe să coboare înainte de a fi renunțat la orice gând și de a se fi făcut unitară și de a se fi golit, nemaifiind stăpânită de nici o amintire, decât de chemarea numelui Domnului nostru Iisus Hristos”⁹⁷². „Mintea ce se adună în vremea rugăciunii în inimă, este ca un soț ce se întoarce acasă dintr-o călătorie. Acolo, în căldura inimii, se simte bine mintea și cugetarea ei; acolo a găsit realitatea cea mai adevărată”⁹⁷³. Dar „ceea ce se trimite în inimă nu este mintea ca esență, ci lucrarea ei”⁹⁷⁴. „Suntem chemați să coborâm, nu din, ci cu mintea în inimă. Țelul urmărit nu este rugăciunea inimii, ci rugăciunea minții în inimă”⁹⁷⁵.

Amăgitorul aduce mai multe ispite asupra celor ce practică rugăciunea lui Iisus. La început, pentru a-l descuraja pe cel ce vrea să se roage, și în acest fel să-l îndepărteze de rugăciune, diavolul îi descoperă toate păcatele pe care acesta le are și îi face cunoscută dezintegrarea lui sufletească pricinuită de păcat. Astfel, „de îndată ce încercăm cu toată puterea a ne ruga în duh și adevăr, devenim deodată conștienți de dezintegrarea noastră lăuntrică, de lipsa de unitate și integritate”⁹⁷⁶. „Prin rugăciunea lui Iisus, patimile care dorm în noi se

⁹⁷¹ *Pelerinul...*, pp. 23 și 33.

⁹⁷² *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 61.

⁹⁷³ *Filocalia...*, Vol. X, p. 353, nota 438.

⁹⁷⁴ *Filocalia...*, Vol. VII, p. 25, nota 13.

⁹⁷⁵ *Kallistos Ware, Op. Cit.*, p. 40.

⁹⁷⁶ *Ibidem*, p. 32.

pot redeștepta și redeveni active. Este ca și când o rază de lumină intră într-o cameră și pune în evidență toată murdăria de acolo. Nu lumina produce murdăria din cameră, ci ea doar o descoperă. De aceea, în momentul acela, avem nevoie de un povățuitor duhovnicesc iscusit, care poate să înțeleagă și să tălmăcească ceea ce se întâmplă cu noi și să ne ajute să tălmăduim rănilor și patimile din noi”⁹⁷⁷.

În același timp duhul necurat îl face pe cel începător să creadă că rugăciunea lui Iisus este foarte grea. Părinții duhovnicești însă ne atrag luarea aminte: „Dacă cineva cheamă numele dumnezeiesc al lui Iisus Hristos, chiar dacă la început o face fără nici o căldură sufletească și osândire de sine, ci numai de silă, totuși, măcar în acest răstimp, el nu mai are vreme pentru plăcerile simțite și păcătoase”⁹⁷⁸. Dacă acesta se curățește de patimi și stăruie în rugăciune, vicleanul diavol îl face să o simtă și mai grea decât la început. Astfel pelerinul rus se confesează: „În rugăciunea lui Iisus lucrurile au mers parcă mai ușor la început. Mai târziu însă, am simțit o mare greutate, lene, plictiseală, o somnolență care mă biruia și felurite gânduri care năvăleau ca un nor asupra mea”⁹⁷⁹. Dacă cel ce se roagă biruie și această ispită, amăgitorul îi înfățișează tot felul de vedenii mincinoase, pentru a-l îndepărta de adevărata rugăciune. Astfel, „după ce mintea noastră începe să simtă harul Preasfântului Duh în rugăciune, satana caută și el să ne mângâie sufletul printr-o simțire plăcută în aparență, aducând peste noi o adiere asemenea unui somn foarte ușor. Dar dacă mintea va fi găsită ținând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Hristos și va folosi preasfântul și slăvitul nume al Lui, ca pe o armă împotriva înșelăciunii, se va depărta amăgitorul viclean, însă de aici înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului, iar urmarea va fi că mintea cunoscând cu de-amănuntul înșelăciunea celui viclean, va câștiga și mai multă experiență în a deosebi lucrarea lui Dumnezeu de lucrarea diavolului din sufletul nostru. Mângâierea cea bună, de la Dumnezeu, vine sau în vreme de veghe a trupului sau ca o

⁹⁷⁷ *Celălalt Noica...*, p. 154.

⁹⁷⁸ *Pelerinul...*, p. 181.

⁹⁷⁹ *Ibidem*, p. 16.

arătare în somn a vreunui bun viitor, însă numai când cineva, stăruind în pomenirea fierbinte a numelui lui Iisus Hristos, s-a lipit de dragostea lui Dumnezeu. Mângâierea amăgitoare vine întotdeauna când cel ce se nevoiește este furat de o toropeală ușoară, amestecată cu o jumătate de pomenire a numelui lui Iisus. Cea dintâi, ca una ce este de la Dumnezeu, îndeamnă în chip vădit sufletele nevoitorilor spre dragoste, umplându-le de multă bucurie. Cea de a doua, obișnuind să învâluie sufletul într-o adiere amăgitoare, încearcă să fure prin somnul trupesc simțirea minții sănătoase, care păstrează pomenirea numelui lui Iisus. Deci dacă mintea se va afla stăruind cu luare aminte în pomenirea numelui Domnului Iisus Hristos, va risipi adierea dulce a vrăjmașului și se va porni cu bucurie la război împotriva lui, având la îndemână ca armă, pe lângă har, experiența dobândită⁹⁸⁰, cu siguranță va putea birui toate ispitele vrăjmașului.

Din această cateheză am învățat că întrucât rugăciunile lungi rostite din buze pot cădea foarte ușor în formalism, mintea omului lăsându-se furată de alte gânduri, Sfinții Părinți au alcătuit o rugăciune scurtă, numită a lui Iisus, care are următorul conținut: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Cel ce vrea să practice această rugăciune, are nevoie de îndrumarea unui părinte duhovnicesc iscusit. Prin rostirea repetată a numelui lui Iisus, gândurile și imaginile păcătoase din mintea omului sunt înlocuite cu amintirea lui Iisus. Prin chemarea numelui lui Iisus ni se împărtășește însăși puterea Lui, iar rugăciunea neîncetată împiedică orice rău, căci nu dă loc diavolului în noi. Nu numai preoții și călugării trebuie să rostească rugăciunea lui Iisus, ci toți creștinii au datoria să se roage neîncetat, în orice loc sau împrejurare s-ar afla, după cum ne-a poruncit Sfântul Apostol Pavel: „Rugați-vă neîncetat”. Cei care, printr-o îndelungată deprindere și din mila lui Dumnezeu au dobândit rugăciunea inimii, aceștia nu-și curmă rugăciunea niciodată, nici chiar în timpul somnului, când nu o mai urmăresc cu voia. O inimă învățată cu rugăciunea lăuntrică se poate ruga fără nici o piedică întotdeauna, în tot felul de îndeletniciri, fie ale trupului, fie ale minții,

⁹⁸⁰ *Filocalia...*, Vol. I, p. 402.

în mijlocul oricărei agitații, fie că cel ce o practică este sănătos sau bolnav. Rugăciunea inimii este darul Duhului Sfânt făcut celor vrednici. Când Sfântul Duh se sălășluiește într-un om, acela are rugăciunea neîncetată și chiar dacă aceasta încetează în afară, se săvârșește în el în chip ascuns. Rugăciunea inimii nu este altceva decât rugăciunea lui Iisus coborâtă în inimă. Rugăciunea aceasta are trei etape. Întâi cuvintele acestei rugăciuni se rostesc cu buzele. Apoi mintea preia rugăciunea și o cultivă fără a mai fi nevoie de rostirea cu gura a cuvintelor acestei rugăciuni. Cea mai desăvârșită și ultima etapă este atunci când această rugăciune coboară în inimă, ca centru spiritual al ființei noastre, și continuă să se săvârșească neîntrerupt acolo. Mintea însă nu poate coborî în inimă înainte de a fi renunțat la orice gând în afară de chemarea numelui Domnului nostru Iisus Hristos. Amăgitorul aduce mai multe ispite asupra celor ce practică rugăciunea lui Iisus. La început, pentru a-l descuraja pe cel ce vrea să se roage, și în acest fel să-l îndepărteze de rugăciune, diavolul îi descoperă toate păcatele pe care acesta le are și îi face cunoscută dezintegrarea lui sufletească pricinuită de păcat. În acest moment, cel ispitit are nevoie de îndrumările unui povățuitor duhovnicesc încercat, pentru a-l ajuta să scape de patimi. În același timp, duhul necurat îl face pe cel începător să creadă că rugăciunea lui Iisus este foarte grea, iar dacă acesta nu renunță, ci reușește să se curățească de patimi, stăruind în rugăciune, vicleanul diavol îl face să simtă rugăciunea și mai grea decât la început. Dacă credinciosul biruie și această ispită, amăgitorul îi înfățișează tot felul de vedenii mincinoase, pentru a-l îndepărta de adevărata rugăciune. Cel ce se roagă, trebuie să stăruie acum cu mai multă luare aminte în pomenirea numelui Domnului nostru Iisus Hristos, și ajutat de harul dumnezeiesc și de experiența dobândită, cu siguranță poate birui și această ispită adusă de vrăjmașul asupra lui.

AMIN

Revelația dumnezeiască

„Prin revelație sau descoperire dumnezeiască se înțelege acțiunea prin care Dumnezeu Se descoperă pe Sine și voia Sa omului, împărtășindu-i acestuia tot ceea ce îi este necesar pentru mântuire”⁹⁸¹.

Revelația este de două feluri: naturală și supranaturală.

Revelația naturală se face prin creație, prin tot ceea ce există, pentru că „cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Ps.18,1). Când privim la noi înșine⁹⁸² și la tot ceea ce ne înconjoară, la frumusețea și măreția universului⁹⁸³, la armonia universală, la succesiunea anotimpurilor, nu se poate să nu sesizăm că toate au la origine un Creator atotînțelept și atotputernic, care a creat și menține în existență toate cele create. Dumnezeu a creat lumea cu cele ce sunt în ea ca un mijloc de revelare a Lui, de aceea la încheierea creației, cartea Facerii ne spune că „a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată că erau bune foarte” (Fac. 1,31). Lumea însă nu grăiește de la sine despre Dumnezeu, separat de El, ci Dumnezeu grăiește omului prin lume. Noi nu putem percepe lumea separat de Dumnezeu.

„Dacă există o lume văzută, este numai pentru că există omul ca subiect care să o poată vedea în chip conștient”⁹⁸⁴. Omul „privește conștient toate, le conduce pe toate, ca un chip al lui Dumnezeu. El este conștiința stăpânitoare și transformatoare a lumii, în el se

⁹⁸¹ *Îndrumări Misionare...*, p. 33.

⁹⁸² Glasul lui Dumnezeu există în fiecare om printr-o realitate de netăgăduit, care este conștiința. Când omul păcătuiește, deci se îndepărtează conștient de Dumnezeu și de voia Lui, conștiința îl mustră. Sfântul Apostol Pavel vorbește despre conștiința din om, atunci când spune că „păgânii care nu au lege, din fire fac ale legii, aceștia, neavând lege, își sunt loruși lege, ceea ce arată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor și prin judecățile lor, care îi învinovătesc sau îi și apără” (Rom. 2,14-15). Numai pe două categorii de oameni conștiința nu îi mustră: pe sfinți, care nu păcătuiesc și nu au motive pentru a fi mustrați de conștiință, și pe marii păcătoși, în care chipul lui Dumnezeu s-a întunecat foarte mult și conștiința lor a adormit.

⁹⁸³ Κόσμος (cosmos) în limba greacă înseamnă univers, dar și frumusețe, podoabă, ordine, rânduială.

⁹⁸⁴ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 499, nota 879.

descoperă rostul lumii. Fără om, lumea ar fi lipsită de rost, de sens, de lumină. Existența ar fi lipsită de o latură esențială a ei sau de cea mai esențială. Fără om, lumea n-ar ști de ea însăși”⁹⁸⁵. „Lumea, existând ca obiect inconștient, există pentru om. Ea este subordonată lui, fără însă să o fi creat el”⁹⁸⁶.

Pe lângă revelația naturală, indirectă, în care Dumnezeu Se descoperă omului ca un arhitect din opera Sa, există și revelația supranaturală. Aceasta are trei etape: revelația primordială, prin care Dumnezeu Se face cunoscut protopărinților Adam și Eva în rai; revelația specială, făcută poporului ales; și revelația dumnezeiască, realizată prin Fiul lui Dumnezeu întrupat. „În revelația supranaturală Dumnezeu Se face cunoscut în mod clar ca persoană”⁹⁸⁷.

Dumnezeu S-a descoperit pe Sine și voia Sa lui Adam și Evei în rai, însă aceștia au încălcat voia lui Dumnezeu exprimată în interdicția de a mânca din roadele unui pom. Deoarece în urma păcatului strămoșesc și a alungării protopărinților din rai, toți oamenii născuți din Adam și Eva au nevoie să redobândească raiul, „descoperirea dumnezeiască ulterioară a fost dată pentru toți oamenii, dar, întrucât nu toți erau vrednici de a primi descoperirea direct de la Dumnezeu, ea a fost încredințată anumitor oameni aleși, care la rândul lor s-o vestească celor ce doresc a o primi”⁹⁸⁸.

În Vechiul Testament Dumnezeu S-a descoperit patriarhilor, proorocilor și dreptilor, care au vestit celorlalți oameni voia lui Dumnezeu. În ceea ce privește revelația dumnezeiască, Sfântul Apostol Petru afirmă: „Niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt” (II Petru 1,21). Din această afirmație constatăm în primul rând faptul că întotdeauna inițiativa în ceea ce privește inspirația a aparținut lui Dumnezeu și nu omului, pentru că „prin revelația supranaturală Dumnezeu intră din proprie inițiativă în

⁹⁸⁵ *Filocalia*..., Vol. VII, p. 433, nota 17.

⁹⁸⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică*..., Vol. I, p. 12.

⁹⁸⁷ **Ibidem**, p.34.

⁹⁸⁸ *Învățătura de credință ortodoxă*..., p. 8.

comunicare cu omul”⁹⁸⁹. În al doilea rând, inspirația dumnezeiască are loc numai asupra „oamenilor sfinți”, nu asupra oricui. Dintre prooroci s-a remarcat Moise, care a primit legea Vechiului Testament. Revelația veterotestamentară s-a limitat însă la poporul ales și ea avea ca obiectiv principal pregătirea acestui popor în vederea nașterii din sânul lui a Mântuitorului lumii.

„După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul” (Evrei 1,1-2), „pentru că Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos” (Ioan 1,17). Pe lângă revelația din Vechiul Testament, în care Dumnezeu Și-a făcut cunoscută prin anumiți oameni aleși voia Sa poporului evreu, noi avem în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, revelația deplină, prin care Dumnezeu îi descoperă omului nu numai voia Lui, prin legea Noului Testament, ci se revelează pe Sine Însuși. Domnul Hristos L-a descoperit pe Dumnezeu atât cât Îl poate omul cunoaște, pentru că „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” (Ioan 1,18).

Spre deosebire de Legea Vechiului Testament, care se limita la poporul ales, Legea Nouă este dată pentru toți oamenii, pentru că Dumnezeu „voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2,4), de aceea Mântuitorul Și-a trimis Apostolii la propovăduire în lumea întreagă, zicând: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Matei 28,19-20), „cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi” (Marcu 16,15-16).

„Revelația supranaturală constă nu atât în descoperirea unei sume de cunoștințe teoretice despre un Dumnezeu închis în transcendența Sa, ci în acțiunea de coborâre a Lui la om și a înălțării omului la El până la realizarea unirii maxime în Hristos, ca bază pentru extinderea acestei uniri între Dumnezeu și toți oamenii care cred în El. Cunoștințele date în revelație înfățișează această acțiune de

⁹⁸⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p.24.

coborâre a lui Dumnezeu și de înălțare a omului care crede. Cuvintele tălmăcesc doar acțiunea aceasta a lui Dumnezeu, fiind totodată și îndemnuri pentru noi de a colabora ca această unire să se facă și între fiecare dintre noi și Dumnezeu, căci unirea maximă a lui Dumnezeu cu omul care crede nu se face fără colaborarea liberă a acestuia. Astfel revelația este acțiune luminătoare și lumină transformatoare a celui ce crede. Ea descoperă nu numai ceea ce face Dumnezeu pentru om, ci și ceea ce va deveni el prin acțiunea lui Dumnezeu și prin colaborarea sa; ea descoperă și sensul și scopul final al existenței umane, sau starea finală pentru care suntem destinați și care constituie însăși deplina realizare a noastră. De aceea revelația constă nu numai într-o sumă de acte realizate de Dumnezeu și în tălmăcirea lor prin cuvintele Lui, ci și în anticiparea și descrierea țintei finale a creațiunii, al cărei început de realizare l-a pus prin actele săvârșite. Revelația are și un caracter profetic, eshatologic. Dar Dumnezeu profetește prin revelație această țintă finală a creațiunii, nu printr-o știință care prevede în mod obiectiv și pasiv dinainte unde va ajunge creația prin ea însăși, ci prin arătarea că va conduce El Însuși acolo creația, cu colaborarea ei liberă, prin toate actele de putere săvârșite⁹⁹⁰.

Conținutul revelației supranaturale ni s-a transmis pe două căi, prin Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

„După slăbirea omului prin păcat, revelația supranaturală este necesară pentru punerea în lumină deplină a revelației naturale”⁹⁹¹. „Noi nu știm ce este natura în mod deplin și revelația pe care o reprezintă ea, decât prin revelația supranaturală”⁹⁹², de aceea „peste natură este proiectată acum lumina revelației supranaturale”⁹⁹³ „și amândouă duc spre Dumnezeu ca țintă finală și eternă”⁹⁹⁴.

„Acolo unde revelația supranaturală nu a mai însoțit revelația naturală și unde aceasta a rămas singură, s-au produs grave întunecări

⁹⁹⁰ **Ibidem**, p.47.

⁹⁹¹ **Ibidem**, p.26.

⁹⁹² **Ibidem**, p. 25.

⁹⁹³ **Ibidem**, p. 26.

⁹⁹⁴ **Ibidem**, p.33.

ale credinței naturale în Dumnezeu, dându-se naștere religiilor păgâne, cu idei foarte neclare despre Dumnezeu, care de cele mai multe ori făceau confuzie între El și natură și făceau nesigură persistența persoanei umane în eternitate”⁹⁹⁵.

Din această cateheză am învățat că revelația dumnezeiască este acțiunea prin care Dumnezeu Se descoperă pe Sine și voia Sa omului. Revelația este naturală și supranaturală. Revelația naturală se face prin creație, prin tot ceea ce există, pentru că Dumnezeu a creat lumea cu cele ce sunt în ea ca un mijloc de revelare a Lui. Omul este conștiința stăpânitoare și transformatoare a lumii, în el se descoperă rostul lumii, iar fără om, lumea ar fi lipsită de sens. Revelația supranaturală s-a făcut protopărinților Adam și Eva în rai. În urma păcatului strămoșesc și a alungării protopărinților din rai, Dumnezeu nu se mai revelează tuturor oamenilor, ci numai celor aleși. Astfel în Vechiul Testament Dumnezeu S-a descoperit patriarhilor, proorocilor și dreptilor, care au vestit celorlalți oameni voia Sa. În ceea ce privește inspirația, inițiativa a aparținut întotdeauna lui Dumnezeu. Revelația veterotestamentară s-a limitat la poporul ales și a avut ca obiectiv principal pregătirea acestui popor în vederea nașterii din sânul lui a Mântuitorului lumii. Revelația dumnezeiască deplină o avem în Iisus Hristos, prin care Dumnezeu îi descoperă omului nu numai voia Lui, ci se revelează pe Sine Însuși, atât cât Îl poate omul cunoaște. Spre deosebire de Legea Vechiului Testament, care se limita la poporul ales, Legea Nouă este dată pentru toți oamenii. Prin revelația supranaturală nu ni se descoperă numai unele cunoștințe teoretice despre Dumnezeu, ci prin ea cunoaștem și acțiunea de coborâre a lui Dumnezeu la om și de înălțare a omului la El. În revelația supranaturală găsim îndemnuri pentru a realiza unirea dintre noi și Dumnezeu, căci aceasta nu se face fără colaborarea noastră liberă. Astfel revelația ne descoperă nu numai ceea ce face Dumnezeu pentru om, ci și ceea ce trebuie să împlinească omul și ce va deveni el prin acțiunea lui Dumnezeu și prin colaborarea sa; ea descoperă și sensul și scopul final al existenței umane, sau starea finală pentru care ne pregătim și care constituie însăși deplina

⁹⁹⁵ **Ibidem**, p. 27.

realizare a noastră. Revelația are în acest sens și un caracter profetic, eshatologic, iar foarte important este faptul că Dumnezeu Însuși va conduce creația în realizarea scopului ei final. Revelația supranaturală ni s-a transmis prin Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. După căderea omului în păcat, revelația supranaturală îi este necesară acestuia, pentru că ea pune în lumină deplină revelația naturală și amândouă descoperirile duc spre Dumnezeu ca țintă finală și eternă. Acolo unde revelația supranaturală nu a mai însoțit revelația naturală s-au produs grave întunecări ale credinței naturale în Dumnezeu, dându-se naștere religiilor păgâne, cu idei foarte neclare despre Dumnezeu.

AMIN

Mântuirea subiectivă

Fiul lui Dumnezeu, cea de-a doua persoană a Sfintei Treimi, prin venirea Sa în lume a realizat mântuirea obiectivă a omului. Prin nașterea din sânul preacurat al Sfintei Fecioare Maria, prin viața de ascultare față de Dumnezeu Tatăl, prin întreaga Sa activitate, prin moartea cu trupul pe cruce, prin coborârea cu sufletul la iad, prin învierea din morți, prin înălțarea cu trupul la cer și prin trimiterea Sfântului Duh în lume, Domnul nostru Iisus Hristos ne-a deschis calea spre rai, iar prin învățătura Sa cea dumnezeiască ne-a arătat ce trebuie să împlinim și de ce trebuie să ne ferim pentru a avea acces în împărăția lui Dumnezeu.

Lucrarea sau strădania fiecărui creștin în parte, prin care acesta dobândește raiul, se numește mântuire subiectivă, pentru că prin aceasta tot cel ce crede în Mântuitorul și Îi urmează, își împrăziă în fapt opera mântuitoare a Domnului Hristos. În realizarea mântuirii creștinul are nevoie de trei elemente: har, credință și fapte bune.

Harul este o putere sau o energie care izvorăște din ființa lui Dumnezeu⁹⁹⁶. Harul ne ajută să împlinim tot lucrul bun și fără el nu ne putem mântui, conform celor afirmate de Sfântul Apostol Pavel: „În har sunteți mântuiți” (Efes. 2,8).

După ce omul a păcătuit în rai, comuniunea sau legătura lui harică cu Dumnezeu a fost mult slăbită, însă nu a fost total întreruptă, pentru că în acest caz omul și lumea s-ar fi îndreptat vertiginos către abisul inexistenței sau către nimicul din care au fost aduse de Dumnezeu în existență și ar fi dispărut pentru totdeauna. Dumnezeu însă după ce a creat lumea, o menține în existență prin harul Său, de aceea Apostolul neamurilor a afirmat că „în El trăim și ne mișcăm și suntem” (Fapte 17,28). Harul este energia lui Dumnezeu care menține viața, motiv pentru care Sfântul Apostol Petru vorbește despre „harul vieții” (I Petru 3,7).

⁹⁹⁶ Pentru o mai bună cunoaștere a harului și a lucrării lui, vezi: **Pr. Lect. Dr. Iosif Aurel Ferentz**, *Învățătura despre sfântul har privită interconfesional, implicațiile doctrinare și spirituale ale acesteia*, Editura Buna Vestire, Beiuș, 2001.

În Vechiul Testament comuniunea sau legătura harică dintre Dumnezeu și om era foarte slabă, iar împărăția cerurilor era închisă tuturor oamenilor, încât în urma morții trupești chiar și sufletele patriarhilor, dreptilor și ale profeților se duceau în iad. Despre dorința zadarnică de mântuire a proorocilor, Sfântul Apostol Petru a afirmat: „Mântuirea au căutat-o cu stăruință și au cercetat-o cu de-amănuntul proorocii, care au proorocit despre harul ce avea să vină la voi” (I Petru 1,10).

Cel ce a restabilit comuniunea harică deplină dintre Dumnezeu și om a fost Domnul nostru Iisus Hristos, căci „din plinătatea Lui noi toți am luat har peste har, pentru că Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos” (Ioan 1,16-17). După ce timp de trei ani și jumătate Mântuitorul i-a învățat pe Sfinții Apostoli ce trebuie să facă pentru a dobândi împărăția cerurilor, i-a trimis la propovăduire în lumea întreagă, pentru a chema toate neamurile la credință, zicându-le: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi” (Marcu 16,15-16).

După înălțarea Domnului Hristos cu trupul la cer și pogorârea Sfântului Duh, legătura harică dintre om și Dumnezeu se menține în Biserică, trupul tainic al lui Hristos, pentru că „Hristos este cap Bisericii” (Efes. 5,23). În acest sens Sfântul Apostol Petru îi îndeamnă pe toți creștinii: „Creșteți în harul și în cunoașterea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos” (II Petru 3,18). Sfântul Apostol Pavel le atrage luarea aminte creștinilor mai slabi, care înclină să se abată de la credința cea adevărată: „Nu vă lăsați furați de învățăturile străine cele de multe feluri; căci bine este să vă întăriți prin har inima voastră” (Evrei 13,9), pentru că dacă „v-ați îndepărtat de Hristos, ați căzut din har” (Gal. 5,4). Deci pentru a dobândi mântuirea, trebuie să fim membri ai Bisericii.

„Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2,4), însă fiecare om este liber să aleagă pentru sine, fie că-și lucrează mântuirea, fie că refuză acest lucru. Dumnezeu a afirmat în acest sens prin gura proorocului: „Iată eu astăzi ți-am pus înaintea viața și moartea, binele și răul. Alege viața

ca să trăiești tu și urmașii tăi” (Deut. 30,15). Harul nu ne poate mântui singur, pentru că în această situație Dumnezeu nu ar respecta libertatea noastră. Dacă harul ar lucra singur și independent de voința noastră, atunci Dumnezeu ne-ar mântui cu sila. „Spre binele nostru Dumnezeu ne respectă libertatea și nu ne silește să urmăm calea binelui împotriva voinței noastre. Căci altminteri, omul s-ar simți în rai ca o fiară în cușcă, rânjind plin de ură împotriva celui ce l-a închis chiar spre binele lui. Și atunci împărăția iubirii s-ar transforma într-o împărăție a urii, ce ar izbucni în paradisul lui Dumnezeu”⁹⁹⁷.

Din cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „În har sunteți mântuiți, prin credință” (Efes. 2,8), constatăm că pe lângă har, în lucrarea mântuirii avem nevoie și de credință, pentru că „fără credință nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El este și că Se face răsplătitor celor care Îl caută” (Evrei 11,6).

Credința are două sensuri. În primul rând prin credință înțelegem învățătura sau doctrina Bisericii, care are ca bază Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Mântuitorul a chemat toate neamurile la credință, prin Sfinții Săi Apostoli, cărora le-a poruncit: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Matei 28,19-20), de aceea, referindu-se la predica Domnului Hristos și a Sfinților Apostoli, Sfântul Pavel a afirmat că „credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos” (Rom. 10,17).

Vorbind despre credință ca învățătură a Bisericii, Apostolul neamurilor i-a scris lui Timotei la sfârșitul vieții: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit” (II Tim 4,7), drept aceea, Sfântul Apostol Pavel îi îndeamnă pe toți creștinii: „Cercetați-vă pe voi înșivă dacă sunteți în credință; încercați-vă pe voi înșivă” (II Cor. 13,5), pentru că dacă vrem să ne mântuim, trebuie să fim în Biserică, unde se păstrează credința cea adevărată, căci „este un Domn, o credință, un botez” (Efes. 4,5).

⁹⁹⁷ **Paulin Lecca**, *Op. Cit.*, p. 134.

În al doilea rând, prin credință acceptăm ca adevărate descoperirile făcute nouă de Dumnezeu despre anumite realități, pe care nu le putem cunoaște prin rațiune. Sfântul Apostol Pavel spune în acest sens: „Credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute” (Evrei 11, 1). Adică prin credință suntem convinși sau încredințați de anumite lucruri pe care nu le cunoaștem în mod direct, dar în care nădăjduim și avem proba sau dovada lucrurilor celor nevăzute. Credința este mai mult decât rațiunea, ea nu este irațională, ci supრაatională. În domeniul credinței operăm cu taine. Acestea sunt taine pentru rațiune, dar nu pentru credință. Raționalistul se oprește la marginea credinței, căci acolo se sfârșește cugetarea sa. Omul credincios depășește hotarele rațiunii și pășește în câmpul veșnic închis rațiunii limitate. Acolo unde se închid barierele rațiunii, se deschide perspectiva credinței, pentru că unde rațiunea devine neputincioasă, credința îi ia locul. Rațiunea se târăște asemenea melcului pe pământ și nu se poate desprinde de el, pe când credința se avântă în înălțimi asemenea vulturului. Prin credință cunoaștem și experimentăm adevăruri care scapă și celei mai înalte rațiuni. Prin credință imposibilul devine posibil, necunoscutul se face cunoscut și anumite lucruri aparent lipsite de sens dobândesc sens.

Dacă harul vine de la Dumnezeu către noi, credința este o putere a sufletului nostru, prin care ne apropiem de Dumnezeu. Harul este degetul lui Dumnezeu care bate la poarta inimii noastre, este mâna lui Dumnezeu întinsă nouă. Credința este mâna noastră cu care apucăm harul dumnezeiesc.

După cum harul singur nu ne mântuiește, nici credința singură nu are putere mântuitoare. Prin credință intrăm în legătură cu harul și astfel drumul către Dumnezeu ne este deschis, însă noi trebuie să pășim pe această cale, deoarece simpla cunoaștere a căii către Dumnezeu nu ne duce la El. Sfântul Iacob ne face cunoscut faptul că credința singură nu ne poate mântui, ci pe lângă aceasta avem nevoie și de fapte bune: „Ce folos, frații mei, dacă cineva zice că are credință, dar fapte nu are? Oare poate credința să-l mântuiască? Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrana zilnică și cineva dintre voi le-ar zice: Mergeți în pace, încălziți-vă și săturați-vă!, dar fără să le dea cele

trebuincioase trupului, care ar fi folosul? Așa și credința: dacă nu are fapte, e moartă în ea însăși. Dar va zice cineva: Tu ai credință, iar eu am fapte; arată-mi credința ta fără fapte, și eu din faptele mele îți voi arăta credința mea. Tu crezi că unul este Dumnezeu? Bine faci; dar și demonii cred și se cutremură. Dar vrei tu să înțelegi, omule nesocotit, că credința fără fapte este moartă? Pentru că după cum trupul fără suflet este mort, tot așa și credința fără fapte este moartă” (Iacob 2,14-20 și 26). Sfântul Apostol Pavel a afirmat și el: „Noi suntem zidiți în Hristos Iisus spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a gătit mai înainte, ca să umblăm întru ele” (Efes. 2,10). Deci pentru a ne lucra propria mântuire, pe lângă har și credință avem nevoie de fapte bune, prin care înaintăm pe drumul către împărăția lui Dumnezeu.

Harul coboară de la Dumnezeu în sufletele noastre, iar prin credință acceptăm harul și conlucrăm cu el. Rezultatul acestei conlucrări sunt faptele bune. Mântuitorul Însuși a afirmat că faptele bune sunt rodul conlucrării omului cu Dumnezeu, când a spus: „Fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15,5), iar psalmistul a zis și el în acest sens: „De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cei ce o păzește” (Ps. 126,1).

Rolul faptelor bune este capital în dobândirea împărăției lui Dumnezeu, pentru că așa cum a afirmat Domnul Hristos: „Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri” (Matei 7,21), pentru că „orice pom care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc” (Mat. 7,19).

Întrucât și necreștinii săvârșesc anumite fapte bune, sunt unii care consideră că și aceștia se pot mântui. Aceste fapte însă nu sunt făcute în numele Domnului Hristos, de aceea nu sunt primite de El. Mântuitorul a afirmat: „Cine nu este cu Mine este împotriva Mea și cine nu adună cu Mine risipește” (Mat. 12,30). Sfântul Pavel a spus și el: „Chiar de se luptă cineva la jocuri, nu ia cununa, dacă nu s-a luptat după lege” (II Tim. 2,5). Constatăm de aici că nu numai faptele contează, ci și destinația lor, în numele cui sunt făcute. Dacă necreștinii s-ar putea mântui prin săvârșirea de fapte bune, atunci întruparea Fiului lui Dumnezeu și opera Lui mântuitoare ar fi

zadarnice. Necreștinilor le lipsește credința în Domnul nostru Iisus Hristos și harul Lui mântuitor, de aceea referindu-se la ei, Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă că „există neamuri de la care nu se aduce nimic lui Dumnezeu”⁹⁹⁸.

Din această cateheză am învățat că pe lângă mântuirea obiectivă, realizată de Domnul nostru Iisus Hristos pentru toți oamenii, fiecare creștin în parte trebuie să se străduiască să dobândească împărăția lui Dumnezeu, lucrare numită mântuire subiectivă. Pentru a avea acces în rai, creștinii au nevoie de har, credință și fapte bune. Harul este o putere sau o energie care izvorăște din ființa lui Dumnezeu, prin care Acesta menține toate cele create în existență și îi ajută pe oameni la tot lucrul bun. În Vechiul Testament comuniunea harică dintre Dumnezeu și om era mult slăbită, din cauza păcatului strămoșesc. Această legătură a fost restabilită de Domnul Hristos, iar harul deplin îl avem numai în Biserică. Credința înseamnă pe de o parte învățătura Bisericii, iar pe de altă parte acceptarea de către creștini a descoperirilor dumnezeiești, care nu pot fi cunoscute prin rațiune. Faptele bune sunt rodul conlucrării dintre omul credincios și Dumnezeu. Faptele bune ale necreștinilor nu au putere mântuitoare, pentru că nu au ca bază credința în Mântuitorul Hristos și nu sunt săvârșite în numele Lui.

AMIN

⁹⁹⁸ *Filocalia...*, Vol. III, p. 220.

Sfânta Cruce

Când vorbim despre cruce, noi înțelegem în primul rând lemnul pe care a fost răstignit Domnul Hristos, despre care Sfântul Evanghelist Ioan spune: „Și ducându-Și Iisus crucea, a ieșit la locul ce se cheamă al Căpățânii, căruia pe evreiește i se zice Golgota, unde L-au răstignit, și împreună cu El pe alți doi, de o parte și de alta, iar în mijloc pe Iisus. Iar Pilat a scris și titlu și l-a pus pe cruce. Și era scris: Iisus Nazarineanul, Împăratul iudeilor” (Ioan 19,17-19).

În al doilea rând, crucea are o semnificație spirituală, la care face referire Mântuitorul atunci când spune: „Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea în fiecare zi și să-Mi urmeze Mie” (Luca 9,23). „Cel ce nu-și ia crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine” (Matei 10,38). Crucea spirituală înseamnă renunțarea la lume și la poftele ei păcătoase și cultivarea virtuții. Atât ferirea de păcat (cu gândul, cu cuvântul sau cu fapta), cât și practicarea virtuților pot fi grele și anevoioase, însă „lumea trece și pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac” (I Ioan 2,17), de aceea Domnul Hristos ne-a îndemnat: „Intrați prin poarta cea strâmtă, că largă este poarta și lată este calea care duce la pieire și mulți sunt cei care o află. Și strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt care o află” (Matei 7,13-14).

În Vechiul Testament existau două cetăți: Sodoma și Gomora, renumite pentru păcatele contra firii săvârșite de locuitorii lor. Pentru că „strigarea Sodomei și a Gomorei era mare și păcatul lor cumplit de greu” (Fac. 18,20), Dumnezeu a hotărât să pedepsească cele două cetăți, trimițând asupra lor foc și pucioasă din cer. Înainte de a șterge cetățile de pe fața pământului, Dumnezeu și-a trimis doi îngeri, să scoată pe Lot și familia lui din Sodoma, căci erau drepti înaintea lui Dumnezeu. La îndemnul îngerilor, Lot împreună cu soția și cu două dintre fiicele lor au părăsit Sodoma. Îngerii le-au atras luarea aminte să plece din cetate fără a privi în urmă, „soția lui Lot însă, s-a uitat înapoi și s-a prefăcut în stâlp de sare” (Fac. 19,26). Lot și fiicele sale au continuat drumul. S-au sălășluit pentru o vreme într-o peșteră, iar

cele două fiice au îmbătat pe tatăl lor și au intrat pe rând la el, rămânând însărcinate.

Lot era foarte necăjit pentru ceea ce se întâmplase și i-a cerut sfat în această privință unchiului său Avraam. Acesta i-a dat nepotului său trei surcele, trei vreascuri uscate și i-a zis să le sădească într-un loc anume în pământ. În fiecare zi să aducă apă din Iordan pentru a uda lemnele, iar când acestea vor înverzi, atunci să știe că păcatul i-a fost iertat de către Dumnezeu. Lot a ascultat de sfatul unchiului său, a sădit cele trei vreascuri în pământ și aducea zilnic apă din Iordan, care era departe de locul unde se găseau lemnele. Diavolul însă nu voia ca păcatul lui Lot să fie iertat, de aceea îl ispitea în fel și chip: îi bea pe drum apa din ulcior, îi apărea ca un cerșetor însetat și-i cerea apă să bea, lua chip de șarpe și speria asinul lui Lot, care vărsa apa și multe altele. Cu toate acestea, Lot ajungea în fiecare zi cu câteva picături de apă la lemne și le uda. După trei ani vreascurile au înverzit și din ele a crescut un copac falnic. Pe locul acela se găsește astăzi mănăstirea Sfintei Cruci din Ierusalim.

Când regele Solomon a zidit templul din Ierusalim, tâmplarii lui au tăiat copacul lui Lot pentru lucrări. Lemnul însă era atât de tare, încât nu a putut fi prelucrat și tulpina a fost aruncată lângă scaldătoarea Vitezda, care este aproape de templu. După o vreme lemnul a ajuns chiar în apa scaldătorii. Când cărturarii și fariseii au obținut de la Pilat aprobarea răstignirii Domnului Hristos, au poruncit să fie adus lemnul cel ud și greu din scaldătoare, care era foarte aproape de pretoriul roman, pentru ca să fie grea crucea lui Iisus, de aceea Mântuitorul s-a prăbușit de mai multe ori sub povara ei, încât soldații au trebuit să silească pe Simon Cirineanul să-I ducă crucea până la Golgota.

În unele icoane ale răstignirii Mântuitorului vedem sub cruce un craniu. Acela este capul lui Adam. Sfântul Apostol Pavel face chiar un paralelism între Adam cel vechi, strămoșul nostru, al tuturor, și Adam cel nou, Hristos, Mântuitorul nostru (Rom. 5,15-21; I Cor. 15,22; 15,45). Pentru a înțelege de ce se găsește acel craniu sub cruce, vom relata istoria lui.

După ce Noe a construit la porunca lui Dumnezeu arca și a adunat în ea toate animalele, a intrat și el cu familia lui în ea, luând cu sine și craniul lui Adam. În timpul potopului lumea păcătoasă a murit,

iar după ce ploaia a încetat și apele s-au retras, Noe a îngropat țeasta lui Adam sub o dâlmă, pe care a numit-o Golgota, adică „Locul căpățânii”. Crucea Mântuitorului a fost înfiptă prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu pe coama Golgotei, deasupra craniului lui Adam. În momentul în care Domnul Hristos și-a dat duhul pe cruce, s-a produs un puternic cutremur de pământ, iar stânca Golgotei a crăpat de la crucea Domnului Hristos până la craniul lui Adam, încât sângele Mântuitorului a curs peste acest cap și a spălat păcatul lui din rai. Un lucru însă nu poate fi explicat de cercetătorii și specialiștii din lumea întreagă, care au studiat cu multă atenție stânca crăpată a Golgotei. În orice cutremur, o stâncă crapă de-a lungul fibrei, așa cum se întâmplă și cu lemnele, care sunt tăiate sau crăpate de-a lungul fibrei. Stânca Golgotei însă este crăpată de-a curmezișul fibrei, ceea ce nu s-a mai întâmplat nicăieri în lume. Cine se duce la locurile sfinte poate vedea și astăzi crăpătura din Golgota și locul unde era craniul lui Adam. Acel loc se numește capela lui Adam. Prin cutremurul de la răstignire, stânca crăpată și sângele Mântuitorului scurs pe craniul lui Adam, vedem că Domnul Hristos n-a murit pentru Sine, ci pentru a mântui întreg neamul omenesc, răsărit din Adam și Eva.

După ce Domnul Hristos a murit, fiindcă era vineri și urmau paștile, iar evreii nu voiau să rămână trupurile celor răstigniți pe cruce, ostașii au zdrobit fluierile picioarelor celor doi tâlhari și le-au coborât de pe cruci, iar un soldat a împuns cu sulia coasta Mântuitorului și constatând că Acesta era mort, Pilat i-a dat lui Iosif din Arimateea trupul Domnului Hristos ca să-L îngroape. Cele trei cruci au fost aruncate în mare grabă într-o groapă din apropiere.

În anul 66 d. Hr. a avut loc la Ierusalim o puternică revoltă iudaică, în urma căreia vestitul general Titus a venit de la Roma în Țara Sfântă și a distrus fortificațiile Ierusalimului și templul, arând orașul cu plugurile. În anul 132 d. Hr., în timpul împăratului Adrian, a avut loc o nouă revoltă iudaică, în urma căreia evreii au fost împrăștiți în tot Imperiul Roman. Ierusalimul a fost reconstruit ca o cetate păgână, închinată zeului Jupiter Capitolinul, numită „Aelia Capitolina”, fiind mai mică decât orașul inițial, iar evreilor li s-a interzis să locuiască în noua cetate.

Din pricina persecuțiilor anticeștine ale primelor trei veacuri din Imperiul Roman, precum și a celorlalte evenimente din Ierusalim și Țara Sfântă, urma crucii Mântuitorului s-a pierdut. După ce a dat libertate creștinilor, împăratul Constantin cel Mare a trimis-o pe împărăteasa Elena, mama sa, care era foarte credincioasă, la Ierusalim, pentru a descoperi crucea Domnului Hristos.

În urma mărturiilor localnicilor și a numeroaselor săpături, crucea Mântuitorului și a celor doi tâlhari împreună răstigniți au fost descoperite. Nimeni nu putea spune însă care este crucea Domnului Hristos. În această situație au atins o femeie moartă de cele trei cruci. Când crucea Domnului a atins moarta, aceasta a înviat și așa au cunoscut toți care era crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul.

În anul 615 perșii au cucerit Ierusalimul și l-au jefuit, luând împreună cu alte odoare de preț și sfânta cruce, pe care au dus-o la Ctesifon, capitala lor. Împăratul bizantin Heraclie (610-641) i-a atacat și i-a biruit pe perși, recuperând sfânta cruce, pe care i-a oferit-o patriarhului Zaharia al Ierusalimului. În anul 633 sfânta cruce a fost mutată cu mare alai în Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin. Datorită evlaviei credincioșilor, care doreau să aibă o bucatică cât de mică din lemnul crucii Domnului, aceasta a fost împărțită în părțile mici, care au fost răspândite în toată lumea. Cea mai mare parte din acest lemn se găsește astăzi la Mănăstirea Xiropotamou din Sfântul Munte Athos.

De vreme ce Domnul Hristos a suferit și a murit cu trupul pe cruce, noi de ce trebuie să o cinștim?

Crucea este altarul pe care Mântuitorul s-a jertfit pentru noi, ne-a împăcat cu Dumnezeu Tatăl, ne-a eliberat din robia diavolului și a morții și ne-a deschis împărăția cerurilor. Crucea ne arată nemăsurata iubire a lui Dumnezeu pentru noi. Sfânta cruce nu ne-a adus numai întristare, ci și bucurie. Domnul Hristos „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce. Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume; ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava

lui Dumnezeu-Tatăl” (Filip. 2,8-11), deci crucea nu l-a fost Mântuitorului numai prilej de smerenie, ci și mijloc de proslăvire.

Crucea este altarul pe care Mântuitorul s-a jertfit pentru noi, ea ne arată marea Lui iubire față de om și faptul că „prin sângele Său ne-a dezlegat din păcatele noastre” (Apoc. 1,5). Crucea nu are nici o vină pentru că Domnul a fost răstignit pe ea. Dacă un om este condamnat la moarte de un judecător și ghilotinat, familia acestuia îl va blama pe judecător, iar nu ghilotina. Numai cei răătăciți de la adevăr „se poartă ca dușmani ai crucii lui Hristos” (Filip. 3,18). Sfântul Pavel a afirmat: „Cuvântul crucii, pentru cei ce pier, este nebunie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1,18). Același Apostol mărturisește: „Iar mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos” (Gal. 6,14). Ca dovadă că Mântuitorul prețuiește crucea, avem faptul că la a doua venire a Lui se va arăta pe cer crucea, „semnul Fiului Omului” (Mat. 24,30).

Dacă Domnul Hristos a murit pe cruce, aceeași cruce a înviat o femeie moartă când a fost găsită de împărăteasa Elena.

În anul 312, înaintea bătăliei de la podul Milvius, Constantin cel Mare, viitorul împărat, a văzut ziua la amiază o cruce luminoasă pe cer, pe care scria cu slove alcătuite din stele: „În acest semn vei învinge”. În noaptea ce a urmat, Însuși Domnul Iisus Hristos i-a apărut în vis lui Constantin și l-a îndemnat să-și facă steag ostășesc cu semnul sfintei cruci pe el. Constantin a pus semnul cinstitei cruci pe arme și așa s-a îndreptat spre Roma, unde l-a biruit pe Maxențiu.

Crucea s-a arătat pe cer și în vremea lui Constanțiu, fiul lui Constantin cel Mare, în 7 mai 351, în duminica Rusaliilor, pe la ora nouă dimineața, deasupra Muntelui Golgota, și a fost văzută de tot poporul, pentru că era mai luminoasă decât soarele. Împăratul Constanțiu era arian, iar patriarhul Chiril al Ierusalimului l-a înștiințat ce s-a întâmplat, cerându-i să vină la credința cea adevărată.

Crucea va apărea pe cer la a doua venire a Domnului Hristos. Sfântul Evanghelist Matei relatează în acest sens: „Și șezând Iisus pe Muntele Măslinilor, au venit la El ucenicii, de o parte, zicând: Spune-ne nouă care este semnul venirii Tale și al sfârșitului veacului? Răspunzând, Iisus le-a zis: Soarele se va întuneca și luna nu va mai da

lumina ei, iar stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor se vor zgudui. Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă” (Matei 24,3-4 și 29-30).

Cinstirea crucii nu este idolatrie?

În a doua poruncă din Decalog Dumnezeu spune: „Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în apele de sub pământ! Să nu te închini lor, nici să le slujești, că Eu, Domnul Dumnezeuul tău, sunt un Dumnezeu zelos, care pedepsesc pe copii pentru vina părinților ce Mă urăsc pe Mine, până la al treilea și al patrulea neam, și Mă milostivesc până la al miilea neam către cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele” (Ieș. 20,4-6). De vreme ce crucea este „chip cioplit”, prin cinstirea ei nu cădem în idolatrie?

Creștinii nu numesc crucea „Dumnezeu”, nici nu se închină „făpturii în locul Făcătorului” (Rom. 1,25). Noi cinstim sfânta cruce pentru nemăsurata iubire a Domnului Hristos arătată nouă și vedem în ea altarul pe care Fiul lui Dumnezeu s-a jertfit pentru noi. În ultimă instanță, prin cinstirea crucii, noi ne închinăm tot lui Dumnezeu, care ne-a mântuit prin ea.

Din această cateheză am învățat că prin cruce noi înțelegem în primul rând lemnul pe care a fost răstignit Domnul Hristos, iar în al doilea rând crucea are o semnificație spirituală, care se referă la renunțarea la lume și la poftele ei păcătoase precum și la cultivarea virtuților. În Vechiul Testament Dumnezeu a pedepsit cetățile Sodoma și Gomora, trimițând asupra lor foc și pucioasă din cer. Înainte de aceasta, a scos pe Lot și familia lui din Sodoma, căci erau drepti înaintea Lui. Fiicele lui Lot au îmbătat pe tatăl lor și au intrat pe rând la el, rămânând însărcinate. Avraam, unchiul lui Lot, i-a dat acestuia trei surcele și i-a spus că pentru a-i fi iertat de către Dumnezeu incestul, trebuie să ude zilnic vreascurile cu apă din Iordan, până vor înverzi. În ciuda încercărilor diavolului de a-l opri, Lot a udat în fiecare zi lemnele, care după trei ani au înverzit, crescând din ele un copac falnic. Când regele Solomon a zidit templul din Ierusalim, copacul lui Lot a fost tăiat pentru lucrări, însă lemnul era atât de tare, încât nu a putut fi prelucrat și

a fost aruncat. Pe acest lemn a fost răstignit Domnul Hristos. Noe a luat cu el în arc țeasta lui Adam, pe care după potop a îngropat-o sub o dâlmă, pe care a numit-o Golgota (Locul căpățânii). Crucea Mântuitorului a fost înfiptă pe coama Golgotei, iar în timpul cutremurului de la moartea Domnului Hristos, stânca a crăpat, iar sângele Mântuitorului a curs peste capul lui Adam și a spălat păcatul lui din rai. După ce Domnul Hristos a murit, fiindcă era vineri și urmau paștile, evreii au aruncat cele trei cruci într-o groapă din apropiere. În urma celor două revolte iudaice din 66 și 132 d. Hr. Ierusalimul a fost distrus de către romani, evreii au fost împrăștiați în tot Imperiul Roman, iar Ierusalimul a fost reconstruit ca o cetate păgână. Împărăteasa Elena a venit la Ierusalim și, după îndelungi căutări, a găsit crucea Mântuitorului. În anul 615 perșii au cucerit Ierusalimul și l-au jefuit, luând ca pradă de război și crucea Mântuitorului. Împăratul bizantin Heraclie i-a biruit pe perși și a recuperat sfânta cruce, care în anul 633 a fost mutată la Constantinopol. Credincioșii care se închinau sfintei cruci au tot rupt părțile din ea, încât a ajuns să fie răspândită în toată lumea. Cea mai mare parte din acest lemn se găsește astăzi la Mănăstirea Xiropotamou din Sfântul Munte Athos. Crucea este altarul pe care Mântuitorul s-a jertfit pentru noi, ne-a împăcat cu Dumnezeu Tatăl, ne-a eliberat din robia diavolului și a morții și ne-a deschis împărăția cerurilor, de aceea trebuie să o cinstim. Crucea nu l-a fost Mântuitorului numai prilej de smerenie, ci și mijloc de proslăvire. Crucea nu are nici o vină pentru că Domnul a fost răstignit pe ea. Numai cei abătuți de la adevăr nu cinstesc crucea Domnului. Crucea i-a apărut în anul 312 lui Constantin cel Mare, ziua la amiază pe cer, iar în 7 mai 351 a fost văzută de tot poporul deasupra Muntelui Golgota. Crucea va apărea pe cer la a doua venire a Domnului Hristos. Cinstirea crucii nu este idolatrie, pentru că creștinii nu numesc crucea „Dumnezeu”. Noi cinstim sfânta cruce pentru nemăsurata iubire a Domnului Hristos arătată nouă și vedem în ea altarul pe care Fiul lui Dumnezeu s-a jertfit pentru noi. Prin cinstirea crucii, noi ne închinăm tot lui Dumnezeu, care ne-a mântuit prin ea.

AMIN

BIBLIOGRAFIE

Acatistier, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1994.

Aghioritul, Nicodim, *Războiul nevăzut*, Editura Arta Grafică, 1991.

Andrei, Episcopul Alba Iuliei, *Spovedanie și Comuniune*, Alba Iulia, 1998.

Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Dinamica despătimirii*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2001.

Arhieraticon, Adică rânduiala slujbelor săvârșite de arhiereu, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993.

Arseniev, Nicolae, *Mistica și Biserica Ortodoxă*, Traducere de Remus Rus, Editura IRI, București, 1994.

Băbuș, Diacon Gheorghe, *Pelerinul român*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1992.

Bălan, Arhim. Ioanichie, *Părintele Paisie Duhovnicul*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, sprijinit pe numeroase alte osteneli, Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

Boca, Ieromonah Arsenie, *Cărarea Împărăției*, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului, 1995.

Bloy, Leon, *Mântuirea prin evrei*, Institutul European, Iași, 1993.

Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, Prof. Ecaterina Braniște, *Dicționar Enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană Caransebeș, 2001.

Bria, Preot Prof. Dr. Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

Caraza, Diacon Dr. Ioan, *Sfântul Ioan Botezătorul – Înaintemergătorul Domnului. Botezul cu Duh Sfânt în Hristos*, Editura Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, 2000.

Celălalt Noica, Ediție îngrijită de Pr. Eugen Drăgoi și Pr. Ninel Țugui, Editura Anastasia, 1994.

Ciachir, Dan, *Cronica Ortodoxă*, Editura Timpul, Iași, 1997, Vol. II.

Cios, Pr. Teodor, *Trei trepte către cer*, Editura Buna Vestire, Beiuș, 2004.

Cleopa, Arhim Ilie, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 1994.

Crainic, Nichifor, *Sfințenia-împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.

Idem, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994.

Crouzel, Henri, *Origen personajul – exegetul – omul duhovnicesc – teologul*, Traducere Cristian Pop, Editura DEISIS, Sibiu, 1999.

Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Dăruire și dăinuire*, Editura Trinitas, Iași, 2005.

Deseille, Placide, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, București, 1995.

Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.

Dionisie Pseudo Areopagitul, *Despre numele divine. Teologia mistică*, Traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschy, Institutul European, Iași, 1993.

Idem, *Ierarhia cerească. Ierarhia bisericească*, Traducere și studiu introductiv de Cicerone Iordăchescu, Institutul European, Iași, 1994.

Evdokimov, Paul, *Arta icoanei o teologie a frumuseții*, Editura Meridiane, 1992.

Idem, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1993.

Idem, *Taina iubirii*, Editura Christiana, București, 1994.

Idem, *Femeia și mântuirea lumii*, Traducere Gabriela Moldoveanu, Editura, Asociația filantropică medicală creștină Christiana, București, 1995.

Idem, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.

Idem, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, Traducere: Carmen Bolocan, Editura Polirom, Iași, 1996.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992, Vol. I.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993, Vol. II.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1994, Vol. III.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, Vol. IV.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1995, Vol. V.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, Vol. VI.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1999, Vol. VII.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, Vol. VIII.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura

Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, Vol. IX.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981 Vol. X.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Huși, 1990, Vol. XI.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1991, Vol. XII.

Floca, Arhid. Prof. Dr. Ioan N., *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, Vol. II.

Florea, Petroniu, *Virtuțile la Părinții Filocalici*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2001.

Idem, *Calea mântuirii*, Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea, 2003.

Idem, *Cuvintele Domnului*, Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea, 2004.

Idem, *Aleșii lui Dumnezeu*, Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea, 2005.

Florea, Petru, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Academos, Tg-Mureș, 1998.

Galeriu, Părintele, *Jerfă și răscumpărare*, Editura Harisma, 1991.

Idem, *Rugăciunea Tatăl nostru*, Editura Harisma, București, 2002.

Îndrumări Misionare, lucrare elaborată de un colectiv de autori de la Institutul Teologic Universitar din București, coordonator Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.

Învățătura de credință ortodoxă – Catehism, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, Oradea, 1996.

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, Editura Roza Vânturilor, București, 1996.

Κοράβου, Δημητρίου, *Η Κυριακή προσευχή, φιλολογική ιστορικό-θεολογική και ερμηνευτική μελέτη*, Αθήναι, 1979.

Lecca, Paulin, *Frumosul divin în opera lui Dostoievski*, Editura Discipol, București, 1998.

Liturghier, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

Mihălțan, Ioan, Episcopul Oradiei, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericească*, Editura Episcopiei Oradiei, 1993.

Mladin, Mitropolit Dr. Nicolae, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevski, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, Vol. I.

Mladin, Mitropolit Dr. Nicolae, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevski, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, Vol. II.

Mladin, Nicolae, *Prelegeri de Mistică Ortodoxă*, Editura Veritas, Tg-Mureș, 1996.

Molitifelnic, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.

Nellas, Panayotis, *Omul-animă îndumnezeit*, Editura DEISIS, Sibiu, 1994.

Paladie, *Lavsaison*, „Colecția Izvoare duhovnicești IV”, Editura Episcopiei Ortodoxe Române Alba Iulia, 1994.

Paraskevaidis, Hristodoulos, *Războiul împotriva Satanei*, Editura Anastasia, București, 1998.

Patericul, Tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba-Iulia, 1999.

Pelerinul rus, Traducere din limba rusă: Arhimandrit Paulin Lecca, Editura Σοφία, 1998.

Plămădeală, Antonie, *Tâlcuri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989.

Idem, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Colecția Axios, București, 1995.

Idem, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, Sibiu, 1996.

Idem, *Tatăl nostru. Nu suntem singuri*, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1999.

Popescu, Teodor M., *Meditații Teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997.

Popovici, Arhimandritul Iustin, *Omul și Dumnezeu-l-om*, Studiu introductiv și traducere: Pr. prof. Ioan Ică și diac. Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1997.

Răducă, Pr. Dr. Vasile, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.

Rodion, Părintele, *Oameni și demoni*, Mănăstirea Slătioara, 1997.

Rougemont, Denis de, *Partea diavolului*, Editura Anastasia, 1994.

Schmemann, Alexandre, *Euharistia taina Împărăției*, Editura Anastasia, București.

Idem, *Postul cel mare*, Traducere de Andreea și Laurențiu Constantin, Ediția a II-a, Editura DORIS, București, 1998.

Schönborn, Christoph, *Icoana lui Hristos - o introducere teologică*, Traducere și prefață de Pr. dr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1996.

Schuon, Frithjof, *Să înțelegem Islamul - Introducere în spiritualitatea lumii musulmane*, Humanitas, București, 1994.

Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Puțul și împărțirea de grâu*, Editura Buna Vestire, Bacău, 1995.

Sfântul Ioan Gură de Aur; Sfântul Grigore de Nazianz și Sfântul Efrem Sirul, *Despre preoție*, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1998.

Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura

Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983.

Siluan, Cuviosul Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura DEISIS, Alba Iulia, 1994.

Sofronie, Arhimandritul, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, Editura DEISIS, Sibiu, 1998.

Stăniloae, Dumitru, *Ortodoxie și Românism*, Tiparul Tipografiei Arhiecezane, Sibiu, 1939.

Idem, *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și Ortodoxie*, Tiparul Tipografiei Arhiecezane Sibiu, 1942.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. I.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. II.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. III.

Idem, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986.

Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987.

Idem, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, Alba Iulia, 1993, Vol. I, Ascetica.

Idem, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, Alba Iulia, 1993, vol. II, Mistica.

Idem, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, 1993.

Idem, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993.

Idem, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.

Idem, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Editura Scripta, București, 1993.

Streza, P. S. Dr. Laurențiu, *Tainele de inițiere creștină în Bisericile Răsăritene*, Editura Trinitas, Iași, 2002.

Timiadis, Mitropolit Emilianos, *Preot parohie înnoire*, Traducere de Paul Brusanowski, Editura Σοφία, București, 2001.

Urzică, Mihail, *Minuni și false minuni*, Editura Anastasia, 1993.

Uspensky, Leonid, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994.

Vassiliadis, Nikolaos P., *The mystery of death*, The Orthodox Brotherhood of Theologians «The Savior», Athens, Greece, 1993.

Vintilescu, Petre, *Spovedania și duhovnicia*, Alba-Iulia, 1995.

Ware, Kallistos, Rugăciunea lui Iisus.

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	5
Simbolul Credinței.....	8
Articolul 1 din Simbolul credinței.....	15
Articolul 2 din Simbolul credinței.....	22
Articolul 3 din Simbolul credinței (prima parte).....	27
Articolul 3 din Simbolul credinței (partea a doua).....	32
Articolul 4 din Simbolul credinței (prima parte).....	37
Articolul 4 din Simbolul credinței (partea a doua).....	42
Articolul 5 din Simbolul credinței.....	47
Articolul 6 din Simbolul credinței.....	54
Articolul 7 din Simbolul credinței (prima parte).....	60
Articolul 7 din Simbolul credinței (partea a doua).....	66
Articolul 8 din Simbolul credinței.....	73
Articolul 9 din Simbolul credinței (prima parte).....	79
Articolul 9 din Simbolul credinței (partea a doua).....	85
Articolul 10 din Simbolul credinței (prima parte).....	90
Articolul 10 din Simbolul credinței (partea a doua).....	96
Articolul 11 din Simbolul credinței.....	101
Articolul 12 din Simbolul credinței.....	106
Sfintele taine.....	112
Taina mirungerii.....	117
Taina Sfintei Euharistii.....	124
Taina pocăinței.....	130
Taina hirotoniei.....	138
Taina cununiei.....	146
Taina sfântului maslu.....	153
Omul.....	159
Omul, chip și asemănare a lui Dumnezeu.....	164
Diavolul.....	171
Păcatul.....	179

Etapele păcatului.....	186
Urcușul duhovnicesc.....	193
Virtutea.....	199
Virtutea și păcatul.....	206
Credința.....	213
Iubirea.....	220
Smerenia.....	228
Postul.....	236
Mila.....	243
Rugăciunea.....	252
Cum să ne rugăm.....	260
Rugăciunea „Tatăl nostru” (prima parte).....	269
Rugăciunea „Tatăl nostru” (partea a doua).....	275
Rugăciunea „Tatăl nostru” (partea a treia).....	280
Rugăciunea „Tatăl nostru” (partea a patra).....	286
Rugăciunea „Tatăl nostru” (partea a cincea).....	291
Rugăciunea „Tatăl nostru” (partea a șasea).....	296
Rugăciunea lui Iisus.....	301
Revelația dumnezeiască.....	309
Mântuirea subiectivă.....	315
Sfânta Cruce.....	321
Bibliografie.....	328
Cuprins.....	336